

รายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding)

งานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5
The 7th National and 5th International Conference 2025

อีสานเปลี่ยนโลก

พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power
เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

*"Isan: Changing The World: Buddhist Innovations for
Developing Soft Power Toward
a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"*

วันที่ 25 กรกฎาคม 2568

DATE : 25 JULY 2025

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

รายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding)

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๗ ระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๕

“อีสานเปลี่ยนโลก : พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI”

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ที่ปรึกษา :	พระพรหมวัชรธีรอาจารย์, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระธรรมวชิโรดม, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระเทพวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	ศ.ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
	ศ.ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
บรรณาธิการ	พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	รศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กองบรรณาธิการ		

สาขาศาสนา/ปรัชญา

พระครูภาวนาโพธิคุณ, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุธีคัมภีรญาณ, วิ. รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุธีพุทธบัณฑิต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.ชาญชัย ฤทธิร่วม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.จรัส ลีกา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.จำรัส บุตดาพงษ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สาขาสังคมศาสตร์

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาวิรุฬ วิโรจน์, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต	มหาวิทยาลัยบูรพา
รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลย์สงคราม
รศ.ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รศ.ดร.วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รศ.ดร.ปิยะลักษณ์ โพธิวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ.ดร.รภัศรณ คณจารุอนันต์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รศ.ดร.อังคณา ตุงคะสมิต	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.อรุณ ไชยนิทย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ศิริศักดิ์ อาจวิชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผศ.ดร.คุณากร กรสิงห์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ณัฐชัย นิมนวล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ. ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ. ดร.สุธัชชฎกุล นุ่นภูบาล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผศ.ดร.อรุณ ไชยนิทย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผศ.ดร.วรวิทย์ นพแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผศ.ดร.สนุก สิงห์มาตร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.วรเชษฐ์ โตอิน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อ.ดร.สุธีร์กิตต์ ฝอดสูงเนิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สาขาการศึกษา

ศ.ดร.กนกอร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สิทธิพล อาจอิน	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.สุขพัฒน์ อนันทจารย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ณัฐพัชร อนันตธีรกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.จิราพร ผันสว่าง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สาริตา สุขคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ผศ.ดร.วรวิทย์ ตัญญูวิสุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ.ดร.พชรภฤต ศรีบุญเรือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปลัดฮอนด้า วาทสโท, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อ.ดร.สุนทร สายคำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สาขาอีสาน

รศ.ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.สุขพัฒน์ อนันทจารย์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูสุธีพุทธวิมลจิต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ. ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ระดับนานาชาติ

พระสิทธิวัชรบัณฑิต, ผศ. ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ดิปติ มหันตะ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.วรวิทย์ ตัญญูวิสุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.นิรัช เรืองแสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ.ดร.พงษ์ศักดิ์ ผกามาต	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
คณะทำงานเอกสารวิชาการ รศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	พระมหาพิสิฐ วิมลฐปญโญ, ดร.
อ.ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา	อ.จิรวัดน์ สิทธิธรรม
พระมหาปรเมศวร์ ปรมิสุสโร, ดร.	พระมหาปรีชา เตชธมโม

พิมพ์เมื่อ

กรกฎาคม 2568

บรรณาธิการแถลง

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ในวันศุกร์ที่ 25 เดือนกรกฎาคม 2568 โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย รวมถึงการสร้าง พุทธนวัตกรรม ที่มีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ 2) เพื่อให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่ วัด ชุมชน และท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมแห่งสันติสุขอย่างยั่งยืน ทั้งในประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียน 3) เพื่อเปิดเวทีในการ เผยแพร่ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับพุทธนวัตกรรม ของคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต และนักศึกษาทั้งระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน สู่สาธารณชน 4) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย ระหว่างผู้บริหาร คณาจารย์ และนิสิต จากมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผ่านการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดี มีประเด็นการประชุมคือ “อีสานเปลี่ยนโลก พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI” มีประเด็นย่อยในการประชุมคือ 1) พุทธนวัตกรรมด้านศาสนา/ปรัชญา 2) พุทธนวัตกรรมด้านสังคมศาสตร์ 3) พุทธนวัตกรรมด้านการศึกษา 4) พุทธนวัตกรรมด้านอีสาน โดยมีบทความระดับชาติจำนวน 117 บทความ ระดับนานาชาติจำนวน 20 บทความ

บทความทั้งหมดได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Review) เรียบร้อยแล้ว อีกทั้งเจ้าของบทความจะต้องนำเสนอในเวทีประชุมวิชาการรูปแบบปากเปล่า (Oral Presentation) จากนั้นจะนำบทความทั้งหมดไปตีพิมพ์ในรูปแบบรายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding) เพื่อตีพิมพ์บทความสมบูรณ์ (Full Paper) โดยมีคณะผู้ทรงคุณวุฒิหรือคณะกรรมการคัดเลือกบทความซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ ทำหน้าที่คัดสรรกลั่นกรอง รวมถึงตรวจสอบความถูกต้อง การใช้ภาษา และแก้ไขถ้อยคำ หรือรูปแบบการนำเสนอที่ถูกต้องก่อนการเผยแพร่ในหนังสือประมวลบทความในการประชุมทางวิชาการ (proceedings) ที่มาจากการประชุมโดยสมาคมวิชาการ ซึ่งในครั้งนี้มี 3 สมาคมคือ สมาคมเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สมาคมวิชาการรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ สมาคมนักวิชาการและนักวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ในนามมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นขอขอบพระคุณพระพรหมวัชรธีรารจารย์, ศ.ดร. อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้เมตตาเดินทางมาเป็นประธานเปิดงาน และเป็นองค์ปาฐกถาตลอดถึงวิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้เสียสละเวลามาร่วมงานครั้งนี้ ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ที่ร่วมมือกันขับเคลื่อนการจัดงานครั้งนี้ ทั้งด้านกำลังคน กำลังความคิด ทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายมหาวิทยาลัยด้วยความมั่นคง ภาคภูมิใจ ก้าวหน้าต่อไป

(พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ปฏิบัติหน้าที่แทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง	ก
สารบัญ	ค
บทความระดับชาติด้านอีสาน ห้องประชุมย่อยที่ 12	1338
อีตีสบสองคองสิบสี่สู่สังคมเสมอภาค: ธรรมชาติอีสานบนฐานพุทธนวัตกรรมและ Soft Power ในยุค AI	
-ศิวกร อินญา ประจิตร มหาหิง ยิ่งสรรค์ หาพา	1339
คติธรรมในพจนานุกรมอีสานกับการสร้างสันติสุข และความเสมอภาคในสังคม	
-พระรัตนพล ญาณิสโร พระจักรกฤษ ฌนทอมโม พระครูสุธีสารบัณฑิต พระมหากิตติ กิตติเมธี	1350
วัดสี่เหลี่ยม :พุทธนวัตกรรมการเสริมสร้างสันติภาพแบบมีส่วนร่วม	
-พระครูวิชัยบุญญาณรณ์ พระครูสังฆรักษ์ธนา ฌนทกโม พระครูสุธีสารบัณฑิต พระมหากิตติ กิตติเมธี	
พระรัตนพล ญาณิสโร	1362
การทูตดิจิทัลเชิงพุทธของภาคอีสานในการสร้างสันติภาพภูมิภาคด้วยหลักพุทธธรรมและเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์	
-จิรวุฒน์ วัฒนถนอม	1370
การประยุกต์หลักธรรมะพระสงฆ์กับการเผยแผ่ธรรมะสำหรับเยาวชนในยุคดิจิทัล	
-พระยุทธิพล ยุทธิพล (เกษมสาคุ) พระปลัดเทียนชัย ฐานวโร (ภูมิตรชัย) พระนิราศ มหาปณฺโญ (จันทร์ตัน)	
พระครูสุธีสารบัณฑิต พระประภักษ์ ฌมมวโร	
พระอธิการทวิศาสตร์ ฐานชโย	1378
อักษรธรรม มรดกร่วมแห่งชาติพันธุ์ลุ่มน้ำโขง	
-พระครูศรีพุทธิบัณฑิต	1389
นิทานพญาแถน: ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว	
-พระมหาอิวัฒน์ บุตตานาง พระมหาศรายุทธ เจตรา พระรชต มาตรสอน	1402
อีสานเปลี่ยนโลก : พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI	
-พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต นิเทศ สนั่นนารี อมรรัตน์ เตชะนอก	1422
สังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI: บทเรียนจากอีสานและพุทธนวัตกรรม	
-สุรพล พรหมกุล พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต สิริ ندا สายลุน พระราชนันทวัชรบัณฑิต พระครูศรีโพธิ์ลังการ	
(แสง สารเดช)	1449
Soft power กับการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน	
-พระมหาวสันต์ วสันตเวที (หงอกชัย)	1464

บทความระดับชาติ

พุทธนวัตกรรมทางอีสาน
สร้างสังคมสันติสุขและความเสมอภาค

ห้องประชุมย่อยที่ 12

อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวนปญฺญมหาเถร)

ผู้ทรงคุณวุฒิ :

1. พระครูสุธีพุทธวิธานิต, ผศ.ดร.
2. ผศ.ดร.พชรกฤต ศรีบุญเรือง

คำสำคัญ: ฮีตสิบสองคองสิบสี่, ธรรมาภิบาลอีสาน, พุทธนวัตกรรม

Abstract

This study aims to examine the application of the Heet Twelve Kong Fourteen principle in developing good governance in Isan to create an equitable and sustainably peaceful society, using Buddhist innovation as a foundation and Soft Power as a driving mechanism in the AI era through documentary research methodology and content analysis from Buddhist principles, textbooks, documents, related research, and successful case studies. The research findings reveal that the Heet Twelve Kong Fourteen principle, which is traditional Isan wisdom rooted in Buddhist teachings, proposes an ethics-centered management framework emphasizing collective responsibility and community participation. These principles can be adapted into new management innovation (Buddhist innovation) that aligns with modern good governance principles. The reinterpretation and contemporary adaptation of the Heet Twelve Kong Fourteen principle can create Soft Power from Isan local wisdom, serving as an approach to address social inequality, create equal opportunities, and achieve peace amid the challenges of AI technology that transforms social and economic structures. In-depth analysis demonstrates that the Heet Twelve principle, which emphasizes personal virtues, and Kong Fourteen, which focuses on interactions with others and society, can be integrated into a governance system covering both personal and collective dimensions, particularly in promoting transparency, participatory decision-making, and accountability for outcomes, which are essential foundations for creating an equitable and sustainable society. This study concludes that the Heet Twelve Kong Fourteen principle serves as a governance blueprint with high potential for driving equitable society in the Isan region through reinterpretation as Buddhist innovation and utilization as Soft Power in the digital global context, fostering sustainable development that aligns with community cultural values.

Keywords: Heet 12 Kong 14, Isan Governance, Buddhist Innovation

1. บทนำ

สังคมไทยในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนจากการปฏิวัติดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ที่รุนแรงขึ้น ประเทศไทยยังคงมีค่าสัมประสิทธิ์จีนิอยู่ในระดับสูงที่ 0.43 โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศถึงร้อยละ 35 การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลได้สร้างช่องว่างทางดิจิทัลที่ทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำรุนแรงยิ่งขึ้น การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ส่งผลกระทบต่อการจ้างงานอย่างมีนัยสำคัญ โดยแรงงานทักษะต่ำจะถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี ขณะที่แรงงานทักษะสูงจะ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ได้รับประโยชน์มากขึ้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีแรงงานเกษตรกรรมและแรงงานทักษะต่ำเป็นส่วนสูง จึงกลายเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการถูกทิ้งห่างในยุคดิจิทัล ปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนานโยบายที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสให้กับประชาชนในทุกภูมิภาค โดยเฉพาะการเสริมสร้างทักษะดิจิทัลและการเข้าถึงเทคโนโลยีสำหรับประชาชนในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้สามารถปรับตัวและใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

“ฮิตสิบสองคองสิบสี่” เป็นระบบคุณค่าและจริยธรรมการจัดการสังคมอีสานที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 400 ปี โดยเป็นหลักการจัดระเบียบสังคมชุมชนที่มีรากฐานมาจากพุทธศาสนาเถรวาทและประเพณีลาว-ไทยในภาคอีสาน ฮิต หมายถึง ประเพณีหรือพิธีกรรม 12 ประการ และคอง หมายถึง ข้อห้ามหรือข้อปฏิบัติ 14 ประการ ที่ชาวบ้านต้องปฏิบัติเพื่อให้สังคมมีความสงบสุข มีความเป็นระเบียบ และสมาชิกทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ระบบนี้มีหลักการสำคัญที่สอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลสมัยใหม่ อาทิ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจผ่านกลไกของฮิตบุญประเพณี การรับผิดชอบร่วมกันผ่านคองว่าด้วยหน้าที่ของสมาชิกชุมชน และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนผ่านคองว่าด้วยการอนุรักษ์ธรรมชาติ การวิเคราะห์ฮิตสิบสองคองสิบสี่ผ่านกรอบแนวคิดธรรมาภิบาล 6 หลักการแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการส่งเสริมสังคมเสมอภาคและสันติสุข โดยหลักการมีส่วนร่วมปรากฏชัดเจนในกลไกของฮิตบุญประเพณีที่ทุกคนในชุมชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจร่วมกัน หลักการความรับผิดชอบต่อส่วนผ่านคองที่กำหนดหน้าที่ ของสมาชิกชุมชนอย่างชัดเจน และหลักการความโปร่งใสและความเป็นธรรมปรากฏ ในกระบวนการตัดสินใจแบบเปิดเผยและการให้ความเคารพแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียม ระบบฮิตสิบสองคองสิบสี่ยังมีกลไกในการลดความเหลื่อมล้ำผ่านหลักการแบ่งปันและ เกื้อกูลกัน โดยทุกครัวเรือนไม่ว่าจะมีฐานะยากดีเพียงใด ต่างมีบทบาทและได้รับการเคารพเท่าเทียมกัน (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2563; บุญเลิศ จิตต์ตั้งวัฒนา, 2565)

แนวคิด “พุทธนวัตกรรม” (Buddhist Innovation) เป็นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมร่วมสมัยผ่านการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับนวัตกรรมสมัยใหม่โดยมีจิตวิญญาณทางศาสนาเป็นแกนหลัก ระบบฮิตสิบสอง คองสิบสี่ของวัฒนธรรมอีสานมีศักยภาพเป็นพุทธนวัตกรรมที่สำคัญ โดยเฉพาะหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) จากฮิตบุญประเพณีและหลักการเศรษฐกิจแบบพอเพียงจากคองว่าด้วยการดำรงชีวิตอย่างสมถะ ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำได้อย่างยั่งยืน ในมิติของ Soft Power ระบบฮิตสิบสองคองสิบสี่มีศักยภาพสูงในการเป็นแหล่งอำนาจอ่อนของประเทศไทยผ่านค่านิยมด้านความเอื้ออาทร การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสร้างแรงดึงดูดและเป็นต้นแบบให้กับสังคมอื่นได้ โดยแนวคิดและวิธีการจัดการชุมชนแบบอีสานผ่านระบบฮิตสิบสองคองสิบสี่เริ่มได้รับความสนใจจากนักวิชาการและนักพัฒนาชุมชนในประเทศต่างๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในเรื่องการสร้างสังคมเข้มแข็งและการลดความขัดแย้ง (พระมหาประยุทธ์ ประยุทโธ, 2566; อรุณศรีสุข, 2565)

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีและแนวคิดด้วยการวิจัยเอกสารและการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลัก เพื่อศึกษาศักยภาพของฮิตสิบสอง คองสิบสี่ในฐานะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถเป็นพุทธ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

นวัตกรรมสำหรับการสร้างสังคมเสมอภาคในยุคดิจิทัล โดยระบบคุณค่านี้มีหลักการธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับแนวคิดสมัยใหม่แต่มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทไทย การนำฮัตสึบองคองสึบสึมาประยุกต์ใช้ในการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างโอกาสที่เท่าเทียมจึงควรได้รับการสนับสนุนทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น และนโยบายชาติ เพื่อให้สังคมไทยสามารถใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาดั้งเดิมในการเผชิญความท้าทายของยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

แนวคิดธรรมาภิบาลได้วิวัฒนาการจากหลักการ 6 ประการ ของธนาคารโลก ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ประสิทธิภาพ ความเป็นธรรมและนิติธรรม มาสู่การปรับใช้ในบริบทไทยผ่านการเน้นหลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า ขณะเดียวกันแนวคิดสังคมเสมอภาคและสันติสุขได้รับการพัฒนาจากหลักการสิทธิมนุษยชนสากลโดยเน้นการพัฒนาในฐานะเสรีภาพที่มุ่งขยายขีดความสามารถของมนุษย์และการแยกแยะสันติภาพเป็นสันติภาพเชิงลบและ เชิงบวก ในบริบทไทยได้มีการเชื่อมโยงหลักธรรมพุทธกับการสร้างสังคมสันติสุขและสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบพุทธ ซึ่งสะท้อนการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับแนวคิดสมัยใหม่ในการพัฒนาระบบธรรมาภิบาลและสังคมเสมอภาคที่เหมาะสมกับบริบทไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2546; พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561)

ระบบฮัตสึบองคองสึบสึเป็นภูมิปัญญาการจัดระเบียบสังคมอีสานที่ผสมผสานระหว่างธรรมเนียมประเพณี (ฮัต) และกฎหมายชุมชน (คอง) โดยฮัตสึบองคองครอบคลุม 4 มิติสำคัญคือ การจัดการชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และการสืบทอดวัฒนธรรม ส่วนคองสึบสึเป็นกฎเกณฑ์ที่มีบทลงโทษเป็นลำดับขั้นสะท้อนหลักการยุติธรรมเชิงซ่อมแซมที่เน้นการคืนสู่สภาวะปกติของชุมชนมากกว่าการลงโทษ ระบบนี้แสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมและศาสนาอันแน่นแฟ้น สามารถรักษาความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมได้อย่างยั่งยืน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2558)

พุทธนวัตกรรม คือการประยุกต์หลักธรรมพุทธแบบดั้งเดิมเข้ากับบริบทสมัยใหม่และการสร้างสรรค์แนวทางใหม่บนพื้นฐานปัญญาพุทธ โดยยึดหลักพุทธศาสนาเชิงสร้างสรรค์ 4 ประการคือ การรักษาแก่นแท้ของหลักธรรม การปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับบริบท การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม แนวคิดนี้ได้รับการพิสูจน์ความสำเร็จผ่านตัวอย่างต่างๆ เช่น ธนากรแกรมินที่ประยุกต์หลักเมตตาในการให้สินเชื่อแก่ผู้ยากไร้ โครงการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวมที่ผสมผสานหลักธรรมกับการพัฒนาท้องถิ่น และเศรษฐกิจพอเพียงที่นำหลักทางสายกลางมาประยุกต์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพุทธนวัตกรรมสามารถเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาสังคมร่วมสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระไพศาล วิสาโล, 2563)

Soft Power หรืออำนาจอ่อนเป็นความสามารถในการบรรลุเป้าหมายผ่านการสร้างแรงดึงดูดใจและการชักจูงใจ โดยอาศัยแหล่งกำเนิดจากวัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมืองและนโยบายต่างประเทศ ในบริบทของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างอิทธิพลและความร่วมมือระหว่างประเทศ สำหรับประเทศไทย การประยุกต์ใช้ Soft Power จากพุทธศาสนาและภูมิ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ปัญหาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพที่โดดเด่น โดยเฉพาะการนำเสนอค่านิยมหลักด้านความสุข การอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร และแนวทางการจัดการทรัพยากรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแนวทางเหล่านี้สามารถสร้างแรงดึงดูดใจและเป็นแบบอย่างให้กับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Joseph Nye Jr., 2004; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2561)

การพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ในยุคปัจจุบันได้สร้างทั้งโอกาสและความท้าทายที่สำคัญต่อสังคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากการปฏิวัติดิจิทัล ขณะเดียวกันก็มีแนวทางการพัฒนา AI ที่เน้นจริยธรรมและความเข้ากันได้กับมนุษย์ รวมถึงการเตือนภัยเกี่ยวกับอันตรายจากการใช้ข้อมูลเพื่อควบคุมและกำกับดูแลพฤติกรรมของประชาชน ในด้านบวก AI มีศักยภาพสำคัญในการส่งเสริมธรรมาภิบาลผ่านการเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงานของภาครัฐ การปรับปรุงประสิทธิภาพของบริการสาธารณะ การสร้างช่องทางใหม่สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชน และการลดความคลาดเคลื่อนในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย อย่างไรก็ตาม AI ยังก่อให้เกิดความท้าทายหลายประการ ได้แก่ ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล การเลือกปฏิบัติโดยอัลกอริทึมที่อาจส่งผลกระทบต่อกลุ่มเปราะบาง การสูญเสียโอกาสในการจ้างงานจากการนำเทคโนโลยีมาทดแทนแรงงานมนุษย์ และปัญหาการละเมิดความเป็นส่วนตัวของข้อมูลส่วนบุคคล สำหรับประเทศไทย ได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนา AI ที่เน้นการดำเนินงานอย่างมีจริยธรรมและแนวทาง “AI for Good” เพื่อให้การพัฒนาเทคโนโลยีเป็นไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม (OECD, 2019)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้พัฒนากรอบแนวคิดที่บูรณาการ ห้าองค์ประกอบหลักเพื่อสร้างรูปแบบธรรมาภิบาลใหม่ที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยในยุคดิจิทัล โดยเริ่มจากฮิสตอรีของสองคองสปีซีในฐานะฐานวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่เป็นรากฐานสำคัญ ประกอบด้วยภูมิปัญญาการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม กลไกการแก้ไขข้อขัดแย้งแบบสันติวิธี ระบบความรับผิดชอบร่วมต่อสาธารณประโยชน์ และหลักการยุติธรรมเชิงซ่อมแซม ต่อมาเป็นพุทธนวัตกรรมที่ทำหน้าที่เป็นกลไกการตีความและเป็นสะพานเชื่อมระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับความต้องการสมัยใหม่ ผ่านกระบวนการศึกษาแก่นแท้ การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงกับหลักธรรมพุทธ การสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ และการทดลองใช้ปรับปรุง ซึ่งนำไปสู่กลไกธรรมาภิบาลใหม่ที่มีลักษณะเด่นในด้านการมีส่วนร่วมแบบเลือกสรร ความโปร่งใสแบบหลายชั้น ความรับผิดชอบแบบรอบด้าน ประสิทธิภาพที่ยั่งยืน ความเป็นธรรมแบบเชิงรุกและนิติธรรมแบบปรับตัว กลไกเหล่านี้ส่งผลต่อการสร้างสังคมเสมอภาคและสันติสุขในสามมิติคือ การลดความเหลื่อมล้ำในระดับโครงสร้าง การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่เป็นธรรมและการสร้างสวัสดิการทางสังคมที่ครอบคลุม และในท้ายที่สุดจะส่งผลให้เกิด Soft Power ในยุค AI ที่ประกอบด้วยวัฒนธรรมดิจิทัลที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยี ค่านิยมที่ปรับตัว นโยบายเชิงนวัตกรรม และการเล่าเรื่องแบบมีส่วนร่วม กรอบแนวคิดนี้เชื่อมโยงทั้งห้าองค์ประกอบผ่านความสัมพันธ์เชิงเส้นและเชิงวงจร โดยฮิสตอรีของสองคองสปีซีเป็นจุดเริ่มต้น พุทธนวัตกรรมเป็นกระบวนการแปลงกลไกธรรมาภิบาลใหม่เป็นเครื่องมือสำคัญ ขณะที่สังคมเสมอภาคและ Soft Power เป็นผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ซึ่งจะกลับมาเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบและสร้างวงจรการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. พิมพ์เขียวธรรมาภิบาลอีสานสู่สังคมเสมอภาค

ระบบอีตลีสองคองสลิปสี่ของสังคมอีสานเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าในการศึกษา ธรรมาภิบาลแบบดั้งเดิมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมร่วมสมัยได้ ระบบคุณค่าและจารีตประเพณีเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนภูมิปัญญาดั้งเดิมในการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติ แต่ยังประกอบด้วยหลักการธรรมาภิบาลที่สำคัญทั้งหมดที่สังคมสมัยใหม่กำลังแสวงหา ระบบอีตลีสองคองสลิปสี่เป็นกลไกการจัดการชุมชนที่สะท้อนหลักธรรมาภิบาลครบถ้วนในหลายมิติสำคัญ โดยหลักความรับผิดชอบปรากฏชัดเจนผ่านโครงสร้างผู้นำและ ผู้ตามที่มีการกำหนดบทบาทอย่างเป็นระบบ ซึ่งคอง 1-2 ได้กำหนดบทบาทของผู้อาวุโสและผู้น้องไว้อย่างชัดเจน ขณะที่อีตเกี่ยวกับผู้นำชุมชนได้กำหนดความรับผิดชอบต่อสวัสดิภาพของชุมชนและอีตสำหรับผู้ตามเน้นการปฏิบัติหน้าที่ตามสถานภาพและความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความรับผิดชอบแบบไล่ระดับ ในด้านการมีส่วนร่วม อีตที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมชุมชนและการร่วมงานบุญแสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะคอง 8-9 ที่เน้นการปรึกษาหารือก่อนการตัดสินใจสำคัญ ซึ่งสะท้อนหลักการมีส่วนร่วมแบบมีความหมาย ความเสมอภาคและความเป็นธรรมยังเป็นหัวใจสำคัญของระบบนี้ ผ่านคองที่ว่าด้วยการแบ่งปันและการไม่เบียดเบียน ซึ่งสะท้อนหลักความเป็นธรรมทางสังคม รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรตามความจำเป็นในคอง 13-14 ที่สอดคล้องกับทฤษฎีความยุติธรรม ทำให้ระบบอีตลีสองคองสลิปสี่กลายเป็นแบบอย่างของการจัดการชุมชนที่มีธรรมาภิบาลที่สมบูรณ์และเหมาะสมกับบริบทสังคมไทย (ธีรยุทธ บุญมี, 2566; Rawls, 1971)

ระบบอีตลีสองคองสลิปสี่ได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างสันติสุขในชุมชนผ่านกลไกหลากหลายที่มีรากฐานจากหลักธรรมพุทธ โดยหลักการแบ่งปันและการเกื้อกูลในคอง 12-13 ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำ ผ่านการประยุกต์ใช้หลักทานของพุทธศาสนาในชีวิตประจำวันของชุมชนอีสาน ซึ่งการให้และการรับที่สมดุลได้สร้างเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมที่แข็งแกร่ง ดังเห็นได้จากระบบลาภะและการช่วยแรงงานแบบโฮ้งเฮงที่เป็นตัวอย่างชัดเจนของการประยุกต์ใช้หลักการนี้ ในขณะเดียวกัน อีตเกี่ยวกับเครือญาติและพี่น้องร่วมชุมชนได้สร้างระบบสนับสนุนที่ครอบคลุมตั้งแต่เกิดจนตาย โดยมีระบบการดูแลเมื่อเจ็บป่วยและการช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหา ซึ่งเป็นระบบสวัสดิการแบบชุมชนที่มีประสิทธิภาพสูง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามหลักอีตคองยังเน้นการใช้ร่วมกันอย่างเป็นธรรม การอนุรักษ์เพื่อรุ่นหลัง และการไม่หาประโยชน์เกินควร ขณะที่หลักสันโดษที่ปรากฏในอีตหลายข้อเน้นความพอใจในสิ่งที่มี การไม่แสวงหาความร่ำรวยเกินควร และการใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนในด้านการสร้างสันติสุข คองที่ว่าด้วยการประนีประนอมและการใช้สันติวิธีในการแก้ไขปัญหาแสดงถึงภูมิปัญญาในการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ โดยหลักเมตตา-กรุณาที่ปรากฏในอีตหลายข้อเน้นการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเมตตา การเข้าใจและยอมรับความแตกต่าง ทำให้ระบบนี้กลายเป็นแบบอย่างของการจัดการสังคมที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำและสร้างสันติสุขได้อย่างยั่งยืน (Ostrom, 2009) อีตลีสองคองสลิปสี่เป็นพิมพ์เขียวของธรรมาภิบาลที่สมบูรณ์แบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสังคมเสมอภาคและยั่งยืน ระบบคุณค่าเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาดั้งเดิมมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาสังคมร่วมสมัย

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

หากเราสามารถเข้าใจ ศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม อีตคองจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรม ความเสมอภาค และความสันติสุขอย่างแท้จริง

4. พุทธนวัตกรรมสู่การบริหารจัดการยุคใหม่

การนำหลักการอีตลีสองคองสืบมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการยุคใหม่จำเป็นต้องมีการตีความใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัลและยุค AI โดยเน้นการรักษาแก่นสารของหลักธรรมในขณะที่ปรับรูปแบบการปฏิบัติและการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเสริมสร้างคุณค่าทางมนุษย์ การตีความใหม่นี้นำไปสู่นวัตกรรมการบริหารจัดการเชิงพุทธที่สำคัญหลายรูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการมีส่วนร่วมตัดสินใจแบบสหกรณ์ที่พัฒนาระบบการตัดสินใจโดยฉันทามติผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลและระบบปัญญาประดิษฐ์ดิจิทัล การจัดการทรัพยากรชุมชนแบบบูรณาการที่ใช้เทคโนโลยี Blockchain และ Big Data ในการติดตามและวิเคราะห์การใช้ทรัพยากรอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ พร้อมระบบสวัสดิการชุมชนดิจิทัลที่อิงหลักการเกื้อกูล และการพัฒนาการศึกษาเพื่อเสริมสร้างพลเมืองที่มีจิตสำนึกสาธารณะผ่านเทคโนโลยี VR/AR และเกมการศึกษา การบูรณาการกับแนวคิดสมัยใหม่ไปสู่การพัฒนาธรรมาภิบาลดิจิทัลที่ผสมผสานหลักธรรมาภิบาลจากอีตคองกับเทคโนโลยี Big Data Analytics และ Blockchain-based Voting System การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่เน้นการสร้างมูลค่าร่วมกันผ่าน Creative Hubs และแพลตฟอร์มดิจิทัล รวมถึงการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่าน Open Innovation Platform และระบบ Peer-to-Peer Learning การประยุกต์ใช้อีตลีสองคองสืบมาในยุคใหม่จึงเป็นการสร้างสมดุลระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นธรรม โดยคงไว้ซึ่งคุณค่าทางมนุษย์และจิตสำนึกสาธารณะในโลกดิจิทัล (เสรี พงษ์พิศ, 2567; Floridi et al., 2018)

5. พลังขับเคลื่อนสังคมเสมอภาคในยุค AI (Isan Soft Power)

โลกเผชิญความท้าทายจากความเหลื่อมล้ำทางสังคม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ อีตลีสองคองสืบมาของอีสานกลายเป็นแหล่งพลังอ่อนที่สำคัญในการนำเสนอทางเลือกใหม่สำหรับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน โดยระบบคุณค่าที่หลากหลายและสมบูรณ์แบบนี้สะท้อนถึงภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีความทันสมัยอย่างน่าประหลาด ความเอื้ออาทรในอีตลีสองประกอบด้วยคุณธรรมพื้นฐานที่เน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแบ่งปัน และความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน ขณะที่คองสืบมา นำเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตที่เน้นความสมดุล การพึ่งพาตนเองแบบไม่แยกตัวออกจากสังคม และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างกลมกลืน สอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี การแปลงภูมิปัญญาเป็นพลังอ่อนเพื่อสังคมเสมอภาคดำเนินผ่านกลไกสำคัญหลายประการ ได้แก่ การบอกเล่าเรื่องราวที่นำเสนอโมเดลธรรมาภิบาลชุมชนอีสานสู่เวทีสากลซึ่งมีลักษณะพิเศษคือการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง การตัดสินใจแบบฉันทามติ และการให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมสำหรับทุกคน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนหลักอีตคองโดยมีศักยภาพในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นและเผยแพร่คุณค่าของภูมิปัญญาไปยังนักท่องเที่ยวทั่วโลก และการเผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดีด้านการลดความเหลื่อมล้ำและ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สร้างสันติสุขผ่านระบบการแบ่งปันทรัพยากรที่คำนึงถึงความต้องการของทุกคนในชุมชน ระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกันแบบยั่งยืนและการแก้ไขข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีที่เน้นการเจรจาไกล่เกลี่ยและการหาจุดร่วม ซึ่งระบบการแบ่งปันแบบนี้สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2566; Narayan, 2019)

AI ความท้าทายสำคัญ คือการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเทคโนโลยีกับการรักษาคุณค่าทางจริยธรรมและมนุษยธรรม ฮิตคองนำเสนอกรอบคิดสำคัญโดยเน้นความเมตตา ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งหลักการของฮิตสิบสองสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนา AI ที่มีจริยธรรมโดยเน้นการออกแบบเทคโนโลยีที่คำนึงถึงสวัสดิภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถสร้างนวัตกรรมที่ยั่งยืนและเป็นมิตรกับมนุษย์ ขณะเดียวกัน AI ยังมีศักยภาพสูงในการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับฮิตคองและทำให้คนทั่วไปเข้าถึงภูมิปัญญานี้ได้อย่างเท่าเทียมผ่านระบบแปลภาษา การปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนระบบ Chatbot และการสร้างสื่อการเรียนรู้แบบโต้ตอบ การใช้ AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลวัฒนธรรมสามารถช่วยอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ฮิตสิบสองคองสิบสี่มีศักยภาพสูงในการเป็นพลังอ่อนของอีสานและประเทศไทยในการขับเคลื่อนสังคมเสมอภาคในยุค AI โดยการแปลงภูมิปัญญานี้ให้กลายเป็นพลังอ่อนที่มีอิทธิพลต่ออาศัยการผสมผสานระหว่างการอนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิมกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสมดุลและเหมาะสม (Robinson & White, 2021; Thompson & Davis, 2020)

6. บทสรุปฮิตสิบสองคองสิบสี่เป็นกรอบธรรมาภิบาลสำหรับสังคมอีสานยุคใหม่

ระบบฮิตสิบสองคองสิบสี่ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพอันยิ่งใหญ่ในการเป็นกรอบธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ระบบการบริหารจัดการชุมชนดั้งเดิมของอีสานนี้บูรณาการหลักการธรรมาภิบาลครบถ้วน ตั้งแต่หลักนิติธรรมผ่านกฎเกณฑ์ชุมชนที่ชัดเจน หลักความโปร่งใสผ่านกระบวนการตัดสินใจแบบเปิดเผย หลักความรับผิดชอบต่อส่วนรวมผ่านการตรวจสอบผู้นำ หลักการมีส่วนร่วมผ่านการให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น และหลักประสิทธิภาพผ่านการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ การตีความใหม่ในกรอบพุทธนวัตกรรมทำให้ฮิตคองกลายเป็นเครื่องมือบริหารจัดการที่ทันสมัยและยืดหยุ่น พร้อมทั้งมีศักยภาพเป็น Soft Power ทางวัฒนธรรมที่สร้างเอกลักษณ์และความน่าเชื่อถือให้กับภูมิภาคอีสาน การประยุกต์ใช้ควรดำเนินการในสามระดับ ได้แก่ การพัฒนาหลักการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน การบูรณาการในนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่น และการยกระดับเป็น Soft Power ระดับชาติ นอกจากนี้ควรพัฒนาหลักสูตรการศึกษาและการวิจัยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่าง AI และ Blockchain เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ ฮิตสิบสองคองสิบสี่จึงไม่เพียงเป็นมรดกทางวัฒนธรรม แต่เป็นปรัชญาชีวิตและวิถีทางสังคมที่มีศักยภาพนำพาสังคมไทยไปสู่อนาคตที่เสมอภาคและสันติสุขอย่างยั่งยืน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

7. องค์ความรู้ใหม่

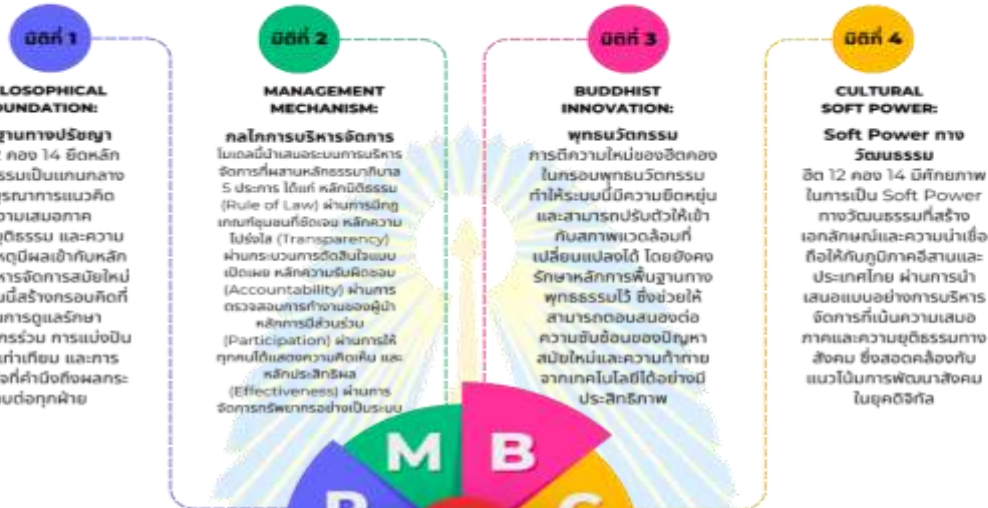
การศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับอีตลีสองคองสลิปสี่ในฐานะกรอบการบริหารจัดการเชิงธรรมาภิบาลของสังคมอีสาน ได้องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดล “อีตลีสองคองสลิปสี่: พุทธนวัตกรรมเพื่อธรรมาภิบาล” (HEET 12 KONG 14: Buddhist Innovation for Good Governance Model) ที่แสดงศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างระบบบริหารจัดการที่ตอบสนองสังคม ร่วมสมัย โครงสร้างหลักของโมเดลประกอบด้วย 4 มิติที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ รากฐานทางปรัชญาที่ยึดหลักพุทธธรรมบูรณาการกับการบริหารจัดการสมัยใหม่ กลไกการบริหารจัดการที่ผสมผสานหลักธรรมาภิบาล 5 ประการ (นิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมและประสิทธิภาพ) พุทธนวัตกรรมที่ทำให้ระบบมีความยืดหยุ่น และปรับตัวได้และ Soft Power ทางวัฒนธรรมที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับภูมิภาคอีสานและประเทศไทย การทำงานของโมเดลดำเนินผ่าน 3 ขั้นตอนหลักคือ การวิเคราะห์และปรับใช้ การบูรณาการและนำไปปฏิบัติและการประเมินและพัฒนาต่อ โดยสามารถประยุกต์ใช้ได้ในระดับชุมชน ท้องถิ่น และชาติ โมเดลนี้มีจุดเด่นในการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับแนวคิดสมัยใหม่ได้อย่างลงตัว รวมทั้งความยืดหยุ่นในการปรับใช้ได้หลากหลายบริบท การประยุกต์ใช้จำเป็นต้องคำนึงถึงความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีดิจิทัล โมเดลอีตลีสองคองสลิปสี่จึงเป็นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ที่มีศักยภาพเป็นแบบอย่างการพัฒนาสังคมเสมอภาคและยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI
"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

โมเดล ฮีต 12 คอง 14: พุทธนวัตกรรมเพื่อธรรมาภิบาล HEET 12 KONG 14: BUDDHIST INNOVATION FOR GOOD GOVERNANCE MODEL

4 มิติหลัก (Four Core Dimensions) ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

กลไกการทำงานของโมเดลผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอนหลัก

ทิวกร จินภุษา, 2568

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

วิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2558). อีสานสองในมิติสังคมอีสาน. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2561). Soft Power ไทยในโลกดิจิทัล. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2566). โครงสร้างผู้นำในอีสาน. วารสารวัฒนธรรมอีสาน, 20(1), 45–60.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2565). อีสานสองคองสิบสี่กับธรรมาภิบาลสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : แสงดาว.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). พุทธธรรมกับการสร้างสังคมสันติสุข. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาประยุทธ์ ประยุทฺโธ. (2566). พุทธนวัตกรรม: การประยุกต์อีสานสองคองสิบสี่. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 15(3), 88–102.
- พระไพศาล วิสาโล. (2563). พุทธศาสนาเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2563). รากฐานพุทธศาสนาในอีสานสองคองสิบสี่. กรุงเทพฯ : ศยาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). หลักธรรมาภิบาลไทย. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). รายงานค่าสัมประสิทธิ์จีดีพีของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2566). ภูมิปัญญาอีสานในโลกสมัยใหม่. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม.
- เสรี พงษ์พิศ. (2567). สมดุลปัจเจก-ส่วนรวมในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์.
- อรุณ ศรีสุข. (2565). อีสานสองคองสิบสี่ในสายตานานาชาติ. วารสารวัฒนธรรมเปรียบเทียบ, 12(2), 155–170.
- Floridi, L., Cowls, J., Beltrametti, M., et al. (2018). AI4People: An ethical framework for a good AI society. Minds and Machines, 28(4), 689–707.
- Narayan, D. (2019). Bonds and bridges: Social capital and poverty. World Bank Policy Research Working Paper No. 2167.
- Nye, J. S., Jr. (2004). Soft power: The means to success in world politics. Public Affairs.
- OECD. (2019). Artificial intelligence in society. OECD Publishing.
- Ostrom, E. (2009). Understanding institutional diversity. Princeton University Press.
- Rawls, J. (1971). A theory of justice. Harvard University Press.
- Robinson, K., & White, A. (2021). Ethical AI design: Integrating local wisdom. Tech Ethics Journal, 7(1), 22–41.
- Thompson, M., & Davis, R. (2020). AI in cultural heritage preservation: Opportunities and challenges. Digital Humanities Quarterly, 14(3).

คติธรรมในพจนานุกรมอีสานกับการสร้างสันติสุข และความเสมอภาคในสังคม

Moral principles in Isan proverbs and the creation of peace and equality in society

พระรัตนพล ญาณิสโร พระจักรกฤษ ฉนทธมโม
พระครูสุธีสารบัณฑิต พระมหากิตติ กิตติเมธี
พระอธิการทวิชศาสตร์ ฐานชโย

Phra Rattanaphon Yanissaro Phra Chakkit Chanthathammo,
PhrakruSudhisarabandhit Phramahakitti Kittimedhi,
Phra Atikan Thawitsart Thanachayo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
Corresponding Author E-mail – lasando113@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์และความสนใจที่จะนำบทกลอนพจนานุกรม ซึ่งเป็นปรัชญาอันล้ำค่าของคนไทยอีสาน มาค้นหาข้อคิด คติธรรมที่แฝงอยู่เป็นนัย และวิเคราะห์ความหมาย โดยจะขอยกตัวอย่างมาบางบทกลอน พอเป็นแนวทางในการศึกษา เป็นเครื่องเตือนสติให้ผู้ที่ได้อ่านได้ตระหนักถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความเสมอภาค เคารพสิทธิ์ของบุคคลอื่น พจนานุกรมเกิดจากวิถีชีวิตของชาวไทยภาคอีสาน ที่มีภูมิปัญญาฉลาดหลักแหลมคิดค้นคติธรรมคำสอน แต่งบทกลอนมาเป็นเครื่องมือช่วยอบรมบุตรหลาน ที่แฝงไปด้วยข้อคิดคติธรรม เป็นสิ่งเตือนใจ เตือนสติให้คิดถึงคุณงามความดี บาป บุญ คุณโทษ พจนานุกรมเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่มีมานานแล้วได้รับแรงบันดาลใจจากพุทธสุภาษิต หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา วรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสาน ที่ถูกนำมาแต่งเป็นคำกลอนสอนใจ เป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาหลายชั่วอายุคน ผ่านการบอกเล่าจากรุ่นสู่รุ่น คนไทยอีสานมีความสามารถในการใช้ภูมิปัญญา ที่ได้รับสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันในด้านต่างๆ เช่นทางด้านภาษา คำพูด ที่เป็นเอกลักษณ์ ให้มาเป็นภาษาภาสิต ปริศนาภาสิต พจนานุกรม และอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งถือเป็นมรดกอันล้ำค่าได้ตกทอดมาถึงคนรุ่นหลังได้ศึกษา คติธรรม ความหมายที่แฝงอยู่ในพจนานุกรม มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ ตามเป้าหมายการพัฒนา

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ที่ยั่งยืน (SDGs) ที่ 5, 10, และ 16 การนำปรัชญาชีวิตไปประยุกต์ใช้ในปัจจุบันจึงไม่ใช่เพียงการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่เป็นการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์สังคมที่ดีกว่า

คำสำคัญ : คติธรรม, ปณฺญาภาสิต, สันติสุข, ความเสมอภาค

Abstract

Academic article this, writer has objective and interest that will bring verse-poem Panya-phasit, which is philosophy precious of people Thai Isan, come search thought, moral teaching that hidden exist as implication, and analyze meaning. By will request lift example come some verse-poem, enough be direction in study, be instrument remind consciousness give person that get read get realize to living life exist together peacefully, have equality, respect right of person other. Panya-phasit born from way-life of people Thai region Isan, that have wisdom clever sharp think invent moral teaching word teaching, compose verse-poem come be instrument help educate children-grandchildren, that hidden go with thought moral teaching, be thing remind heart, remind consciousness give think to virtue goodness, sin, merit, virtue fault. Panya-phasit is literature oral-tradition that have come long already get inspiration from Buddha-proverb, main teaching word teaching in Buddhism, literature folk-tale base-people Isan, that was brought come compose be word verse teach heart, be wisdom that accumulate together come many generation-people, pass telling from generation to generation. People Thai Isan have ability in use wisdom, that get inherit together come from ancestor, able bring come apply use be part one in life daily in aspect various, such as way aspect language, word speak, that be uniqueness, give come be language proverb, riddle proverb, Panya-phasit, and other again many-many, which hold be inheritance precious get inherit come to people generation after get study moral teaching, meaning that hidden exist in Panya-phasit, have correspondence with promote society that peaceful and inclusive, for development that sustainable, give every person access justice, and create institution that have effectiveness, responsible, and inclusive in every level, follow goal development that sustainable (SDGs) that 5, 10, and 16. Bring Panya-phasit go apply use in society present therefore not only preserve culture, but be use wisdom traditional in solve problem and create society that better.

Keywords : Morale, Panya-phasit, Peace, Equality

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือที่นิยมเรียกกันว่า ภาคอีสาน เป็นภูมิภาคที่มีความโดดเด่น มีความหลากหลายทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ด้วยขนาดของภูมิภาคที่มีพื้นที่กว่า 1 ใน 3 ของพื้นแผ่นดินประเทศไทย จึงทำให้ภูมิภาคแห่งนี้มีจำนวนประชากรมากที่สุดในประเทศและมีความหลากหลายของเชื้อชาติประชากรอย่างเห็นได้ชัด ประชากรในภาคอีสานส่วนใหญ่พูดภาษาไทยสำเนียงอีสานซึ่งมีความแตกต่างกันด้านสำเนียงในแต่ละท้องที่ หรือพูดภาษาท้องถิ่นของตนเองที่มีมากมายหลายภาษา ประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของตนคือหญิง มักจะนุ่งผ้าซิ่นทอ ด้วยฝ้ายมีเชิงคลุมเลยเข่าไปเล็กน้อย สวมเสื้อแขนสั้น ผู้สูงอายุมักตัดผมสั้นไว้จอน ส่วนผู้ชายไม่ค่อยมีรูปแบบที่แน่นอนนัก แต่มักนุ่งกางเกงมีขาครีน่องหรือนุ่งโสร่งผ้าไหม อย่างไรก็ตามเครื่องแต่งกายดังกล่าวจะพบน้อยลง ในปัจจุบันนี้จะพบเห็นเฉพาะคนเฒ่าคนแก่ที่ยังคงแต่งกายแบบดั้งเดิม (วัฒนธรรมภาคอีสาน, 2556 : ออนไลน์) ชาวไทยในภูมิภาคอีสานนั้นส่วนใหญ่เป็นประชากรที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขงแล้วเข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ปะปนกับชาวท้องถิ่นอีสานเดิม การอพยพของประชากรส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการเมือง การสงคราม ส่วนมากอพยพมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จึงกลายมาเป็นประชากรส่วนใหญ่ของชาวอีสานตั้งแต่นั้นมา (ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ, 2562 : ออนไลน์) ศิลปวัฒนธรรม ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นของชาวไทยภาคอีสานมีพัฒนาการมาจกอดีตจนถึงปัจจุบันที่ยาวนาน ชาวไทยภาคอีสานเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้มีเชื้อชาติลาว คนไทยภาคอีสานมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย เป็นกันเอง มีความเป็นมิตรที่ดี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และปศุสัตว์ มีประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ที่โดดเด่นในทางแนวคิด คติชนที่มีความแตกต่างกันบ้างไปตามบริบทของท้องถิ่น

ผญาภาษิต คือ คำกลอนสอนใจที่ชาวไทยภาคอีสานได้แต่งเป็นกาพย์ กลอน ฉันท์ฯ ขึ้นมาตั้งแต่โบราณ เป็นภาษาอีสานที่เป็นเอกลักษณ์ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากพุทธศาสนิกที่มีอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา วรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสาน และวิถีชีวิตการประกอบอาชีพ ในสมัยโบราณคนไทยภาคอีสานจะใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน รวมถึงการแต่งคำกลอน คติธรรมไว้สั่งสอน เตือนสติลูกหลาน คำในภาษาอีสานจะมีเอกลักษณ์ที่สื่อความหมายให้มองเห็นภาพได้อย่างชัดเจน คนไทยอีสานโบราณมักนำคำมาผูกกันเป็นคำพูดแล้วกลายมาเป็นผญาภาษิต คนไทยภาคอีสานในสมัยโบราณ มีความฉลาด ความสามารถในการใช้ภูมิปัญญาที่ได้รับสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันในด้านต่างๆ ในที่สุดภาษาคำพูด ที่เป็นเอกลักษณ์ก็กลายมาเป็นภาษาภาษิต ปริศนาภาษิต ผญาภาษิต และอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์และเป็นมรดกอันล้ำค่าได้ตกทอดมาถึงคนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาด้านภาษา วรรณกรรมของชาวไทยภาคอีสาน เพื่อนำมาเป็นแนวทาง คติเตือนใจในการใช้ชีวิตประจำวันให้เกิดสันติสุขและความเท่าเทียมตามเข้าสู่สภาวะการณ์ของโลกยุคในปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้เขียนบทความนี้จึงมีความสนใจที่จะนำบทกลอนผญาภาษิต ซึ่งเป็นปรัชญาอันล้ำค่าของคนไทยอีสาน มาค้นหาข้อคิด คติธรรมที่แฝงอยู่เป็นนัย และวิเคราะห์ความหมาย ผญาภาษิตอีสานนั้นมีอยู่มากมายผู้เขียนบทความนี้จะขอยกตัวอย่างมาบางบทกลอน พอเป็นแนวทางในการศึกษา เป็นเครื่องเตือนสติให้ผู้ที่ได้อ่านได้ตระหนักถึงการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความเสมอภาค เคารพสิทธิของบุคคลอื่นได้หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ในผญาภาษิตอีสาน เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

1. ผญากับวิถีชีวิตชาวไทยอีสาน

ผญา เป็นบทกวีหรือวรรณคดีภาษาอีสานมีประวัติมาตั้งแต่บรรพกาล ในหนังสือประชุมพงศาวดาร ภาค 1 เรื่องพงศาวดารล้านช้าง เรื่องขุนบุญมหรือบุญม (บรม) เขียนไว้ว่า ขุนบุญมอพยพมาจากทางเหนือ เพื่อสร้างบ้านแปลงเมือง โดยมีแกนกลอน (ผู้แต่งกลอน) มาสอนแต่งคำกลอน และคำแปลด้วย นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงการเผยแพร่พุทธศาสนาเข้ามาในดินแดนแหลมทองว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดบทกวีและวรรณกรรม โดยการที่พระมหากษัตริย์ทรงมอบหมายให้นักปราชญ์อาจารย์นำเค้าโครงเรื่องในนิทานชาดก แต่งเป็นกาพย์กลอนบทกวี เป็นภาษาอีสานเพื่อเป็นกุศโลบายในการโน้มน้าวจิตใจคนให้เลื่อมใสในพุทธศาสนา (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, 2520 : 6)

ผญา เป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาแต่โบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่มาและการกำเนิดผญามีต้นกำเนิดจากวัฒนธรรมลาว-อีสาน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาหลายชั่วอายุคน ผ่านการบอกเล่าจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีลักษณะเป็นคำพูดสั้นๆ ที่มีความหมายลึกซึ้ง บรรจุด้วยประสบการณ์ชีวิตและการสังเกตธรรมชาติพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในสมัยโบราณ ผญาเป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาและการสั่งสอน เนื่องจากสังคมส่วนใหญ่ยังไม่รู้หนังสือ การถ่ายทอดความรู้จึงอาศัยการบอกเล่าด้วยวาจา ผญาจึงเป็นรูปแบบหนึ่งที่ช่วยให้จดจำและเข้าใจง่ายยออิทธิพลทางศาสนาและปรัชญา ผญาหลายบทกลอนได้รับอิทธิพลจากพุทธธรรม ตลอดจนความเชื่อพื้นบ้านและการนับถือผีปู่ตา สะท้อนให้เห็นการผสมผสานระหว่างปรัชญาชีวิตแบบไทยพุทธกับความเชื่อดั้งเดิม

ความเป็นมาและความหมายของผญานั้น เกิดจากสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์อื่นๆ ในวิถีชีวิต โดยหมายเอาสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตแล้วเกิดแรงบันดาลใจให้เกิดถ้อยคำในใจและมีการกล่าวถ้อยคำที่คล้องจองแก่กันและกัน ในโอกาสที่เดินทางไปมาค้าขาย หรือกิจกรรมอื่นๆ (อดิสร เพียงเกษ, 2544 : 96) ผญาภาษิตนั้นมีความหมายต่อชาวไทยภาคอีสาน ไม่ว่าจะอาศัยอยู่สถานที่ใด เมื่อมีกิจกรรมใดๆ ร่วมกัน หรือสนทนากันในกลุ่ม จะมีการกล่าว ผญาสอดแทรกขึ้นมาเสมอ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผญามีบทบาทหน้าที่และมีความสำคัญต่อสังคมชาวไทยภาคอีสาน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อาจแบ่งเป็นประเภทต่างๆ แล้วแต่โอกาสที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมนั้นๆ (พระกิตติพงศ์ ดารักษ์ , 2559 : ออนไลน์)

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน ได้ให้ความหมายของ “ผญา” ไว้ว่า ผญา คือ สำนวนภาษิตที่ชาวอีสานนิยมใช้พูดกัน ส่วนใหญ่หนุ่มสาวจะใช้พูดเกี้ยวพาราสีกันมักจะเป็นคำพูดที่มีความหมายโดยนัย เพราะเห็นว่าเป็นคำพูดที่มีความหมายดี มีคารมคมคาย และมีความหมายหลายแง่มุม คำผญาที่หนุ่มสาวใช้พูดคุยกันเรียกว่า “ผญาเกี้ยว”, “ผญาอ่อย” ส่วนคำผญาที่ใช้พูดสั่งสอนลูกหลานเป็นเชิงคำคมเตือนสติ การแต่งคำผญาเหล่านี้เป็นการแปลงคำจากสุภาษิตบ้าง กลอนลำบ้าง วรรณกรรมอีสานบ้าง (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน, 2538 : 72) และ จารุวรรณกรรมวัตร กล่าวถึงความหมายของ “ผญา” ไว้ว่า ผญาหรือผะยา เป็นลักษณะกวีนิพนธ์ชาวบ้านแสดงถึงความคิดอัน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เขียนแหลมซึ่งแฝงอยู่ในคำพูดที่เต็มไปด้วยแง่มุมทางภาษา มีลักษณะเรียบง่ายและอบอุ่นด้วยกลิ่นไอของสังคมชนบท ประดับเป็นอารมณ์แห่งถ้อยคำ (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2526 : 116)

ผญา มีการพัฒนาปรับเปลี่ยน ขยายตัวอยู่มาเป็นลำดับ เป็นบทกลอน หรือประโยคที่สืบทอดกันมานาน ในแต่ละยุคสมัย เป็นประโยคใหม่บ้าง เก่าบ้างเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน การพูดบทกลอนผญาแต่ละครั้งต้องดูบริบท ใช้ให้ถูกกาลเทศะ ซึ่งจะทำให้เนื้อหาที่สื่อไปนั้น ผู้ฟัง ผู้พูด เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง การพูดผญาของชาวอีสานที่นิยมใช้นามมาเป็นคติเตือนใจในการสั่งสอนให้คนเป็นคนดีอัน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นเวลายาวนาน ที่สะท้อนให้เห็นความเก่งกล้า และ ฉลาดมีความสามารถล้ำลึกของผู้ที่ได้รับและสืบทอดมาจนถึงคนปัจจุบันและได้มาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของชาวอีสาน ในด้านต่างๆ ในที่สุดก็กลายมาเป็นภาษาภาษิต ปริศนา ภาษิต ผญาภาษิต และอื่นๆ อีกมาก ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์และเป็นมรดกอันล้ำค่าได้ตกทอด มาถึงคนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้าภูมิหลังของภาษาวรรณคดี วรรณกรรมของชาวอีสาน เพื่อจะได้นำมาเป็นข้อวัตรปฏิบัติกิจในชีวิตประจำวันให้เกิดความสมดุลเข้ากับสภาวะการณ์ของโลกยุค โลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี จะทำให้เรามีสติรอบรู้ตั้งมั่นคงมองเห็นที่หมายแล้ว ถึงจะอยู่ท่ามกลางความเศร้าโศก ก็หาโศกเศร้าไม่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546 : 274)

ผญา เกิดจากวิถีชีวิตของชาวไทยภาคอีสานที่มีภูมิปัญญาฉลาดหลักแหลมคิดค้นคติธรรมคำสอน บทกลอนมาเป็นเครื่องมือช่วยอบรมบุตรหลาน เป็นเครื่องมือในกาละเล่นที่แฝงไปด้วยข้อคิดคติธรรม เป็นสิ่งเตือนใจ เตือนสติให้คิดถึงคุณงามความดี ปาป บุญ คุณโทษ ผญา เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่มีมานานแล้ว แรกเริ่มเดิมทียังไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ในกาลต่อมาจึงได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ และนิยมเอารื่องราวเกี่ยวกับชาดกมาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มาแต่งเป็นผญา เพื่อเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปในตัว ผญาก็ยังเป็นวัฒนธรรมทางภาษาอันสูงส่งของชาวไทยภาคอีสานจนถึงปัจจุบันได้มีนักปราชญ์ ผญาเป็นภูมิปัญญา ของคนไทยอีสานที่มีความรอบรู้ ไหวพริบ สติปัญญา แต่งคำคม สุภาษิต หรือคำที่พูดเป็นปริศนาฟังแล้วได้นำมาคิดมาวิเคราะห์ เพื่อให้ระลึกถึงคำพรา้งสอนของบรรพบุรุษ ที่อบรมสั่งสอนบุตรหลานให้ใช้ชีวิตอยู่ในศีลธรรม เป็นผู้มีความประพฤติปฏิบัติที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวในบาป มีความอดทนขยันหมั่นเพียรในการเลี้ยงชีพ เป็นปรัชญาที่คนอีสานใช้ในการดำรงชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2. คุณค่าของผญาภาษิตต่อการส่งเสริมการสร้างสันติสุขและความเสมอภาค

ผญาภาษิต คือ การใช้ถ้อยคำที่กล่าวเป็นร้อยกรองสั้นๆ แฝงไว้ด้วยคติธรรม คำเตือนใจ หรืออภินิหารหนึ่งคือข้อความที่เป็นอุปมาอุปมัย ให้ผู้ฟังได้คิดตีความสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในทางที่ตรงตามถูกต้อง ผญาภาษิตเป็นผญาที่ใช้ในโอกาสที่กล่าวเมื่อต้องการให้คติเตือนใจในเชิงสั่งสอนมีความสำคัญ และมีบทบาทต่อสังคมอีสานในด้านการอบรมสั่งสอนบุคคลหลายระดับ หลายเพศ หลายวัย ผญาภาษิตเป็นเครื่องมือทางภาษาที่เป็นภูมิปัญญาบรรพบุรุษได้คิดค้นขึ้นเพื่อตักเตือน อบรม ชัดเกลาลูกหลานให้มีแนวทางในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างมีศีลธรรม เป็นบรรทัดฐาน โดยนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับความเชื่อ ตั้งเดิมของบรรพบุรุษ หรือเรียกได้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ว่าเป็นสื่อประเพณี (Tradition Media) ที่มีการสืบทอดจากบรรพชน ทั้งนี้บรรพชนของชาวอีสานมีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นการปลูกฝังแนวคิด ค่านิยม ความเชื่อไปสู่ลูกหลานนั้นย่อมเลือกสรรถ้อยคำที่มีศีลธรรมเป็นพื้นฐานในการสื่อสาร โดยมีเป้าหมายให้ ผู้ปฏิบัติอยู่ในกรอบศีลธรรมที่ดีงามตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตที่ดีงามนั้น นอกจากจะช่วยพัฒนาตนเองแล้วยังช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติอีกด้วย (เยาวลักษณ์ แสงจันทร์ และชัยณรงค์ ศรีมันตะ, 2560 : 81-82) ฌญาภาชิตมีคุณค่าต่อการส่งเสริมสันติสุขและความเสมอภาค ดังนี้

2.2 คุณค่าด้านการส่งเสริมสันติสุข

1. สอนให้ใช้เหตุผลแทนความรุนแรง ฌญาภาชิต คือคำกลอนสอนใจที่แฝงคติธรรม มีถ้อยคำไพเราะ สละสลวย มีความหมาย อูบมาอุปไมย ให้ผู้ฟังได้ขบคิด ให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติตามเพื่อเป็นคนที่มีจิตสำนึกดีมีคุณธรรม สอนให้คนคิดก่อนกระทำ ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา
2. การปลูกฝังค่านิยมสันติ ฌญาภาชิตอีสานใช้สำหรับสั่งสอนลูกหลานให้ประพฤติตนอยู่ในอิตคอง ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง ให้ประพฤติตนในกรอบที่เหมาะสมช่วยลดความขัดแย้งในสังคม
3. การสืบทอดปรัชญาที่มีคุณค่าต่อการสร้างสันติสุข ฌญาภาชิตอีสานเป็นปรัชญาภาษาอีสาน เป็นคำกลอนสอนใจ เตือนสติในการดำรงชีวิต ให้กำลังใจในการสู้กับปัญหา อย่าท้อแท้ ของบรรพบุรุษชาวอีสาน ที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาแต่โบราณ จนถึงชั่วลูกชั่วหลาน

2.2 คุณค่าด้านการส่งเสริมความเสมอภาค

1. ความมีคติธรรมในคำสอน มีคำกล่าวอิงหลักธรรมทางพุทธศาสนา และจารีตประเพณี ฌญาภาชิต สอนให้คนทำตามหลักธรรมที่เน้นความเท่าเทียมและความเป็นธรรม
2. ฌญาภาชิตอีสานบางบทกลอน เน้นย้ำถึงความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะมียาติ กำเนิด ฐานะ หรือเพศใด ซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความรู้สึเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม
3. ความเสมอภาคในคุณค่าของมนุษย์ ฌญาภาชิตสอนให้เห็นคุณค่าของทุกคนเท่าเทียมกัน โดยเน้นการพิจารณาจากการกระทำและคุณธรรม มากกว่าสถานะทางสังคม

ฌญาภาชิตอีสาน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในการสร้างสังคมที่มีสันติภาพและความเสมอภาค โดยเน้นการใช้ปัญญา คุณธรรม และความเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นหลัก โดยเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร สร้างความเข้าใจ อบรมสั่งสอน และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามให้กับผู้คนในสังคม

3. ฌญาภาชิตในมิติชุมชนชาวไทยอีสานกับการสร้างสันติสุขและความเสมอภาค

คนไทยภาคอีสานในสมัยก่อนได้แต่งคำฌญาภาชิต ปรัชญาภาษาอีสาน คือคำสอนเตือนใจ ในการดำรงชีวิตให้รู้จักต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ฌญาภาชิต หรือปรัชญาในการดำรงชีวิตของบรรพบุรุษชาวอีสาน มีการถ่ายทอดกันมาตั้งแต่โบราณจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน ข้อคิด คติธรรมแฝงอยู่ บางครั้งแฝงอารมณ์ขันไว้อย่างแนบเนียน เป็นถ้อยคำที่มีความหมายลึกซึ้งกินใจ มีความหมายในเชิงเปรียบเทียบและมีความหมายอย่างลึกซึ้ง ต่อไปนี้ผู้เขียนบทความจะได้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ยกตัวอย่างพญากาฬิต พร้อมคำแปล และความหมายที่แฝงเป็นนัย ถอดความออกมาเป็นข้อคิด คติธรรม ความมีมิติในการสร้างสันติสุขและความเสมอภาค ไว้ให้อ่านได้ศึกษาต่อไป ดังนี้

กินปลาให้ขอมเบ้งก้าง คาคอสีจัมยัก
ก้างมันไปขวางค้ำ สีอินน้ำปลง.

แปลว่า การกินปลานั้นจะต้องระวังก้างปลา เพราะว่าหากไม่ระวังแล้วก้างปลาจะติดคอได้ (สำสักรัก สุทธิ, 2543 : 19) มีความหมายเป็นนัยอยู่ว่า การที่คนเราจะทำงานอันใดนั้นต้องพิจารณาให้ดี ถ้าเกิดมีปัญหาขึ้นมาจะลำบากที่หลัง เช่นดังพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า นิสมม กรณฺ เสโย. “ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำ ดีกว่า” การกระทำใด ๆ ที่ขาดการใคร่ครวญด้วยดีก่อน ย่อมมีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย เมื่อผิดพลาด อาจเสียชื่อเสียง เสียการงาน เสียชีวิต เสียเวลา เสียงบประมาณ หรือเสียศีลธรรม เป็นต้น เมื่อได้กล่าวมาเช่นนี้แล้ว ก่อนจะทำการใดๆ ก็ตามควรใคร่ครวญให้ดีเสียก่อนจึงค่อยทำคือใคร่ครวญด้วยปัญญาให้แน่ชัดว่า สิ่งที่เรากำลังจะทำอยู่นั้น ดีหรือไม่ดี สร้างประโยชน์หรือไม่ เมื่อพิจารณาดีแล้วเห็นว่าเป็นการดีแน่ สร้างประโยชน์ได้แน่ ไม่สร้างความเดือดร้อนแน่ พิจารณาได้ดังนี้จึงค่อยทำ หากมองในมุมของศีลธรรม ก่อนจะทำการใดๆ คนเราต้องพิจารณาใคร่ครวญให้ดีเสียก่อนว่า สิ่งที่จะทำนั้น เป็นความดีหรือความชั่ว ผิดศีลธรรมหรือไม่ ผิดกฎหมายบ้านเมืองหรือไม่ มีคุณหรือโทษแก่ตนเองและผู้อื่นหรือไม่ (สถานีธรรม, 2564 : ออนไลน์)

มิติในการสร้างสันติสุข คือการป้องกันความขัดแย้ง เมื่อคนเราใคร่ครวญก่อนกระทำ จะช่วยลดโอกาสการตัดสินใจผิดพลาดที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง การเสียหาย หรือความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น การพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าจึงเป็นการสร้างสันติสุขเชิงป้องกัน การเคารพผู้อื่น หลักการนี้เน้นให้พิจารณาว่าการกระทำของเรา “มีคุณหรือโทษแก่ตนเองและผู้อื่นหรือไม่” ซึ่งแสดงถึงจิตสำนึกที่คำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้อื่นด้วย ไม่ใช่เพียงแต่ผลประโยชน์ส่วนตัว

มิติในการสร้างความเสมอภาค คือการใคร่ครวญด้วยปัญญาและศีลธรรมเป็นหลักการสากลที่ใช้ได้กับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นใครก็ต้องพิจารณาความดี-ชั่ว ผิด-ถูก ด้วยมาตรฐานเดียวกัน การพิจารณาทั้งผลดีและผลเสียต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ช่วยให้การตัดสินใจมีความเป็นธรรมและไม่เอาเปรียบผู้อื่น

พญากาฬิตอีสานทบทวนสร้างสมดุลระหว่างปัญญาท้องถิ่นและหลักธรรมสากล โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายแต่มีความหมายลึกซึ้ง การเชื่อมโยงระหว่างสำนวนพื้นบ้านกับพุทธศาสนสุภาษิตแสดงให้เห็นว่าหลักการแห่งความดีงามสามารถพบได้ในทุกระดับของสังคม เน้นความสำคัญของการคิดก่อนทำ เพื่อป้องกันปัญหาและสร้างสังคมที่สันติและความเป็นธรรมแก่ทุกคน เช่นในสังคมทุกวันนี้ มีการ “บูลลี่” คือ พฤติกรรมรุนแรง กลั่นแกล้ง รังแกผู้อื่นทั้งทางวาจาและร่างกาย ในโลกออนไลน์จะเป็นการประจานกันทางโซเชียลมีเดีย ซึ่งหลายครั้งการบูลลี่สร้างผลกระทบทางด้านความรู้สึกมากมายจนอาจเกิดเป็นแผลทางใจฝังลึกจนยากเยียวยา (นายแพทย์โกวิทย์ นพพร, 2562 : ออนไลน์) หลักการใคร่ครวญก่อนการกระทำนี้เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพราะช่วยลดความเสี่ยงในการสร้างปัญหา และส่งเสริมการตัดสินใจที่คำนึงถึงผลกระทบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างสังคมที่เสมอภาคและยั่งยืน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

แกงเต็มหม้อ เหลือกินบ่อ
ชดแต่่น้ำ คาข้าวเกือบตาย.

แปลว่า มีทรัพย์สิ้น ร่ำรวย มีสมบัติมากมาย หากไม่นำไปใช้ก็ไม่เกิดประโยชน์ (สำลักษณ์ สุทธิ, 2543 : 21) มีความหมายเป็นนัยอยู่ว่า การที่คนเรามีทรัพย์สมบัติมากมาย แล้วไม่ยอมนำใช้ทรัพย์เหล่านั้นก็ไม่มีประโยชน์อันใดเลย พระพุทธเจ้าท่านได้สอนเรื่องการใช้ทรัพย์ของฆราวาสไว้ว่า ต้องรู้จักการแบ่งทรัพย์ที่หามาได้ออกเป็น 4 ส่วนเพื่อใช้จ่ายดังต่อไปนี้ คือ 1. ใช้หนี้เก่า คือ การตอบแทนคุณพ่อแม่ บุพการีผู้ที่เลี้ยงเรามา ผู้ที่บุญคุณต่อเรา แม้กระทั่งท่านได้ล่วงลับไปแล้วก็ควรทำบุญอุทิศให้ 2. ใช้หนี้ใหม่ คือ ให้อภัยในครอบครัวของตน เช่น ภรรยา บุตร ธิดา ต้องให้การอนุเคราะห์ ส่งเสียเลี้ยงดู ให้การศึกษาที่ดี เป็นต้น 3. ฝังดินไว้ คือการรู้จักทำบุญ ทำทาน แบ่งปันเสียสละเพื่อส่วนรวมบ้าง เพื่อเป็นเสบียงบุญไว้หนุนส่งในโลกหน้าคือการไปสู่สุคติภูมิ (สวรรค์) และ 4. ทิ้งลงเหว คือ ให้อภัยในชีวิตประจำวันอย่างระมัดระวัง เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าผ่อนรถ ค่าผ่อนบ้านฯ เป็นต้น

มิติในการสร้างสันติสุข คือการสร้างความสุขในสังคม ด้วยหลักการแบ่งทรัพย์ 4 ส่วนช่วยสร้างความยั่งยืนในสังคม 1.สร้างความสงบสุขในจิตใจและรักษาความสัมพันธ์อันดีในสังคม 2.การดูแลครอบครัวสร้างความมั่นคงและลดความขัดแย้งในครอบครัว 3.การทำบุญและแบ่งปันสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคม และ 4.การใช้จ่ายอย่างมีสติป้องกันไม่ให้เกิดหนี้สินและปัญหาทางการเงิน

มิติในการสร้างความเสมอภาค คือการลดความเหลื่อมล้ำ หลักการนี้ส่งเสริมให้คนที่มั่งคั่งมากแบ่งปันให้ผู้อื่น ไม่ใช่เก็บสะสมไว้คนเดียว การ "ฝังดินไว้" ด้วยการทำบุญทำทานช่วยให้ทรัพย์สิ้นหมุนเวียนในสังคมและเข้าถึงผู้ที่ต้องการความรับผิดชอบต่อสังคม การแบ่งทรัพย์ส่วนหนึ่งเพื่อส่วนรวมแสดงให้เห็นว่าทุกคนมีหน้าที่ต่อสังคม ไม่ว่าจะมั่งคั่งทางเศรษฐกิจใด ซึ่งสร้างความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคมการสร้างโอกาสให้ผู้อื่น การใช้ทรัพย์อย่างหมุนเวียนช่วยสร้างงาน สร้างรายได้ และโอกาสให้กับผู้อื่นในสังคมการสังเคราะห์เชิงปฏิบัติปรัชญาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน หลักการนี้สอนให้คนรวยไม่หยุดนิ่งกับทรัพย์สินที่มี แต่ต้องนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งกับตนเอง ครอบครัว และสังคม การป้องกันความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ เมื่อคนที่มั่งคั่งมากรู้จักแบ่งปันและใช้ทรัพย์อย่างสร้างสรรค์ จะช่วยลดความอิจฉาริษยาและความขัดแย้งในสังคม การสร้างวัฒนธรรมการให้ หลักธรรมนี้ปลูกฝังให้การแบ่งปันเป็นวิถีชีวิต ไม่ใช่เป็นเพียงการกุศลเป็นครั้งคราว

พัฒนาชีวิตอีสานบทนี้แสดงให้เห็นปรัชญาการใช้ทรัพย์สมบัติอย่างสมดุล ซึ่งนำไปสู่การสร้างสังคมที่สันติและเสมอภาคอย่างยั่งยืน การมีทรัพย์สิ้นไม่ใช่เป้าหมายสุดท้าย แต่เป็นเครื่องมือในการสร้างความสุขและความเป็นอยู่ที่ดีให้กับทุกคนในสังคม การใช้ทรัพย์อย่างมีปัญญาตามหลัก 4 ส่วนนี้ไม่เพียงแต่สร้างสันติสุขในใจของผู้ให้ แต่ยังเป็นการสร้างสังคมที่เสมอภาคและยั่งยืนอีกด้วย หลักการนี้ทำลายกำแพงระหว่างผู้มีและผู้ไม่มี โดยสร้างระบบหมุนเวียนทรัพย์สิ้นที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ครันเจ้าได้ชี้ข้าง กังฮ่มสัปทน
อย่าได้ลืมคนจน ผู้แห่นาตีนช้าง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

แปลว่า เมื่อได้ดีมียศ มีตำแหน่งสูง ก็ไม่ควรลืมคนจน เพื่อนเก่าบ้านเกิด (สำลี รักสุทธี, 2543 : 29) มีความหมายเป็นนัยอยู่ว่า เมื่อได้ดีเป็นเจ้านายคน มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงขึ้นแล้ว อย่าได้ลืมชาวบ้านคนจนผู้เป็นประชาชนธรรมดา อย่าหลงในอำนาจที่ตนได้รับมา ควรจะหาทางสร้างประโยชน์สุขให้กับพี่น้องปวงประชาให้อยู่อย่างสงบสุข มีอยู่ มีกิน มีใช้ อย่างพอสมควร อย่าได้โกงกิน เอาเปรียบประชาชน หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา

มิติในการสร้างสันติสุข คือการไม่ลืมรากเหง้าและคนที่เคยช่วยเหลือ แม้จะมีฐานะดีขึ้นแล้ว ซึ่งสะท้อนคุณธรรมพื้นฐานของความกตัญญูตถะเวทิตา การใช้อำนาจและตำแหน่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวมิติในการสร้างความเสมอภาค คือการเห็นคุณค่าของทุกคนในสังคม ไม่แบ่งแยกชนชั้น เพราะความยิ่งใหญ่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่การมีอำนาจ แต่อยู่ที่การใช้อำนาจนั้นเพื่อสร้างประโยชน์สุขให้กับผู้อื่น

พัฒนาชาติอีสานบทนี้สะท้อนปรัชญาการเป็นผู้นำที่ดี ที่ต้องมีจิตสำนึกในการดูแลและช่วยเหลือสังคม แทนที่จะใช้ตำแหน่งเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว และเตือนใจให้ทุกคนที่มีโอกาสประสบความสำเร็จไม่ว่าจะในด้านใด ต้องไม่ลืมหน้าที่ต่อส่วนรวม และใช้ความสามารถของตนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้ดีขึ้นไปด้วยกัน

พัฒนาชาติหรือผญาคำสอน นักปราชญ์อีสานสมัยโบราณแต่งไว้ใช้เป็นเครื่องมือในการสั่งสอนและอบรมบ่มนิสัยให้แก่ลูกหลานและประชาชน สามัญชนจนถึงพระมหากษัตริย์ แม้แต่พระสงฆ์ก็เช่นกัน คำสอนในพัฒนาชาติมักเป็นคำเตือน คำแนะนำให้ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี ผญาชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญควรแก่การศึกษา เพราะเป็นปรัชญาของคนอีสาน ซึ่งแฝงไว้ด้วยคติธรรมสอนใจที่สามารถหล่อหลอม ชัดเกล้า สร้างสรรค์จิตใจคนในสังคมได้ ผญาชาติหรือผญาคำสอนยังมีอยู่อีกมากมาย ซึ่งในบทความนี้ผู้เขียนได้ยกเอามาเป็นตัวอย่าง เพื่อเอาข้อคิดคติธรรม และความหมายที่แฝงอยู่ในบทกลอนของผญาชาตินั้น มาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงมิติของผญาชาติที่ช่วยส่งเสริมการสร้างสันติสุข และความเสมอภาคในสังคม หวังว่าคงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง ในอนาคตต่อไป

4. สรุป

พัฒนาชาติอีสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรจุคติธรรมและปรัชญาการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขและส่งเสริมความเสมอภาคในสังคม ผ่านคำสอนที่เน้นความเป็นธรรม การใช้เหตุผล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผญาชาติถูกแต่งขึ้นมาโดยมีจุดประสงค์เอาไว้ใช้เป็นเครื่องมืออบรมบุตรหลาน เป็นเครื่องมือในกาละเล่นที่แฝงไปด้วยข้อคิดคติธรรม เป็นสิ่งที่เตือนใจ เตือนสติให้คิดถึงคุณงามความดี เป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การศึกษาเพราะเป็นปรัชญาของคนอีสาน ซึ่งแฝงไว้ด้วยคติธรรมสอนใจที่สามารถหล่อหลอม ชัดเกล้า สร้างสรรค์จิตใจคนในสังคมได้ คติธรรมในพัฒนาชาติอีสานมีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขและความเสมอภาคในสังคม โดยเป็นเครื่องมืออบรมสั่งสอนให้คนใช้เหตุผล ความเป็นธรรม และการยอมรับความแตกต่าง เป็นมากกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน โดยเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการให้โอกาสทุกคนอย่างเสมอภาค การนำผญาชาติไปประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันจึงไม่ใช่เพียงการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่เป็นการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์สังคมที่ดีกว่า ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมไทยและสังคมโลกต้องการในยุคปัจจุบัน

พัฒนาชาติอีสาน เป็นวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาวอีสานที่ถ่ายทอดคตินิยม ปรัชญาชีวิต และหลักการดำรงชีวิตอย่างสันโดษ พอเพียง มีน้ำใจ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ วัฒนชาติมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และเมื่อพิจารณาในบริบทของ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ก็พบว่าพัฒนาชาติบางบทกลอนที่มีความหมาย เนื้อหา ข้อคิด คตินิยม คำสอน ที่สอดคล้องและส่งเสริมกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนต่างๆ อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะด้านการสร้างสันติสุขและความเสมอภาค คือ เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเพิ่มบทบาทของสตรีและเด็กหญิงทุกคน เป้าหมายที่ 10 ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ และเป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ และความเสมอภาค (SDG Move Team : ออนไลน์)

5. องค์ความรู้ใหม่

6.1 องค์ความรู้เรื่องการมีอิทธิพลและคุณค่าของพัฒนาชาติที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะภาษาอีสาน ที่มีบทบาทต่อสังคมคนไทยภาคอีสานเป็นอย่างมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสมควรแก่การศึกษาและอนุรักษ์ไว้

6.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาของคนไทยภาคอีสานในสมัยก่อนที่ถูกถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น แสดงถึงความฉลาดของคนอีสานสมัยโบราณในการแต่งบทกลอน ไว้สอนลูกหลานให้อยู่ในศีล ในธรรม เป็นคนดีของสังคม เพื่อลูกหลานจะได้นำไปสอนคนรุ่นต่อไป

6.3 ข้อคิด คตินิยม ที่แฝงอยู่ในบทกลอนพัฒนาชาติ และความหมายที่ได้นำมาวิเคราะห์ทำให้ได้ขบคิดถึงคำที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสสอนไว้ เป็นเครื่องเตือนสติ เตือนใจได้เป็นอย่างดี ประยุกต์ใช้สร้างแนวทางไปสู่การสร้างสันติสุขและความเสมอภาคในสังคมได้

โมเดลองค์ความรู้ใหม่เรื่องคตินิยมในพัฒนาชาติอีสานกับการสร้างสันติสุขและความเสมอภาคในสังคม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. (2568). ประเพณีลงช่วง. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568, จาก <https://itech.tru.ac.th/2022/page/60>.
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. (2520). หนังสือ ของดีอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2525). ผนวกบทกวีชาวบ้าน. กภาพสินธุ์ : จิตทัศน์การพิมพ์.
- ดร.กาญจนพงศ์ สุวรรณ.(2562).การดำเนินชีวิตของชาวอีสานสู่วิถีพุทธธรรมด้วยผลาภาษิต. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568, จาก <https://cyp.mcu.ac.th/main/wp-content/uploads/2019/06/pdf>.
- เตชวโร ภิกขุ (อินตา กวีวงศ์). (2544). คำสอนญาติโยมอีสาน. ขอนแก่น : บริษัท ขอนแก่น คลังนาธรรมชาติ.
- นภดล ทองโสภิต. (2532). ขุมปัญญาแห่งอีสาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บ้านฉัตร.
- นายแพทย์โกวิท นพพร. (2562). รับมืออย่างไรในสังคม Bully. สืบค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2568, จาก <https://www.samitivejhospitals.com/th/article/detail/AD-bully>
- บุญเกิด พิมพ์วรรณ. (2544). ะหยา ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวอีสานและคนลาถิ่นข้าง. ขอนแก่น : ขอนแก่นคลังนาธรรมชาติ.
- บุญเรือง ธารสวัสดิ์. (2519). รัชญาอีสาน. วารสารสังคมศาสตร์. ฉบับที่ 4 (เมษายน – พฤษภาคม).
- พระกิตติพงศ์ ดารักษ์. (2559). ญา ภูมิปัญญาอีสาน. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568, จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/465>.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เยาวลักษณ์ แสงจันทร์ และชัยณรงค์ ศรีมันตะ. (2560). ญาภาษิต: ทนทางสังคมและวัฒนธรรมสกนคร. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 25(48), 81-82.
- วัฒนธรรมภาคอีสาน.(2556).ประวัติภาคอีสาน.สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568, จาก <https://nongnuch123.com.wordpress.com/ประวัติภาคอีสาน>.
- ศิริลักษณ์ หาซิ่น. (2558). กลวิธีทางภาษาของบทพญาในชุมชนโคกนาดี.วิทยานิพนธ์.ศิลป- ศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย.มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สถานัธรรม.พุทธศาสนสุภาษิต.(2564). สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568, จาก <https://www.Dhammastation.com/those-who-practice-dhamma-will-live-happily>.
- สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน. (2538). สารานุกรมวัฒนธรรมไทย : ภาคอีสาน ฉบับต้นแบบ.กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทพาณิชัย.
- สำลี รักสุทธี. (2543). ญา : รัชญาการดำเนินชีวิตอันล้ำค่าของชาวอีสาน. กรุงเทพฯ : ธนัษการพิมพ์.
- หลวงพ่อบราโมทย์ ปาโมชโช. (2565). สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568, จาก <https://www.dhamma.com/khandhas5-dukkha>.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

อดิศร เพียงเกษ. (2544). หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องบาป-บุญ ที่ปรากฏในผญา-อีสาน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อีสานร้อยแปด. (2561). ผญาอีสาน รวมปรัชญาคำสอน ภาษิต. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2568, จาก <https://esan108.com>.

SDG Move Team. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2568, จาก <https://www.sdgmove.com/intro-to-sdgs/>

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

วัดสีเขียว : พุทธนวัตกรรมการเสริมสร้างสันติภาพแบบมีส่วนร่วม

Green Temples: A Participatory Buddhist Innovation for Peacebuilding

พระครูวิชัยบุญญารณ พระครูสังฆรักษ์ธนา ฉันทกาโม

พระครูสุธีสารบัณฑิต พระมหากิตติ กิตติเมธี

พระรัตนพล ญาณิสโร

Phra Khru Wichai Bunyaphorn Phra Khru Sangkharak Thana Chantakamo

PhrakruSudhisarabandhit Phramahakitti Kittimedhi,

Phra Rattanaphon Yanissaro,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus. Thailand

Corresponding Author E-mail – 6026501014@mcu.ac.th*

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวคิดใหม่ในการฟื้นฟูบทบาทของวัดให้กลับมาเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการประยุกต์ใช้หลักธรรมพุทธเป็นแนวทางในการจัดการวัด โดยมุ่งพัฒนา "วัดสีเขียว" ที่ไม่ใช่เพียงพื้นที่ร่มรื่นทางกายภาพ แต่รวมถึงความร่มเย็นทางจิตใจ ความสัมพันธ์กลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และการสืบต่อวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน สภาพปัจจุบันและความท้าทายของวัดในสังคมไทย ปัจจุบันเผชิญความเปลี่ยนแปลงจากการขยายตัวของเมือง การลดบทบาทในชุมชน และความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ความท้าทายเหล่านี้ต้องการการจัดการที่เน้น "พุทธนวัตกรรม" ซึ่งประยุกต์หลักธรรม เช่น เมตตา สติ และความเพียร เข้าสู่กระบวนการจัดการวัดเชิงระบบ ควบคู่กับการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในการออกแบบ พื้นที่ และใช้ประโยชน์พื้นที่วัดร่วมกัน แนวคิดวัดสีเขียวเชิงยุทธศาสตร์ "วัดสีเขียว" ถูกวางเป็นฐานยุทธศาสตร์สร้างการเปลี่ยนแปลงในสามมิติหลัก ได้แก่ มิติสิ่งแวดล้อม ผ่านการปลูกต้นไม้และฟื้นฟูพื้นที่สีเขียว มิติวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมพุทธธรรมควบคู่ธรรมชาติ และมิติสังคม ผ่านการพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ตลาดชุมชน และพื้นที่สร้างสันติภาพ การบริหารจัดการเน้นความยืดหยุ่น สอดคล้องบริบทท้องถิ่น และให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างวัดและชุมชนเป็นแกนหลัก และผลลัพธ์และแนวทางการพัฒนานั้นวัดสามารถกลับมาเป็นพื้นที่สำคัญในชีวิตชุมชนได้อีกครั้ง เป็นทั้งสถานที่พักใจ แหล่งเรียนรู้ และพื้นที่ฟื้นฟูคุณค่าร่วมทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันส่งเสริมจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมในระดับปัจเจกและสังคมนานาชาติ บทความเสนอให้ผลักดันนโยบายสนับสนุนวัดสีเขียวทั้งระดับท้องถิ่นและประเทศ เพื่อยกระดับจากโครงการนำร่องสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: วัดสีเขียว, พุทธนวัตกรรม, การมีส่วนร่วม, สันติภาพ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

Abstract

This article presents a new concept for revitalizing the role of temples to become spiritual, social, and environmental centers of communities through participatory processes and the application of Buddhist principles as guidelines for temple management. The focus is on developing "green temples" that are not merely physically shaded spaces, but encompass mental tranquility, harmonious relationships between humans and nature, and sustainable cultural heritage transmission. The current conditions and challenges of temples in contemporary Thai society face changes from urban expansion, diminished community roles, and environmental deterioration. These challenges require management that emphasizes "Buddhist innovation," which applies Buddhist principles such as loving-kindness, mindfulness, and perseverance into systematic temple management processes, alongside participation from local government organizations and citizens in jointly designing, restoring, and utilizing temple spaces. The strategic green temple concept positions "green temples" as a strategic foundation for creating transformation in three main dimensions: the environmental dimension through tree planting and green space restoration; the cultural dimension through Buddhist activities combined with nature; and the social dimension through developing temples as learning centers, community markets, and peacebuilding spaces. Management emphasizes flexibility, alignment with local contexts, and prioritizes cooperation between temples and communities as the core principle. The outcomes and development approaches enable temples to once again become important spaces in community life, serving as places of respite, learning centers, and spaces for restoring shared cultural values, while simultaneously promoting environmental consciousness at both individual and societal levels in the long term. The article proposes advancing policies supporting green temples at both local and national levels to elevate from pilot projects to truly sustainable development.

Keywords: Green temples, Buddhist innovation, participation, peace

บทนำ

ในยุคที่สังคมกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพและจิตวิญญาณ การพัฒนาที่ยั่งยืนมีอาจแยกขาดจากมิติของวัฒนธรรม ศาสนา และสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมไทย ซึ่งวัดไม่เพียงเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ แต่ยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนและแหล่งสั่งสมภูมิปัญญาท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน แนวคิด “วัดสีเขียว” จึงมิใช่เพียงการเพิ่มต้นไม้หรือพื้นที่ธรรมชาติในบริเวณวัดเท่านั้น หากแต่เป็นการขับเคลื่อนกระบวนการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

พื้นที่สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการบ่มเพาะจิตใจและวัฒนธรรม โดยมี “พุทธนวัตกรรม” เป็นเครื่องมือในการจัดการอย่างสร้างสรรค์ ในสภาพปัจจุบัน พบว่าวัดหลายแห่งในประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตเมือง ต้องเผชิญกับความท้าทายจากการขยายตัวของชุมชนเมือง การรุกร้าของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และความเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้พื้นที่สีเขียวในวัดลดลง ขณะเดียวกัน บทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางจิตวิญญาณของชุมชนก็ค่อย ๆ ถูกกลดทอนลง ทั้งจากกระแสบริโภคนิยมและการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมของคนรุ่นใหม่ นำมาซึ่งคำถามสำคัญว่า วัดจะยังคงมีบทบาทเชิงพุทธวัฒนธรรมในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างไร สถานการณ์ปัจจุบันสะท้อนถึงความจำเป็นในการคิดค้นแนวทางใหม่ในการจัดการพื้นที่วัด โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การฟื้นคืนบทบาททางศาสนา และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ควบคู่กันอย่างสมดุล แนวคิด “วัดสีเขียว” จึงมิใช่เพียงเรื่องของการปรับปรุงภูมิทัศน์หรือเพิ่มพื้นที่ป่าเท่านั้น แต่คือการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของการจัดการวัด และการคืนคุณค่าทางจิตวิญญาณให้แก่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ผ่านกระบวนการที่เน้นความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และภาครัฐ การจัดการวัดในยุคปัจจุบันจึงต้องยกระดับจากการบริหารภายในสู่การเป็นศูนย์กลางความร่วมมือทางสังคม โดยเน้นแนวทาง “วัดจัดการ-ชุมชนมีส่วนร่วม” ที่ให้ความสำคัญกับการวางแผนพื้นที่ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างกิจกรรมทางศาสนาที่สอดคล้องกับชีวิตวิถีใหม่ และการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมในการดูแลวัดในฐานะพื้นที่สาธารณะ

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนา “วัดสีเขียว” โดยใช้พุทธนวัตกรรมเป็นฐาน จึงเป็นแนวทางที่สามารถตอบโจทย์การฟื้นฟูทั้งสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมได้อย่างเป็นระบบ นำไปสู่การสร้างวัดที่ไม่เพียงสะท้อนความงดงามทางศิลปะและธรรมชาติ แต่ยังเป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ ความสงบ และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยั่งยืน

วัดสีเขียวฐานแห่งพุทธนวัตกรรม

การพัฒนาวัดให้เป็นวัดสีเขียวถือเป็นการสร้างฐานแห่งพุทธนวัตกรรมที่สำคัญในยุคปัจจุบัน เพราะนอกจากจะเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในวัดแล้ว ยังสะท้อนถึงปรัชญาพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตอย่างสมดุลและเคารพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมที่สอนให้คนไทยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็นวัดสีเขียวตามแนวทางนี้ ไม่เพียงแต่เป็นการจัดระเบียบพื้นที่วัดอย่างเหมาะสม เช่น การวางแผนผังแบ่งพื้นที่ก่อสร้าง อาคารเสนาสนะ และถาวรวัตถุให้ถูกสุขลักษณะและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการจัดการขยะและน้ำเสีย การส่งเสริมพื้นที่สีเขียว และการปลูกจิตสำนึกแก่ชุมชนในการมีส่วนร่วม โดยการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือภาคประชาชนและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับองค์ความรู้ทางวิชาการ เพื่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดและชุมชนได้อย่างยั่งยืน (โสภา คำไวย; สุนทรี จินธรรม; ประภาพร ชูลีลัง 2563 : 134,144,145) ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การใช้เกณฑ์วัดสีเขียวเป็นมาตรฐานประเมินการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัด ซึ่งประกอบด้วยตัวบ่งชี้ด้านสุขภาวะและการจัดการ รวมทั้งด้านการอนุรักษ์และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมทั้งองค์ประกอบทางกายภาพและสังคม เช่น การมีพิพิธภัณฑ์สถานในวัด การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสังเคราะห์และขยายผลพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด ทั้งนี้เพื่อสร้างรูปแบบและแนวทางการพัฒนาวัดสีเขียวที่สามารถขยายผลไปยังวัดอื่น ๆ ในจังหวัดและภูมิภาคต่าง ๆ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (โสภา คำไวย; สุนทรี จินธรรม; ประภาพร ชูลีลัง 2563 : 139,144) ในระดับปฏิบัติ การดำเนินงานวัดสี่เหลี่ยมฐานแห่งพุทธนวัตกรรม จึงต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก โดยการจัดกิจกรรมอบรมและสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสนับสนุนการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ นอกจากนี้ยังต้องใส่ใจกับการสื่อสารและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรของวัดอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ (โสภา คำไวย; สุนทรี จินธรรม; ประภาพร ชูลีลัง 2563 : 137,144,145)

จากประเด็นข้างต้นเห็นได้ว่าวัดสี่เหลี่ยมฐานแห่งพุทธนวัตกรรมจึงเป็นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ควบคู่กับแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมรูปแบบใหม่ สร้างสมดุลระหว่างการดำรงวิถีชีวิตของผู้คนในวัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งเป็นตัวอย่างในการส่งเสริมวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับธรรมชาติแก่สังคมโดยรวม ซึ่งงานวิจัยนี้ชี้ว่าวัดที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการความรู้ทั้งจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิชาการ ร่วมกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นวัดสี่เหลี่ยมในระยะยาวต่อไป

1. วัดสี่เหลี่ยมฐานแห่งพุทธนวัตกรรมจัดการสันติภาพ

ในยุคปัจจุบันที่การขยายตัวของเมืองและความเจริญเติบโตรวดเร็วส่งผลให้พื้นที่สีเขียวลดลงอย่างมาก การส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ศาสนสถาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัด ถือเป็นความสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามได้ วัดสี่เหลี่ยมจึงกลายเป็นฐานสำคัญแห่งพุทธนวัตกรรมจัดการพื้นที่สีเขียวที่ยั่งยืน ซึ่งจะส่งเสริมให้วัดมีบทบาทเชิงบวกต่อระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของชุมชนรอบข้าง และแนวทางเชิงนโยบาย ได้แก่ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในรูปแบบของไม้ยืนต้น การจัดสวนแนวตั้ง รวมทั้งการปรับปรุงพื้นที่ผิวดาดฟ้าและพื้นที่ว่างภายในวัดเพื่อรองรับการปลูกต้นไม้และเก็บความชุ่มชื้นอย่างเหมาะสม โดยแนวทางเหล่านี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียว แต่ยังสร้างคุณค่าด้านความงามและความรู้สึกสงบ เสริมสร้างภาพลักษณ์ของวัดในฐานะที่เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและศูนย์กลางของชุมชนที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง (เจษฎาพร กิติเวชานนท์; วราลักษณ์ คงอ้วน 2554 : 1,8) นอกจากนี้ การจัดทำแผนการจัดการพื้นที่สีเขียวในวัดอย่างเป็นระบบและยั่งยืนจำเป็นต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ เช่น กรุงเทพมหานคร รวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพื่อลดภาระงบประมาณของวัดและสร้างกระบวนการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพร่วมกัน ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของพุทธนวัตกรรมที่ผสมผสานแนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมเข้ากับหลักคำสอนและการบริหารจัดการวัด (เจษฎาพร กิติเวชานนท์; วราลักษณ์ คงอ้วน 2554 : 8) ด้วยเหตุนี้ วัดสี่เหลี่ยมจึงเปรียบเสมือนฐานของพุทธนวัตกรรมในการจัดการพื้นที่สีเขียวที่ยั่งยืน เป็นต้นแบบที่ช่วยผลักดันการพัฒนาชุมชนเมืองให้สมดุลกับธรรมชาติ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการดำรงรักษาคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในอนาคต

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพ

การมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพเป็นกระบวนการสำคัญในการจัดการความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์กรหรือชุมชนที่มีความหลากหลายทางความคิดและวัฒนธรรม งานวิจัยในบทความนี้เน้นการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์และการร่วมมือกันในการสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืน ดังนี้ 1) หลักสาราณียธรรมเป็นแกนกลางในการสร้างสันติภาพ หลักสาราณียธรรม 6 ประการที่ได้แก่ เมตตาทายกรรม เมตตาวิจกรรม เมตตาโมกรรม สาธารณโภคี สัจจะสัญญาตา และทัญญูสามัญญาตา เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้บุคคลและองค์กรมีความรัก ความเคารพ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้หลักสาราณียธรรมใช้เป็นฐานในการแก้ไขความขัดแย้ง โดยเสริมสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจกันระหว่างสมาชิกในชุมชนหรือองค์กร (ธวัชชัย ไชยวุฒิ 2567 : 1) 2) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ในองค์กร การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพนั้น จำเป็นต้องสร้างบรรยากาศและกิจกรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจและความสามัคคี โดยใช้หลักเมตตาทายกรรม ซึ่งเป็นการตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพกายและจิตใจของบุคลากรทุกระดับ การส่งเสริมสุขภาพผ่านกิจกรรมและชมรมต่าง ๆ มีส่วนช่วยให้บุคลากรมีแรงใจที่เข้มแข็งและพร้อมร่วมมือในการจัดการความขัดแย้ง (ธวัชชัย ไชยวุฒิ 2567 : 10) 3) การพัฒนาผู้นำและบทบาทของผู้นำในการส่งเสริมสันติภาพ การมีผู้นำที่ตระหนักในหลักสาราณียธรรม สามารถนำมาสร้างความสัมพันธ์ที่ดี รวมทั้งมิตรภาพในชุมชนและองค์กร โดยผู้นำควรมีความสามารถในการสื่อสารอย่างเมตตาวิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างสมาชิก และจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ (ธวัชชัย ไชยวุฒิ 2567 : 15) และ 4) กระบวนการร่วมมือและบูรณาการองค์กรในมิติต่าง ๆ องค์กรที่ต้องการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพ ควรดำเนินการผ่านการบูรณาการ 4 มิติ ได้แก่ มิติของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มิติทางวัฒนธรรมองค์กร มิติของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในองค์กร และมิติของการเชื่อมโยงกับภายนอก ซึ่งช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนและส่งเสริมการเสริมสร้างสันติภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธวัชชัย ไชยวุฒิ 2567 : 1)

ฉะนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพนั้นเป็นการสร้างความสมานฉันท์ด้วยหัวใจแห่งความเมตตา ความเข้าใจ และความเคารพผ่านหลักสาราณียธรรมของพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การบำรุงสุขภาพกายและจิตใจ การส่งเสริมบทบาทผู้นำอย่างมีธรรมาภิบาล และการบูรณาการทั้งภายในและภายนอกองค์กรเพื่อให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรมในสังคม

3. คุณค่าพุทธนวัตกรรมการจัดการวัดสีเขียวเพื่อการส่งเสริมสันติภาพ

พุทธนวัตกรรมการจัดการวัดสีเขียวเป็นการผสมผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับนวัตกรรมสมัยใหม่เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่วัด รวมถึงการบริหารจัดการวัดในเชิงนิเวศวิทยาอย่างยั่งยืน เพื่อให้วัดเป็นสถานที่สงบเงียบ เหมาะกับการปฏิบัติธรรม และยังสามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ รวมถึงการรักษาคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาอย่างสมดุลในทุกมิติ การจัดการวัดในรูปแบบสีเขียว (Green Management) เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ ผ่านมาตรการต่าง ๆ เช่น การจัดเพิ่ม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

พื้นที่สีเขียว ปลุกต้นไม้ท้องถิ่นที่ดูแลง่าย รวมถึงการสร้างสวนสมุนไพรที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นและเสริมสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงามและสงบเหมาะสมต่อการปฏิบัติธรรม นอกจากนี้ ยังมีการลดมลภาวะเสียงอย่างเข้มงวด โดยจำกัดเสียงจากรถยนต์หรือเครื่องขยายเสียงในพื้นที่วัด เพื่อรักษาบรรยากาศสงบเงียบและช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถสมาธิได้อย่างเต็มที่ (พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, etal.2568 : 162,164,166) ในด้านการสื่อสารและการนำเสนอความรู้ วัดสีเขียวยังเน้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยเสริมประสิทธิภาพ เช่น ใช้สื่อดิจิทัล ป้ายข้อมูล เทคโนโลยีเสมือนจริง (VR/AR) และ QR Code เพื่อเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา และความหมายทางวัฒนธรรมของวัดอย่างเข้าถึงง่ายและน่าสนใจ นอกจากนี้ยังมีการจัดทำสื่อการเรียนรู้รูปแบบอินเทอร์แอคทีฟ เพื่อเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว พร้อมกับการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีความรู้เชิงลึกและทักษะการสื่อสาร เพื่อยกระดับคุณภาพของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, etal.2568 : 163,164) คุณค่าของพุทธนวัตกรรมจัดการวัดสีเขียวจึงสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการในลักษณะนี้ส่งผลให้วัดและชุมชนโดยรอบมีการเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน มีความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ศาสนสถานและการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังรักษาคุณค่าทางศาสนาและประวัติศาสตร์ให้อยู่คู่สังคมไทยสืบไปในอนาคต (พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, etal.2568 : 162,165)

ดังนั้น พุทธนวัตกรรมจัดการวัดสีเขียวไม่ใช่เพียงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยี แต่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลอย่างรอบด้านระหว่างสิ่งแวดล้อมที่ดี การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้วัดยังคงเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญ สามารถรองรับการเรียนรู้และประสบการณ์สำหรับคนรุ่นใหม่ไปพร้อม ๆ กับการรักษาความสงบและความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่อันเปี่ยมด้วยพุทธคุณดังกล่าวนี้

4. สรุป

จากข้อมูลข้างต้น บทความวิชาการเรื่อง “วัดสีเขียว : พุทธนวัตกรรมการเสริมสร้างสันติภาพแบบมีส่วนร่วม” ได้สรุปเนื้อหาสำคัญไว้อย่างครบถ้วน โดยชี้ให้เห็นว่า แนวคิด “วัดสีเขียว” มิใช่เพียงเรื่องของภูมิทัศน์หรือการปลูกต้นไม้เท่านั้น หากแต่เป็นการผสมผสานองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเข้ากับนวัตกรรมจัดการวัดที่มีเป้าหมายทั้งทางสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ โดยใช้พื้นที่วัดเป็นฐานของการสร้างสันติภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชน ข้อมูลในบทความสะท้อนให้เห็นสถานการณ์ปัจจุบันที่วัดในสังคมไทยเผชิญอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการลดลงของพื้นที่สีเขียวจากการขยายตัวของเมือง บทบาทของวัดที่ลดน้อยถอยลงในชุมชน หรือความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมและจิตวิญญาณ โดยทั้งหมดนี้จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการฟื้นฟูเชิงพุทธนวัตกรรม ที่ไม่เพียงเน้นการจัดการวัดให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังต้องเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคีองค์กร และการนำหลักธรรม เช่น เมตตา สติ และสราณียธรรม มาเป็นพื้นฐานในการจัดการ บทความได้นำเสนอกรอบแนวคิด 3 ฐาน ได้แก่ พุทธฐาน สถาบันฐาน และพื้นที่ฐาน ซึ่งเป็นโครงสร้างที่เชื่อมโยงพระธรรมคำสอนกับการบริหารจัดการเชิงพื้นที่และการทำงานร่วมกับชุมชน พร้อมทั้งยกตัวอย่างแนวปฏิบัติและผลลัพธ์จากการศึกษาในเขตเมือง เช่น เขตยานนาวา

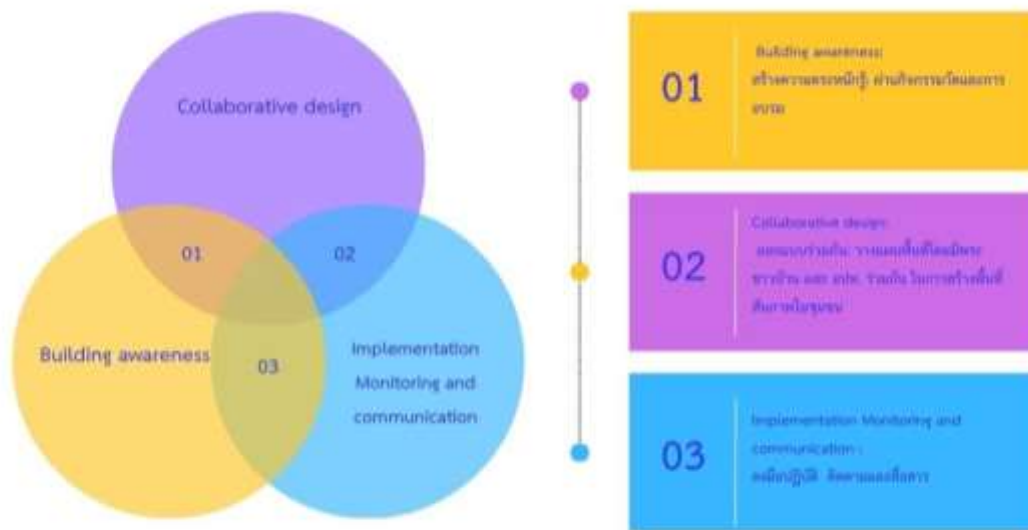
อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ที่แสดงให้เห็นว่าแม้วัดจะยังไม่สามารถบรรลุมาตรฐานพื้นที่สีเขียวได้ตามเป้า แต่ประชาชนกลับมีความตระหนักและต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างชัดเจน ซึ่งบทความนี้เสนอให้แนวคิด “วัดสีเขียว” กลายเป็นพุทธนวัตกรรมเชิงระบบที่สามารถยกระดับบทบาทของวัดจากศูนย์กลางศาสนาไปสู่ศูนย์กลางของการเรียนรู้ ความสงบ และความยั่งยืน โดยแนะนำให้มีการสนับสนุนในระดับนโยบาย งบประมาณ และเครือข่าย เพื่อให้แนวคิดนี้สามารถขยายผลในเชิงโครงสร้างได้จริง พร้อมทั้งย้ำว่า การดำเนินงานจะต้องอาศัยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีใหม่ และการจัดกิจกรรมที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตสมัยใหม่ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายคือการสร้าง “วัดที่เป็นพื้นที่ร่มเย็นทั้งกายภาพและจิตใจ” ซึ่งเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง.

5. องค์ความรู้ใหม่

“3 ฐานแห่งวัดสีเขียว” (The Three Pillars of Green Temple Innovation Model)

วัดสีเขียว: พุทธนวัตกรรมการเสริมสร้างสันติภาพแบบมีส่วนร่วม การสร้างสันติภาพในสังคมไทยสามารถเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนผ่านแนวคิด "วัดสีเขียว" ซึ่งเป็นพุทธนวัตกรรมที่บูรณาการหลักธรรมะกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการสร้างความตระหนักในชุมชนเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติกับหลักพุทธธรรม ที่สอนให้เห็นว่าการดูแลสิ่งแวดล้อมคือการปฏิบัติธรรมในทางหนึ่ง จากนั้นก้าวสู่การออกแบบกิจกรรมร่วมกันระหว่างพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และประชาชน ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่วัดให้เป็นต้นแบบความยั่งยืน ซึ่งกระบวนการนี้เองที่สร้างการมีส่วนร่วม ความเข้าใจกัน และความสามัคคีในชุมชน และสุดท้ายคือการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งติดตามประเมินผลและสื่อสารแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้และความร่วมมือข้ามชุมชน เมื่อทั้งสามขั้นตอนนี้ดำเนินไปพร้อมกัน จะเกิดสันติภาพแท้จริงที่มีรากฐานมาจากการที่ทุกคนมีส่วนร่วมใน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การสร้างสรรค์สิ่งดีงามร่วมกัน ผ่านการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและสังคม ทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และปฏิบัติเพื่อสันติภาพที่แผ่ขยายออกไปสู่สังคมวงกว้าง

เอกสารอ้างอิง

- พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, etal. การบริหารจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, ปีที่ 8 เล่มที่ 2 (2568)
- ธวัชชัย ไชยวุฒิ. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ในองค์กรตามหลักสาราณียธรรม. วารสารศาสตร์แห่งพุทธ, ปีที่ 3 เล่มที่ 2 (2567),
- เจษฎาพร กิติเวชานนท์; วราลักษณ์ คงอ้วน. แนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียวในศาสนสถานอย่างยั่งยืน. Journal of The Faculty of Architecture King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, ปีที่ 12 เล่มที่ 1 (2554), หน้า 1 - 8
- โสภา คำไวย; สุนทรี จินธรรม; ประภาพร ชูลีลัง. สภาพปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดสู่การเป็น วัดสีเขียว. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, ปีที่ 10 เล่มที่ 2 (2563)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การทูตดิจิทัลเชิงพุทธของภาคอีสานในการสร้างสันติภาพภูมิภาคด้วยหลักพุทธธรรมและ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

Buddhist Digital Diplomacy of Northeast Thailand: Building Regional Peace Through Buddhist Principles and AI Technology

จิรวัดน์ วัฒนถนอม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Jirawat Watthanathanom

MahamakutBuddhist University Srilanchang Campus

Corresponding Author E-mail: mtinsloe@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการทูตดิจิทัลเชิงพุทธของภาคอีสานในการสร้างสันติภาพภูมิภาคด้วยหลักพุทธธรรมและเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ โดยการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาจากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาประกอบในการเขียนบทความเรื่องนี้ ผลการศึกษาพบว่า ภาคอีสานซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีรากฐานพุทธธรรมเข้มแข็งและมีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคแม่น้ำโขง มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางการทูตดิจิทัลเชิงพุทธ โดยการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่หลักธรรมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อสันติภาพ การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาเทคโนโลยี AI สามารถสร้างแนวทางใหม่ในการทูตสาธารณะที่เน้นการลดทุกข์และสร้างสุขภาวะร่วมกัน บทความนี้นำเสนอรูปแบบการทูตดิจิทัลเชิงพุทธที่ผสมผสานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมสันติภาพภูมิภาค ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับภูมิภาค

คำสำคัญ: การทูตดิจิทัล, พุทธธรรม, ภาคอีสาน, สันติภาพภูมิภาค, ปัญญาประดิษฐ์

Abstract

This research aims to study the application of Buddhist digital diplomacy in Northeast Thailand for regional peace-building through the integration of Buddhist principles with artificial intelligence technology. The study employs qualitative research methodology through literature review and document analysis. The findings reveal that Northeast Thailand, which has strong Buddhist foundations and cultural connections with neighboring countries in the Mekong region, has the potential to become a center for Buddhist digital diplomacy. By utilizing artificial

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

intelligence technology as a tool for disseminating Buddhist teachings and creating cooperative networks for peace, the application of Buddhist principles in AI development can create new approaches to public diplomacy that emphasize suffering reduction and collective well-being. This research presents a model of Buddhist digital diplomacy that integrates artificial intelligence technology to promote regional peace, which constitutes new knowledge that can be applied to develop international relations at the regional level.

Keywords: Digital Diplomacy, Buddhist Principles, Northeast Thailand, Regional Peace, Artificial Intelligence

บทนำ

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังเผชิญกับความท้าทายด้านสันติภาพและความมั่นคงในหลายมิติ ได้แก่ ความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อม และความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ (ประยูทธ หงสกุล, 2567) การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการทูตดิจิทัลถือเป็นแนวทางหนึ่งที่มีศักยภาพในการส่งเสริมสันติภาพและความร่วมมือที่ยั่งยืน ภาคอีสานของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีรากฐานทางพุทธธรรมที่เข้มแข็งและมีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มน้ำโขง ถือเป็นศูนย์กลางสำคัญเพื่อสร้างความร่วมมือทางวัฒนธรรมและสันติภาพในระดับภูมิภาคอย่างไรก็ตาม ปัจจุบันยังขาดการศึกษาที่บูรณาการระหว่างหลักธรรมในพระพุทธศาสนาและเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในบริบทของการทูตดิจิทัลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงทฤษฎีและเชิงพื้นที่สำหรับภูมิภาคอีสาน ส่งผลให้เกิดช่องว่างขององค์ความรู้ที่สำคัญในด้านนี้ นอกจากนี้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผสานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์และพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารเชิงสันติภาพ และความร่วมมือระดับภูมิภาคยังมีจำนวนจำกัด และขาดกรอบแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาและเสนอแนวทางการทูตดิจิทัลเชิงพุทธของภาคอีสาน โดยบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อส่งเสริมสันติภาพภูมิภาคอย่างมั่นคงและยั่งยืน ตลอดจนเพื่อเติมเต็มช่องว่างทางองค์ความรู้ทั้งในแง่ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในเชิงพื้นที่อย่างเป็นระบบเนื้อหาการทูตดิจิทัลในบริบทสมัยใหม่ การทูตดิจิทัล (Digital Diplomacy) หมายถึง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดิจิทัล รวมถึงแพลตฟอร์มออนไลน์ต่างๆ เป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจกรรมทางการทูตและการต่างประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การสื่อสารกับประชาชนทั่วโลก และการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศในเวทีโลก การทูตดิจิทัลเป็นวิวัฒนาการใหม่ของการทูตแบบดั้งเดิม ที่ได้รับการขับเคลื่อนด้วยการปฏิวัติดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมสื่อสารในศตวรรษที่ 21 (อนุวัต ศรีสุข, 2566) การทูตดิจิทัลได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การศึกษาของ ชัยนัต ปรีชาวุฒิกุล (2567) ได้แสดงให้เห็นว่า การทูตดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการสร้าง "ซอฟต์พาวเวอร์" (Soft Power) ของประเทศ โดยเฉพาะการใช้วัฒนธรรมและค่านิยมเป็นเครื่องมือในการสร้างอิทธิพลเชิงบวก ในบริบทของไทย การทูตดิจิทัล

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ได้รับการยอมรับให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของประเทศในฐานะศูนย์กลางของการเชื่อมโยงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (สุรัชย์ บุญบุตร, 2566) และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางวัฒนธรรมในการสร้างการรับรู้เชิงบวกในเวทีระหว่างประเทศ (วาสนา นันท์สุวรรณ, 2567) ในกรณีของภาคอีสาน พุทธศาสนาและวัฒนธรรมพุทธ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการทูตดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการสร้างสะพานความเข้าใจกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพื้นฐานทางพุทธศาสนาร่วมกัน การทูตดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้งานทูต แต่ต้องมีการปรับกลยุทธ์ การพัฒนาทักษะ และการสร้างความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับการสื่อสารในยุคดิจิทัลอย่างครอบคลุม (ปิยะดา ศิริโชติ, 2567)

หน้าที่และบทบาทของการทูตดิจิทัลการทูตดิจิทัลมีหน้าที่หลักที่สำคัญ ดังนี้ 1. การสื่อสารสาธารณะ (Public Diplomacy) โดย เผยแพร่นโยบายและจุดยืนของประเทศในประเด็นต่าง ๆ ผ่านช่องทางดิจิทัล สร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนของประเทศต่าง ๆ แก่ไขข้อมูลที่ผิดหรือข่าวลวงเกี่ยวกับประเทศ ส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกของประเทศในสายตาชาวโลก (ศุภมิตร ปิติพัฒน์, 2560; ธาณี แสงรัตน์, 2565) 2. การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ (Network Building) ทำได้โดย เชื่อมโยงกับนักการทูตและเจ้าหน้าที่รัฐบาลของประเทศอื่น สร้างความสัมพันธ์กับผู้มีอิทธิพลทั้งในและนอกประเทศ พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในระดับพหุภาคี และเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างประเทศ (อะหมัด ยีสุนทร และสมบุญ สุวรรณราช, 2553) กระบวนการสร้างเครือข่ายนี้ประกอบด้วย การเริ่มประสานเครือข่าย การสร้างการทำงานอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนากระบวนการทำงาน และการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน 3. การจัดการวิกฤต (Crisis Management) โดยการให้ข้อมูลอย่างรวดเร็วในสถานการณ์ฉุกเฉิน ประสานงานการช่วยเหลือประชาชนในต่างประเทศ ตลอดจนแก้ไขความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นในสถานการณ์วิกฤต และรักษาเสถียรภาพทางการทูตในช่วงความตึงเครียด (ธีรภัทร วรรณฤมล, 2564; ธาตรี ใต้ฟ้าพูล, 2564) การจัดการวิกฤตในยุคดิจิทัลต้องมีความรวดเร็วและทันท่วงทีในการตอบสนอง เพื่อป้องกันไม่ให้อาณัติลุกลาม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2566) 4. การส่งเสริม "ซอฟต์พาวเวอร์" (Soft Power Promotion) โดย การเผยแพร่วัฒนธรรมและประเพณีของประเทศ ส่งเสริมการท่องเที่ยวและการลงทุน แลกเปลี่ยนทางวิชาการและการศึกษา สร้างแรงดึงดูดทางวัฒนธรรมให้กับประเทศ (ฐณยศ โล่ห์พัฒนานนท์, 2564; สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2565) "ซอฟต์พาวเวอร์" เป็นความสามารถในการทำให้ผู้อื่น "ต้องการ" และ "ยอมรับ" ในสิ่งที่ประเทศต้องการ โดยดึงดูดความต้องการของผู้อื่นให้เกิดการยอมรับด้วยความเต็มใจ (Thailand Business Events, 2567) 5. การสนับสนุนการค้าและเศรษฐกิจ (Economic Diplomacy) เช่น การส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศต่าง ๆ ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ สนับสนุนผู้ประกอบการไทยในการขยายตลาดต่างประเทศ และสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค (เจตชาย ไข่วิทย์, 2566) การทูตเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลต้องใช้เครื่องมือและแพลตฟอร์มดิจิทัลในการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจลักษณะเฉพาะของการทูตดิจิทัล 1. ความรวดเร็วและทันท่วงที (Real-time Communication) การสื่อสารแบบทันทีที่สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว 2. การเข้าถึงที่กว้างขวาง (Wide Reach) สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายทั่วโลกได้ในเวลาเดียวกัน 3. การมีส่วนร่วมแบบสองทาง (Interactive Engagement) ไม่ใช้การสื่อสารทางเดียว แต่เปิด

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

โอกาสให้มีการโต้ตอบและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 4. ความโปร่งใสและเปิดเผย (Transparency) ข้อมูลและกิจกรรมต่าง ๆ สามารถติดตามและตรวจสอบได้โดยสาธารณชน 5. การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง (Adaptability) ความสามารถในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และเนื้อหาให้เหมาะสมกับสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน (รัตน เจริญจิตร, 2566) 6. การวัดผลและประเมินผล (Measurable Impact) ความสามารถในการติดตามและประเมินประสิทธิภาพของกิจกรรมทางการทูตได้อย่างเป็นรูปธรรม (ณัช วิศิษฐ์เสรี, 2567) หลักพุทธธรรมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นแนวคิดใหม่ที่กำลังได้รับความสนใจจากนักวิชาการทั่วโลก โสรัจจ์ หงส์दारมภ์ (2563) ศาสตราจารย์ด้านปรัชญาเทคโนโลยีจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสนอแนวคิดการใช้หลักพุทธธรรมในการกำหนดแนวทางจริยธรรมสำหรับปัญญาประดิษฐ์ โดยเน้นหลักการลดทุกข์และสร้างสุขภาวะ ทั้งนี้แม้มีงานวิจัยที่ศึกษาการใช้พุทธศาสนาในด้านการทูตวัฒนธรรม และบางงานที่กล่าวถึงการประยุกต์ใช้ AI กับศาสนา แต่ยังคงขาดงานที่บูรณาการพุทธธรรมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในบริบทการทูตดิจิทัลของภูมิภาคอีสานอย่างเป็นระบบ ดังนั้นบทความนี้จะนำหลักธรรมสำคัญที่จะนำมาประยุกต์ใช้กันต่อไป

1. หลักธรรมสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่

1. หลักอริยสัจ 4 ที่เน้นการเข้าใจถึงความทุกข์และหนทางสู่การดับทุกข์ สามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบระบบ AI ที่มุ่งแก้ไขปัญหาลดความทุกข์ของมนุษย์ (ภิรมย์ สันติธรรม, 2565)
2. หลักกรรม ที่เน้นความรับผิดชอบต่อการกระทำและผลที่ตามมา สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาระบบ AI ที่มีความรับผิดชอบและโปร่งใส (นิรันดร์ อินทรแสง, 2566)
3. หลักอนิจจัง ที่สอนให้เข้าใจถึงความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง สามารถใช้ในการออกแบบระบบ AI ที่มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ (วิทยา ธรรมเจริญ, 2567)

ภาคอีสานกับศักยภาพทางการทูตวัฒนธรรมภาคอีสานมีลักษณะเฉพาะที่ทำให้เหมาะสมกับการเป็นศูนย์กลางการทูตดิจิทัลเชิงพุทธ ดังนี้

1. ความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม ภาคอีสานมีความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง โดยเฉพาะลาวและกัมพูชา ซึ่งล้วนมีพุทธศาสนาเถรวาทเป็นศาสนาหลัก (สมชาย จิตต์สมใส, 2566)
 2. รากฐานพุทธธรรมที่เข้มแข็ง ภาคอีสานมีวัดและศูนย์การเรียนรู้พุทธธรรมเป็นจำนวนมาก รวมทั้งมีประเพณีและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่หลากหลาย (อุทัย สีลาจันทร์, 2565)
 3. ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม ภาคอีสานมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมที่สะท้อนความเป็นพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นจุดแข็งในการสร้างสะพานเชื่อมระหว่างประเทศ (ประนอม ศิลปินพงศ์, 2567)
- แนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการทูตเชิงพุทธการพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้พุทธธรรมดิจิทัล

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การพัฒนาระบบการเรียนรู้พุทธธรรมแบบปัญญาประดิษฐ์สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการทบทวนวัฒนธรรม โดยการสร้างแพลตฟอร์มที่สามารถให้การศึกษาพุทธธรรมในหลายภาษาและปรับให้เหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ (วิชิต วิสุทธิกุล, 2566)

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้

1. ระบบแนะนำหลักธรรมอันจริยะ ที่สามารถวิเคราะห์ความต้องการและบริบทของผู้เรียนเพื่อแนะนำหลักธรรมที่เหมาะสม

2. ผู้ช่วยเสมือนสำหรับการทำสมาธิ ที่ใช้เทคโนโลยี AI เพื่อแนะนำเทคนิคการทำสมาธิที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล

3. ระบบแปลหลักธรรมอัตโนมัติ ที่สามารถแปลข้อความพุทธธรรมไปยังภาษาต่างๆ ในภูมิภาคอย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับบริบทวัฒนธรรมการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

การใช้เทคโนโลยี AI ในการวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรพุทธในภูมิภาค สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือ (สมศักดิ์ อภิวัฒน์กุล, 2567)แนวทางการดำเนินงาน

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเครือข่ายทางสังคม เพื่อระบุกลุ่มเป้าหมายและช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

2. ระบบการจับคู่ความร่วมมือ ที่ใช้ AI ในการหาพันธมิตรที่เหมาะสมสำหรับโครงการร่วม

3. การพยากรณ์แนวโน้มความร่วมมือ โดยใช้การเรียนรู้ของเครื่องในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของความร่วมมือการพัฒนาระบบการสื่อสารเพื่อสันติภาพ

การใช้ AI ในการพัฒนาระบบการสื่อสารที่ส่งเสริมสันติภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นแนวทาง (ธีรพงษ์ สันติมารค, 2566)

2. องค์ประกอบสำคัญ

1. ระบบตรวจจับและลดความขัดแย้ง ที่ใช้การประมวลผลภาษาธรรมชาติเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง

2. แพลตฟอร์มการพูดคุยสร้างสรรค์ ที่ใช้ AI ในการอำนวยความสะดวกในการสนทนาระหว่างกลุ่มที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

3. ระบบการเผยแพร่ข้อความสันติภาพ ที่ปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายโดยสรุปเป็นตารางดังนี้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

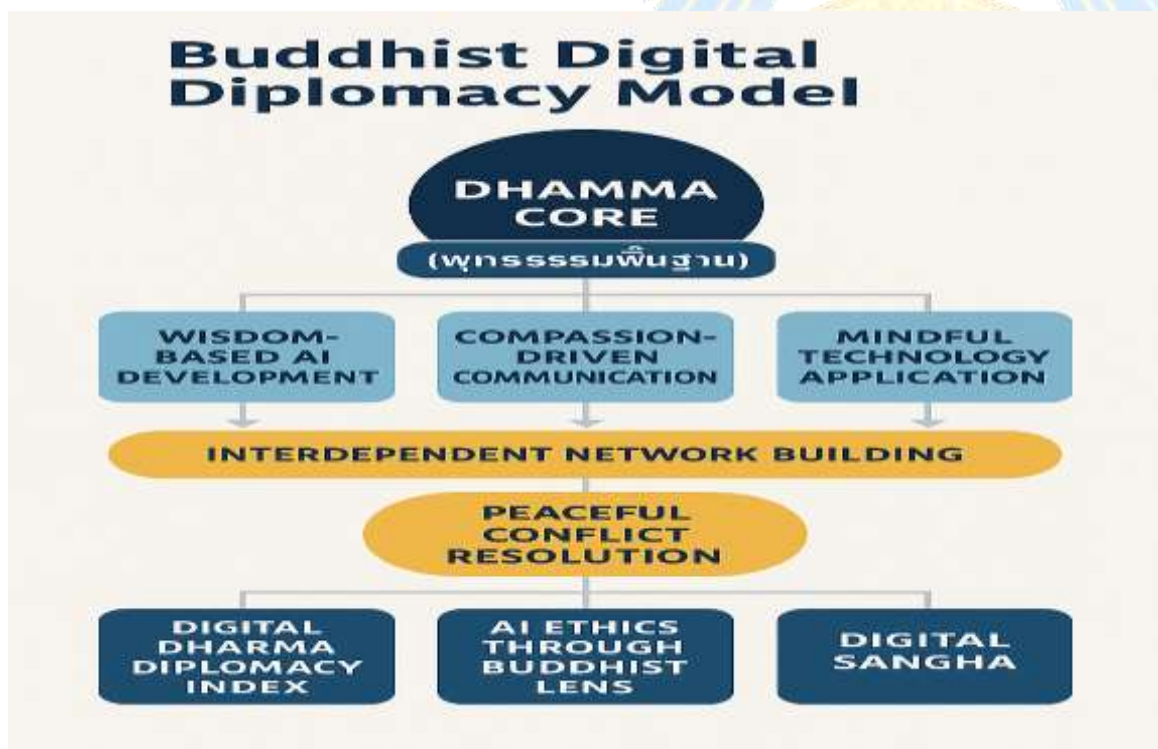
เครื่องมือ AI	หลักพุทธธรรมที่สะท้อน	ผลทางการทูต
ระบบแนะนำหลักธรรม	อริยสัจ 4, หลักกรรม	ลดทุกข์ส่วนบุคคล, สร้างความเข้าใจ
ผู้ช่วยสมาธิ	สติ, สมาธิ	เสริมสุขภาวะจิต, ลดความตึงเครียด
แปลหลักธรรมอัตโนมัติ	เมตตา, สัมมาทิฐิ	สร้างสะพานวัฒนธรรม

3. สรุป

การศึกษาการทูตดิจิทัลเชิงพุทธของภาคอีสานในการสร้างสันติภาพภูมิภาคด้วยหลักพุทธธรรมและเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและโอกาสในการพัฒนารูปแบบการทูตใหม่ที่ผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่

ดังนั้น บทควมวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการทูตดิจิทัลเชิงพุทธ โดยบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ากับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเน้นกรณีของภาคอีสานซึ่งมีรากฐานพุทธธรรมแข็งแกร่งและความเชื่อมโยงวัฒนธรรมข้ามแดน ทั้งนี้เป็นการตอบโจทย์ช่องว่างทางองค์ความรู้ที่ยังไม่เคยมีการศึกษาในลักษณะบูรณาการเชิงทฤษฎีและเชิงพื้นที่มาก่อน

4. องค์ความรู้ใหม่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่นำเสนอในบทความนี้คือ Buddhist Digital Diplomacy Model ประกอบด้วย

1. Dhamma Core รากฐานของโมเดลนี้คือ พุทธธรรม ได้แก่ ปัญญา เมตตา สติ และอริยมรรค ซึ่ง
ชี้นำเจตนาและการออกแบบนโยบาย

2. กลไกขับเคลื่อน 4 มิติ

2.1 Wisdom-based AI: พัฒนา AI ด้วยหลักปัญญา ไม่ใช่แค่ประสิทธิภาพ

2.2 Compassion-driven Communication: การสื่อสารเพื่อความเข้าใจ ไม่ใช่เพียงข้อมูล

2.3 Mindful Technology: ใช้เทคโนโลยีด้วยสติและความรับผิดชอบ

2.4 Interdependent Network: สร้างเครือข่ายแบบพึ่งพา ไม่แข่งขัน

3. ผลลัพธ์

Peaceful Diplomacy: การทูตที่ลดความขัดแย้งและสร้างสมานฉันท์

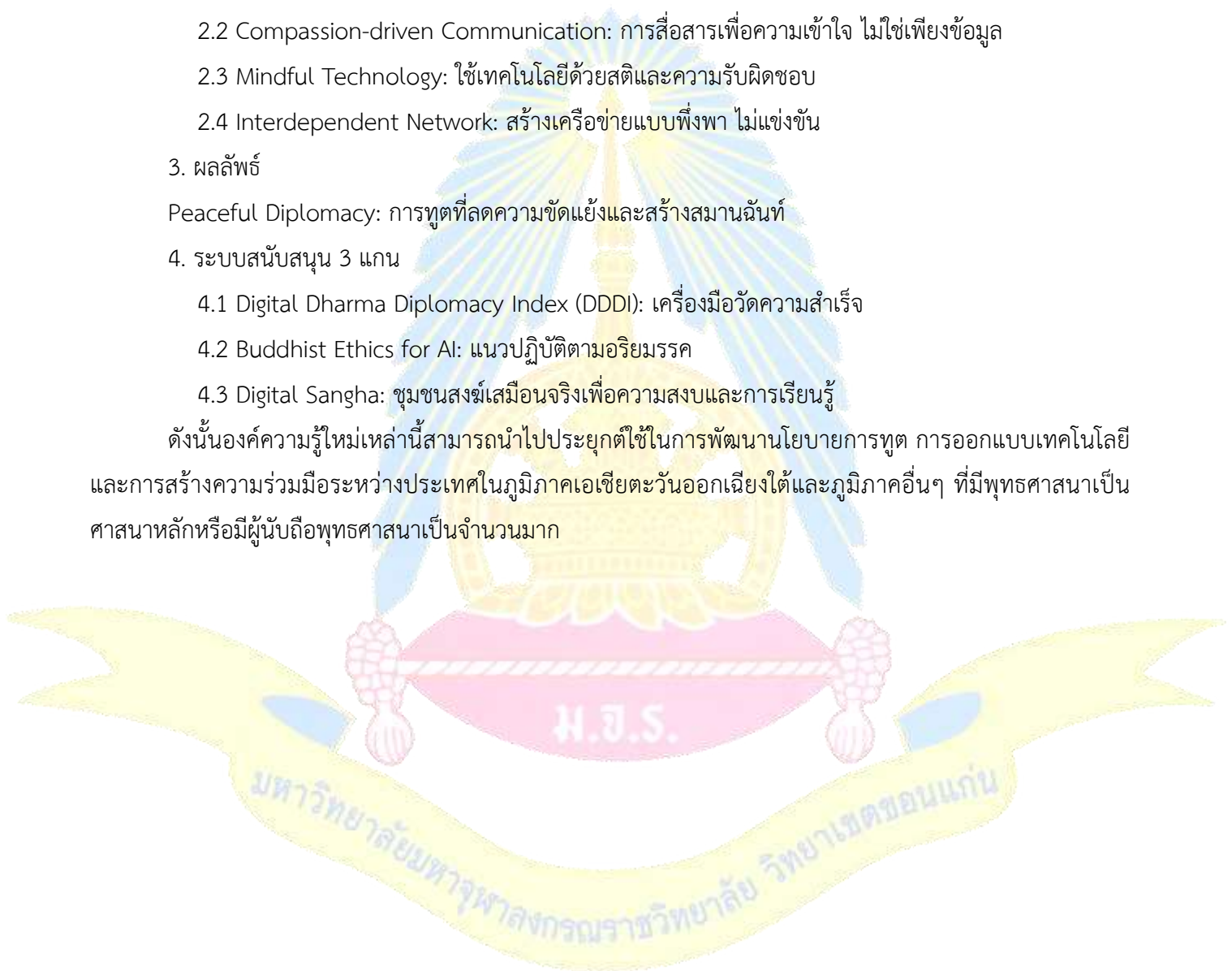
4. ระบบสนับสนุน 3 แกน

4.1 Digital Dharma Diplomacy Index (DDDI): เครื่องมือวัดความสำเร็จ

4.2 Buddhist Ethics for AI: แนวปฏิบัติตามอริยมรรค

4.3 Digital Sangha: ชุมชนสงฆ์เสมือนจริงเพื่อความสงบและการเรียนรู้

ดังนั้นองค์ความรู้ใหม่เหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานโยบายการทูต การออกแบบเทคโนโลยี
และการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคอื่นๆ ที่มีพุทธศาสนาเป็น
ศาสนาหลักหรือมีผู้นับถือพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

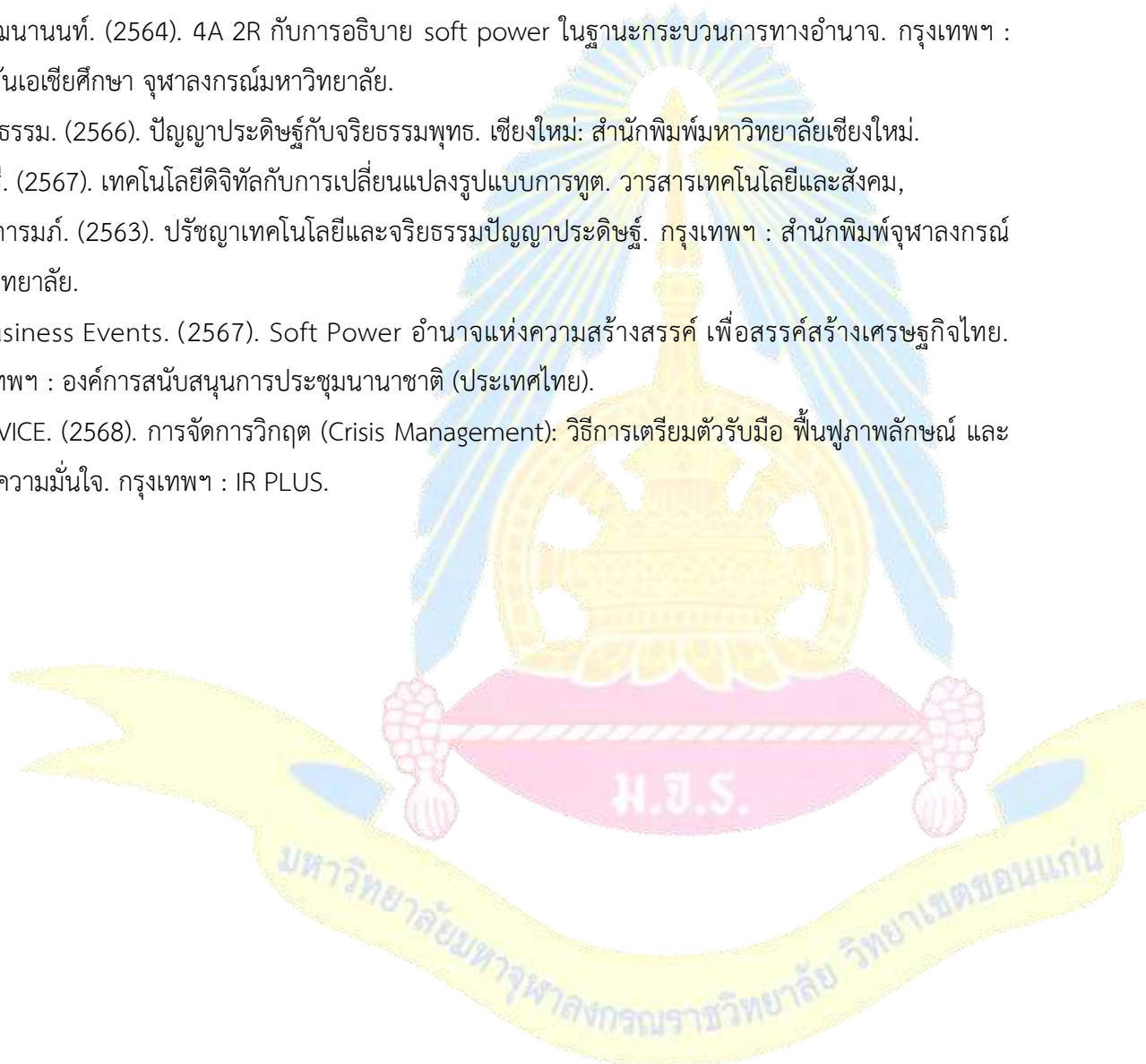

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- กมลชัย รุ่งเรืองผล. (2565). เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กับอนาคตของมนุษยชาติ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชยันต์ ปรีชาวุฒิกุล. (2567). การทูตดิจิทัลในยุคปัญญาประดิษฐ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชยันต์ ปรีชาวุฒิกุล. (2567). หัวข้อที่เกี่ยวข้องกับอำนาจนุ่มและการทูตดิจิทัล.
- ชัยรัตน์ ความร่วมมือ. (2567). การทูตพหุภาคีในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สถาบันการทูต กระทรวงการต่างประเทศ.
- เชิดชาย ใช้ไววิทย์. (2566). การยกระดับการทูตเชิงเศรษฐกิจของไทย. ในงานเสวนา Economic Diplomacy Foresight 2024. กรุงเทพฯ : กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ.
- ฐณยศ โล่ห์พัฒนานนท์. (2564). 4A 2R กับการอธิบาย soft power ในฐานะกระบวนการทางอำนาจ. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐวุฒิ เทคโนโลยีธรรม. (2566). ปัญญาประดิษฐ์กับจริยธรรมพุทธ. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนัช วิศิษฐ์เสรี. (2567). เทคโนโลยีดิจิทัลกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทูต. วารสารเทคโนโลยีและสังคม,
- โสรัจจ์ หงส์ลดารมภ์. (2563). ปรัชญาเทคโนโลยีและจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Thailand Business Events. (2567). Soft Power อำนาจแห่งความสร้างสรรค์ เพื่อสรรค์สร้างเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ : องค์การสนับสนุนการประชุมนานาชาติ (ประเทศไทย).
- IR PLUS SERVICE. (2568). การจัดการวิกฤต (Crisis Management): วิธีการเตรียมตัวรับมือ ฟื้นฟูภาพลักษณ์ และสร้างความมั่นใจ. กรุงเทพฯ : IR PLUS.

การประยุกต์หลักธรรมของพระสงฆ์กับการเผยแผ่ธรรมะ
สำหรับเยาวชนในยุคดิจิทัล
The Application of Principles Monks
and Spreading The Dharma for Youth In The Digital

พระยุทธิพล ยุทธิพล (เกณท์สาคุ) พระปลัดเทียนชัย ฐานวโร(ภูมิตรชัย)
พระนिरาศ มหาปณฺโญ (จันทร์ตัน)
พระครูสุธีสารบัณฑิต,พระประภคณฺ ฐมนวโโส
พระอธิการทวิชศาสตร์ ฐานชโย
phra Nirat Mahapanyo Phrakrusudhisarabandhit, PhraPrakrit
Dhammavangso And Phra Atikan Thawitsart Thanachayo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus
Corresponding Author E-mail: PHRAYUTTHAPON.899@gmail.Com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องการประยุกต์หลักธรรมของพระสงฆ์กับการเผยแผ่ธรรมะสำหรับเยาวชนในยุคดิจิทัล มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อส่งเสริมการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพฤติกรรมและวิถีชีวิตของเยาวชนในยุคดิจิทัล 2) เพื่อเสริมสร้างบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะผ่านช่องทางดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการบริโภคสื่อและบริบทชีวิตของเยาวชนในยุคดิจิทัล ตลอดจนการประยุกต์ใช้หลักธรรมให้เข้าใจง่ายและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความชี้ให้เห็นว่าพระสงฆ์ในยุคปัจจุบันต้องปรับบทบาทจากผู้สอนธรรมแบบดั้งเดิม มาสู่การเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารธรรมะผ่านช่องทางต่างๆ เช่น YouTube, TikTok, Facebook เป็นต้น โดยมีการนำเสนอเนื้อหาที่ชัดเจน กระชับ เข้าใจง่ายสอดคล้องกับชีวิตของเยาวชน เช่น เรื่องสติ ความพอเพียง ความอดทน การใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีจริยธรรม และแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง ผลการวิเคราะห์พบว่า การเผยแผ่ธรรมะโดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและสื่อสารด้วยภาษาร่วมสมัยสามารถสร้างความสนใจ ความศรัทธา และแรงบันดาลใจแก่เยาวชนได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะกัลยาณมิตรผู้เป็นแบบอย่างและผู้นำทางจิตวิญญาณในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การประยุกต์หลักธรรม, การเผยแผ่, พระสงฆ์, เยาวชน, ดิจิทัล

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

Abstract

This academic article aims to 1) promote the application of Buddhist teachings in ways that align with the behaviors and lifestyles of youth in the digital age, and 2) enhance the role of Buddhist monks in effectively disseminating Dhamma through digital channels. The study found that understanding media consumption behavior and the life context of modern youth, along with applying Dhamma in a simple and accessible way, are essential for effective communication. The article highlights the need for modern monks to shift from the traditional role of Dhamma teachers to becoming users of digital technology in spreading Buddhist teachings through platforms such as YouTube, TikTok, and Facebook. Dhamma content presented must be clear, concise, easily understood, and relevant to youth lifestyles. Key topics include mindfulness, sufficiency, patience, ethical use of social media, and self-development inspiration. The analysis reveals that when Dhamma is communicated using appropriate technology and contemporary language, it can generate wide interest, deepen faith, and inspire youth. Furthermore, this approach enhances the role of monks as spiritual friends (kalyanamitta), role models, and spiritual leaders in modern society.

Keywords: application of Buddhist teachings, dissemination, monks, youth, digital

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาได้รับทราบใน ทุกๆวิธี ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือหนังสือพิมพ์หรือวิทยุทัศน์ การกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือ มุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนาการดำเนินการใดๆ ของพระสงฆ์ ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น (กรมการศาสนา, 2540:9) พระสงฆ์สาวกนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย และยังถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นทำกันหลาย รูปแบบ เช่น การปฏิบัติตนที่น่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำการตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรม เป็นต้น และในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงได้กลายเป็นผู้นำทาง จิตใจของประชาชนและจากการที่พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ทำให้ชาวบ้านเห็นว่าพระสงฆ์ เป็นผู้มีศีลธรรมมีความบริสุทธิ์ และเลื่อมใสเพื่อผู้อื่น ต่างยอมรับนับถือและยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำ อย่างเต็มใจ โดยเฉพาะประชาชนไทยส่วนใหญ่ ร้อยละ 95 ใช้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

พระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ (ราณี เกื้อทอง, 2545:20) พระสงฆ์มีหน้าที่หลักในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนา อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วทั้งอยู่ใน สัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ให้การอบรมแนะนำ พระภิกษุสามเณร และแนะนำสั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจศาสนพิธี และการปฏิบัติ เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ทั้งอยู่ในศีลธรรมและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง หาอุบายวิธีบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ชอบ ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้นรวมถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังธรรมะให้แก่เยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติด้วย (สมเด็จพระ มหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญญ์), 2540:44)

การประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะสู่เยาวชน ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของเยาวชน พระสงฆ์จำนวนไม่น้อยได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้ชีวิตของเยาวชนยุคใหม่ พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารธรรมะอย่างสร้างสรรค์และเข้าถึงได้ง่าย เช่น การถ่ายทอดสด (Live Streaming) การบรรยายธรรมผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Facebook, YouTube และ TikTok การผลิตสื่อวิดีโอทัศน์ธรรมะในรูปแบบที่กระชับ เข้าใจง่าย และน่าสนใจ เช่น แอนิเมชัน คลิปสั้นธรรมะข้อคิด หรือการตอบคำถามธรรมะการใช้แอปพลิเคชันทางธรรมะ เช่น แอปอ่านพระไตรปิฎก หรือแอปสำหรับฝึกสมาธิออนไลน์การมีเพจหรือช่องทางเฉพาะในการเผยแผ่เนื้อหาธรรมะที่เหมาะสมกับเยาวชน เช่น “พระอาจารย์ ดังประจำ TikTok” หรือ “พระนักพูดสร้างแรงบันดาลใจ” การใช้สื่อเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ เยาวชนเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาได้สะดวกเท่านั้น แต่ยังทำให้เยาวชนเกิดความสนใจและ รู้สึกว่าธรรมะไม่ใช่เรื่องไกลตัว ทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมได้ในทุกที่ทุกเวลา ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่เติบโตมากับสื่อดิจิทัล การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบเดิม ๆ จึงต้องได้รับการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ของสังคม การประยุกต์หลักธรรมเพื่อให้เข้ากับวิถีชีวิตของเยาวชนยุคปัจจุบันจึงเป็นภารกิจสำคัญของพระสงฆ์ผู้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีไม่เพียงการสั่งสอนธรรมะด้วยถ้อยคำเพียงอย่างเดียว หากต้องสื่อสารด้วยวิธีที่ทันสมัยและเข้าถึงได้ง่าย เช่น การใช้สื่อโซเชียลมีเดีย คลิปวิดีโอสั้น การถ่ายทอดสดเทศนา หรือการจัดกิจกรรมออนไลน์ที่สอดแทรกหลักธรรม

ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์จึงเปลี่ยนไปจากผู้สอนธรรมในวัด สู่ผู้เผยแผ่ธรรมะที่สามารถสื่อสารผ่านทุกช่องทาง โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อให้ธรรมะเข้าถึงใจเยาวชน และเกิดการน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริงได้อย่างแท้จริง บทความนี้จึงมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์สู่เยาวชนในยุคดิจิทัล โดยวิเคราะห์แนวทาง วิธีการ และรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจ เสริมสร้างคุณธรรม และเชื่อมโยงธรรมะกับวิถีชีวิตของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

1. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบยุคดิจิทัลที่มีต่อพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

ผลกระทบยุคดิจิทัลที่มีต่อพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน การสื่อสารมีการพัฒนาไปถึงระดับเครือข่ายทั่วโลก (internet) การส่งข้อมูลไปทั่วโลกอย่างไร้พรมแดน แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องอาศัยสื่อทางสารสนเทศ โดยเฉพาะทางเอกสาร หนังสือต่าง ๆ ยังจำเป็นต้องใช้เป็นหลัก เพราะให้ประโยชน์แบบประโยชน์สูง ประหยัดสุด และต้องรู้ธรรม ๆ นั้น เพื่อจะต้องเป็นผู้ส่งสาร ต้องมีคุณสมบัติคือ รู้จริง รู้จักกาลเทศะ หรือบริบทในแต่ละพื้นที่ ในการที่จะสื่อสารออกไปยังผู้รับสารและยังมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารที่เป็นในทางก่อประโยชน์แก่ผู้รับสารในสังคมนั้นด้วย และ ต้องมีความรับผิดชอบในการสื่อสารของตน ดังนั้น แนวทางการปฏิบัติของผู้ส่งสารจึงต้องนำเสนอเนื้อหาที่ดีและทำให้ชีวิตดีขึ้น มีความสุข นำไปสู่การแก้ปัญหา และเป็นประโยชน์ไม่ก่อให้เกิดโทษต่างๆ ส่วนแนวทางผู้ปฏิบัติในการส่งสาร คือ ทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรแก่ผู้รับสาร ผู้ส่งสารจึงจำเป็นต้องมีการปฏิบัติชอบฝึกฝนตนเองตามแนวทางไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา รวมถึงต้อง มีมโนสการโดยแยบคาย กล่าวคือ ผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อพุทธศาสนา กระแสจากการ พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น มีผลกระทบทั้งต่อพุทธศาสนาและสังคมโลก โดยรวมอันสืบเนื่องมา จากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างไม่ระมัดระวังย่อมเกิดผล ดังนี้

1.ผลกระทบพระพุทธศาสนาด้านบวก คือ ผลกระทบต่อการศึกษาพระสงฆ์ไทย ในการมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปได้ทั้งในและต่างประเทศในช่องทางสื่อดิจิทัล ผลทำให้เยาวชนได้ศึกษาพระพุทธศาสนาในระบบสื่อออนไลน์ได้มากขึ้น ผลต่อการแจ้งข่าวสารคณะสงฆ์ได้เร็วขึ้นในช่องทางดิจิทัลเพื่อประหยัดเวลา แต่สามารถสื่อสารไร้พรมแดนได้

2.ผลกระทบพระพุทธศาสนาด้านลบ ผลกระทบต่อการใช้งานที่ไม่ควรของพระสงฆ์และสามเณรในการแชร์ภาพที่ไม่ดีเป็นผลให้เกิดความเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนาผลกระทบเรื่องพระสงฆ์ไม่ได้รู้จักการแบ่งเวลาในการกำจัดกิเลส และการทำกิจวัตรของสงฆ์ เกิดผลกระทบการรักษาพระธรรมวินัยเช่นพระสงฆ์และสามเณรใช้สื่อโซเชียลในด้านที่เป็นภัยต่อเพศสมณะคือการสนทนากับสตรีในเรื่องที่ไม่เหมาะสมต่อพระธรรมวินัยแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับสังคมยุคดิจิทัล เผยแผ่พระพุทธศาสนาในช่องทางสื่อโซเชียลต่าง ๆ เช่นไลน์ เฟสบุ๊ค โดยใช้เป็นทภาพนิ่งหรือเป็นสื่อวิดีโอสั้น ไลฟ์สด เป็นกิจกรรมที่วัดนั้น ๆ ได้จัดงาน เช่น งานบรรพชาสามเณร งานอุปสมบท งานวันมาฆบูชา งานวันวิสาขบูชา งานสวดมนต์ข้ามปี โดยสอดแทรกหัวข้อธรรมนั้น ๆ และขยายใจความในหัวข้อธรรมะให้เข้าใจง่าย โดยใช้ภาษาใน การสื่อสารแบบทันสมัย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้มองว่าวิถีชีวิตของคนไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คนส่วนใหญ่เริ่มละเลยศีลธรรม ผู้บริหารบ้านเมืองไม่มองเห็นความสำคัญของการศึกษาจริยธรรม สังคมจึงยุ่งเหยิงสับสน ปัญหาโจรผู้ร้าย มีการแข่งขันเอาไรต์เอาเปรียบสภาพที่ไร้น้ำใจและขาดเมตตากรุณาต่อกันทั้งนี้เพราะมองไม่เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา คนในปัจจุบันเจริญทางวัตถุ มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาก ทำให้เกิดสภาพความขาดแคลนทางศาสนาและจริยธรรม และปัจจุบันพระพุทธศาสนากำลังเผชิญกับการท้าทายสำคัญจากกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นยุคที่เทคโนโลยีได้เชื่อมโยงให้โลกสามารถเชื่อมรวมเป็นหนึ่งเดียวกันได้ มนุษย์สามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วสำหรับ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

พระพุทธศาสนานั้นเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อพระพุทธศาสนา ตัวอย่างของผลกระทบด้านบวก เช่น การเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็วกว้างขวางทั่วโลก ผู้คนสามารถเข้าถึงพระธรรมคำสอนผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้โดยสะดวกทุกที่ ทุกเวลา จากการที่ได้ศึกษานั้นในสภาพแวดล้อมทางสังคมในปัจจุบันที่มีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยยุคดิจิทัลได้อย่างชัดเจน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุต.โต), 2548:43)

สรุปได้ว่าในยุคดิจิทัล พระพุทธศาสนาได้รับผลกระทบทั้งด้านบวกและลบอย่างชัดเจน ด้านบวก เช่น การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อดิจิทัลได้อย่างรวดเร็ว เข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ง่ายขึ้น และช่วยส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ด้านลบกลับพบว่าการใช้สื่ออย่างไม่เหมาะสมโดยพระสงฆ์บางรูป อาจทำให้ศรัทธาของประชาชนลดลง รวมถึงการละเลยวัตรปฏิบัติที่สำคัญ สะท้อนถึงความจำเป็นที่ผู้ส่งสารทางธรรมต้องมีคุณธรรมและปัญญาในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ โดยยึดหลักไตรสิกขาในการดำเนินตน เพื่อให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นแสงสว่างทางจิตใจในสังคมสมัยใหม่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

2. หลักการสื่อสารเทคโนโลยีและสารสนเทศเนื้อหาที่เผยแพร่สำหรับเยาวชน

หลักการสื่อสารเทคโนโลยีและสารสนเทศที่เหมาะสมสำหรับเยาวชนไทยควรเน้น การส่งเสริมทักษะด้านการสื่อสารและข้อมูลอย่างรู้เท่าทัน ควรเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ และการเชื่อมต่อกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อการใช้ข้อมูลออนไลน์และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ดังนี้

2.1 การเข้าถึงและการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย ส่งเสริมให้เยาวชนสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างถูกต้อง มีจริยธรรม และปลอดภัย หรือ “ความรู้เท่าทันดิจิทัล” คือความสามารถในการเข้าถึง เข้าใจ วิเคราะห์ ประเมิน และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณและปลอดภัย โดยเฉพาะในโลกออนไลน์ เยาวชนที่มีทักษะนี้จะสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ และการพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป้าหมายในการส่งเสริมการส่งเสริมสื่อดิจิทัล สำหรับเยาวชนมีเป้าหมายเพื่อให้เยาวชนสามารถ ใช้อุปกรณ์ดิจิทัล เช่น สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ ได้อย่างถูกวิธี เข้าใจการใช้งานอินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย รู้เท่าทันข้อมูลผิด (Fake News) และภัยคุกคามทางไซเบอร์ เคารพสิทธิส่วนบุคคลของตนเองและผู้อื่นบน โลกออนไลน์ แสดงพฤติกรรมสื่อสารที่เหมาะสมและมีจริยธรรมในสื่อดิจิทัล

2.2 การรู้เท่าทันสื่อ ช่วยให้เยาวชนสามารถแยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องจากข่าวปลอม และใช้วิจารณญาณในการเสพสื่อ หรือ “การรู้เท่าทันสื่อ” คือ ความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมินและสร้างเนื้อหาสื่ออย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้สามารถแยกแยะข้อมูลจริงและเท็จได้อย่างเหมาะสมโดยเฉพาะในโลกยุคดิจิทัลที่ข้อมูลล้นหลามอย่างรวดเร็วและหลากหลาย ในสังคมที่เต็มไปด้วยข้อมูล ข่าวสารโฆษณา และการที่เยาวชนมีทักษะในการรู้เท่าทันสื่อ จะช่วยให้แยกแยะข่าวปลอม (Fake News) และข่าวที่มีอคติ (Bias) เข้าใจเจตนาของผู้ผลิตสื่อ เช่น การโฆษณาแฝง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การบิดเบือนข้อมูล ไม่ตกเป็นเหยื่อของ การหลอกลวงในโลกออนไลน์ เช่น แชร์ข่าวปลอมหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย เสพสื่ออย่างมีสติเท่าทัน

2.3 การเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคโนโลยีช่วยให้เยาวชนเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ส่งเสริม การเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ ไม่จำกัด เฉพาะในห้องเรียนหรือระดับชั้นการศึกษา แต่รวมถึงการเรียนรู้ ด้วยตนเองจากประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และ เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน วิธีส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดชีวิตในเยาวชนสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดกว้าง เช่น ห้องเรียน ดิจิทัล ห้องสมุดออนไลน์ หรือMakerspace สนับสนุนโครงการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น โครงการนวัตกรรม การเรียนรู้ ผ่านเกมส์ที่ใช้เทคโนโลยี เช่น การเขียนโค้ดเบื้องต้น การตัดต่อวิดีโอ หรือการใช้ AI เพื่อสร้างสื่อส่งเสริมการ ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ส่วนบุคคล ให้เยาวชนกำหนดสิ่งที่อยากเรียน และติดตามความก้าวหน้าของตนเอง (ประภาศรี สีหไพ, 2550:65)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุต.โต) ได้สรุปสังคมไทยมีความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีด้านข่าวสารข้อมูลหรือตัว ข่าวสารข้อมูลได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) พวกตื่นเต้น คนกลุ่มนี้คิดว่าเรานี้ทันสมัยได้ เสพข่าวสารใหม่เข้ามาเราได้ บริโภค แต่สัมผัสกับข่าวสารและเรื่องราวต่าง ๆ อย่างผิวเผิน เรียกว่าตกอยู่ในกระแส ถูกกระแสพัดพาไหลไปเรื่อย ๆ ไม่เป็นตัวของตัวเอง 2) พวกตามทัน คนพวกนี้ก็ภูมิใจว่าเรานี้เก่ง ข่าวเกิดที่ไหน ๆ รู้หมดแผ่นดินไหวเกิดอีโบลาอะไรที่ ไหนรู้ทันหมดตามทันแต่ไม่รู้ทันพวกนี้เยอะ รู้ตามข่าว แต่ไม่เข้าถึงความจริงของมัน 3) พวกรู้ทัน ในกลุ่มนี้นอกจาก ตามทันแล้ว ยังรู้เข้าใจ เท่าทันมันด้วย ว่ามันเป็นมา อย่างไร มีคุณมีโทษ มีข้อดีข้อเสียอย่างไร จะมีทำอย่างไร ให้ได้ ประโยชน์โดยไม่ถูกครอบงำ และ 4) พวกอยู่เหนือมัน เป็นกลุ่มคนที่อยู่เหนือกระแสจะสามารถจัดการกับกระแสได้ เป็นผู้สามารถใช้การเปลี่ยนแปลงให้เป็นประโยชน์ และเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์กับข่าวสารข้อมูลแบบ เป็นนายเป็นผู้จัดการ เป็นผู้ใช้อย่างแท้จริง(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุต.โต), 2540:44).

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หลักการสื่อสารเทคโนโลยีและสารสนเทศสำหรับเยาวชนควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะ การรู้เท่าทันสื่อและดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม เพื่อให้สามารถใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ เยาวชน ควรได้รับการสนับสนุนให้เรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านเทคโนโลยี เช่นห้องเรียนดิจิทัลหรือกิจกรรมเวิร์กช็อป รวมถึงมี ความสามารถแยกแยะข่าวจริงและข่าวปลอมได้ดีจากแนวคิดของพระธรรมปิฎก ผู้รู้เท่าทันและอยู่เหนือกระแส ข่าวสารจะเป็นผู้นำที่สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์สูงสุดโดยไม่ตกเป็นเหยื่อของกระแส สังคมควรส่งเสริม เยาวชนไทยให้เป็นผู้รู้เท่าทันและอยู่เหนือเทคโนโลยี ไม่ใช่เพียงผู้บริโภคข้อมูลเท่านั้น

3. พระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมลักษณะเนื้อหาที่ควรเผยแผ่สำหรับเยาวชน

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน โดยเน้นเนื้อหาที่เข้าใจง่ายเหมาะกับยุค สมัยและใช้ สื่อที่ทันสมัยเช่น การเล่าเรื่องธรรมะด้วยภาษาที่เยาวชนคุ้นเคยการนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การจัด กิจกรรมที่สร้างสรรค์ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม ลักษณะเนื้อหาธรรมะที่ควรเผยแผ่สำหรับเยาวชน เนื้อหาที่เหมาะสมควรมีความชัดเจน ทันสมัย และตรงกับปัญหาหรือความสนใจของเยาวชน โดย

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สามารถแบ่ง ออกเป็นหัวข้อหลัก ๆ ได้แก่ ธรรมะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน ความกตัญญู การรู้จักอดทน อดกลั้น การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การมีเป้าหมายและแรงบันดาลใจ ธรรมะเพื่อเสริมสร้างจิตใจ การฝึกสติ (Mindfulness) เพื่อจัดการความเครียด ธรรมะกับการพัฒนาตนเอง เช่น การเจริญเมตตา การรู้จักตัวตนและความหมายของชีวิต ธรรมะกับโลกดิจิทัล การไม่หลงติดโลกออนไลน์ การใช้อินเทอร์เน็ตอย่างมีศีลธรรมการไม่คุกคามหรือละเมิดผู้อื่นบนโลกออนไลน์ ธรรมะเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นการไม่กลั่นแกล้ง การให้อภัยและเข้าใจผู้อื่น การรู้จักฟังและเคารพความแตกต่าง ตัวอย่างกิจกรรม หรือรูปแบบการเผยแพร่ จัดกิจกรรม “ธรรมะวัยรุ่น” โดยพระสงฆ์ในโรงเรียน จัดค่ายธรรมะที่เน้น กิจกรรมสนุกและสะท้อนธรรมะในรูปแบบเผยแพร่คลิป “ธรรมะสั้น ๆ 1 นาที” สร้างเพจหรือช่อง YouTube ธรรมะสำหรับวัยรุ่น “ธรรมะวัยใส”, “Dharmafor GenZ”

1.เนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เช่น การใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีความรับผิดชอบการไม่กลั่นแกล้งทางออนไลน์ คำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมในยุคดิจิทัล ในยุคที่โซเชียลมีเดีย เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของเยาวชน การมีทักษะด้านจริยธรรมดิจิทัล และการเคารพสิทธิของผู้อื่นถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย การใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีความรับผิดชอบ หลักการที่ควรปลูกฝัง คิดก่อนโพสต์ พิจารณาว่าข้อมูลที่โพสต์จะกระทบใครหรือไม่เคารพผู้อื่น ไม่ละเมิดสิทธิหรือดูหมิ่นผู้อื่น ไม่แชร์ข่าวปลอม (stop Fake News) ตรวจสอบแหล่งที่มา ก่อนเผยแพร่รู้จักควบคุมเวลา ใช้โซเชียลอย่างมีสติ ไม่ปล่อยให้กระทบการเรียน หรือ สุขภาพจิตแนวคิดธรรมะ คือ สติ เพื่อรู้ตัวในการใช้สื่อ ไม่เผลอแชร์ด้วย อารมณ์เมตตา ใช้สื่อเพื่อส่งพลังบวก แทนที่จะทำร้ายคนอื่นเนื้อหาสร้างแรงบันดาลใจ ถ่ายทอดเรื่องราวของเยาวชนที่ประสบความสำเร็จจากการ ใช้เทคโนโลยีในทางที่สร้างสรรค์ แรงบันดาลใจเปรียบเสมือน “เชื้อเพลิงทางจิตใจ” สำหรับเยาวชนการถ่ายทอดเรื่องราวความสำเร็จของเพื่อนเยาวชนด้วยการใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์จะช่วย กระตุ้นให้เกิดความใฝ่รู้และใฝ่เรียน ปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีอย่างมีเป้าหมาย ส่งเสริมให้เห็นว่า “เทคโนโลยีไม่ใช่สิ่งอันตรายหากใช้อย่างถูกวิธี”

2. เนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ การใช้เทคโนโลยีในการสร้างรายได้ เช่น การเรียนเขียนโปรแกรม การขายของออนไลน์ ความสำคัญของการส่งเสริมอาชีพยุคดิจิทัลโลกเปลี่ยน งานเปลี่ยน ทักษะเปลี่ยน เยาวชนควรรู้เท่าทันและ เตรียมพร้อมรับมือกับอาชีพยุคใหม่เทคโนโลยีทำให้เยาวชนมีโอกาสสร้างรายได้ตั้งแต่อายุน้อย การสร้างอาชีพด้วยตนเอง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ และความภาคภูมิใจในตนเอง เช่น การทำคอนเทนต์ออนไลน์ ช่องทาง YouTube, TikTok, Facebook, Instagram เป็นต้น

3. เนื้อหาเชิงวัฒนธรรม ใช้เทคโนโลยีในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย เช่นการทำสื่อดิจิทัลเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น ในยุคดิจิทัล วัฒนธรรมไทยจำเป็นต้อง “ไม่หยุดอยู่แค่ ในพิพิธภัณฑ์” แต่ควรถูกถ่ายทอดในรูปแบบที่เยาวชนเข้าถึงได้ง่าย สนุก และร่วมมีส่วนในการรักษาโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเชื่อมอดีตกับอนาคต การเผยแพร่ธรรมะในยุคปัจจุบันควรเน้นการ แปรธรรมะให้เข้าถึงใจเยาวชน โดยใช้ภาษาทันสมัย เทคโนโลยีที่ใกล้ตัว และประเด็นที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน เมื่อพระสงฆ์ปรับตัวได้เช่นนี้ ธรรมะจะไม่ใช่วัตถุโบราณ แต่จะกลายเป็นแสงนำทางในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่พระธรรมแก่เยาวชน โดยควรเน้นเนื้อหาที่เข้าใจง่าย ทันสมัย

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเยาวชน เช่น ความกตัญญู การใช้สื่ออย่างมีสติ การจัดการอารมณ์ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเมตตา การเผยแพร่ควรใช้สื่อดิจิทัลที่เยาวชนคุ้นเคย เช่น คลิปสั้น แคปชั่นโดนใจ หรือกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ นอกจากนี้ ควรมีเนื้อหาที่สร้างแรงบันดาลใจ ส่งเสริมอาชีพ และการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยผ่านเทคโนโลยี โดยพระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างและแปลธรรมะให้เข้าถึงใจเยาวชน เพื่อให้ธรรมะเป็นแสงสว่างในโลกที่เปลี่ยนแปลง

4. แนวทางการเผยแพร่เนื้อหาธรรมะ

แนวทางการเผยแพร่เนื้อหา หมายถึง การนำเสนอเนื้อหาหรือข้อมูลเพื่อให้ผู้คนได้รับรู้และเข้าใจหลักการของเนื้อหาอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยมีวิธีการหลากหลาย เช่น การเทศนาการสอนธรรมะ การปฏิบัติธรรม การใช้สื่อต่าง ๆ และการสร้างแรงบันดาลใจ ดังนี้

1. การใช้แพลตฟอร์มเยาวชนเข้าถึงได้ง่าย เช่น YouTube, TikTok, Facebook, Podcast YouTube สื่อภาพและเสียงที่เข้าถึงง่าย TikTok เน้นความสั้น กระชับ สนุกเหมาะสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลและสร้างชุมชน เสียงเป็นพลังแห่งการเล่าเรื่อง

2. รูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ วิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก เกมเพื่อการเรียนรู้ หรือแอนิเมชันเข้าถึงเยาวชนได้จริง สื่อสารสาระวัฒนธรรมอย่างสนุกและเข้าใจง่าย เปิดพื้นที่ให้เยาวชนการมีส่วนร่วมกับการอนุรักษ์ ไม่ใช่เป็นเพียงผู้รับเท่านั้น

3. เน้นการมีส่วนร่วมของเยาวชน เช่น การให้เยาวชนร่วมสร้างเนื้อหา ร่วมแชร์ ประสบการณ์แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชน ให้เยาวชนร่วมสร้างเนื้อหา เปลี่ยนผู้ชมให้เป็น “ผู้ผลิตสื่อ” ตัวอย่างกิจกรรม เปิดโครงการ “วัฒนธรรมบ้านฉัน” ให้เยาวชนถ่ายวิดีโอสั้นเกี่ยวกับ ประเพณีในท้องถิ่นของตนเอง จัดเวิร์กช็อปทำอินโฟกราฟิก หรือนิทานพื้นบ้าน ร่วมแชร์ประสบการณ์ผ่านโซเชียลมีเดีย เปลี่ยนความทรงจำให้กลายเป็นแรงบันดาลใจให้คนอื่น ภาพถ่ายหรือวิดีโอของตัวเองในงานบุญ พร้อมเขียนเล่าเรื่อง “สิ่งที่ได้เรียนรู้จากประเพณีนี้”

การประยุกต์ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัยของพระสงฆ์ในการเผยแพร่ธรรมสำหรับเยาวชนการประยุกต์ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัยสำหรับเยาวชน โดยพระสงฆ์ ควรเน้นเนื้อหาที่เข้าใจง่าย ตรงกับความสนใจ และใช้สื่อที่ทันสมัย เช่น สื่อออนไลน์และกิจกรรมที่ตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ของเยาวชน นอกจากนี้การสร้างแบบอย่างที่ดี และการมีปฏิสัมพันธ์กับเยาวชนอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้การเผยแพร่ธรรมะเป็นที่ยอมรับและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังประเด็นต่างๆ ที่จะอธิบายดังต่อไปนี้

1. การประยุกต์ธรรมะสำหรับเยาวชนยุคใหม่ เยาวชนไทยในยุคดิจิทัลเติบโตท่ามกลางเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และความหลากหลายทางความคิด ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารธรรมะในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เข้าถึงได้ และตรงกับบริบทชีวิตของเยาวชนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความตระหนักรู้ในตนเอง

2. การประยุกต์ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัย การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ เผยแพร่ธรรมะผ่าน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

YouTube, TikTok, Facebook Live จัดรายการธรรมะในรูปแบบคลิปสั้นใช้แอนิเมชันอินโฟกราฟิก และเกมธรรมะ เพื่อให้เยาวชนเข้าใจได้ง่ายและสนุกการอธิบายธรรมะด้วยภาษาสมัยใหม่ ใช้ภาษาง่าย กระชับ เปรียบเทียบกับสถานการณ์จริง เช่น เปรียบ “อริยสัจ 4” กับการแก้ปัญหาในชีวิต อธิบาย “อิทธิบาท 4” ผ่านตัวอย่างการเรียนรู้หนังสือ หรือทำกิจกรรมหลักเลี้ยงชีพบาลีล้วน ๆ โดยไม่มีคำอธิบาย

3.การเชื่อมโยงธรรมะกับชีวิตประจำวันธรรมะในโรงเรียน ผูกสมาธิก่อนเข้าเรียนธรรมะในโลกออนไลน์ ใช้สติและเมตตาในการใช้โซเชียลมีเดีย ธรรมะในการสร้างแรงบันดาลใจ มองอุปสรรคเป็นบทเรียนดังนั้นการประยุกต์ธรรมะในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและตรงกับยุคสมัย เน้นหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและปัญหาที่เยาวชนเผชิญสามารถใช้ตัวอย่างหรือสถานการณ์จริง เพื่อให้เยาวชนเห็นถึงความเกี่ยวข้องของหลักธรรม สื่อและวิธีการเผยแพร่ใช้สื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์, แอปพลิเคชัน, โซเชียลมีเดีย เพื่อเผยแพร่ธรรมะจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสนทนาธรรม, การแข่งขัน, การประกวด, หรือการแสดง. สร้างสื่อที่น่าสนใจและดึงดูดใจเยาวชน เช่น วิดีโอ, ภาพเคลื่อนไหว, เกม, หรือเพลง แบบอย่างและปฏิสัมพันธ์ พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านคุณธรรมและวิถีชีวิตมีปฏิสัมพันธ์กับเยาวชนอย่างใกล้ชิดและเปิดโอกาสให้เยาวชนสอบถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างความรู้สึกผ่อนคลายและเป็นกันเอง เพื่อให้เยาวชนกล้าที่จะเข้ามาใกล้ชิดและเรียนรู้ธรรมะ

จากข้อความข้างต้นทำให้สรุปได้ว่า แนวทางการเผยแพร่เนื้อหาธรรมะสำหรับเยาวชนควรมุ่งเน้นการใช้สื่อที่เข้าถึงง่าย เช่น YouTube, TikTok และ Podcast ควบคู่กับการนำเสนอเนื้อหาด้วยภาษาทันสมัย เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับบริบทชีวิตของเยาวชน การเปิดพื้นที่ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการสร้างสื่อธรรมะจะช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างแรงบันดาลใจให้พวกเขาเห็นคุณค่าในธรรมะมากขึ้น การประยุกต์หลักธรรมกับสถานการณ์จริง เช่น การใช้สติบนโลกออนไลน์ หรืออิทธิบาท 4 กับการเรียน ช่วยให้เยาวชนรู้สึกได้ว่า “ธรรมะไม่ไกลตัว” และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดี มีปฏิสัมพันธ์กับเยาวชนอย่างใกล้ชิด เพื่อสร้างความไว้วางใจและเปิดโอกาสให้ธรรมะเข้าถึงใจเยาวชนอย่างแท้จริง

5. บทสรุป

สรุปได้ว่าการประยุกต์ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัยของพระสงฆ์ในการเผยแพร่ธรรมสำหรับเยาวชน คือการปรับวิธีการนำเสนอหลักธรรมคำสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมปัจจุบัน และความสนใจของเยาวชน โดยยังคงเนื้อหาสาระของพระธรรมวินัยไว้อย่างครบถ้วน จุดสำคัญในการประยุกต์ ประกอบด้วย (1) ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย พระสงฆ์เลือกใช้คำที่ตรงกับวัยของเยาวชนเพื่อให้สามารถเข้าถึงธรรมะได้โดยไม่รู้สึกลำบากหรือซับซ้อน (2) เชื่อมโยงธรรมะกับชีวิตประจำวัน - ยกตัวอย่างจากสถานการณ์จริงในชีวิต เช่น การเรียน ความสัมพันธ์ หรือปัญหาสังคม เพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าของธรรมะในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง (3) ใช้สื่อและเทคโนโลยีร่วมสมัย เช่น การเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย, คลิปวิดีโอ, แอปพลิเคชันธรรมะ หรือการทำกิจกรรมในรูปแบบที่น่าสนใจและเข้าถึงง่าย (4) จัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น ค่ายธรรมะ กิจกรรมจิตอาสา หรือศิลปะเชิงธรรมะ ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนมีส่วนร่วมและได้เรียนรู้ธรรมะจากการลงมือทำจริง (5) สร้างความสัมพันธ์แบบเข้าใจและเมตตา พระสงฆ์ทำหน้าที่เสมือน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

"ครูที่ปรึกษา" หรือ "พี่เลี้ยง ทางใจ" ช่วยให้เยาวชนรู้สึกว่าธรรมะไม่ใช่สิ่งห่างไกล แต่คือแสงสว่างในชีวิต

ดังนั้นพระสงฆ์ที่สามารถ ประยุกต์ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัยได้อย่างเหมาะสม จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนเห็นคุณค่า ของพระพุทธศาสนา และสามารถนำธรรมะไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีปัญญา

6. องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการประยุกต์หลักธรรม: พระสงฆ์กับการเผยแผ่ธรรมะสำหรับเยาวชนในยุคดิจิทัลได้รับองค์ความรู้ใหม่นี้

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงองค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากบทความวิชาการเรื่อง "การประยุกต์หลักธรรม: พระสงฆ์กับการเผยแผ่ธรรมะสำหรับเยาวชนในยุคดิจิทัล" สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังนี้

1. การสื่อสารธรรมะต้องปรับให้ทันสมัย พระสงฆ์ควรนำเสนอธรรมะด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สอดคล้องกับปัญหาและความสนใจของเยาวชน เช่น การใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีประสิทธิภาพจัดการอารมณ์ หรือการสร้างแรงบันดาลใจจากหลักธรรมสื่อดิจิทัลคือเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่ธรรมะช่องทางอย่าง YouTube, TikTok, Podcast และอินโฟกราฟิก เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ธรรมะเข้าถึงเยาวชนได้อย่างรวดเร็ว สนุกและมีพลังในการเปลี่ยนแปลง

2. การมีส่วนร่วมของเยาวชนคือหัวใจของการสื่อสารธรรมะในยุคใหม่เยาวชนไม่ควรเป็นเพียงผู้รับสาร แต่ควรได้มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อธรรมะ เช่น ทำคลิปสั้น แอนิเมชัน หรือเล่าเรื่องประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมวัด

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

3. ธรรมะกับชีวิตประจำวันควรเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดการแปลหลักธรรมให้สอดคล้องกับชีวิตจริงของเยาวชน เช่น การฝึกสมาธิก่อนเรียน การใช้เมตตาในโลกออนไลน์ หรือการใช้หลักอริยบท 4 ในการวางแผนอนาคต จะช่วยให้เยาวชนรู้สึกว่าการธรรมะคือเรื่องของเรา"

4. พระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างที่ยาวชนเชื่อถือได้การเผยแผ่ธรรมะไม่เพียงแต่การเทศนา แต่ยังหมายถึงการดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่น่าเลื่อมใส เพื่อสร้างศรัทธาและความใกล้ชิดกับเยาวชนต้องอาศัยความรู้ด้านเทคโนโลยีควบคู่กับจริยธรรมพระสงฆ์ยุคใหม่ต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีควบคู่กับความเข้าใจในธรรมะ เพื่อเผยแผ่ธรรมะอย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อสังคม

ดังนั้นองค์ความรู้เหล่านี้เน้นให้เห็นถึงบทบาทเชิงรุกของพระสงฆ์ในการปรับตัว และการใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณธรรมทันสมัย และมีจิตสำนึกในโลกยุคใหม่อย่างสมดุล

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา.(2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).(2540). ไวยาทยไถ่วัฒนธรรมแห่งปัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 7.กรุงเทพฯ :ธรรมสภา.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2550). พื้นฐานการศึกษาศาสนาและจริยธรรม (ฉบับปรับปรุง) .กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

ราณี เกื้อทอง. (2545). บทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีวัดในอำเภอปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปัญญา). (2540). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อักษรธรรม มรดกร่วมแห่งชาติพันธุ์ลุ่มน้ำโขง

Dhamma Scripts, Multi-cultures of people who lives in Mae Khong Basin

พระครูศรีพุทธธิเบศร์

Phrakrusribuddhispanit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

Corresponding Author E-mail: daosayam.kla@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ เมื่ออาศัยอยู่ร่วมกัน ย่อมจำเป็นต้องสื่อสารกัน เบื้องต้นอาจจะใช้กิริยาอาการท่าทาง ต่อมาจึงเริ่มมีการสื่อสารด้วยคำง่าย จากนั้นจึงมีถ้อยคำที่ยากขึ้นตามลำดับขั้น เมื่อสื่อสารกันด้วยวาจาแล้ว บางครั้งอาจจะหลงลืมหรือเกิดความไม่ชัดเจน จึงเริ่มมีการประดิษฐ์อักษรขึ้นเพื่อใช้แทนคำพูด เพื่อมีความชัดเจน ไม่ผิดเพี้ยนและเป็นหลักฐานที่ตรวจสอบได้ อักษรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสื่อสารของมนุษยชาติทุกเผ่าพันธุ์

ในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงนั้นมีชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ที่เป็นรัฐชาติในปัจจุบันคือ ไทย ลาว พม่า กัมพูชา เวียดนาม และจีน ชาติเหล่านี้ล้วนมีอักษรเป็นของตนเองทั้งสิ้น ซึ่งแตกต่างจากชาติที่อยู่ตอนล่างของไทย เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ชาติเหล่านี้จำเป็นต้องยืมอักษรจากยุโรปมาทับศัพท์ภาษาของตนเอง ในขณะที่ชนชาติในลุ่มแม่น้ำโขงนี้หันมานับถือพุทธศาสนา จึงมีความจำเป็นต้องมีอักษรเพื่อจารึกพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงได้เกิดอักษรเหล่านี้ขึ้นมาคือ อักษรธรรม อันหมายถึงอักษรที่จารึกพระธรรมของพระพุทธองค์นั่นเอง การที่ชนเผ่าใดเผ่าหนึ่งมีอักษรใช้ ไม่ได้หมายความว่า ชนชาตินั้นมีตัวแทนในการสื่อสารของคนในชุมชนเท่านั้น แต่หมายถึงชนชาตินั้นมีความศิวิไลซ์อย่างยิ่งที่มีอักษรเป็นของตนเอง

คำสำคัญ อักษรธรรม, มรดกร่วม, ชาติพันธุ์ลุ่มน้ำโขง

Abstract

Humans are noble creatures. When living together, it is necessary to communicate with each other. At first, we may use gestures and gestures. Later, we began to communicate with simple words. Then, there were more difficult words according to class. When communicating

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

verbally, sometimes we may forget or there is uncertainty. Therefore, we began to invent letters to replace words. This was to make it clear, not distorted, and to be evidence that can be verified. Therefore, letters are very important for the communication of all human races.

In the Mekong River Basin, there are many ethnic groups living there. The current nation-states are Thailand, Laos, Burma, Cambodia, Vietnam, and China. These nations all have their own alphabets, which is different from the nations below Thailand, such as Malaysia, Indonesia, and the Philippines. These nations had to borrow European scripts to transliterate their own languages. As the people in the Mekong River Basin converted to Buddhism, there was a need for an alphabet to record the teachings of the Lord Buddha. Therefore, these alphabets were created, namely the Dhamma alphabet, which means the alphabet that records the teachings of the Lord Buddha.

Keyword: Dhamma Scripts, Multi-Cultures, Mekong Basin.

บทนำ

อักษรธรรมมีบทบาทในวงการพุทธศาสนานับตั้งแต่พ.ศ.1900 เป็นต้นมาจนลดบทบาทลงในพ.ศ.2500 เมื่อแต่ละพื้นที่ได้เลือกใช้อักษรตนเองแทน เช่น ไทยได้เลือกอักษรไทยไว้เขียนภาษาไทยในทุกภูมิภาคเพื่อความเป็นเอกภาพ และความสามัคคี จึงได้เลิกใช้อักษรโบราณพื้นเมือง อักษรธรรมจึงถูกลดบทบาทลง ในภูมิภาคต่างๆก็มีสถานะไม่ต่างกัน

ในบรรดาชาติพันธุ์ที่อาศัยในลุ่มแม่น้ำโขงนั้นได้ใช้วัฒนธรรมร่วมกันอย่างหนึ่งคือ อักษรธรรม อักษรธรรมนั้นเรียกได้หลากหลายคือ

1. อาณาจักรสิบสองปันนา ในประเทศจีนเรียกว่า ตัวธรรม หรือไตรธรรม หรือตัวลื้อ
2. อาณาจักรเขมรรัฐเชียงตุง ในสหภาพพม่า เรียกว่า ตัวชิน ตัวธรรมชิน ตัวเขิน
3. อาณาจักรล้านนาเรียกว่า ตัวเมือง, อักษรธรรมล้านนา, อักษรตัวเมือง
4. อาณาจักรล้านช้าง เรียกว่า อักษรธรรมลาว หรือตัวธรรม
5. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสาน เรียกว่า อักษรธรรมอีสาน หรือตัวธรรม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

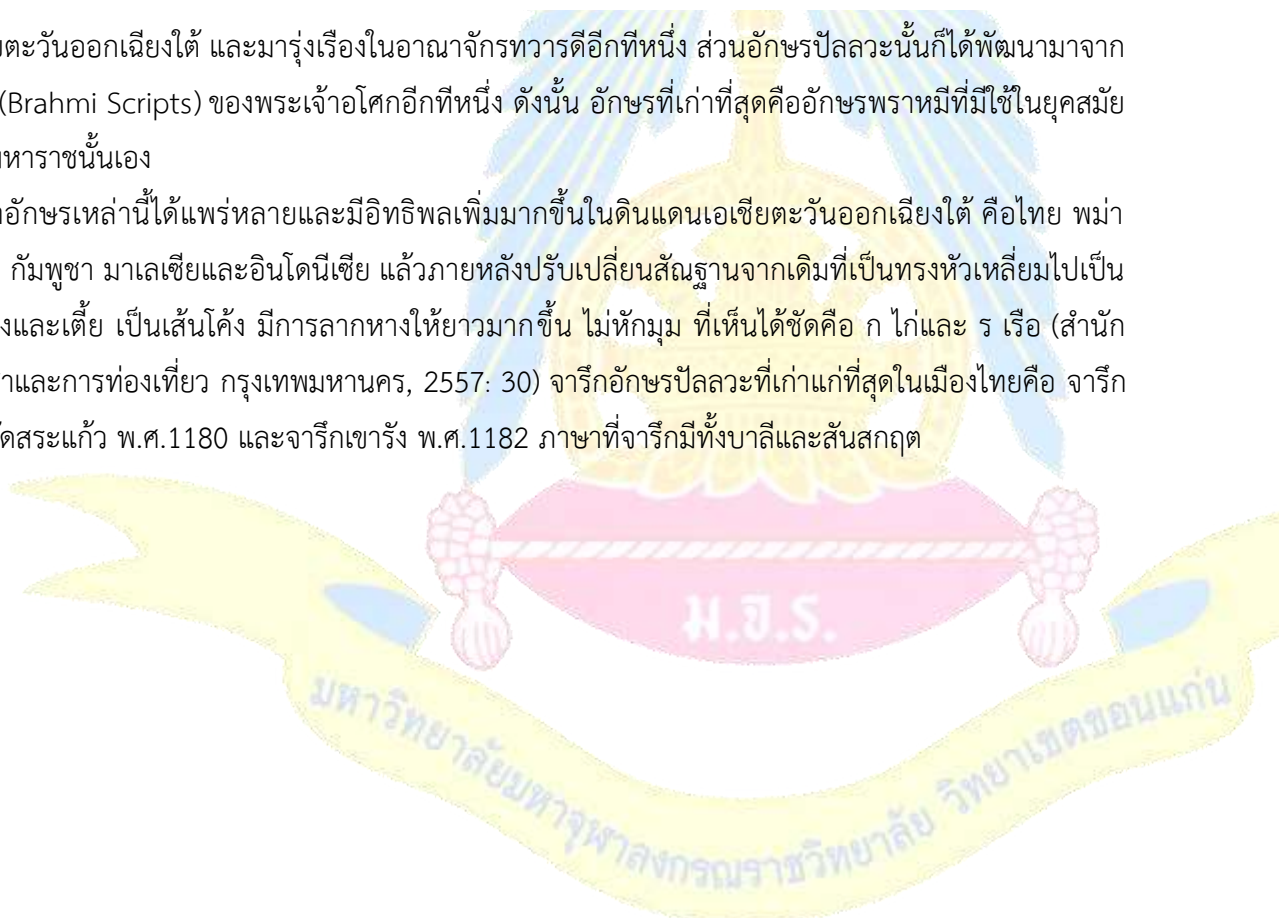
พื้นที่เหล่านี้ได้อาศัยอักษรร่วมกันเพื่อเขียนคัมภีร์ทางพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎก อรรถกถา บาลีไวยากรณ์ บทเทศน์ และอื่นๆ นักวิชาการส่วนใหญ่กล่าวว่า อักษรธรรมล้านนานั้นมีพัฒนาการมาจากอักษรมอญโบราณ ในขณะที่อักษรมอญโบราณนั้นก็พัฒนามาจากอักษรปัลลวะ (Pallava) หรืออักษรคฤณห์ (Grantha) ของอินเดียภาคใต้ในรัชสมัยของพระเจ้านารังสิงหรมัน (Narasimhavarman) จากนั้นอักษรเหล่านี้ได้แพร่กระจายมายัง

จารึกอักษรปัลลวะสมัยพระเจ้าสิงหรมัน

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมารุ่งเรืองในอาณาจักรทวารวดีอีกทีหนึ่ง ส่วนอักษรปัลลวะนั้นก็พัฒนามาจากอักษรพราหมี (Brahmi Scripts) ของพระเจ้าอโศกอีกทีหนึ่ง ดังนั้น อักษรที่เก่าที่สุดคืออักษรพราหมีที่มีใช้ในยุคราชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชนั่นเอง

ต่อมาอักษรเหล่านี้ได้แพร่หลายและมีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือไทย พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซียและอินโดนีเซีย แล้วภายหลังปรับเปลี่ยนสัณฐานจากเดิมที่เป็นทรงหัวเหลี่ยมไปเป็นอักษรทรงกว้างและเตี้ย เป็นเส้นโค้ง มีการลากหางให้ยาวมากขึ้น ไม่หักมุม ที่เห็นได้ชัดคือ ก ไก่และ ร เรือ (สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2557: 30) จารึกอักษรปัลลวะที่เก่าแก่ที่สุดในเมืองไทยคือ จารึกเขาน้อย จังหวัดสระแก้ว พ.ศ.1180 และจารึกเขารัง พ.ศ.1182 ภาษาที่จารึกมีทั้งบาลีและสันสกฤต

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เราจึงกล่าวได้ว่าอักษรธรรมได้เค้ามาจากอักษรอินเดียโบราณตั้งแต่พระเจ้าอโศกและคลี่คลายต่อเนื่องจนถึงราชวงศ์ปัลลวะปกครองอินเดียภาคใต้ราวพุทธศตวรรษที่ 11 จึงกลายมาเป็นต้นกำเนิดของอักษรธรรมในที่สุด

จารึกหินอักษรธรรมวัดป่าใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี สร้างโดยพระมหาราชครูศรีสังฆราช พ.ศ. ๒๓๕๐

การบันทึกเรื่องราวทางพุทธศาสนา

หรือทั่วไปนั้นใช้วัสดุ 3 ประเภทคือ

- 1.จารึกแผ่นหิน จารึกชนิดนี้ใช้วัสดุที่ทนทานคือ หินดำ หรือหินทรายแดง เช่นใบเสมา ใบธรรมจักร หรือหินที่หาได้แล้วจารึกลงในแผ่นหิน วิธีนี้ทนทานไม่สึกกร่อนง่าย ทนแดดทนฝน แต่มีข้อเสียคือ แกะยาก ต้องมีความเพียรมาก
- 2.จารึกใส่ใบลาน จารึกแบบนี้เป็นที่นิยมมากที่สุด กระจายไปทั่วทุกวัดเพราะใบลานเป็นวัสดุที่หาง่าย กรรมวิธีที่จารึกก็ไม่ยุ่งยากนัก เคลื่อนย้ายติดตัวได้ง่าย แต่มีข้อเสียคือ ถูกทำลายได้ง่าย โดนแดดโดนฝนไม่ได้ การรักษาต้องเอาใจใส่ระมัดระวังอย่างดีจึงจะรักษาไว้ได้นาน

3.จารึกเขียนใส่สมุดข่อย จารึกแบบนี้ทำจากเปลือกไม้ กระดาษสา โดยนำผ่านกรรมวิธีขึ้นรูปเป็นแผ่นยาว ส่วนใหญ่นานกว้าง 10-20 เซนติเมตร ยาว 30-60 เซนติเมตร ชาวบ้านเรียกว่าสมุดข่อย ภาคเหนือเรียกว่าพับสา เพราะทำจากปอสา (สมัย วรรณอุตร, 2560: 22-23)

นอกจากนั้นแล้วยังนิยมจารึกใส่ฐานพระพุทธรูปที่ทำจากทองเหลือง ทองสำริด ทองคำ ทองแดง ปูน เพื่อให้ผู้คนได้รับทราบว่าเป็นเจ้าภาพ สร้างปีไหนเพื่อประโยชน์อะไรเป็นต้น

1. แหล่งกำเนิดอักษรธรรมล้านนา

ความเป็นมาของอักษรล้านนานั้นมีนักวิชาการหลายท่านให้ความสนใจมาก ได้แสดงทัศนะไว้ คือนายยอร์ช เซเดส์ ชาวฝรั่งเศสกล่าวว่า อักษรธรรมล้านนาพัฒนามาจากอักษรมอญโบราณ ที่ใช้ในอาณาจักรหริภุญชัยประมาณพุทธศตวรรษที่ 17-18 โดยพบจารึกที่สำคัญคือ จารึกพระเจ้าสุวาวธิตธิ (วัดดอนแก้ว) จังหวัดลำพูน จารึกวัดมहांวัน

จำลองอักษร จาริกลานทอง

[illegible]

จาริกลานทองเป็นจาริกอัครธรรมล้านนาที่เก่าแก่ที่สุด

จังหวัดลำพูน จารึกอาณาจักรปายชัย จารึกวัดบ้านหลวย จารึกวัดแสนข้าวห่อ จังหวัดลำพูน เป็นต้น (ยอร์ช เซเดส์, 2507: 24) รองศาสตราจารย์กรณิการ์ วัฒนเกษม กล่าวเช่นกันว่า อักษรธรรมล้านนาพัฒนามาจากอักษรมอญโบราณ

ผ่านอาณาจักรทริภุชชัยจากนั้นได้คลี่คลายเป็นอักษรธรรมล้านนาตามลำดับ ที่เรียกว่าอักษรธรรมนั้น เพราะอักษรเน้นจารึกพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลัก โดยมีชื่อเรียกหลายอย่างคือ อักษรธรรมเหนือ ตัวเมือง อักษรล้านนาไทย อักษรยวน (กรรณิการ์ วิมลเกษม, 2552: 103)

นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่า จารึกอักษรธรรมล้านนาที่เก่าแก่ที่สุดที่ค้นพบคือจารึกจาริกลานทองสมเด็จพระมหาเถรจุฬามุณี เขียนในปี พ.ศ. 1919 มี 4 บรรทัด เขียนเป็นธรรมล้านนาภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต พระเถระท่านนี้ได้บันทึกเรื่องราวไว้ในสมัยพระยาสิทธิแห่งอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งค้นพบที่วัดมหาธาตุ เมืองสุโขทัย ในจารึกมีทั้งภาษาไทยและภาษาบาลี โดยภาษาบาลีจะจารึกเป็นอักษรธรรม ปัจจุบันจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ถนนหน้าพระธาตุ พระนคร นอกจากนี้ยังมีจารึกที่สำคัญ คือ เจ้าวัดบริวารภิกษุ จังหวัดสุโขทัย จารึกพุทธอุทยานคาถาจังหวัดเชียงราย จารึกระฆังในถ้ำเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่และจารึกวัดช้างค้ำ จังหวัดน่าน (สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2557: 85)

ในขณะที่สิ่งชะ วรรณสัยกกล่าวว่า อักษรธรรมล้านนานอกจากจะพัฒนามาจากอักษรมอญแล้ว อักษรยังมีส่วน ละม้ายคล้ายคลึงกับกับอักษรขอม จึงเป็นไปได้ว่าอาจจะพัฒนามาจากขอมด้วยก็ได้ เพราะในประเทศไทยปัจจุบันนี้ ไม่ใช่มีเฉพาะพวกมอญเท่านั้นยังมีพวกขอมมีอิทธิพลอยู่ด้วย (สิ่งชะ วรรณสัย, 2020: 4)

อักษรธรรมล้านนาหรือตัวเมืองเป็นอักษรที่ใช้ในอาณาจักรล้านนามาตั้งแต่พ.ศ. 1900 เป็นต้นมาจนเมื่ออาณาจักรต้องขึ้นกับไทย ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงมีนโยบายปฏิรูปการปกครองใหม่ ยุบเลิกระบบหัวเมืองมาเป็นจังหวัดแทน เจ้าเมืองต่างๆจึงถูกยกเลิกไปด้วย แล้วแต่งตั้งผู้ว่าราชการจากกรุงเทพไปดำรงตำแหน่งแทน เพื่อความสามัคคีของคนในชาติ รัฐจึงประกาศให้เด็กไทยทุกภาคเรียนภาษาไทยในโรงเรียน ส่วนอักษรและภาษาพื้นบ้านถูกยกเลิก หรือห้ามไปเขียนโดยเฉพาะในสมัยจอมพล.พิบูลสงคราม มีนโยบายรัฐนิยมได้ออกประกาศรัฐนิยกว่าด้วยภาษาและหนังสือ กับหน้าที่พลเมืองโดยห้ามและสอนอักษรท้องถิ่น เป็นผลให้การเรียนภาษาท้องถิ่นที่วัดหรือที่โรงเรียนจึงยุติลง (สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2562: 86)

อย่างไรก็ตามในภายหลังเมื่อนโยบายเหล่านี้เริ่มผ่อนคลายลง จึงมีการฟื้นฟูการเรียนและอ่านอักษรธรรมขึ้นมาตามสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน จึงทำให้อักษรธรรมเป็นที่รู้จักมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ยังมีคนในล้านนาน้อยคนที่จะอ่านออก ยกเว้นคนที่เคยบวชเป็นพระมาก่อน นักอักษรวิทยา พระสงฆ์บางรูปเท่านั้น เพื่อให้ลูกหลานสืบไปทางจังหวัดได้สนับสนุนให้วัด โรงเรียนสถาบันการศึกษาได้เขียนตัวเมืองหรืออักษรธรรมไว้ที่ป้ายด้วย เราจึงเห็นตัวอักษรเหล่านี้กระจายอยู่ทั่วไปในภาคเหนือ

2. แหล่งกำเนิดอักษรธรรมอีสาน

พัฒนาการความเป็นมาของอักษรธรรมอีสานนั้นมีนักวิชาการ และนักอักษรวิทยาได้กล่าวไว้หลายท่านคือ ศาสตราจารย์ธวัช ปุณโณทกกล่าวว่า อักษรธรรมอีสานหรือลาว เป็นอักษรที่พัฒนาการมาจากตัวหนังสือมอญโบราณผ่านอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีความใกล้ชิดกับอักษรตัวเมืองภาคเหนือ นอกจากนี้ยังพบว่าวรรณกรรมอีสานและวรรณกรรมภาคเหนือจำนวนมากมีความคล้ายคลึงกันและมีโครงเรื่องตรงกันมาก (ธวัช ปุณโณทก, 2561: 75)

รองศาสตราจารย์กรรณิการ์ วิมลเกษมกล่าวว่า อักษรธรรมอีสานพัฒนามาจากอักษรธรรมล้านนา ด้วย 2

เหตุผลคือ 1.เหตุผลทางอักษรวิทยา คือมีรูปร่างที่คล้ายคลึงกันมาก ทั้งสระและพยัญชนะ ตัวเต็มและตัวเชิงรวมทั้งอักษรวิธีด้วย 2.เหตุผลทางด้านประวัติศาสตร์คือดินแดนส่วนหนึ่งของภาคอีสานเป็นส่วนหนึ่งของล้านช้าง เมื่อล้านช้างในยุคสมัยพระเจ้าโพธิสาลราชได้ปกครองอาณาจักรล้านนาได้รับวัฒนธรรมประเพณีจากล้านนาไปจะส่งไปต่อถึงอีสานด้วย (กรรณิการ์ วิมลเกษม, 2552: 257-261)

เพ็ญพักตร์ ลิ้มสัมพันธ์ได้กล่าวถึงพัฒนาการของอักษรธรรมอีสานว่า เนื่องจากอักษรธรรมอีสานมีความคล้ายคลึงกับอักษรธรรมทางเหนือ นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีจึงกล่าวว่า รูปแบบอักษรธรรมอีสานนั้นได้รับมาจากภาคเหนือของประเทศไทยโดยผ่านทางอาณาจักรล้านช้างอีกทอดหนึ่ง โดยจารึกอักษรธรรมที่เก่าแก่ที่สุดในลาวคือจารึกที่ฐานพระพุทธรูปวัดสีสะเกด นครเวียงจันทน์ ศักราชได้ 853 หรือพ.ศ.2033 ในรัชสมัยพระเจ้าสามแสนไทไตรภูวนาท จากหลักฐานนี้แสดงว่าการใช้

รูป 1 จารึกวัดสุวรรณคูหา ถือเป็นจารึกอักษรธรรมอีสานที่เก่าที่สุด พ.ศ.๒๑๖๙

อักษรธรรมลาวนั้นมีมาก่อนสมัยพระเจ้าโพธิสาลราชแล้ว (เพ็ญพักตร์ ลิ้มสัมพันธ์, 2527: 14-15)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ส่วนหนังสือพัฒนาการของอักษรไทยกล่าวว่า อักษรธรรมอีสานพัฒนามาจากอักษรธรรมล้านนาที่แพร่หลายอยู่ทางภาคเหนือของไทยโดยผ่านทางอาณาจักรล้านช้าง สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นคือ พ.ศ.2066 ในรัชสมัยพระเจ้าโพธิสาลราชได้ส่งทูตไปขอพระไตรปิฎกจากเมืองเชียงใหม่ 60 คัมภีร์ พร้อมนิมนต์พระเทพมวงคลเถระเป็นประธานเดินทางมาเผยแผ่พุทธศาสนาที่อาณาจักรล้านช้างด้วย นอกจากนั้น พ.ศ.2091 พระองค์ยังได้ให้เจ้าชายเชษฐวังโสซึ่งเกิดจากพระมเหสีชาวเชียงใหม่ ไปปกครองเชียงใหม่ด้วย อันเป็นเหตุทำให้วัฒนธรรมทั้งสองแผ่นดินเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้น (สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2557: 93)

อักษรธรรมอีสานจะมีลักษณะกลมๆ คล้ายกับกับอักษรล้านนาและพม่า แต่ต่างจากอักษรไทยและไทยน้อย การสืบทอดของอักษรนี้เกิดจากระบบของวัดคือ พระสงฆ์ที่มีความรู้จะสอนลูกศิษย์ที่เป็นภิกษุสามเณรหรืออุบาสกที่สนใจ ชายชาวอีสานเมื่ออายุ 20 ปีจะนิยมบวชเรียนทุกคนก่อนจะแต่งงานก็พลอยได้ศึกษาอักษรธรรมไปด้วย เพราะจะถูกบังคับทางอ้อมให้สวดมนต์ ปลงอาบัติ ลงปาฏิโมกข์ และเทศน์งานบุญสำคัญต่างๆ อักษรที่เขียนใส่ใบลานก็ล้วนแต่เป็นอักษรธรรมเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาภิกษุหรือสามเณรบางรูปลาสิกขาไปเป็นฆราวาสก็ยังสามารถจารึกใบลานได้ (อิทธิราชย์ นันขันตี, 2561: 1)

สรุปได้ว่า อักษรธรรมอีสานนั้นพัฒนามาจากอักษรธรรมล้านนา เพราะในยุคสมัยโบราณล้านช้างได้อาราธนานิมนต์มาจากล้านนามาแสดงธรรม และได้อัญเชิญพระไตรปิฎกมาจากล้านนาด้วย จึงทำให้อักษรธรรมล้านนาได้มีอิทธิพลในการเขียนพระธรรมที่ล้านช้าง และอีสานเองในอดีตก็เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง จึงเป็นธรรมดาที่อักษรนี้แพร่หลายมาถึงภาคอีสานด้วยเช่นกันโดยนิยมจารึกเรื่องราวต่างๆไว้ในคัมภีร์ใบลาน ครั้นต่อมาการเขียนนั้นไม่ได้จำกัดไว้เฉพาะทางพุทธศาสนาเท่านั้น แม้เรื่องราวประวัติศาสตร์ ตำรายา โหราศาสตร์ ไสยศาสตร์ นิทานพื้นบ้าน สุภาษิต (ผญา) คำสอนต่างๆก็เขียนด้วยอักษรธรรมด้วย นอกจากอักษรธรรมแล้วที่ภาคอีสานยังมีอักษรอีกชนิดหนึ่งที่นิยมเขียนจารึกใส่ใบลานเหมือนกันคือ อักษรไทยน้อย มีลักษณะคล้ายอักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และคล้ายกับอักษรลาวปัจจุบัน (สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2562: 95) แต่อักษรนี้ไม่นิยมเขียนพระธรรม เพราะมีพยัญชนะไม่ครบตามหลักการเขียนภาษาบาลีหรือสันสกฤต มีเพียง 27 ตัวเท่านั้น จารึกอักษรไทยน้อยที่เก่าที่สุดคือจารึกแดนเมือง จังหวัดหนองคายพ.ศ.2073

โดยจารึกอักษรธรรมอีสานที่สำคัญและเก่าที่สุดคือ จารึกที่วัดสุวรรณคูหา อ.สุวรรณคูหา จังหวัดอุดรธานีหลักที่ 1 อายุประมาณพ.ศ.2105 รัชสมัยพระเจ้าชัยเชษฐาธิราชปกครองอาณาจักรล้านช้าง และจารึกวัดหลวง อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคายอายุ พ.ศ.1957

3. แหล่งกำเนิดอักษรธรรมลาว

อักษรธรรมนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับอักษรธรรมอีสานเกือบทุกประการ จนจะเรียกว่าเป็นอักษรชนิดเดียวกันก็ไม่ผิด แต่เพราะเหตุผลทางการเมือง จึงเรียกแตกต่างกันไป โดยที่ลาวนั้นเรียกว่าอักษรธรรมลาว ส่วนที่อีสานเรียกว่าอักษรธรรมอีสาน โดยเหตุที่อีสานก็เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้างมาก่อน จึงทำให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมรวมทั้งตัวอักษรด้วย พัฒนาการของอักษรธรรมลาวนั้นมีประเด็นที่น่าสนใจคือ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ทองหล่อ คุณสวัสดิ์ได้กล่าวว่า ในสมัยพระเจ้าโพธิสาลราช ค.ศ.1528 พระองค์ได้แต่งราชทูตไปขอพระไตรปิฎกและพระสงฆ์มาจากนครเชียงใหม่ พระคัมภีร์นั้นจารึกด้วยอักษรธรรมยวนซึ่งได้แบบมาจากอักษรพม่า เมื่ออักษรดังกล่าวมาถึงอาณาจักรล้านช้างแล้ว ก็ได้นำมาใช้และดัดแปลงมาใช้และเรียกว่าตัวธรรม หรืออักษรธรรมลาว สาเหตุที่เรียกว่าอักษรธรรมนั้นเพราะใช้จารึกพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก คนลาวที่บวชเรียนในสมัยก่อนมักจะมีคำพูดว่า เรียนสูตร เรียนธรรม ธรรมในที่นี้หมายถึงพระธรรมของพระพุทธเจ้าและอักษรธรรมนั่นเอง (ทองหล่อ คุณสวัสดิ์, 2019: 81-82)

พระสงฆ์ลาวมีบทบาทในการสืบทอดด้านอักษรศาสตร์มีหลายท่าน เช่น สาธุใหญ่บุญจันทร์แก้ว โพธิจิตโต หลวงพระบางท่านได้รวบรวมวรรณกรรมโบราณไว้มากมาย ไม่ให้เสียหายจากนั้นมีการพยายามรวมคำศัพท์ทางพุทธศาสนาและคำศัพท์ทางภาษาลาวด้วย (กงเดือน เนตตะวงศ์, 2012:40) นอกจากนั้นยังมีมหาสิลา วีรวงศ์ ได้ตั้งโรงเรียนสงฆ์ที่วัดจันทร์ รวบรวมคัมภีร์โบราณและของมีค่าไว้ที่วัดจันทร์ และอีกรูปคือพระอาจารย์จารย์ใหญ่คุณ มณีวงศ์ท่านได้เพียรพยายามในการก่อตั้งสถาบันพุทธบัณฑิตสภาในยุคของเจ้าเพชรราช

กล่าวโดยสรุปคือ นักวิชาการของลาว เช่นนายทองหล่อ คุณสวัสดิ์ก็ยืนยันเช่นกันว่าอักษรธรรมของลาวนั้นได้รับมาจากล้านนาโดยนิมนต์พระสงฆ์และพระไตรปิฎกมาที่ล้านช้าง แล้วมีการศึกษาอ่านคัมภีร์สำคัญเหล่านั้น จากนั้นได้มีการฝึกเขียน และปรับปรุงเรื่อยมาจนเรียกว่าอักษรธรรมลาวนั่นเอง

4. แหล่งกำเนิดของอักษรลื้อ

อักษรและภาษาลื้อมีประเด็นที่สนใจ นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้คือ ทองหล่อ คุณสวัสดิ์และคณะได้กล่าวว่า ภาษาลื้อสืบสองปันนาสังกัดอยู่ในหมวดภาษาลาว-ไทยมีตัวอักษรเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ลื้อได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมคือพุทธศาสนาเถรวาทจากมอญและพม่า ดังนั้นตัวอักษรของลื้อจึงมีลักษณะคล้ายกับตัวอักษรมอญหรือพม่า ในระยะที่ชาวเผ่าลื้อได้รับเอาพุทธศาสนามาเป็นศาสนาของตนนั้น บรรดาพระสงฆ์สามเณรตามวัดต่างๆ ได้นำเอาคัมภีร์ที่นำมาจากมอญ พม่าไปศึกษาและดัดแปลงเป็นอักษรของตนเอง ปัจจุบันอักษรมีเฉพาะในชนเผ่าลื้อที่ลาวและสิบสองปันนา คนแก่ชาวลื้อที่เคยไปบวชเรียนเขียนอ่านยังสามารถอ่านออกเขียนได้อยู่ (ทองหล่อ คุณสวัสดิ์, 2019: 58-59)

อย่างไรก็ตามเมื่ออาณาจักรสิบสองปันนาได้ถูกรวมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนพ.ศ.2492 (ค.ศ.1949) แล้วสถานการณ์ก็เริ่มยุ่งยากขึ้น รัฐได้เข้มงวดกิจกรรมทางศาสนา ต่อมาพ.ศ.2505 เกิดการปฏิวัติวัฒนธรรมทั่วทั้งประเทศจีน พุทธศาสนาถูกทำลายโดยพวกเรดการ์ดที่เชื่อตามคำสอนของเหมาเจ๋อตงที่จะต้องทำลายของเก่า 4 ประการหนึ่งในนั้นคือศาสนา ที่สิบสองปันนาที่ไม่รอดพ้น วัดได้ถูกทำลายเสียหายเกือบหมด พระสงฆ์ถูกจับสึก ที่เหลือก็หนีไปอยู่เป็นชาวบ้าน จนการปฏิวัติสิ้นสุด พ.ศ.2519 (ค.ศ.1976) มาตามเจียงชิงซึ่งเป็นผู้ปลุกระดมเยาวชนต่อต้านและทำลายของเก่าถูกจับ นายเต็งเสี่ยวผิง ขึ้นมาเป็นผู้สำเร็จได้มีการผ่อนผันให้มีการนับถือศาสนาได้ วัดจึงเริ่มมีการบูรณะอีกครั้งหนึ่ง (Foon Ming Liew Herres, 2012: 11-12) ในช่วงที่เหมาเจ๋อตงมีอำนาจนั้นได้มอบหมายให้ชาวลื้อปรับปรุงอักษรใหม่เพื่อให้่ายในการอ่าน อักษรที่ปรับปรุงนี้ยังใช้มาจนถึงปัจจุบัน ส่วนการเขียน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

แบบเดิมมีแต่ในวัดเท่านั้น ส่วนป้ายสถานที่ราชการ ถนนหนทาง ร้านค้าต่างๆ ต่างเขียนด้วยอักษรสี่ใหม่และภาษาจีนทั้งหมด

5. แหล่งกำเนิดของอักษรไทจีน

อักษรไทจีน หรืออักษรธรรมจีน เป็นอักษรที่ใช้ในพื้นที่อาณาจักรเชียงตุง หรือเขมรัฐเชียงตุง รัฐฉาน ซึ่งเป็นรัฐขนาดใหญ่ห่างจากท่าขี้เหล็ก ด้านแม่สายของไทยไป 160 กิโลเมตร เมืองหลักของรัฐนี้คือ เขมรัฐเชียงตุง เจ้าผู้ครองนครองค์สุดท้ายคือ เจ้าฟ้าสิริสุวรรณราช ยสสรพรมลือหรือเจ้าพรหมลือ (ไพศาล จั่วทอง, 2560: 26) ในปีพ.ศ. 2482 รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพลป.พิบูลสงครามได้นำกองทัพไทยไปโจมตีและยึดอำนาจจากอังกฤษสำเร็จ แล้วแต่งตั้งจอมพลผิน ชุณหะวัณเป็นผู้ปกครอง แต่งตั้งเป็นที่ปรึกษา ให้นามว่า “สหรัษฎไทยเดิม” จนเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงพ.ศ. 2485 ไทยจึงต้องยอมมอบพื้นที่เชียงตุงให้กับพม่าไป เจ้าพรหมลือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแบบนี้ พระองค์อยู่กับฝ่ายไทยจึงไม่อาจจะเข้าร่วมกับพม่าได้อีก จึงได้อพยพมาอยู่ที่เชียงใหม่จนวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

อักษรไทจีนหรืออักษรธรรมจีนได้ใช้ที่อาณาจักรมาเป็นเวลานานตั้งแต่พ.ศ. 1700 โดยได้รับพุทธศาสนาจากอาณาจักรล้านนาตั้งแต่สมัยพระเจ้ามังราย หรือพระเจ้าเม็งราย จึงกลายเป็นอักษรประจำชาติของตน ใช้จารึกพระธรรมเขียนลงในใบลานสืบทอดกันมาโดยพระสงฆ์ผู้มีความรู้ ต่อมาวันที่ 24-24 มีนาคม พ.ศ. 2489 นายพลอุ่อ่งซานของพม่าได้เชิญเจ้าฟ้ารัฐไททั้งหลายไปประชุมตกลงร่วมกันที่เมืองปางหลวง เรียกว่า สัญญาปางหลวง ที่จะรวมตัวกันประมาณ 10 ปี จากนั้นรัฐไทจะแยกเป็นเอกราชก็สามารถทำได้ แต่ไม่นานวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2508 นายพลเนวินก็เข้ายึดอำนาจและฉีกสัญญาที่เคยทำไว้สิ้น แล้วจับกุมเจ้าฟ้าต่างๆ รวมทั้งเจ้าฟ้าแห่งเมืองเชียงตุงด้วย เชียงตุงจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของพม่าตั้งแต่นั้นมา

เมื่อพม่าได้ครอบครองเชียงตุงอย่างสมบูรณ์แล้วก็ประกาศให้เด็กทุกคนเรียนภาษาพม่า อักษรจีนจึงกลายเป็นของต้องห้าม ในภายหลังได้มีการอนุญาตให้เรียนบ้างตามวัด แต่อย่างไรก็ตามก็กลายเป็นภาษาที่ 2 ของคนที่นี่ไปแทน

6. ข้อแตกต่างระหว่างอักษรธรรมในพื้นที่ต่างๆ

กล่าวได้ว่าอักษรธรรมอีสาน ล้านนา ล้านช้าง ไทยจีน ไทลื้อสิบสองปันนานั้นมีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก ผู้ที่เป็นนักศึกษาที่อ่านอักษรชนิดใดชนิดหนึ่งแล้ว จะไปอ่านอีกอักษรจึงเป็นเรื่องไม่ยาก ความคล้ายคลึงนี้ทั้งรูปแบบของสระ พยัญชนะ คำย่อ ไวยากรณ์ต่างๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามอักษรเหล่านี้แม้จะมีความคล้ายคลึงกันมาก แต่ก็มีข้อปลีกย่อยที่แตกต่างกันคือพอรวบรวมได้ดังนี้

1. อักษรธรรมล้านนายังมี ค และ ข อยู่ในขณะที่อักษรธรรมอีสานนั้นไม่มีใช้แล้ว
2. อักษรธรรมจีนในเชียงตุงและอักษรธรรมไทลื้อเมื่อเขียนสระอุ สระอู จะเป็นสระอุยาวจนถึงในแถว ในขณะที่อักษรล้านนาและอีสานไม่นิยมเขียนแบบนี้
3. อักษรธรรมล้านนามีพยัญชนะมากถึง 42 ตัว แต่อักษรธรรมอีสานมี 38 ตัว ส่วนอักษรธรรมจีนมี 38 ตัว

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

4. อักษรธรรมล้านนา พยัญชนะเช่น ข ญ ท ด จะหยักที่หัว แต่อักษรธรรมอีสานไม่นิยมหยักที่หัว จึงง่ายต่อการเขียน

5. อักษรธรรมล้านนามี ศ ษ ใช้แต่อักษรธรรมอีสาน ไทยจีน และไทยลื้อ ไม่มีใช้แต่ภายหลังก็เพิ่มเข้ามา แต่ก็ไม่นิยมเขียนเหมือนเดิม

6. อักษรล้านนา ไทยจีน ไทยลื้อ นิยมใช้วรรณยุกต์มานานพอสมควรแต่อักษรธรรมอีสานนั้นไม่นิยมเขียนเรียกว่าหนังสือหน้าหา คือหาความหาว่าหมายถึงอะไร ซึ่งสร้างความยุ่งยากให้คนอ่านมาก จนบางคนท้อไม่ศึกษาต่อ แต่ภายหลังก็มีการเพิ่มวรรณยุกต์ด้วย

7. การสืบต่อศึกษาอักษรโบราณ

ในสมัยโบราณยังไม่ระบบการศึกษาเหมือนในปัจจุบัน การศึกษาอักษรโบราณนั้นจะเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ คือ พระสงฆ์จะเป็นแกนหลักที่ให้ความรู้แก่ศิษย์โดยศิษย์นั้นจะมีทั้งที่เป็นพระภิกษุสามเณรศิษย์ที่เป็นโยม ภาคเหนือเรียกว่า ขโยม ภาคอีสานเรียกว่า สังกะลี โดยตอนเย็นเมื่อพร้อมอาจารย์จะเรียกศิษย์มาทำวัตรจากนั้นก็เริ่มฝึกหัดการอ่าน การเขียนโดยเขียนใส่กระดานชนวนโดยฝึกเขียนจากคำง่ายแล้วค่อยเขียนเป็นภาษาบาลีซึ่งจะมีกรรมวิธีสะกดจากภาษาพื้นเมืองจนได้แล้วก็ไปหาอาจารย์เพื่อเพิ่มบทเรียนหรือเนื้อหาใหม่แบบนี้เรียกว่า “ต่อหนังสือ” (บุญคิด วัชรศาสตร์, 2526: 256)

จากนั้นใช้วิธี “ตกธรรม” คือให้นำเอาคัมภีร์ไบเบิลมาหัดอ่านกัน เป็นธรรมที่เนื้อหาไม่ยาวหรือไม่สั้นมาก เรียกว่า ธรรมหม้อแกงทอง เช่นพระมาลัยโปรดโลก มหาวิบาก มูลนิพพานสูตร ถ้าศิษย์คนใดเสียงดีก็กระตุ้นให้ฝึกเทศน์มหาชาติ เช่นกัณฑ์มหาพน จุลพน มัทรี เป็นต้น คำไหนที่อ่านไม่ออกก็ไปถามอาจารย์ เมื่อบอกแล้วก็พยายามจดไว้ในที่สุดก็ชำนาญ สามารถอ่านคำพื้นเมืองได้อย่างคล่อง

อีกวิธีที่ทำให้การถ่ายทอดสันทนาการคืออาจารย์เรียกศิษย์ไปพร้อมกัน จากนั้นให้เขียนคำง่ายๆพร้อมกัน โดยให้เขียนทีละคำไปเรื่อยๆ จากนั้นแล้วชี้ว่าใครถูกใครผิด เสร็จแล้วรวมคะแนน คนเก่งจะได้รับรางวัลเล็กๆน้อยๆจากอาจารย์ เป็นต้น เป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้กับศิษย์ที่อยากจะชนะหรือโดดเด่นในหมู่เพื่อนๆ

8. สถานะอักษรธรรมในปัจจุบัน

1. ภาคอีสาน ประเทศไทย

อักษรธรรมในภาคอีสานนับว่ามีจำนวนมหาศาล มีกระจายเกือบทุกวัด ส่วนใหญ่จารึกด้วยอักษรธรรมรองลงมาเป็นอักษรไทยน้อย มีบ้างที่เป็นอักษรขอม แต่มีจำนวนน้อย เนื่องจากภาคอีสานเป็นภาคเป้าหมายของภาครัฐ ในสมัยอดีตที่จะต้องเข้ามาควบคุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่ฝรั่งเศสเป็นนักรล่าอาณานิคม ถ้าไม่รับดำเนินการอาจจะเสียแผ่นดินให้ฝรั่งเศสซึ่งได้ลาวไปแล้ว จึงมีการเปลี่ยนชื่อพื้นที่แถบนี้ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คนที่นี่ให้เรียกว่าคนอีสานแทนที่คำว่า คนลาว และที่สำคัญต้องให้การศึกษาแบบเดียวกับคนไทย ต้องเรียนเขียนอ่านภาษาไทย อักษรท้องถิ่นจึงทำให้ถูกทอดทิ้งอย่างไร้ค่าบางแห่งถึงขนาดถูกเผาทำลายวรรณกรรมโบราณทิ้ง จนเมื่อ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สถานการณ์ดีขึ้นผู้คนเริ่มเห็นคุณค่าวรรณกรรมท้องถิ่นจึงเริ่มมีการฟื้นฟูและศึกษาในหลายพื้นที่โดยเฉพาะตามมหาวิทยาลัยบางแห่ง

2. ภาคเหนือ ประเทศไทย

ภาคเหนือของไทยประกอบไปด้วยหลายจังหวัด โดยมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางซึ่งเคยเป็นอาณาจักรล้านนาเดิม อักษรธรรมที่ล้านนาก็ไม่ได้แตกต่างจากภาคอีสาน ถูกทอดทิ้งโดยไม่เห็นค่า ยิ่งรัฐบาลไทยในยุคนั้นมีกฎหมายบังคับให้ศึกษาภาษาไทย ภาษาอักษรท้องถิ่นจึงถูกห้าม จนในภายหลังจึงเริ่มมีการฟื้นฟูศึกษาบ้างตามวัดบางแห่งและสถานศึกษาบางที่เท่านั้น อักษรธรรมล้านนายังดีกว่าอักษรธรรมอีสานตรงที่มีการเขียนป้ายตามวัด โรงเรียน สถาบันการศึกษาให้คนได้เห็นบ้าง

3. ประเทศลาว

ประเทศลาวเรียกชื่อเดิมว่าอาณาจักรล้านช้างมีความยิ่งใหญ่มาช้านาน โดยมีพุทธศาสนาเถรวาทเป็นศาสนาหลักของประชาชน อักษรธรรมลาวนิยมเขียนจารลงในใบลานให้พระสงฆ์ได้เทศน์ในงานสำคัญๆ เช่น เทศน์มหาชาติ เป็นต้น ในภายหลังรัฐบาลได้เน้นให้ผู้คนศึกษาอักษรเดียวคืออักษรลาวซึ่งพัฒนามาจากอักษรไทยน้อย จึงทำให้คนส่วนใหญ่ไม่ได้รู้จักอักษรธรรม จะมีเพียงพระสงฆ์และผู้คงแก่เรียนเท่านั้นที่อ่านออก ปัจจุบันยังมีการศึกษาอยู่บ้างตามวัด และสถานศึกษาบางแห่ง

4. เชียงตุง รัฐฉาน พม่า

เชียงตุงเป็นอาณาจักรโบราณเคียงคู่ไปกับอาณาจักรล้านนาและล้านช้าง ได้รับอักษรธรรมมาจากล้านนาแล้ว มาเรียกว่าอักษรชิน ได้บันทึกเรื่องราวพุทธศาสนาให้พระสงฆ์สามเณรได้ศึกษามายาวนาน ต่อมาเมื่อกลายเป็นส่วนหนึ่งของพม่าแล้ว อักษรชินก็ลดบทบาทลง เหลือเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่อ่านออก ยังโชคดีที่พระสงฆ์และชาวไทจีน ตื่นตัวส่งลูกหลานไปเรียนอักษรธรรมชิน หรือไทจีน เพราะถือว่าเป็นอักษรที่ใกล้เคียงกับไทย เวลามาเมืองไทยจะสามารถพูดคุยกับคนไทยได้ ทำให้คนรุ่นใหม่สนใจศึกษา แม้ว่าอักษรชินจะไม่เหมือนอักษรไทย แต่เวลาเขียนคำศัพท์ต่างๆด้วยภาษาชิน เกือบทั้งหมดจะเหมือนคำศัพท์ภาษาไทยนั้นเอง

5. สิบสองปันนา ประเทศจีน

สิบสองปันนามีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเชียงรุ่ง หรือจิ่งหงในภาษาจีนได้รับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมจากล้านนา เช่นกัน ไทลื้อใช้อักษรธรรมที่ได้มาจากล้านนาเป็นชีวิตประจำวันมาเป็นเวลายาวนาน จนเมื่อตกเป็นส่วนหนึ่งของจีนแล้ว อิทธิพลชาวฮั่นก็เข้าครอบงำ จนเด็กรุ่นหลังไม่ค่อยใส่ใจที่จะศึกษา เพราะเห็นว่าไม่จำเป็น ใช้ภาษาจีนกลางก็ได้แล้ว ดังนั้น อักษรไทลื้อรักษาอยู่ได้เพราะพระสงฆ์สามเณรศึกษาเล่าเรียนในวัดเท่านั้น แต่การเขียนที่นี้มี 2 แบบคือแบบใหม่รัฐบาลจีนสนับสนุนมีปรากฏตามป้ายต่างๆ ส่วนแบบเดิมจะปรากฏเห็นแต่ในวัดเท่านั้น

แม้ว่าอักษรธรรมปัจจุบันจะถูกลดบทบาทลงในทุกพื้นที่ก็ตาม อักษรธรรมถูกเขียนขึ้นมาเพื่อจารึกพระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีอิทธิพลกว้างขวางครอบคลุมทั้ง 4 ประเทศคือ จีนตอนใต้ ลาว พม่า และไทยตามลำดับ ยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นทูตทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงจิตวิญญาณของชาติพันธุ์ในกลุ่มแม่น้ำโขงคือ ไทย ลาว พม่า จีน เข้าด้วยกันโดยมีพุทธศาสนาเถรวาทเป็นแกนหลัก จึงสมควรที่จะได้รับการยกย่องในวงกว้างต่อไป อักษรธรรมจึง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เป็นจุดเชื่อมโยงให้ชาติพันธุ์ที่เป็นชาวพุทธในลุ่มแม่น้ำโขงมีความใกล้ชิดกัน สามารถอ่านอักษรของกันและกันได้ไม่ยาก ทำให้มีจุดร่วมของชาติในดินแดนแถบนี้

9. บทสรุป

อักษรธรรม เป็นมรดกร่วมกันของชาติพันธุ์ที่อาศัยในลุ่มแม่น้ำโขงซึ่งนับถือพุทธศาสนาเถรวาท เมื่อศาสนาได้รับการเผยแผ่มาแล้ว จำเป็นต้องมีอักษรเพื่อบันทึกพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเรียกว่าอักษรธรรม เพราะจารึกพระธรรมนั่นเอง อักษรได้รับใช้ผู้คนมาเป็นเวลายาวนานมากกว่า 500 ปี ให้คนได้เข้าใจพุทธศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมผ่านตัวอักษรที่บันทึกไว้ แม้ปัจจุบันอักษรธรรมจะถูกลดบทบาทลง เพราะเป็นอักษรที่ 2 ในแต่ละท้องถิ่น แต่ก็ยังจำเป็นต้องมีคนอีกกลุ่มหนึ่งได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อปรัรรงงานที่จารึกในใบลานแล้วจารึกด้วยอักษรนี้ออกมาให้ผู้คนได้รับทราบ เพราะผลงานที่จารึกนั้นไม่ได้มีเฉพาะเรื่องราวทางศาสนาเท่านั้น แต่มีเรื่องภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง นิทาน คติธรรมสอนใจ ตำรายา มิเช่นนั้น ผลงานภูมิปัญญาอันเป็นมรดกตกทอดของบรรพบุรุษที่เขียนไว้ในรูปใบลานก็คงสูญหายไป

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- กงเดือน เนตตะวงศ์และคณะ. (2012). สารอุใหญ่บุญจันทร์แก้ว โพธิจิตต์กับอักษรศาสตร์ลาว. กรุงเทพฯ : อมรินทร์
พรินติ้ง จำกัด.
- กรรณิการ์ วิมลเกษม. (2552). แบบเรียนอักษรไทยโบราณ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์นิติธรรมการพิมพ์.
- ทองหล่อ คุณสวัสดิ์. (2009). ประวัติตัวอักษรและอักษรธรรม. เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- ธวัช ปุณโณทก. (2561). วรรณกรรมภาคอีสาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เพ็ญพักตร์ ลิ้มสัมพันธ์. (2527). อักษรธรรมอีสาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรรมศิลปากร.
- ไพศาล จั่วทอง. (2558). นครเชียงตุง. เชียงใหม่: ต้องสามดีไซน์.
- ยอร์ช เซเดส์. (2507). ตำนานอักษรไทย. กรุงเทพฯ : ศรุสภา.
- สมัย วรรณอุดร. (2560). การปริวรรตวรรณกรรมจากเอกสารโบราณลาว. มหาสารคาม: เอกสารถ่ายสำเนา.
- สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2562). ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีสาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่ง
ประเทศไทย จำกัด.
- สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว. (2557). พัฒนาการของอักษรไทย. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธการพิมพ์
- สิงฆะ วรรณสัย. (2020). ตำราเรียนอักษรล้านนาไทย. เชียงใหม่: Silkworm Book.
- อิทธิราช นันขันตี. (2561). แบบเรียนอักษรธรรม. กรุงเทพฯ : สำเนา, ภาษาลาว.
- Foon Ming Liew Herres. (2012). Volker Crabowsky, Renoo Wichasin. Chronicle of Sipsongpanna.
Chiang Mai: Maekhong Press.

นิทานพญาแถน: ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว

Phaya Thaen Folktale: A Study of Thai-Lao Cultural Relations

พระมหาอธิวัฒน์ บุตตานาง พระมหาศรายุทธ เจตตรา

พระรชต มาตรสอน จิรวัดน์ สิริธรรม

Phramaha Athiwat Buddanang Phramaha Sarayut Jettra

PhraRachata Martson Jirawat Sitthitham

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

Corresponding Author E-mail:jirawat.sit.mcu.ac.th

บทคัดย่อ

นิทานพญาแถน เป็นนิทานพื้นบ้านที่แพร่หลายในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว สะท้อนให้เห็นความเชื่อดั้งเดิมก่อนการเข้ามาของพระพุทธศาสนา อาทิ ความเชื่อเรื่องผีปู่ ย่า ผีฟ้า และพญาแถน ซึ่งถือเป็นเทพผู้สร้างโลก ผู้บันดาลความอุดมสมบูรณ์ และผู้ลงโทษหรือให้รางวัล นิทานเรื่องนี้เป็นมรดกทางคติชนวิทยาที่มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารแนวคิด ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว เพื่อเสริมสร้างสำนึกร่วมในอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมร่วมกัน

บทความนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาวผ่านนิทานพญาแถน โดยอ้างอิงจากผลงานของสุเทพ ไชยขันธุ์ (2557) ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งคำบอกเล่า งานวิชาการ และการลงพื้นที่ภาคสนามในประชาคมอาเซียน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านิทานพญาแถนสะท้อนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาวผ่านประเด็นหลัก 4 ประการ ได้แก่ (1) ความเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดโลกกับรากเหง้าทางชาติพันธุ์ (2) วัฒนธรรมการบูชาพญาแถนในสังคมพหุวัฒนธรรม (3) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่ถ่ายทอดผ่านนิทานพื้นบ้าน และ (4) การปรับบทบาทของพญาแถนในบริบทสมัยใหม่

แม้โลกจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสศาสนา วิทยาศาสตร์ และโลกาภิวัตน์ แต่ความเชื่อในพญาแถนยังดำรงอยู่ในพิธีกรรมของชุมชน โดยเฉพาะในบริบทการผลิตและการขอฝน นิทานพญาแถนจึงมิใช่เพียงเรื่องเล่า หากแต่เป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างกลมกลืน

คำสำคัญ: พญาแถน, นิทานพื้นบ้าน, ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว, ชาติพันธุ์, สังคมพหุลักษณะ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

Abstract

The tale of Phaya Thaen is a traditional folklore shared among Thai-Lao ethnic communities, reflecting pre-Buddhist beliefs in supernatural beings such as ancestral spirits (phi pu ya), sky spirits (phi fa), and Phaya Thaen, regarded as a deity who created the world and controls fertility, fortune, and punishment. As a form of folklore, the tale serves as a cultural bridge connecting shared values, beliefs, and histories of Thai-Lao people, fostering a sense of collective identity amid cultural diversity.

This article examines the cultural relationship between Thailand and Laos through the Phaya Thaen narrative, particularly using the version compiled by Suthep Chaiyakhun (2014), which gathers oral traditions, scholarly records, and local perspectives across the ASEAN region. The study reveals how the tale of Phaya Thaen reflects the intertwined heritage of Thai-Lao ethnic groups, adapting over time within plural societies—societies that share political and economic systems but maintain distinct cultural and ethnic identities.

The research identifies four key cultural dimensions embedded in the Phaya Thaen tale: (1) cosmological beliefs and their reflection of Thai-Lao ethnic origins; (2) cultural practices in worshipping Phaya Thaen across multicultural societies; (3) Thai-Lao interethnic relations mirrored through folktales; and (4) the evolving role of Phaya Thaen in contemporary cultural contexts. Despite modernization and the influence of global religions and scientific worldviews, belief in Phaya Thaen continues to function as a cultural tool for social cohesion, identity affirmation, and agricultural rituals, particularly in times of drought.

In conclusion, Phaya Thaen tales are a vital part of the cultural and civilizational legacy of Thai-Lao communities. They serve not only as narratives of origin and spirituality but also as socio-cultural mechanisms that uphold ethnic identity and foster interethnic relationships within Southeast Asia's pluralistic societies.

Keywords: Phaya Thaen, Folktale, Thai-Lao Cultural Relations, Ethnicity, Plural Society

บทนำ

นิทานพญาแถน เป็นนิทานที่รับรู้และเล่าต่อกันในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว สะท้อนความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาก่อนพระพุทธศาสนา กล่าวคือ มีการนับถือผีปู่ ผีย่า ผีฟ้า ผีแถน ผีบรรพบุรุษ เป็นเสมือนเทพเจ้าผู้ให้กำเนิดสรรพสิ่งในโลก ผู้บันดาลความอุดมสมบูรณ์ ผู้ช่วยเหลือ ผู้ดูแล รวมถึงเป็นผู้ให้รางวัลและการลงโทษ นิทานพญาแถน อาจนับได้ว่า

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เป็นข้อมูลคติชนอย่างหนึ่งที่สะท้อนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว คือความคิด ความเชื่อ ความเป็นมาของบรรพบุรุษกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ให้คนรุ่นหลังได้ทบทวนเรื่องราวในอดีตซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่เหนือความเข้าใจของมนุษย์เพื่อให้เกิดสำนึกร่วมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย

นิทานเกี่ยวกับพญาแถนนี้ อาจทำให้เรื่องราวที่ถ่ายทอดมาเกิดการคลาดเคลื่อน กระจายกระจาย เพราะเป็นการบันทึกจากคำบอกเล่าและไม่ใช่ว่าเรื่องที่แต่งขึ้นทั้งหมด แต่ถึงอย่างไรนิทานพญาแถนได้สะท้อนการสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ดังที่ ภรณ์ ชิตกิตติ (2531: 3) อธิบายว่า นิยายปรัมปราเกี่ยวกับแถนสะท้อนให้เห็นเค้าความจริงของการสืบทอดวัฒนธรรมเป็นมรดกตกทอดของชาวอีสาน สะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อที่ยังคงดำรงอยู่ในสังคม แม้ว่าจะมิได้นำไปสู่ความเป็นจริง แต่ก็นำไปสู่ความเข้าใจถึงแนวความคิดทางสังคมวัฒนธรรมของคนในแถบกลุ่มแม่น้ำโขง

นิทานพญาแถนที่นำมาศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว ผู้วิจัยศึกษาจากนิทานพญาแถนแก่นตำนานอาเซียน นิทานคติธรรมของชาวอุษาคเนย์ ผลงานของสุเทพ ไชยขันธุ์ (2557) ที่ได้รวบรวมบันทึกจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นตำราโบราณ นักวิชาการ คำบอกเล่า ด้วยการลงพื้นที่ภาคสนาม รวมทั้งความพยายามรวบรวมข้อมูลสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มประชาคมอาเซียน เพื่อยึดโยงกลุ่มชาติพันธุ์สัมพันธ์ เนื่องจากความเชื่อ “พญาแถน” มีแหล่งกำเนิดมาจากลาว มีการสืบทอดกันมาสืบไหลไปและปรับเปลี่ยนความเชื่อตามวัฒนธรรมไทย-ลาว ซึ่งมีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษอยู่ก่อนแล้ว

การศึกษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว จากนิทานพญาแถน จึงมีความน่าสนใจในสังคมปัจจุบัน ที่นักมานุษยวิทยาเรียกว่า “สังคมพหุลักษณะ” (Plural Societies) ตามที่ นิติ ภาวครพันธุ์ (2558: 60-61) ได้อธิบายกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมพหุลักษณะไว้ว่า เป็นสังคมที่มีระบบการเมืองและเศรษฐกิจร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว แต่ทว่าแตกต่างกันในเรื่องอื่น ๆ การแยกตัวออกอย่างเป็นทางการ (Secessionism) ในสังคมพหุลักษณะ ไม่ใช่ทางเลือก และชาติพันธุ์ก็มีแนวโน้มที่จะถูกใช้เพื่อการแข่งขัน

บทความนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาวในนิทานพญาแถน ในฐานะจุดร่วมอันสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่หรือเปลี่ยนแปลง ในสังคมร่วมสมัยที่อาจจะระบุว่าเป็น “สังคมพหุลักษณะ” โดยความคิดความเชื่อในนิทานพญาแถนได้กลายเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรม ผสมผสานระหว่างแนวคิดดั้งเดิมกับแนวคิดยุคโลกาภิวัตน์ จากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่ร่วมกัน ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ในลักษณะ “กลุ่มชาติพันธุ์สัมพันธ์” ทำให้เกิดวัฒนธรรมที่หลากหลาย เพราะอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการสืบไหลเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาสมัยนิยม

1. แนวคิดเกี่ยวกับสังคมพหุลักษณะและชาติพันธุ์สัมพันธ์

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับสังคมพหุลักษณะ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การศึกษาเกี่ยวกับสังคมพหุลักษณะ (plural society) พจนานุกรมศัพท์มานุษยวิทยา สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2561) อธิบายว่า สังคมพหุลักษณะ (plural society) หมายถึง สังคมรัฐชาติที่มีระบบเศรษฐกิจและการเมืองระบบเดียวกัน แต่มีกลุ่มสังคมย่อยที่มีวัฒนธรรมแตกต่างหลากหลาย โดยที่แต่ละกลุ่มต่างก็ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของตน ก่อนหน้านั้นแนวคิดในการศึกษาวัฒนธรรมแบบเดิมมองวัฒนธรรมของภูมิภาคหรือพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นเชิงเดี่ยว เสมือนว่าดำรงอยู่โดยลำพัง แต่การศึกษาสังคมที่อยู่ใต้การปกครองของประเทศเจ้าอาณานิคมตะวันตกตั้งแต่วันที่ 1930 เป็นต้นมา ได้เผยให้เห็นความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมเหล่านั้น การศึกษาเหล่านี้ได้นำไปสู่การให้นิยามที่หลากหลายของสังคมพหุลักษณะ (จินดารัตน์ โพธิ์นอก, 2558: เดลินิวส์ออนไลน์)

นิตี ภาวรัตน์ (2558: 60-61) ได้สังเคราะห์ศัพท์คำว่า “สังคมพหุลักษณะ” ปกติใช้เพื่อการปกครองประเทศอาณานิคมในการสร้างรัฐที่มีประชากรต่างวัฒนธรรม (culturally heterogeneous) อาศัยอยู่ร่วมกัน เช่น ในประเทศเคนยา อินโดนีเซีย และจาไมกา ผู้คนเหล่านี้ถูกจัดรวมเข้าเป็นสังคมพหุลักษณะที่มีระบบการเมืองและเศรษฐกิจร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว ทว่าแตกต่างกันในเรื่องอื่น ๆ ในสังคมพหุลักษณะ การแยกตัวออกอย่างเป็นทางการ (secessionism) ไม่ใช่ทางเลือก และชาติพันธุ์ก็มีแนวโน้มที่จะถูกใช้เพื่อการแข่งขันกัน นิตี ภาวรัตน์ กล่าวถึงข้อเขียนของ Richard Jenkins ที่ระบุว่า อาจจัดได้ว่ารัฐร่วมสมัยส่วนใหญ่เป็นรัฐพหุลักษณะ และกล่าวถึงเฮิร์น ซึ่งขยายความต่อว่า สังคมพหุลักษณะเป็นสังคมที่ผสมผสานกันระหว่างสังคมเดิมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์กับการอพยพของแรงงานที่เข้ามาใหม่ ก่อให้เกิดประชากรต่างชาติพันธุ์ที่แยกกันอยู่เป็นหมู่เหล่า (ethnically segmented citizenry)

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือแพร่กระจายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ๆ ก็ตามทำให้เกิดลักษณะของการเชื่อมโยงทางสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน เชื่อมโลกทั้งโลกเข้าไว้ด้วยกัน กลายมาเป็นแรงผลักดันให้คนในสังคมหันกลับมาแสวงหา อัตลักษณ์ หรือ Identity เพื่อใช้ยึดเหนี่ยวมากขึ้น อัตลักษณ์แบบใหม่จากรากเหง้าเดิมทั้งทางชาติพันธุ์ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองจะผสมผสานทั้งในรูปแบบเดิมและในรูปแบบสังคมหลังสมัยใหม่ที่ซับซ้อน เป็นการผสมผสานระหว่าง ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ในอดีตและปัจจุบันในสังคมที่ซับซ้อน การย้อนกลับไปหาอัตลักษณ์เดิมของตนเอง จึงเกิดแนวคิดเรื่องพหุสังคม พหุวัฒนธรรมอย่างแพร่หลาย

จากแนวคิดเกี่ยวกับสังคมพหุลักษณะข้างต้น พอจะเชื่อมโยงให้เห็นว่า นิทานพญาแถน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ที่นักปกครองใช้เป็นสื่อกลางในการผสมผสานความเชื่อวัฒนธรรมประเพณี ของกลุ่มวัฒนธรรมประชาคมอาเซียน ที่มีต่อการสืบค้นเรื่องราว ประวัติความเป็นมา และการแสดงอัตลักษณ์ทั้งรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่ ให้เห็นลักษณะร่วมของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแห่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว บนสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจกล่าวได้ว่านิทานพญาแถนเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์สัมพันธ์

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ชาติพันธุ์สัมพันธ์ เป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ในมิติทางประวัติศาสตร์ ทางการเมือง ทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ทางสังคมกับคนกลุ่มอื่นในบริบททางรัฐชาติสมัยใหม่ เป็นศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรม ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และลดอคติที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในสังคมพหุวัฒนธรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งตระหนักถึงศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น และการปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในประเทศไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ท่ามกลางอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์

ประสิทธิ์ ลีปรีชา (2557: 219-242) ได้เสนอให้เห็นถึงกระบวนการทัศนของการศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์ในมุมมองด้านมานุษยวิทยาในระยะที่ผ่านมา ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นสามกระบวนการทัศนด้วยกัน คือกระบวนการทัศนว่าด้วยสิ่งกำหนดพื้นฐาน กระบวนการทัศนว่าด้วยการเป็นเครื่องมือ และกระบวนการทัศนว่าด้วยการสร้าง พัฒนาการและจุดเปลี่ยนของกระบวนการทัศนต่าง ๆ สัมพันธ์กับสองบริบทด้วยกัน คือ การพัฒนาการของสังคมในแต่ละยุคสมัย และทฤษฎีและแนวคิดทางมานุษยวิทยา

นิติ ภาวครพันธุ์ (2558: 142) กล่าวถึงเงื่อนไขแห่งความสัมพันธ์ของผู้คนในชาติพันธุ์สัมพันธ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ว่ามีสาเหตุหลายประการที่ผลักดันให้ชาติพันธุ์สัมพันธ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความซับซ้อน ยืดหยุ่น และผันแปร มานานนับศตวรรษ อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้คนในภูมิภาคนี้ มีความหลากหลายในด้านภาษา จารีตธรรมเนียมปฏิบัติ และความเชื่ออีกด้วย ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ การแย่งชิงอำนาจทางการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ การเกณฑ์แรงงานและจำนวนประชากร สภาพเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางการค้า การล่าอาณานิคม เป็นต้น

นอกจากนี้ นิติ ภาวครพันธุ์ (2558: 196) ได้ขยายความเกี่ยวกับชาติพันธุ์สัมพันธ์ในโลกใต้/ไท ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เชื่อมโยงนิทานพญาแถน ในตำนานคนไตที่เกิดจากน้ำเต้าปุง ความว่าเรื่องเล่าในตำนานน้ำเต้าปุงบ่งบอกหลายสิ่งเกี่ยวกับชนต่างกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ เช่น มนุษย์กำเนิดขึ้นได้อย่างไร โดยระบุว่า “คนทั้งหลายก็ลู่ไหลออกจากน้ำเต้าปุง มานานประมาณ 3 วัน 3 คืนจึงหมด” ความรู้ในการทำมาหากิน เพราะปู่เชิงกลางสอน “ให้เอ็ดไฮโกนาทอผ้าทอชิ้นเลี้ยงชีวิตเขา” การไหว้บรรพบุรุษ หรือแม้กระทั่งความแตกต่างของชนกลุ่มต่าง ๆ ที่สุจิตต์ วงษ์เทศ (2546: 11-12) กล่าวว่า “คนทั้งหลายฝูงเกิดมาในน้ำเต้า ฝูงออกมาทางฮูลีนั้นเป็นไทย ฝูงออกมาทางฮูซิ่นนั้นเป็นข้า คนฝูงนั้นลวดเป็นข้อยเป็นไพร่เขาเจ้าขุนทั้งสามนั้นแล” ซึ่งมีนักมานุษยวิทยาสันนิษฐานว่าความแตกต่างที่วุ่นวายสะท้อนถึงชนชั้นและความแตกต่างทางชนชั้นในสังคมของคนที่ถูกภาษาในตระกูลภาษาไตก็ได้

จากแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ ทำให้เห็นการรับรู้นิทานพญาแถน ผ่านตำนานการกำเนิดมนุษย์คือน้ำเต้าปุงของกลุ่มชาติพันธุ์ไท(ไต)-ลาว จนกลายเป็นวัฒนธรรมไต ที่นักมานุษยวิทยาได้ตั้งข้อสังเกตว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นต่างยอมรับนิทานพญาแถนอันเป็นวัฒนธรรมไต เกิดการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างชาติพันธุ์ การศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์จากนิทานพญาแถนจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจในมุมมองเกี่ยวกับการเชื่อมความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว และวัฒนธรรมอื่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. ความเชื่อการกำเนิดโลกกับการแสดงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำเนิดโลกหรือการสร้างโลก ในนิทานพญาแถน ที่สุเทพ ไชยขันธุ์รวบรวมไว้ มี 3 เรื่อง ได้แก่ ตำนานปู่สังกะสา ย่าสังกะสี ตำนานปู่เยอ ย่าเยอ และตำนานน้ำเต้าปุง ตำนานทั้ง 3 เรื่องนี้ สะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดโลกหรือการสร้างโลก รวมถึงการกำเนิดมนุษย์ ทำให้เห็นว่าความเชื่อดั้งเดิมยังคงดำรงอยู่ การนับถือผีบรรพบุรุษคนเดียวกัน ความสัมพันธ์ลักษณะพี่น้องของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ที่แสดงอัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรม ดังตำนานกับความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมต่อไปนี้

2.1 ตำนานปู่สังกะสา ย่าสังกะสีกับการแสดงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว

ตำนานปู่สังกะสา ย่าสังกะสี สะท้อนความเชื่อของชาติพันธุ์ไทย-ลาว ซึ่งมีความเชื่อว่า “โลกเกิดมานานแสนนานแล้ว กาลต่อมาเกิดไฟบรรลัยกัลป์ไหม้โลกจนสิ้น ไม่มีสิ่งใดเหลือ หวังมหาราชพวंगเปล่าอยู่นานแสนนาน ก่อนจะก่อเกิดโลกดวงใหม่ นั่นก็คือดาวโลกที่เห็นและเป็นอยู่ในปัจจุบัน จากนั้นอีกนานแสนนานจึงมีมนุษย์ถือกำเนิด” ดังความเชื่อของชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ ที่เล่าถึงไฟไหม้โลกเป็นเวลานาน ผ่านไปหลายสิบล้านปีฝนตกลงมาไม่หยุดจนโลกกลายเป็นมหาสมุทรอีกนับแสนปี ต่อมาเมื่อน้ำลดแห้งลง กลิ่นหอมของแผ่นดินส่งถึงสวรรค์ทำให้เหล่าเทวดานางฟ้าลงมาลิ้มรสความหอมนั้นจนเทวดาและนางฟ้าเสียฉันทเกิดความรู้สึกรักใคร่ กลายเป็นปู่สังกะสา ย่าสังกะสี บรรพบุรุษมนุษย์ผู้ให้กำเนิดลูกหลานเป็นชนชาติไต(ไท)และลาว (สุเทพ ไชยขันธุ์, 2557: 26-27)

เรื่องปู่สังกะสา ย่าสังกะสีนี้ นอกจากจะเป็นตำนานของชาวไทใหญ่ในรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์แล้ว ที่มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เขตปกครองตนเองชนชาติไทสิบสองปันนา ของไทลื้อ ก็มีตำนานว่า ปู่สังกะสา ย่าสังกะสีเป็นบรรพบุรุษของคนไทที่นั่นด้วย รวมทั้งล้านนาภาคเหนือของไทย ก็มีตำนานปรัมปราที่แสดงความเชื่อดังเดิมนี้อย่างต่างแต่เพียงทางล้านนาบอกว่า แถนเป็นผู้สร้างมนุษย์แถนเป็นผู้ให้เทพดาและนางฟ้าลงมาเกิดเป็นมนุษย์ โดยเชื่อว่าชีวิตมนุษย์จะเป็นอย่างไรก็ยอมแล้วแต่แถนกำหนด แถนทำให้มนุษย์เจ็บป่วยได้ ถ้ามนุษย์ทำให้แถนไม่พอใจ แต่ถ้าพึงพอใจ แถนก็จะนำความอุดมสมบูรณ์ ความมั่งมีศรีสุขมาให้มวลมนุษย์ มนุษย์จึงมีประเพณีบูชาเช่นสรวงแถน

ในตำนานพื้นบ้านภาคอีสานของประเทศไทยและใน สปป. ลาว ต่างก็มีความเชื่อว่ามีผู้สร้างโลก เชื่อว่าแถนเป็นผู้สร้างมนุษย์ และเรียกมนุษย์ผู้สร้างว่าปู่สังกะสา ย่าสังกะสี เช่นเดียวกับล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวกลุ่มอื่น ๆ ตำนานการสร้างโลก การก่อกำเนิดโลกของคนในตระกูลไทย-ลาว ไม่ว่าจะเป็นอยู่ประเทศใดมักจะมีแก่นเรื่องคล้าย ๆ กัน คือแสดงความเชื่อที่ผู้คนแถบอาเซียนมีบรรพชนต้นตระกูลร่วมกัน ผู้คนทั้งหลายล้วนมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงเป็นเครือญาติกันมานาน (สุเทพ ไชยขันธุ์, 2557: 31)

ตำนานปู่สังกะสา ย่าสังกะสี จึงเป็นสิ่งที่กำหนดพื้นฐาน (primordialism views) บอกความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวดังกล่าว ปรากฏในงานเขียนของ Geertz (1973, อ้างถึงในประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2557: 225) ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความผูกพันพื้นฐาน (primordial attachment) ของมนุษย์ในสังคม อันเกิดจากสิ่งที่ถูกกำหนดไว้แล้วหรือถูกให้มาตั้งแต่เกิด (givens) เป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งปรากฏชัดในสังคม ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ความสัมพันธ์ทางเครือญาติความผูกพันทางสายโลหิต ที่มีบรรพบุรุษคนเดียวกัน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

2.2 ตำนานปู่เยอ ย่าเยอกับการแสดงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว

ในตำนานปู่เยอ ย่าเยอ บางครั้งก็เรียกว่า ปู่สังกะสา ย่าสังกะสี ดังกล่าว หรือบ้างก็เรียกเทวดาหลวง บ้างก็เรียก ผีตาโชน เป็นเทวดาบนสวรรค์ใต้เครื่องเขากาดซึ่งเป็นคล้ายกับสะพานเชื่อมระหว่างเมืองฟ้ากับโลกมนุษย์ ตามคำเชิญของปู่ตาลก ปู่ตาเลา ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเดือดร้อน ปู่เยอ ย่าเยอจะเป็นผู้ขึ้นไปขอความช่วยเหลือจากพญาแถน แต่ด้วยความไม่รู้จักร่างของมนุษย์ พญาแถนจึงสั่งตัดเครื่องเขากาด แต่ต่อมาเกิดเครื่องเขากาดยักษ์เกิดขึ้นสูงไปถึงเมืองฟ้าแผ่ปกคลุมบดบังแสงอาทิตย์ทำให้โลกมืดมิดหนาวเย็น ปู่เยอ ย่าเยอจึงอาสาไปตัดเครื่องเขากาดยักษ์ ตั้งความปรารถนาขอให้คนเคารพบูชาไปตลอดกาล

กลุ่มคนไทย-ลาว โดยเฉพาะคนลาวหลวงพระบาง ต่างให้ความเคารพเทิดทูนปู่เยอ ย่าเยอ ในฐานะผู้สื่อสารต่อรองกับพญาแถน เป็นผู้นำ ผู้ปกป้องชาวโลก เกิดเป็นประเพณีที่สำคัญของคนลาวหลวงพระบาง กล่าวคือประเพณีปีใหม่หรืองานสงกรานต์ที่หลวงพระบางจะมีขบวนแห่รอบเมือง นำโดยปู่เยอ ย่าเยอ มีกระบวนพ่อนางแก้ว ลูกหลานปู่เยอ ย่าเยอ ที่หน้าโบสถ์วัดเชียงทอง เป็นต้น แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนลาวหลวงพระบาง ที่ปรากฏเป็นที่รับรู้ท่ามกลางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ส่วนในสังคมคนไทยภาคอีสาน ปรากฏเพียงคำเชิญวิญญาณผีบรรพบุรุษ “มาเยอปู่เยอ มาเยอ ย่าเยอ...” หรือคำเรียกขวัญ “มาเยอขวัญเอ๋ย...” เป็นต้น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกัน

2.3 ตำนานน้ำเต้าปุงกับการแสดงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว

ตำนานน้ำเต้าปุง เป็นตำนานที่อธิบายกำเนิดมนุษย์ที่มาจากเทพยดาพี่น้องขอพรจากพญาแถนไปเกิดยังโลกเพื่อเป็นต้นเค้าของมนุษย์ โดยก่อรูปเป็นน้ำเต้าปุงลอยมาจตุยงโลก ซึ่งมีหลายสำนวน ไม่ว่าจะเป็นผู้ไท และลาวเก่าหลวงพระบาง รวมทั้งผู้ใด ผู้นั่งในประเทศเวียดนาม ตลอดจนกลุ่มไทและจ้วงกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีตำนานน้ำเต้าปุงเช่นกัน ซึ่งรายละเอียดปลีกย่อยอาจแตกต่างกัน แต่เนื้อหาหลักจะคล้ายกันคือการสะท้อนถึงการมีบรรพชนร่วมกัน เกิดมาจากน้ำเต้าผลเดียวกัน (สุเทพ ไชยขันธุ์, 2557: 26-27) อธิบายว่า ผลน้ำเต้าเป็นพืชสัญลักษณ์อันศักดิ์สิทธิ์ เป็นตัวแทนความอุดมสมบูรณ์ลูกเต็มบ้านหลานเต็มเมือง เปรียบเทียบกับเมล็ดมากมายที่อยู่ภายใน และตอกย้ำว่าชาติพันธุ์ในอาเซียนล้วนเป็นลูกชาวฟ้าพญาแถนและเป็นพี่น้องกัน

งานเขียนของ สุจิตต์ วงษ์เทศ (2546: 10) ระบุว่า คำบอกเล่าที่มีเค้าเก่าแก่มาก และอยู่ในความทรงจำของกลุ่มชนตระกูลไทย-ลาว บริเวณสองฝั่งโขง ว่าด้วยแถนและกำเนิดคนจากน้ำเต้าปุง ต่อมาภายหลังอีกนานมีผู้จัดบันทึกความทรงจำคำบอกเล่านั้นไว้ แล้วจัดรวมอยู่ต้นเรื่องพงศาวดารล้านช้าง ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องกำเนิดมนุษย์ว่า “เมื่อแรกมีพี่น้อง 5 คน เกิดจากน้ำเต้าลูกเดียวกันคือ คนที่ 1 เป็นพี่คนโตชื่อข่าแจะ ไม่มีบ้านเมืองของตนเอง แต่อาศัยอยู่บนภูเขาทั่วไป คนที่ 2 คือผู้ไทอาศัยอยู่เมืองแถน คนที่ 3 คือลาวฟุงขาว อยู่เมืองลาว คนที่ 4 คือฮ่อ อยู่เมืองฮ่อแถบญวนนาน คนที่ 5 คือแกว อยู่เมืองญวน

นอกจากนี้สุจิตต์ วงษ์เทศ ยังประมวลความเห็นของผู้รู้ แล้วสรุปคำว่า “แถน” หมายถึง ผีที่อยู่บน ฟ้า มีความหมาย 2 อย่าง คือ ทั้งผีและฟ้า ทว่าไม่ใช่ผีที่หลอกลอนทำร้ายคน แต่เป็นผีที่ให้ผู้คนให้โทษคนในลักษณะ “พิชิตคนพาล อภิบาลคนดี” ภายหลังเมื่อกลุ่มคนที่พูดภาษาในตระกูลภาษาไตยอมรับศาสนาใหญ่ ๆ จากอินเดียแล้ว แถนก็

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ถูกปรับเปลี่ยนให้หมายถึง เทพ และ สวรรค์ เพื่อให้สอดคล้องกับความรู้ใหม่ และระบุว่าเมืองแถนคือเมืองเดียนเบียนฟู (Dien Bien Phu) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณชายแดนด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามติดกับแขวงหัวพันของลาว (ศรีศักร วัลลิโภดม และ สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2534: 175-197) แสดงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยอมรับนับถือวัฒนธรรมพุทธศาสนาด้วย

ตำนานน้ำเต้าปุงยังมีอีกหลายสำนวน (สุเทพ ไชยขันธุ์, 2557: 46-47) อธิบายว่า ทั้งในไทย สปป.ลาว เวียดนาม รัฐฉานประเทศพม่า และในมณฑลกว่างซี มณฑลยูนนานของจีน ซึ่งมีแก่นของเรื่องคล้าย ๆ กัน กล่าวคือ ด้วยว่าเรื่องการเกิดของมนุษย์ว่าเกิดมาจากน้ำเต้า การตัดเครือเขาภาค มีมนุษย์คู่แรกที่พญาแถนส่งมาเพื่อเป็นผู้สื่อสาร เมื่อตัดเครือเขาภาคแล้ว มนุษย์จึงประกอบพิธีไหว้วอนต่อพญาแถนเมื่อคราวเดือดร้อน พญาแถนเมื่อพิจารณาเห็นเป็นเรื่องถูกต้องตามครรลองก็จะประทานความช่วยเหลือมาให้ ผู้คนจึงอยู่เย็นเป็นสุขสืบมา และน้ำเต้าปุง เป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นว่า ผู้คนทุกเผ่าพันธุ์ในอุษาคเนย์เกิดจากน้ำเต้าปุงลูกเดียวกัน แสดงถึงความเชื่อที่ว่า ผู้คนในอาเซียนและจีนตอนใต้มีรากเหง้าต้นเค้าเดียวกัน มีบรรพบุรุษต้นตระกูลร่วมกัน ผู้คนทั้งหลายมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงเป็นเครือญาติกันเนิ่นนานมาแล้ว

การวิเคราะห์ตำนานน้ำเต้าปุงที่สะท้อนถึงชาติพันธุ์สัมพันธ์ ปรากฏว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นต่างรับรู้และยอมรับในการอธิบายความเป็นมาด้วยตำนานน้ำเต้าปุง ดังที่ นิติ ภาวครพันธุ์ (2558: 196-197) วิเคราะห์ว่า ไม่ว่าเมืองแถนในตำนานน้ำเต้าปุงจะตั้งอยู่ที่ไหนก็ตามสิ่งที่ชัดเจนคือในพื้นที่ที่คนพูดภาษาในตระกูลภาษาไตดำรงชีวิตอยู่ มักมีชนชาติพันธุ์กลุ่มอื่น ๆ อาศัยปนอยู่ด้วย ใน “โลกไต/ไท” ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่พูดภาษาต่าง ๆ ในตระกูลภาษาไตกับชนที่พูดภาษาอื่นจึงเป็นเรื่องปกติ จนทำให้มีนักวิชาการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับชาติพันธุ์สัมพันธ์ที่ซับซ้อนใน “โลกไต/ไท” และการที่ชนชาติพันธุ์กลุ่มอื่นยอมรับวัฒนธรรมไตและกลายเป็นคนไตในเวลาต่อมา

จะเห็นได้ว่าตำนานการกำเนิดโลกที่กล่าวถึงพญาแถน แม้จะดูเป็นเรื่องรวมหัตถ์จรรยเหลือเชื่อแต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องแถนที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนน่าน้อยอ้อยหนูที่แถนเป็นผู้สร้าง ให้กำเนิดมนุษย์ เป็นผู้บันดาลสรรพสิ่งต่าง ๆ บนโลกมนุษย์ (ภิรณัย โชติกันตะ (2531: 107-108) ดังจะสังเกตได้จากเรื่องราวในตำนานปรัมปรา อ้างถึงพญาแถนผู้เป็นใหญ่สูงสุดได้บัญชาให้บริวาร มีปู่เยอ ย่าเยอ ปู่สังกะสา ย่าสังกะสี หรือแถนองค์ต่าง ๆ ลงมาช่วยมนุษย์ ในตำนานได้เชื่อมโยงความคิดพื้นบ้านกับความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ดังที่ พระยาอนุมานราชธน (2515) ถือว่าตำนานเหล่านี้ มีจุดมุ่งหมายจะบอกให้ทราบว่าย่าเยอ ไทยดำ ไทยล้านช้าง ไทยล่านนา ไทยอโยธยา ไทยสิบสองปันนา ไทยในหัวพันทั้งห้าทั้งหก เป็นญาติพี่น้องสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ตำนานปรัมปราดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นความเชื่อของคนในดินแดนวัฒนธรรมไทย-ลาว ว่ามีความเชื่อเรื่องแถนอย่างจริงจัง รวมทั้งความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่มีมานาน ยังคงยึดมั่นอยู่ในจิตสำนึกของคนไทย-ลาว ในปัจจุบัน เนื่องจากผีแถน และผีบรรพบุรุษที่มีอยู่ มีความผูกพันกันในชีวิตที่เคยอยู่ร่วมกัน เมื่อสูญเสียชีวิตไปก็ยังมีระลึกถึงมีความสัมพันธ์กันอยู่จึงต้องมีการกราบไหว้ เพื่อขอให้คุ้มครองป้องกันภัย ต่อมาพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทในสังคมภูมิภาคนี้ จนเจริญรุ่งเรืองแล้ว แต่ความเชื่อเรื่องแถนและผีบรรพบุรุษก็มิได้คลี่คลาย เลือนหายไปแต่อย่างใด ยังคงอยู่ในจิตใจและโลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวอย่างเหนียวแน่น นิทานพญาแถนที่ปรากฏในตำนาน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การสร้างโลก จึงมีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมหลากหลายแต่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวและชาติพันธุ์อื่นต่างก็รับรู้และยอมรับนิทานพญาแถน แม้จะมีการปรับเปลี่ยนไปก็ตาม

3. วัฒนธรรมการบูชาพญาแถนในตำนานพื้นบ้านท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ความเชื่อเรื่องพญาแถนสร้างโลก สร้างมนุษย์ ในวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทย-ลาว ดังที่กล่าวมาแล้วในตำนานการสร้างโลกและตำนานกำเนิดมนุษย์ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการบูชาพญาแถน มีนิทานเกี่ยวกับพญาแถนอีกบางเรื่องที่กำลังกล่าวถึงวัฒนธรรมการบูชาพญาแถนนอกเหนือจากตำนานการสร้างโลก เช่น ตำนานพญาคันคากรบพญาแถน (ตำนานบุญบังไฟ) และตำนานการฟ้อนสะเองถวายแถน (ตำนานลิงฟ้อนแถน) เป็นต้น เพื่ออธิบายมูลเหตุวัฒนธรรมการบูชาพญาแถน ในสังคมปัจจุบันซึ่งนับว่ามีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นสังคมพหุลักษณะส่งผลให้วัฒนธรรมการบูชาแถนมีหลากหลายเช่นกัน

นิทานพญาแถนหลายเรื่องกล่าวถึงความโลภของมนุษย์ ดังที่กล่าวมาแล้วคือตำนานปู่เยอ ย่าเยอ ซึ่งเป็นเหตุให้พญาแถนบัญชาให้ตัดเครือเขากาตที่เชื่อมต่อระหว่างเมืองมนุษย์และเมืองแถนทิ้งเสีย หลังจากนั้น มนุษย์ทั้งหลายก็ไม่สามารถขึ้นไปเมืองแถนได้อีก เมื่อใดมนุษย์ต้องการขอความช่วยเหลือจากแถน จึงต้องทำการประกอบพิธีไหว้วอนอยู่ ณ เมืองลุ่มหรือโลกมนุษย์ และเชื่อว่า พญาแถนสามารถได้ยินได้เห็นการไหว้วอนของพวกเขา

ในประเด็นนี้ บุญมี เทปสีเมือง (2554: 75) ได้อธิบายว่าเป็นมูลเหตุให้เกิดมีฮีดคอง (จาริตและการปฏิบัติ) เป็นประเพณีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการไหว้วอนแถนของคนลาวในท้องถิ่นต่าง ๆ

ในรูปลักษณะต่าง ๆ บางอย่างก็เหมือนกัน บางอย่างก็แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายอย่างเดียวกัน คือ การไหว้แถนเพื่ออ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากพญาแถน ให้มาช่วยเหลือพวกเขาตามจุดประสงค์เป้าหมายของผู้ประกอบพิธีไหว้วอนนั้น ๆ เช่น การล่าสัตว์เพื่อรักษาคนเจ็บป่วย การจุดบั้งไฟบูชาแถน การตีฆ้องบัง (กลองมโหระทึก) เพื่อขอฝน เป็นต้น ดังจะอธิบายต่อไป

3.1 การล่าสัตว์เพื่อรักษาพญาแถน

การล่าสัตว์และล่าอื่น ๆ เช่น พิธีเหยา นางเทียม มีรายละเอียดแตกต่างกันไป แต่ทุกพิธีมีจุดประสงค์หลักคือ เพื่อรักษาคนเจ็บป่วยของหมอผีในลาวเมื่ออดีต ผู้เป็นหมอผีไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายที่เป็นเทียมหรือม้าทรง จะฟ้อนจะรำและขับลำประกอบเสียงแคน มีขันดอกไม้ไหว้วอน ผู้ร่วมพิธีร่วมกันตั้งสมาธิอธิษฐานจิตอธิษฐาน พิธีกรรมลักษณะนี้สะท้อนลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของคนไทย-ลาว

นอกจากนี้ยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางศาสนากับการรักษาโรคแบบพื้นบ้านซึ่งยังปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบันควบคู่กับการรักษาโรคด้วยวิธีแพทย์แผนปัจจุบัน การผสมผสานของวัฒนธรรม เนื่องด้วยความเชื่อการรักษาโรคบางโรคที่ไม่สามารถวินิจฉัยได้ เชื่อว่าอาจเป็นเพราะการลงโทษทัณฑ์จากผีแถน หรือผีบรรพบุรุษ จึงมีการประกอบพิธีในลักษณะนี้เพื่อสื่อสารกับผีเพื่อหาแนวทางในการรักษาโรค ซึ่งยังคงปรากฏชัดเจนในวัฒนธรรมชาวผู้ไท โดยเฉพาะพิธีเหยา ในสังคมปัจจุบัน

3.2 การจุดบั้งไฟบูชาพญาแถน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การจุดบั้งไฟบูชาแถน มีตำนานที่อธิบายมูลเหตุ คือตำนานพญาคันคากรบพญาแถน เป็นตำนานที่สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งและการประนีประนอมระหว่างความเชื่อดั้งเดิมคือการนับถือแถน กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา คือการนับถือพญาคันคากโพธิสัตว์ กล่าวคือ หลังจากทีพญาแถนพิโรธต่อชาวโลกที่หันไปบูชาพญาคันคาก จึงไม่ให้ฝนตกมายังโลก มนุษย์เกิดความเดือดร้อน อ้อนวอนพญาคันคากไปเจรจาต่อรอง ไม่มีใครยอมใครจนเกิดสงคราม ฝ่ายพญาคันคากชนะ สุดท้ายเกิดการประนีประนอม ให้มนุษย์จุดบั้งไฟบูชาพญาแถนเมื่อถึงฤดูที่ต้องทำนา แสดงให้เห็นทางออกในการอยู่ร่วมกันระหว่างสองวัฒนธรรม

บุญมี เทบสีเมือง (2554: 115-116) เล่าถึงการจุดบั้งไฟว่า ในดินแดนสองฝั่งแม่น้ำโขงในเขตที่ราบสูงโคราช และแอ่งสกลนคร นับจากเวียงจันทน์ลงมาทั้งส่วนที่เป็นแผ่นดินลาวและภาคอีสานของประเทศไทย) ประชาชนได้มีประเพณีการจุดบั้งไฟบูชาพญาแถนมาแล้วยาวนาน เข้าใจว่าประเพณีนี้มีมาประมาณ 1,000 ปีแล้วเป็นอย่างน้อย เฉพาะที่ลาวและภาคอีสานของประเทศไทย ประเพณีจุดบั้งไฟบูชาพญาแถนดังกล่าวนี้ มีอยู่ทั่วไปในเขตชนบทและตัวเมือง นั่นก็จะมีจุดประสงค์ดังเดียวกันกับการฟ้อนกบหรือรำรำท่ากบและการตีฆ้องบั้ง เพราะว่าได้มีการเขียนหน้าตาให้ด้ามอมเมมเหมือนกบ และมีการแสดงอวัยวะเพศชาย-หญิงในขบวนเซิ้ง ได้มีการจับโยนลงบ่อโคลนเหมือนกับว่าปล่อยกบลงแอ่งน้ำ

ประเพณีบุญบั้งไฟของชาวไทลื้อในเขตสิบสองปันนา ซึ่งปรากฏในบันทึกของสุจิตต์ วงษ์เทศ (2527) และอ้างถึงโดยบุญมี เทบสีเมือง (2554: 116) สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวมีการตั้งถิ่นฐานและสืบทอดวัฒนธรรมอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานับพันปี โดยมีได้จำกัดอยู่เฉพาะลุ่มน้ำเจ้าพระยา ข้อสังเกตนี้ชี้ให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม และความเป็นเครือญาติระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาค ซึ่งมีวิถีชีวิตร่วมกันทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม ความเชื่อ และพิธีกรรม ตรงกันข้ามกับแนวคิดชาตินิยมในประวัติศาสตร์กระแสหลักของไทยที่มักเน้นการรุกรานและการรวมศูนย์อำนาจ

แต่ถึงอย่างไรในนิทานพญาคันคาก ปรากฏความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่คนหันมานับถือพระพุทธศาสนา คือพญาคันคากโพธิสัตว์ จนเกิดสงครามระหว่างเมืองมนุษย์กับเมืองแถน สุดท้ายก็มีทางออกร่วมกันระหว่างวัฒนธรรม ที่สำคัญคือแสดงให้เห็นการอ้อนวอนต่อพญาแถน

3.3 การตีฆ้องบั้งเพื่อขอฝนจากพญาแถน

การตีฆ้องบั้ง (กลองมโหระทึก) เพื่อขอฝน ฆ้องบั้งนั้น บุญมี เทบสีเมือง (2554: 99-109) ได้อธิบายว่า เป็นสิ่งที่คนโบราณสร้างขึ้นตามความเชื่อกับแถน ฆ้องบั้งส่วนมากหล่อด้วยโลหะสำริด อายุราว 2,500-3,000 ปี พบมากในเขตที่เป็นถิ่นฐานเดิมของชนชาติลาว มีจุดประสงค์เพื่อใช้ในพิธีไหว้แถน การตีฆ้องบั้งทำให้เกิดเสียงดังเหมือนกบร้อง โดยเชื่อว่าเมื่อพญาแถนได้ยินจะเข้าใจว่าเป็นเสียงกบแล้วจะบันดาลฝนมายังโลกมนุษย์ ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

การค้นพบฆ้องบั้งพบมากบริเวณตอนใต้ของจีน แถบลุ่มน้ำดำน้ำแดง ในอดีตเป็นที่อยู่ของลาวจ้วง นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า เดิมเป็นที่ตั้งของดองซอน ฆ้องบั้งจึงเป็นผลผลิตของวัฒนธรรมดองซอนเมื่อก่อนสองพันปีมาแล้ว และแพร่กระจายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมการบูชาพญาแถน เป็นวัฒนธรรมที่มีร่วมกันในกลุ่มชาติพันธุ์แถบนี้ โดยเฉพาะชนชาติไทย-ลาว แม้ว่าในปัจจุบันจะมีความหลากหลายทาง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

วัฒนธรรม เป็นสังคมพลักษณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา กล่าวคือไม่เห็นวัฒนธรรมการตีฆ้องบังในสังคมคนไทยภาคอีสาน อาจะหลงเหลือในวัฒนธรรมลาวจ้วงที่เป็นต้นกำเนิด แต่ถึงอย่างไรก็พอทำให้เห็นร่องรอยวัฒนธรรมการบูชาแถนที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์

3.4 วัฒนธรรมการบูชาพญาแถนในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

นอกจากนี้ ยังมีการบูชาพญาแถนด้วยการฟ้อน ที่ปรากฏในตำนานการฟ้อนสะเองถวายเป็นแถน (ตำนานลิงฟ้อนแถน) เป็นการฟ้อนถวายแถนของพี่น้องชาวกูย เขตจังหวัดศรีสะเกษ คำว่า “สะเอง” ในภาษากูยแปลว่า “ครก” เหตุที่เรียกฟ้อนสะเองเพราะว่าผีฟ้อนสะเองตนเจ้านั้นจะลงมาทรงที่สะเองหรือครก มีความเชื่อว่าคนเลียนแบบการฟ้อนนี้มาจากลิงตามตำนานที่เล่าถึงท้าวซี้คร้าน ผู้กลับกลายเป็นที่ยอมรับของสังคมจากความกตัญญูต่อมารดาที่ป่วยด้วยการเข้าป่าไปหาสมุนไพรมารักษาจนได้พบเจอการลงช่วงฟ้อนรำต่อพญาแถนของฝูงลิงในป่า ท้าวซี้คร้านได้จดจำและนำมารักษามารดาจนหายป่วย ชาวบ้านเห็นอัศจรรย์จึงยอมรับนับถือท้าวซี้คร้านในฐานะผู้เป็นหมอรักษาด้วยการฟ้อนสื่อสารให้วอนต่อพญาแถน

จากตำนานนี้ สุเทพ ไชยขันธุ์ (2557: 89-90) ได้อธิบายว่า ท้าวซี้คร้าน ในตำนาน ทำให้ตระหนักว่าผู้ที่มีจิตใจช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา เป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ในจุดที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูล และการได้รับความช่วยเหลือ จะสานความสัมพันธ์เครือข่ายความเห็นอกเห็นใจ ความศรัทธาไว้นั่นเอง เชื่อใจและมีความผูกพันกันขึ้นมา เช่นเดียวกับเครือข่ายผีฟ้าที่มีความศรัทธาต่อพญาแถนร่วมกัน หัวใจสำคัญของพิธีฟ้อนสะเอง ที่ท้าวซี้คร้านจัดทำขึ้นนั้น ทำขึ้นเพื่อสำนึกบุญคุณบรรพบุรุษและรำลึกถึงครูซึ่งเป็นฝูงลิงที่ได้สอนวิชาให้ ที่ต่อมาได้ล้มหายตายจากกันไป รวมทั้งขอให้ผีฟ้าผีแถนลงมารักษามวลมนุษย์ที่เจ็บไข้ได้ป่วยให้หายจากโรคร้ายต่าง ๆ ตลอดจนขอให้ผีฟ้าผีแถนปกปักรักษาผู้ที่ฟ้อนสักการะบูชาแถนให้มีความอยู่เย็นเป็นสุขสืบมาเนือง

ตำนานลิงฟ้อนแถนหรือการฟ้อนสะเองของพี่น้องชาวกูย (ส่วย) และบรรดาชนเผ่าโบราณหลายสาขานั้น มักจะมีการบอกเล่าต่อ ๆ กันมาในเขตจังหวัดศรีสะเกษ แต่การฟ้อนรำถวายแถนนี้นั้นมีแพร่หลายในหลายพื้นที่ และมีการเรียกชื่อแตกต่างกันไป ได้แก่ ฟ้อนสะเอง ฟ้อนแถน รำผีฟ้า การเหยา เสนบ้าน เสนเมือง แถนกินปาง เป็นต้น รายละเอียดพิธีกรรมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ทั้งนี้การฟ้อนถวายแถนนี้นั้นยังมีผู้คนในตระกูลไทย-ลาว กูย และบรู, ข่า, ขมุ ทั้งในประเทศไทย สปป. ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ยึดถือปฏิบัติมาจนถึงทุกวันนี้ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว กับกลุ่มวัฒนธรรมอื่น เช่น กูย และบรู, ข่า, ขมุ ที่มีวัฒนธรรมการบูชาพญาแถนเช่นเดียวกัน

3.5 วัฒนธรรมการบูชาพญาแถนในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม

จากการวิเคราะห์วัฒนธรรมการบูชาแถนในตำนานพื้นบ้าน สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมการบูชาแถนที่แพร่หลาย ในลักษณะของการเชื่อมโยงทางสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันโดยเฉพาะสังคมพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านของคนไทย-ลาว มีความเป็นสังคมพลักษณ์ ในรูปแบบความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในสังคมในย่านอุษาคเนย์ ดังที่ จารุวรรณ ธรรมวัตร (2523) บอกว่า ผีแถน คือ ผีผู้เป็นใหญ่เหนือผีทั้งหลาย มีสถานะเทียบได้กับเทพยดา ในชุด

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

คำอธิบายแบบพุทธและพราหมณ์ สถิตอยู่ในที่สูงเหนือโลกมนุษย์ อำนาจผีแถนจึงมีเหนือมนุษย์ทุกคนขึ้น ความเชื่อว่าผีแถนเป็นเทพสูงสุดจึงส่งผลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในย่านอุษาคเนย์นี้เป็นอย่างมาก

ความเชื่อเรื่องพญาแถนในอีสาน ตามพระอริยานุวัตร (2530) มิใช่เทพ แต่เป็นกษัตริย์โบราณทางตอนใต้ของจีน ซึ่งอาจเรียกว่า “พระเจ้าเทียน” พัฒนามาเป็น “พญาแถน” ผ่านการเล่าขาน แม้ไร้หลักฐานจารึกโดยตรง แต่ยังคงเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณในสังคมพหุวัฒนธรรมของกลุ่มน้ำโขง สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีรากวัฒนธรรมร่วมกัน

จากความ เชื่อดั้งเดิม เรื่องผีสาปเทวดาที่นำมาจากจีน ตอนอพยพเข้ามาปกครอง ชนพื้นบ้าน พวกมาใหม่มีอารยธรรมมากกว่ามาสอนการดำรงชีวิต จึงเหมือนกับมาเนรมิตสร้างสรรค์สิ่งให้ จึงนับถือกันเรื่อยมา ในปัจจุบันคนอีสาน ก็ยังมีการนับถือผีสาป เทวดากันอยู่ แต่เป็นการนับถือตามพ่อตามแม่ คือ นับถือในเรื่องผีบรรพบุรุษ พระภูมิ เจ้าที่แต่ในขณะเดียวกันก็เอาพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง (ภิรมย์ โชตกัณณะ (2531: 107-108)

ในสังคมปัจจุบันที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ในสังคมไทย อาจมองว่า พญาแถน รวมทั้งผีบรรพบุรุษ อยู่ในลักษณะของความทรงจำที่เลือนลาง ทั้งนี้เพราะความเชื่อในเรื่องสวรรค์ นรก บาป-บุญ ผลกรรม และภพหน้าในพระพุทธศาสนา รวมถึงโหราศาสตร์พราหมณ์ที่เชื่อว่าเทวดาแปดองค์ผลัดกันเสวยดวงชะตาของมนุษย์ในแต่ละปี ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คน ทั้งในการตัดสินใจ พิธีกรรม และการอธิบายเหตุการณ์ในชีวิต แสดงให้เห็นถึงการหลอมรวมของระบบความเชื่อที่มีทั้งพุทธ พราหมณ์ และความเชื่อพื้นบ้าน จนกลายเป็นกรอบความเข้าใจที่เข้ามาแทนที่หรือผสมผสานกับเหตุผลเชิงประจักษ์ในสังคมปัจจุบัน

ความเชื่อที่ว่าผู้กระทำความดีย่อมตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งอาจเป็นเทวดาหรือแถน หรือผีบรรพบุรุษคอยช่วยเหลือ ทำดีจะได้ขึ้นสวรรค์ ส่วนผู้ที่ทำชั่วทำบาป ต้องตกนรก และในยามป่วยไข้รักษาแพทย์แผนปัจจุบันไม่หายก็ต้องพึ่งเทวดาสั่งศักดิ์มาช่วยเหลือและโดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องดวง โชคชะตา เคราะห์ดีเคราะห์ร้าย จึงทำให้วัฒนธรรมในการบูชาพญาแถนเปลี่ยนไป เป็นเทวดาคอยช่วยเหลือสำหรับคนทำดี ความเชื่อจากหลากหลายวัฒนธรรมที่ผสมผสานนี้ ถือเป็นการผสมผสานความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมไทย-ลาว ในสังคมพหุวัฒนธรรม

4. ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาวที่สะท้อนจากนิทานพื้นบ้านเกี่ยวกับพญาแถน

ในประเด็นการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาจากนิทานพญาแถนในตำนานการสร้างโลก ที่อธิบายความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว และตำนานที่อธิบายมูลเหตุของการบูชาพญาแถนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทำให้เห็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในลักษณะหนึ่งที่เกี่ยวข้องความเป็นอยู่อย่างสันติของหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ยังมีนิทานพื้นบ้านที่สำคัญอีกหลายเรื่อง ที่กล่าวถึงพญาแถน ล้วนสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ดังจะยกตัวอย่างต่อไป

4.1 นิทานเสือพญาแถน สะท้อนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว

นิทานเสือพญาแถน สัตว์ผู้มีบุญคุณต่อบรรพบุรุษของชาวเลื่อง กล่าวถึงเสือที่พญาแถนส่งมาให้ดูว่าใครดี กลองที่ใช้บวงสรวงพญาแถนเพื่อขอฝน บริเวณประตูเมืองฟ้าเมืองแถน เพื่อจับตัวมาลงโทษหากตีเพราะความ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สนุกสนานไม่มีเหตุจำเป็นอย่างไร ชายผู้เคราะห์ร้ายยอมรับความจริง เสือนับถือในความกล้าหาญของชายคนนั้น จึงหาทางช่วยออกอุบายลวงพญาเถนให้ชายคนนั้นลงมาเมืองลุ่มได้ ชายคนนั้นได้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ลูกหลานชาวเลื่องฟัง ชาวเลื่องจึงเกิดสำนึกการนับถือเสื้อมาแต่บัดนั้น

จากตำนานเสือพญาเถนของชาวเลื่องนี้ สุเทพ ไชยขันธุ์ (2557: 99) อธิบายว่า ชายคนนั้นได้ย้ากับลูกหลานถึงทัศนคติในการดำเนินชีวิตที่ได้รับจากเสือพญาเถนว่า ทำให้คนเราตระหนักถึงความเป็นไปในปัจจุบันและช่วยให้เราตั้งเป้าหมายในอนาคตอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งทำให้เราค้นพบศักยภาพและความสามารถที่จะพาตนเองไปสู่เป้าหมายเป็นเหตุให้ลูกหลานในตระกูลผู้ไร้ความกลัว (ตระกูลเลื่อง) มีการเสน (เช่น ไหว้) เสือ ในทุกเดือนเจียงคนในตระกูลเลื่องเรียกเสื่อว่าอ้ายปู่ และมีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับเสื่อ ได้แก่ ห้ามกินเนื้อเสื่อ หากพบเห็นเสื่อตายอยู่ที่ใดนางที่เป็นภรรยาของเจ้าเรือนต้องนำผ้าชุบน้ำไปปกหน้าเสื่อและนั่งร้องไห้ในที่เสื่อตาย ทั้งนี้เพื่อระลึกถึงคำสั่งสอนและบุญคุณที่เสือพญาเถนเคยช่วยชีวิตไว้

ชาวเลื่องที่มีความเชื่อการนับถือเสื่อว่าเป็นผู้มีพระคุณต่อบรรพบุรุษเพราะความกล้าหาญนี้ เป็นตระกูลใหญ่ตระกูลหนึ่งของคนไทยหลากหลายกลุ่ม ดังที่ สุเทพ ไชยขันธุ์ (2557: 100-102) ตั้งข้อสังเกตว่า ไทเลื่องน่าจะเป็นบรรพบุรุษราชวงศ์สุโขทัย ซึ่งอพยพมาจากคนไทกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในเวียดนาม และมีตำนานว่าคนตระกูลเลื่องเวียดนามนับถือเสื่อ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องกัน ประกอบกับหลักฐานจารึกสุโขทัยหลักที่ 45 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 12 ได้กล่าวว่าบรรพบุรุษราชวงศ์สุโขทัยเป็นชาวเลื่อง นอกจากนี้ สุเทพ ไชยขันธุ์ ยังได้ยกงานศึกษาของวิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2554) ที่ศึกษาเรื่องคนสุโขทัยยุคบุกเบิกมาจากกลุ่มน้ำแดงในเวียดนามจากหลักฐานภาษาในปฏิทินโบราณและจารึกสุโขทัย ซึ่งเป็นประเด็นที่จะต้องศึกษาต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้เป็นการพยายามอธิบายความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว ดังที่ สุเทพ ไชยขันธุ์ (2557: 101) ได้อธิบายต่อว่า หากไทเลื่องคือบรรพชนผู้สถาปนาอาณาจักรสุโขทัยแล้ว ไทเลื่องจะเป็นใคร เป็นผู้ไท (ผู้ไต) หรือไทกลุ่มไหน ไทดำ ไทขาว ไทแดง จะเป็นผู้ไทในจีน ในเวียดนาม หรือในลาว และหากบอกว่าเขาเหล่านั้นมีบรรพชนเป็นไทเลื่องร่วมกัน ก็อาจถือได้ว่ามีบรรพชนร่วมกับผู้ก่อตั้งราชธานีของสยามนั่นเอง ในประเทศเวียดนาม มีคนตระกูลเลื่อง เป็นตระกูลของผู้ไท (ผู้ไต)หรือคนไทยหลากหลายกลุ่ม ตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในพื้นที่หลายจังหวัด ทั้งเดียนเบียน โลโจว และลาวกาย โดยกลุ่มนี้มีบรรพชนมาจากเมืองโล (จังหวัดเดียนเบียน ในปัจจุบัน) ซึ่งอาจจะเป็นผู้ไต (ไทขาว) ต่างก็มีบรรพชนเป็นคนตระกูลเลื่องเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่าคนตระกูลเลื่องเป็นตระกูลที่ใหญ่มากตระกูลหนึ่ง

นอกจาก สุเทพ ไชยขันธุ์ (2557: 101) จะมีข้อสันนิษฐานว่า บรรพชนคนสุโขทัยมีรากเหง้าสัมพันธ์กับคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ในเวียดนาม แล้วยังมีอีกข้อสันนิษฐานว่า คนไทยน่าจะมีความสัมพันธ์กับคนเมืองและคนเวียดนามด้วย โดยเฉพาะเรื่องภาษาพบว่าที่เวียดนามใช้คำตรงกับคำไทยหลายคำ เช่น เมือง บ้าน บาง ขุน หมอ สื่อ (หนังสือ) เจียง (เดือนเจียง) เวียก ฝ่าย ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนับปีนักษัตรถือได้ว่ามีคำเรียกเหมือนไทยทั้งหมด ดังนั้น ตำนานเสือพญาเถนจึงเป็นการจุดประกายเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่สะท้อนจากนิทานพญาเถน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

4.2 ความเชื่อเรื่องพญานาคในนิทานพญาแถน สะท้อนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว

ตำนานที่เกี่ยวกับการนับถือสัตว์ในนิทานพญาแถน มีหลากหลาย นอกจากเสือพญาแถนแล้ว ยังมีพญานาค ดังตำนานพญานาคสร้างแม่น้ำโขงและแม่น้ำน่าน ที่กล่าวถึงพญาแถนมาไกลเกลี้ยสงครามระหว่างพญานาคสุวรรณนาโคและพญานาคราชศรีสุทโธ เนื่องจากสาเหตุเพียงแบ่งอาหารกันไม่ธรรม สุดท้ายพญาแถนหาทางออกให้พญานาคทั้งสองสร้างแม่น้ำจากหนองแสแสนยาน (ซึ่งกลุ่มไทคติศึกษาสันนิษฐานว่าคือทะเลสาบเอ๋อไห่ ในมณฑลยูนนาน) โดยให้สร้างแข่งกันถ้าใครถึงมหานทีทะเลกว้างก่อน พญาแถนจะให้ปลาบึกไปอาศัยในแม่น้ำนั้น พญานาคสุวรรณนาโคพาบริวารสร้างแม่น้ำทางทิศใต้ของหนองกระแสนอย่างงดงามมีศิลปะด้วยความเป็นคนซื่อตรง เป็นเหตุทำให้ล่าช้าแม่น้ำที่สร้างไม่ได้เชื่อมกับหนองกระแสน ต่อมาเรียกแม่น้ำน่านเป็นแม่น้ำที่มีความตรงและสวยงามที่สุดในภูมิภาคนี้ ต่างจากฝ่ายพญานาคราชศรีสุทโธพาบริวารสร้างแม่น้ำทางทิศตะวันออกของหนองกระแสน ตรงไหนเป็นภูเขาก็คดโค้งหรือลอดภูเขาบ้าง เต็มไปด้วยเกาะแก่ง สันดอน หินตาดโตน บางแห่งก็กว้างเป็นวังเวงลึก ต่อมาเรียกแม่น้ำโขง เมื่อสร้างเสร็จก่อนจึงได้ปลาบึก เป็นสาเหตุให้มีปลาบึกในแม่น้ำโขง

จากตำนานพญานาคสร้างแม่น้ำตามคำบัญชาของพญาแถน ในกลุ่มคนไทย-ลาว ทั้งในประเทศไทย สปป.ลาว เวียดนาม พม่าในเขตอัสสัมของประเทศอินเดีย ในมณฑลยูนนานและมณฑลกว่างซีของสาธารณรัฐประชาชนจีน ล้วนมีตำนานพญานาคอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะคนไทย-ลาวลุ่มน้ำโขงมีเรื่องเล่าและพิธีกรรมเกี่ยวกับพญานาคมากมาย เช่น พิธีกรรมสัตนาคารำลึกและความเชื่อเรื่องบั้งไฟพญานาคในวันออกพรรษา สะท้อนการสืบสานความศรัทธาต่อพญานาคของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวในลุ่มน้ำโขง แม้จะมีรากจากความเชื่อดั้งเดิม แต่พิธีกรรมเหล่านี้ถือเป็นแนวปฏิบัติใหม่ที่เกิดจากการผสมผสานความเชื่อพื้นบ้านกับพุทธศาสนา โดยมีแนวโน้มที่พญานาคในคติพุทธจะเข้ามาแทนที่บทบาทของพญาแถนในระบบความเชื่อร่วมสมัย

4.3 การสืบเชื้อสายพญาแถนในตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง

ตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง ที่กล่าวว่าผู้คนในบ้านเมืองนี้สืบเชื้อสายมาจากเมืองฟ้าเมืองแถน ไพโรจน์ เพชรสังหาร (2553) สันนิษฐานว่า ชาวผู้ไทกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งน่าจะอพยพมาตั้งถิ่นฐานสร้างอาณาจักรที่เมืองฟ้าแดดสงยางนี้ราว พ.ศ. 900 ในยุคอาณาจักรพูนันเพื่องฟู ซึ่งกลุ่มผู้ไทกลุ่มนี้น่าจะเป็นผู้ไทเผ่าแมนฟ้าที่นับถือผีฟ้าพญาแถน โดยมีบรรพบุรุษมาจากหนองแสและสืบสองจุไทตอนเหนือของเวียดนามตามลำดับ ต่อมาอาณาจักรแห่งนี้มีความเจริญสูงสุดราว พ.ศ. 1200 - 1300 และเสื่อมลง ส่วนอาณาจักรเชียงแสนน่าจะเป็นกลุ่มชนชาติลาวท้องถิ่นเดิม สุเทพ ไชยขันธุ์ (2557: 187-188) ตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า หากเป็นดังเช่น ไพโรจน์ สันนิษฐาน เมืองฟ้าแดดสงยางก็น่าจะเกิดก่อนเมืองหลวงพระบางและเมืองแถน ในเขตสิบสองจุไท เพราะว่ามีเมืองแถนหรือเดียนเบียนฟูและเมืองหลวงพระบางสถาปนาประมาณ พ.ศ. 1200 นั่นก็พอแสดงให้เห็นที่มาและความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวในอาเซียนได้

นอกจากนี้ยังน่าสังเกตอีกว่า คติการสร้างปราสาทเสาดิยวกลางน้ำที่เจ้าเมืองฟ้าแดดสร้างให้พระธิดาฟ้าหยาด จะไม่พบในกลุ่มลาวท้องถิ่น แต่ปัจจุบันสามารถพบเห็นได้ในอุทยานโบราณเก่า ๆ ทางตอนเหนือของเวียดนาม และในชุมชนกลุ่มผู้ไทแถบเมืองแถน (เดียนเบียนฟู) ในเขตสิบสองจุไทตอนเหนือของเวียดนาม รวมทั้งยังพบเห็นในเขตหมู่บ้านชาวผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ในปัจจุบัน ซึ่งยังคงพบคติการสร้างธรรมาสน์เสาดิยว อันเป็นอัตลักษณ์ทาง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สถาปัตยกรรมของกลุ่มผู้ไท ในขณะที่คติการสร้างธรรมมาสน์ของชนชาวลาวโดยทั่วไปจะสร้างเป็นแบบสี่เสา สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กันระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมคือผีแถนและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

4.4 นิทานพื้นบ้านที่สะท้อนความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว

นิทานพื้นบ้านของภาคอีสานหรือ สปป.ลาว ที่ผูกพันกับพญาแถน จากงานของสุเทพ ไชยขันธุ์ (2557: 198) ได้รวบรวมไว้ที่กล่าวถึงพญาแถนไว้ชุดคือ นิทานขูลู นางอ้ว เป็นวรรณกรรมสะท้อนความเชื่อเรื่องแถน เป็นเรื่องเล่าที่แพร่หลาย ทั้งในประเทศไทย สปป. ลาว และเวียดนาม ฉบับผู้ไท (ไทแดง) มีเล่าขานในจังหวัดหนองคาย เป็นวรรณกรรมที่วาดด้วยโศกนาฏกรรมความรักอมตะของหนุ่มสาวกับปญหารักสามเเล้าที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ขูลู นางอ้ว ในแบบฉบับของนิทานพื้นบ้านไทย-ลาวสองฝั่งโขง เป็นเรื่องราวที่มีการบอกเล่าสืบต่อกันมาเนิ่นนานจนกลายเป็นตำนาน และมีจารึกในหนังสือโบราณด้วย การเล่าขานต่อ ๆ กันมาหลายยุคสมัย จึงทำให้รายละเอียดเรื่องราวแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น

ขูลู นางอ้วเป็นวรรณกรรมรักอมตะที่วิจิตรบรรจงไว้ นอกจากจะมีคุณค่าและความงดงามในด้านภาษาและวรรณกรรมแล้ว เนื้อหา ยังสะท้อนให้เห็นประเพณี ความเชื่อของกลุ่มผู้ไทและลาวเก่าในครั้งโบราณหลายอย่าง เป็นความเชื่อที่ผูกพัน โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องแถน ซึ่งทำหน้าที่คอยสอดส่องดูแลมวลมนุษย์ เมื่อตัวละครในเรื่องเกิดปัญหา มักจะแต่งเครื่องเซ่นไหว้เครื่องควา ของหวาน เทียนเงิน เทียนคำ เหล้าไห ไก่ต้ม เพื่อทำพิธีเซ่นสรวง ขอความช่วยเหลือจากแถน สุเทพ ไชยขันธุ์ (2557: 210) อธิบายเพิ่มเติมว่า พิธีกรรมที่น่าสนใจเกี่ยวกับแถนในเรื่องนี้คือ การบูชาเซ่นไหว้พญาแถน ในพิธีเสี่ยงทายแนน ของขูลูและนางอ้ว โดยการลงช่วงบูชาพญาแถนหลวงคล้าย ๆ การเหยาเพื่อเสี่ยงทาย และประเพณีการเสี่ยงทายโดยการเล่นลูกกอน (ลูกกอนที่ทำจากผ้า สีสนลวดลายสวยงาม พบได้ในวัฒนธรรมกลุ่มคนไท)

5. ความเชื่อพญาแถนในบริบทสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

จากการวิเคราะห์นิทานที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้น เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว เป็นความสัมพันธ์ที่พอจะอธิบายอย่างสังเขปได้ ดังคำอธิบายของชลธิรา สัตยวิวัฒนา (2562) ในหนังสือดำ แถน กำเนิด รัฐไท ซึ่งได้อธิบายไว้ว่า “การคลี่ภาพมายาคติเพื่อถอดรหัส ‘สัญญาปริศนา’ ที่ค้างคาใจ เป็นการดำเนินการวิเคราะห์และตีความหมายอย่างลุ่มลึกก็จริง แต่กล่าวในเชิงกระบวนการวิจัยนั้น เป็นการทำได้เพียงส่วนเลี้ยวหนึ่ง ว่าด้วย ‘ดำ แถน กำเนิด รัฐไท’ เท่านั้นและโดยสามารถเชื่อมโยงความเกี่ยวพันระหว่าง อาณาจักรเตียนเยวี่ กับอาณาจักรแถน/ชาวแถน/ไท/ลาว/สยาม กับ ‘ระบบแถน’ ได้ใน ระดับหนึ่งเท่านั้น ยังคงมีภาพปริศนาที่ต้องการต่อให้ติดอีกจำนวนมาก” นั่นก็หมายความว่านิทานพญาแถน เป็นเครื่องมือของนักปกครองในการต่อภาพปริศนาคือความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของคนไทย-ลาว ให้เกิดความสมัคสมานกลมเกลียวเป็นหนึ่งอันเดียวกันในสังคมพหุลักษณ์

คำกล่าววนิทานพญาแถนที่ว่า “เมื่อนั้นแถนจึงใช้ให้มากล่าวแก่คนทั้งหลายว่า ในเมืองลุ่มนี้กินข้าวให้บอกให้หมาย กินแลงกินงายก็ให้บอกแก่แถน ได้กินขึ้นก็ให้ส่งขา ได้กินปลา ก็ให้ส่งรอยแก่แถน” (กรมศิลปากร, 2506: 137)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ตั้งแต่ก่อนรัชสมัยพระเจ้าโพธิสาลราช (พ.ศ. 2063–2093) กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวได้สร้างหอบูชาพญาแถนและผีเสื้อผีเรือนตามประเพณี โดยเชื่อว่ามนุษย์ถูกสร้างโดยพญาแถนและเมื่อสิ้นชีวิตจะกลายเป็นผีซึ่งเป็นบริวารของพญาแถน จึงมีการสร้างศาลต่าง ๆ เพื่อเป็นที่สถิตของผีเหล่านี้และมีการเซ่นสรวงอย่างคล้ายคลึงกับพญาแถน แม้ในรัชสมัยพระเจ้าโพธิสาลราชจะมีนโยบายรื้อทำลายหอบูชาพญาแถนและการขึ้นแถนเพื่อปรับเปลี่ยนความเชื่อท้องถิ่น แต่ความศรัทธาต่อพญาแถนและผียังคงฝังแน่นในวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ในสมัยสมเด็จพระเจ้าฟ้าจุ้มมหาราชของลาวนั้น พระองค์ได้ทรงกำหนดเอาเดือนอ้ายเดือนยี่เป็นเดือน เลี้ยงผีฟ้าผีแถน และทรงมีพระราชโองการให้หัวเมืองทั้งหลายที่ขึ้นอยู่ในการปกครองของพระองค์ได้ปฏิบัติตามประเพณีนี้ด้วย พระราชโองการนี้ได้รวมมาถึงภาคอีสานของไทย ซึ่งในสมัยนั้นเป็นอาณาเขตของพระเจ้าฟ้าจุ้มมหาราช ด้วยในพระราชโองการนี้ได้กำหนดว่า ทุก ๆ สามปีให้เจ้าหัวเมืองทั้งหลายมาประกอบพิธีการเลี้ยงผีฟ้าผีแถนที่นครเชียงทองของลาว ซึ่งทรงได้กำหนดให้มีการประกอบพิธีต่อเนื่องกันตลอดทั้งสามเดือนคือ เดือนอ้ายเดือนยี่และเดือนสาม เนื่องจากในวันขึ้นสิบห้าค่ำของเดือนสามหรือที่เรียกว่า เดือนสามเพ็งนั้น ถือได้ว่าเป็นวันชุมนุมพญาแถนอย่างใหญ่ (สิลา วีระวงส์, 2529: 57) ประเพณีนี้ได้ถือสืบเนื่องกันมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวเป็นเวลาหลายร้อยปีก่อนที่กลุ่มชนนี้จะหันมานับถือพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม แม้กลุ่มชนนี้จะหันมานับถือพุทธศาสนาก็เชื่อว่าจะลืมนความเชื่อความศรัทธาในพญาแถน ในปัจจุบันนี้ยังนับถือพญาแถนพร้อม ๆ กับนับถือพุทธศาสนา ปฏิบัติตัวเป็นพุทธศาสนิกชน ในขณะเดียวกัน ก็ยังเซ่นสรวงอ้อนวอนขอพรกับพญาแถน มีปรากฏอยู่ในบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรม

แนวความคิดสังคมพระพุทธศาสนาและนักปกครองที่มองพญาแถนในรูปธรรม คือความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะนักปกครองได้นำนิทานพญาแถน โดยการอ้างอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเทวดามา เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมสำหรับตนเอง และ เพื่อปกครองคนหลาย ๆ กลุ่มที่แตกต่างกันทางวัฒนธรรมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (จารุวรรณ ธรรมวัตร: 2530) มีคำกล่าวว่า “พี่ข้าไปหาน้องลาว” ก็เพื่อให้ชนชาติข้าซึ่งเป็นคนพื้นเมืองดั้งเดิมมีความเป็นมิตรกับคนกลุ่มลาว ซึ่งเข้ามาครอบครองดินแดนของข้า จึงต้องยกย่องมา เป็นพี่ข้า และ เรียกตัวเองว่าน้องลาว เป็นต้น ในทำนองเดียวกันความประนีประนอมในการปกครองคนหลายกลุ่มชาติพันธุ์ จึงต้องให้ความสำคัญต่อความเชื่อบนธรรมเนียม ประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิม ซึ่งก็คือความเชื่อพญาแถนและผีบรรพบุรุษ ที่มีอยู่ในภาวะแวดล้อมของสังคมพระพุทธศาสนา และการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกาภิวัตน์เหล่านั้นด้วย

6. สรุป

นิทานพญาแถน ที่รับรู้และเล่าขานต่อกันมาในเขตอุษาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นั้น มีผู้คนในตระกูลไทย-ลาว, ไท-กะได และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคนตระกูลไท ที่มีการนับถือผีแถนกันเป็นจำนวนมาก ในขอบเขตพื้นที่ที่กว้างขวางและมีการนับถือมาเนิ่นนานแล้ว แม้ว่าช่วงเวลาที่ผ่านมาเปลี่ยนแปลงไป เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้พญาแถน ทั้งได้รับการเชิดชูทบตาและการลดทอนทบตาในบางวัฒนธรรมบางช่วงเวลา แต่ถึงอย่างไรนิทานหรือตำนานที่เกี่ยวข้องกับพญาแถนดังกล่าวนี้ สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือทำความเข้าใจมนุษย์และ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สังคมวัฒนธรรม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว ที่แสดงชาติพันธุ์สัมพันธ์ในสังคมพหุลักษณะ ในสมัยปัจจุบันซึ่งยังปรากฏอยู่

จากการวิเคราะห์ตำนาน นิทานพื้นบ้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพญาแถน จากงานศึกษาของสุเทพ ไชยจันทร์ (2557) ที่รวบรวมที่นิทานพญาแถนในภูมิภาคกลุ่มวัฒนธรรมอาเซียน สะท้อนให้เห็นประเด็นความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไทย-ลาว 4 ประเด็นหลัก ๆ ได้แก่ 1) ความเชื่อการกำเนิดโลกกับการแสดงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว 2) วัฒนธรรมการบูชาพญาแถนในตำนานพื้นบ้านท่ามกลางสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม 3) ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่สะท้อนจากนิทานพื้นบ้านเกี่ยวกับพญาแถน และ 4) ความเชื่อพญาแถนในบริบทสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่า นิทานพญาแถนเป็นความเชื่อของกลุ่มวัฒนธรรมไทย-ลาว รวมทั้งวัฒนธรรมอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับรู้และยอมรับสามารถสร้างความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันท่ามกลางวัฒนธรรมที่หลากหลาย

นิทานพญาแถน ถูกนำมาใช้ในการควบคุมทางสังคมในรูปแบบหนึ่งด้วย และพญาแถนองค์เดียวกันนี้เอง ในแนวคิดของคนในแต่ละชุมชนวัฒนธรรมที่หลากหลาย จะมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป การยอมรับอำนาจศักดิ์สิทธิ์จากสิ่งเดียวกัน แต่ใช้ในบริบทที่ต่างกัน คนในชุมชนซึ่งถือเป็นหน่วยผลิต โดยเฉพาะนักปกครอง ได้นำนิทานพญาแถนมาสร้างความยึดเหนี่ยวร่วมกันในกระบวนการผลิต ซึ่งแนวคิดนี้ก็ยังคงสืบต่อมาถึงปัจจุบัน ในการอ่อนน้อมขอความอุดมสมบูรณ์จากพญาแถนในกระบวนการผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหาร จากปัญหากัญเฝ้าของชาวไทย-ลาวที่มีมานานนับแต่อดีต โดยผ่านพิธีกรรมของแต่ละวัฒนธรรม

นิทานพญาแถน จึงนับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและอารยธรรม (Culture and Civilization) ที่สร้างความสัมพันธ์ของชนชาติไทย-ลาวที่สืบทอดกันมาหลายพันปี ปรากฏผ่านความเชื่อความศรัทธาของกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย-ลาวที่มีต่อพญาแถน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีศาสนาต่าง ๆ เช่น พราหมณ์ พุทธศาสนา คริสต์ อิสลาม หรือแม้แต่วิชาการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชนชาตินี้ แต่ความเชื่อความศรัทธาต่อพญาแถนยังฝังแน่น เหมือนกับว่าความเป็นกลุ่มชนชาตินี้กับความเชื่อเรื่องพญาแถนคือสิ่งเดียวกัน นิทานพญาแถนจึงเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการแสดงบทบาทและสถานภาพทางสังคม โดยให้ความสำคัญกับการที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวหยิบเอาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตัวเองมาเป็นเครื่องมือหรือกลไกเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์บนความสัมพันธ์ที่มีกับคนอื่นในสังคมใหญ่

7. องค์ความรู้ใหม่

นิทานพญาแถน ทำหน้าที่เป็น กลไกสื่อกลางทางวัฒนธรรม ที่สะท้อนและเชื่อมโยงอัตลักษณ์ ความเชื่อ และความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาวในบริบทของสังคมพหุลักษณะ โดยสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลทางวัฒนธรรมเพื่อเข้าใจการอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายและกลมกลืนในบริบทสมัยใหม่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

“โมเดลชาติพันธุ์สัมพันธ์ผ่านนิทานพญาแถน”

(The Phaya Thaen Ethnocultural Connectivity Model)

คำอธิบายโมเดล (Concise Explanation)

[1] ตำนานพญาแถน คือแหล่งข้อมูลคติชนที่ถ่ายทอดจากอดีต ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการสร้างและแลกเปลี่ยนคุณค่าทางวัฒนธรรม

[2] แก่นความเชื่อร่วมชาติพันธุ์ไทย-ลาว คือความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับผีฟ้า ผีแถน การกำเนิดโลก ฯลฯ ที่มีร่วมกันในกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นรากฐานของวัฒนธรรมร่วม

[3] การสืบทอดทางพิธีกรรม เช่น พิธีบุญบั้งไฟ พิธีแห่แถน การอ้อนวอนฝน ฯลฯ ซึ่งเป็นรูปธรรมของความเชื่อที่ดำรงอยู่

[4] บทบาทในสังคมร่วมสมัย ได้แก่ การนำตำนานพญาแถนมาใช้ในการสร้างความยึดเหนี่ยว สื่อสารอัตลักษณ์ และควบคุมทางสังคมในสังคมพหุลักษณะ

[5] การสร้างสำนึกร่วมและอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ทำให้คนในกลุ่มชาติพันธุ์รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน แม้มีความหลากหลายภายใน

[6] ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม เกิดขึ้นเมื่อมีการแลกเปลี่ยน ยอมรับ และปรับเปลี่ยนความเชื่อต่อพญาแถนระหว่างกลุ่มชนในลุ่มน้ำโขง

[7] ความเข้าใจและการอยู่ร่วมในสังคมพหุลักษณะ โมเดลนี้นำไปสู่เป้าหมายการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในความหลากหลาย โดยใช้ “นิทานพญาแถน” เป็นสื่อกลาง

9. ผลสัมฤทธิ์ขององค์ความรู้ใหม่:

- 1) เสนอ กรอบแนวคิดใหม่ ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ไทย-ลาวผ่านข้อมูลคติชน
- 2) ช่วย อธิบายพลวัตของชาติพันธุ์สัมพันธ์ ในสังคมพหุลักษณะ
- 3) สามารถประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม หรือการสร้างความร่วมมือระหว่างชาติพันธุ์ในภูมิภาคอุษาคเนย์

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2506). ประชุมพงศาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติเล่ม 1. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2523). คติชาวบ้านอีสาน. เอกสารทางวิชาการศูนย์ศิลปและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา.
- จินดารัตน์ โพธิ์นอ. (2558). สังคมพหุลักษณะ. เดลินิวส์ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2564. จาก <https://www.dailynews.co.th/article/334869>.
- ชลธิรา สัตยาวัฒนา. (2562). ต้า แถน กำเนิดรัฐไท สวรรกรากต้นตอ คนไท ชุมชนไท-ลาว และความเป็นไท/ไต/ไทย/สยาม. กรุงเทพฯ : ชนนิยม.
- ธวัช ปุณโณทก. (2530). วัฒนธรรมพื้นบ้าน: ความเชื่อ. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิติ ภาวครพันธุ์. (2558). ชวนถก ชาติและชาติพันธุ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์.
- ประสิทธิ์ ลิปรีชา. (2557). บทความปริทรรศน์ : กระบวนทัศน์การศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง : ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2557, หน้า 219-242.
- ไพโรจน์ เพชรสังหาร. (2553). ตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง (ฉบับพระอริยานุวัตร). กาฬสินธุ์: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดกาฬสินธุ์.
- ภิรนัย โชติกันตะ. (2531). นิยายปรัมปราเรื่องเถา: วิเคราะห์ความเชื่อตามพงศาวดารล้านช้าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาบุญมี เทบสีเมือง. (2554). หินดาว เล่านิทานพญาเถา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ตถาคตพับลิเคชั่น.
- วิไลวรรณ ขนิษฐานนท์. (2554). คนสุโขทัยบุกเบิกมาจากกลุ่มน้ำแดงในเวียดนาม : หลักฐานจากภาษาในปฏิทินโบราณและจารึกสุโขทัย. วารสารไทคดีศึกษา ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (เมษายน-กันยายน 2554).
- ศรีศักร วัลลิโภดม และ สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2534). ไทยน้อย ไทยใหญ่ ไทยสยาม. ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- สีลา วีระวงศ์. (2529). อีสานสอง. อุบลราชธานี: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2546). ประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรม ของ ภาษาและวรรณคดีในสยามประเทศ. ศิลปวัฒนธรรม

ฉบับพิเศษ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

สุเทพ ไชยชน์ชู. (2557). นิทานพญาแถนแก่นตำนานอาเซียน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ตาปลาพับลิเคชั่น.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2561). พจนานุกรมศัพท์มานุษยวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสภา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

อนุমানราชธน (พระยา). (2515). เรื่องของชาติไทย. กรุงเทพฯ : บรรณาการ.

Geertz, C. (1973). The Interpretation of Culture. Basic Books.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

อีสานเปลี่ยนโลก : พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power
เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI
Isan Changing the World: Buddhist Innovations
for Developing Soft Power Toward a Peaceful
and Equitable Society in the AI Era

พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต

นิเทศ สนั่นนารี อมรรัตน์ เตชะนอก

Phra Rajapattanavachrabundit

Nites Sanannaree Amonrat Techanok

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

Corresponding Author Email: sukanya.aru@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวความคิดการพัฒนา “อีสานเปลี่ยนโลก” ผ่านกระบวนการ “พุทธนวัตกรรม” ที่มุ่งสร้างซอฟต์แวร์ (Soft Power) บนฐานคุณค่าทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอีสาน เพื่อขับเคลื่อนสังคมไปสู่สันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI ศึกษาโดยใช้การทบทวนเอกสารทางวิชาการ รายงานวิจัย บทความ และข้อมูลจากเวทีเสวนา เรื่อง “อีสานเปลี่ยนโลก : Soft Power สู่สังคมโลกในยุค AI” การประชุมวิชาการ ระดับชาติ ครั้งที่ 7 ระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5 อีสานเปลี่ยนโลก : พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI ภายใต้กรอบแนวคิด “อริยสัจ 4” ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การระบุปัญหา (ทุกข์) การค้นหาสาเหตุ (สมุทัย) การกำหนดเป้าหมายของการดับทุกข์ (นิโรธ) และการเสนอแนวทางการปฏิบัติ (มรรค) เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างมีจิตวิญญาณและยั่งยืน ผลการวิเคราะห์พบว่า Soft Power ที่ตั้งอยู่บนฐานพุทธธรรมสามารถพัฒนาเป็นกลยุทธ์การสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีพุทธนวัตกรรมเป็นพาหะเชื่อมโยงเทคโนโลยีสมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสอดคล้องและกลมกลืน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายแห่ง “การพัฒนาอย่างยั่งยืนบนฐานจิตวิญญาณ” ที่ประชาชนมีศักยภาพในการกำหนดอนาคตตนเองอย่างมีคุณค่า อีสานสามารถยืนหยัดในเวทีโลกด้วยอัตลักษณ์ของตน และเกิดสังคมที่มีสันติสุข ความเสมอภาค และภูมิคุ้มกันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุค AI อย่างแท้จริง ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดการพัฒนา “อีสานเปลี่ยนโลก” ผ่านกระบวนการ “พุทธนวัตกรรม” ที่มุ่งสร้างซอฟต์แวร์ (Soft Power) (Soft Power) บนฐานคุณค่าทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอีสาน เพื่อขับเคลื่อนสังคมไปสู่สันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI โดยใช้กรอบแนวคิด “อริยสัจ 4” ประกอบด้วย 1) ทุกข์ : ปัญหาเชิง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

โครงสร้างของสังคมอีสานในยุค AI สังคมอีสานเผชิญความเหลื่อมล้ำ การพลัดถิ่น และการกีดกันอัตลักษณ์จากโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยี ความขัดแย้งทางความคิดและการขาดสติในการใช้เทคโนโลยีกีดกันสายใยชุมชนและนำมาซึ่งความโดดเดี่ยวทางจิตวิญญาณ 2) สมุทัย : ต้นเหตุแห่งทุกข์ในบริบทปัจจุบัน ต้นตอของความทุกข์คือการพัฒนาที่ขาดปัญญาและคุณธรรม โดยเฉพาะระบบบริโภคนิยมที่เน้นกำไร และการละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ AI โดยขาดสติและจริยธรรมยิ่งสร้าง "ทุกข์ใหม่" และเร่งความเปราะบางในชีวิตผู้คน 3) นิโรธ: ภาพอนาคตแห่งการดับทุกข์ด้วยพุทธนวัตกรรม เป้าหมายคือการสร้าง "สังคมที่มีหัวใจ" โดยใช้พุทธนวัตกรรมผสานหลักธรรมเพื่อความสมดุลระหว่างเทคโนโลยีและจิตใจ รวมถึงการยกระดับศิลปวัฒนธรรมอีสานเป็น Soft Power และสร้าง "Buddha-AI" ที่เข้าใจและมีเมตตา และ 4) มรรค: เส้นทางแห่งการพัฒนา Soft Power เจริญพุทธอย่างยั่งยืน เส้นทางสู่สังคมสันติสุขคือการประยุกต์ใช้ อริยมรรคมีองค์ 8 ในการพัฒนา Soft Power เจริญพุทธโดยมุ่งเห็นศักยภาพ สื่อสารด้วยเมตตา สร้างอาชีพสุจริต เพียรอย่างมีสติ และมีจิตที่มั่นคงเพื่อความเจริญที่ยั่งยืน

คำสำคัญ พุทธนวัตกรรม , ซอฟต์พาวเวอร์, อริยสัจ 4 ,อีสานเปลี่ยนโลก,สังคมสันติสุขและความเสมอภาค

Abstract

This article aims to analyze the development concept of "Isan Changing the World" through the process of "Buddhist Innovation," which seeks to build soft power based on Buddhist values and Isan culture in order to lead society toward peace and equity in the AI era. The study employs a review of academic literature, research reports, articles and information from the seminar on "Isan Changes the World : Soft Power to the Global Society in the AI Era", the 7th and the 5th International Conference Isan Changes the World : Buddhist Innovation for developing Soft Power toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era using the framework of the Four Noble Truths : identifying the problem (Dukkha), analyzing the causes (Samudaya), setting the goal of the cessation of suffering (Nirodha), and proposing practical paths (Maggā) to foster spiritually grounded and sustainable transformation.

The analysis reveals that soft power grounded in Buddhist principles can serve as a strategic foundation for cultivating mental, social, and cultural immunity. Buddhist innovation acts as a medium to harmoniously integrate modern technology with local wisdom, aiming toward the goal of "spiritual-based sustainable development." This empowers people to shape their own future with dignity, allowing Isan to stand on the global stage with its authentic identity while fostering a society of peace, equity, and resilience amidst the changes brought by AI.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

The study finds that the “Isan Changing the World” concept, driven by Buddhist innovation, creates soft power rooted in the values of Buddhism and Isan culture. It uses the Four Noble Truths as a conceptual framework:

1. Dukkha: Structural problems in Isan society in the AI era, such as inequality, migration, and erosion of identity due to globalization and technology, as well as social fragmentation and spiritual isolation.

2. Samudaya: The root causes of suffering include development without wisdom or morality, a profit-driven consumerist mindset, and the neglect of local wisdom. AI used without mindfulness or ethics worsens existing suffering and deepens human vulnerability.

3. Nirodha: The envisioned future is a “society with a heart,” achieved by integrating Buddhist innovations with moral principles to balance technology and inner life. This includes elevating Isan’s arts and culture as soft power and creating “Buddha-AI” — a compassionate and understanding form of artificial intelligence.

4. Magga: The path to sustainable development of Buddhist soft power through application of the Noble Eightfold Path — recognizing potential, communicating with compassion, promoting ethical livelihoods, practicing mindful perseverance, and nurturing inner stability for holistic and enduring progress.

Keywords : Buddhist Innovation, Soft Power ,The Four Noble Truths , Isan Changing the World, Peaceful and Equitable Society

บทนำ

คำว่า “อีสาน” คือคำที่เกิดขึ้นจากนโยบายและบทบาททางการเมืองของชนชั้นปกครองสยาม ที่มีต่อพื้นที่อีสานตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2430 อันทำให้คำดังกล่าวเจือปน ไปด้วยอุดมการณ์ในความเป็นไทย แต่จากความเป็นจริงที่ว่า คำว่าอีสานเกิดขึ้นเพื่อยามพื้นที่ที่ราบสูงโคราชในฐานะหน่วยการเมืองที่ขึ้นกับ รัฐสยามที่กรุงเทพฯ โดยไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อใช้อธิบายบรรดาสรรพสิ่ง ที่มีอยู่ในพื้นที่ที่ถูกเรียกว่าอีสาน เมื่อประกอบกับที่พบว่า คำดังกล่าวนี้ มักถูกอธิบาย ในลักษณะที่สัมพันธ์กับความศิวิไลซ์แบบลาว อันทำให้คำว่า อีสานเต็มไปด้วยภาวะกำกวมและคลุมเครือ รวมทั้งไม่ลงตัวสำหรับการอธิบาย เกี่ยวกับสรรพสิ่งที่มีอยู่ในพื้นที่อีสาน(เชิดชาย บุตดี และ วิศรุต พึ่งสุนทร,2566,86) เมื่อศึกษาความเป็นอีสาน นักวิจัยท่านหนึ่งได้จำแนกการนำเสนอความเป็นอีสานที่ปรากฏได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ความเป็นอีสานในฐานะผู้ได้รับผลกระทบทางการเมือง ความเป็นอีสานในฐานะผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย การพัฒนาและทุนนิยม และความเป็นอีสานที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตชนบท(นีนนิมมาน ยอดเมือง และ ชัยรัตน์ พลมุข ,2567,152) ในห้วงเวลาที่โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่จากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) การพัฒนา

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ที่ยั่งยืนมีอาจอาศัยเพียงนวัตกรรมทางวัตถุหรือเศรษฐกิจเท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีพลังขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม คุณธรรม และจิตวิญญาณควบคู่กันไป ภูมิภาคอีสานของไทยในฐานะแหล่งอารยธรรมที่อุดมด้วยพระพุทธศาสนา ศิลปะพื้นบ้าน และภูมิปัญญาชุมชน มีศักยภาพในการพัฒนา Soft Power เชิงพุทธ เพื่อสร้างแบบจำลองใหม่แห่งการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 บทความนี้นำเสนอการวิเคราะห์เชิงพุทธภายใต้กรอบ “อริยสัจ 4” เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของพุทธนวัตกรรมในการเปลี่ยนแปลงอีสานสู่ศูนย์กลางของสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในโลกยุคใหม่ ประธานและองค์ปาฐกในพิธีเปิดและบรรยายพิเศษโดยพระเดชพระคุณพระพรหมวัชรธีรอาจารย์ศาสตราจารย์ ดร. ได้จุดประกายวิสัยทัศน์ “อีสานเปลี่ยนโลก” โดยมองว่าภาคอีสานมีศักยภาพสูงในการสร้างสังคมแห่งสันติสุขและความเสมอภาค พระเดชพระคุณได้เน้นย้ำว่า “พุทธนวัตกรรม” และ “Soft Power” ที่มีรากฐานจากวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาอันลึกซึ้ง คือกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนภาครัฐเพื่อยกระดับอีสานเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยได้สรุปเป็น “พิมพ์เขียวสู่ความสำเร็จ เป็นคำขวัญว่า “พระวิปัสสนาจารย์ดี มีเจตีย์ดัง มีพระพุทธรูปขลัง คับคั่งด้วยกิจกรรม” ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และสร้างสังคมสันติสุขและความเสมอภาคได้ ” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพลิกโฉมการศึกษาสงฆ์ในภูมิภาคอีสาน ให้มีความทันสมัย เชื่อมโยงกับชุมชน และตอบโจทย์การพัฒนาสังคมในทุกมิติ อันเป็นรากฐานที่นำไปสู่การก่อตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งได้กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับสูงและเป็นเวทีแห่งการสร้างพลังปัญญาเพื่อพัฒนาการศึกษาของสงฆ์และคฤหัสถ์ในภาคอีสานอย่างยั่งยืน เหตุผลสำคัญที่บทความนี้เลือกใช้ “กระบวนการอริยสัจ 4” เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ก็เพราะต้องการให้การพัฒนาแนวคิด “อีสานเปลี่ยนโลก” มิใช่เป็นเพียงการตั้งเป้าหมายเชิงนโยบายหรือการขับเคลื่อนเชิงวาทกรรม หากแต่เป็นกระบวนการที่ลึกซึ้ง เป็นระบบ และไม่ประมาท โดยเริ่มจากการ ตระหนักรู้ปัญหา (ทุกข์) อย่างเท่าทัน มิใช่ปฏิเสธหรือกลบเกลื่อนความเจ็บปวดที่ฝังอยู่ในสังคมอีสาน ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การสูญเสียรากวัฒนธรรม หรือวิกฤติความสัมพันธ์ในครอบครัว และชุมชน จากนั้นคือการ ค้นหาสาเหตุของปัญหา (สมุทัย) อย่างตรงไปตรงมา เพื่อเข้าใจโครงสร้างเชิงลึกที่ก่อให้เกิดทุกข์ เช่น ระบบการศึกษา การพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น หรือการขาดพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ให้คุณค่ากับอัตลักษณ์ของอีสานเอง เมื่อเข้าใจปัญหาและเหตุแห่งปัญหาอย่างแจ่มชัด จึงสามารถ กำหนดเป้าหมายแห่งการดับทุกข์ (นิโรธ) ได้อย่างไม่เลื่อนลอย ซึ่งในที่นี้คือการสร้าง “Soft Power เชิงพุทธ”¹ บนฐานของพุทธปัญญาและวัฒนธรรมอีสาน ที่สามารถตอบสนองต่อโลกยุค AI ได้อย่างลุ่มลึกและมีรากเหง้า สุดท้ายคือการ เสนอแนวทางการปฏิบัติ (มรรค) ซึ่งมีได้เป็นเพียงข้อเสนอเชิงนโยบายทั่วไป แต่คือการประยุกต์ “พุทธนวัตกรรม” ให้กลายเป็นแนว

¹ “Soft Power เชิงพุทธ” คือ พลังอ่อนโยนจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่หล่อหลอมจิตใจและวัฒนธรรมของผู้คน ผ่านการตระหนักรู้ในปัญหาของชีวิต (ทุกข์), วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (สมุทัย), มุ่งสู่เป้าหมายในการแก้ปัญหา (นิโรธ) และเดินตามแนวทางในการแก้ปัญหาด้วย ศิล สมาธิ และปัญญา(มรรค 8) โดยอาศัยเป็นเครื่องมือพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาอีสานสู่การเปลี่ยนที่ดีขึ้น ผ่านกระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยเทคโนโลยี และการอยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาคในยุค AI โดยไม่ละทิ้งรากเหง้าทางจิตวิญญาณสามารถนำไปสู่สังคมแห่งสันติสุขอย่างแท้จริง”

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ทางการดำเนินชีวิต การออกแบบเทคโนโลยี การสร้างสื่อ วัฒนธรรม หรือการพัฒนาอาชีพ ที่ตั้งอยู่บนสัมมา ทั้งความคิด คำพูด การงาน และจิตใจ กล่าวโดยสรุป การใช้กรอบ “อริยสัจ 4” ช่วยให้แนวคิด “อีสานเปลี่ยนโลก” มีความสมดุลระหว่าง “การตระหนักรู้” กับ “การลงมือทำ” มีเป้าหมายชัดเจนว่าต้องการสร้าง การเปลี่ยนแปลงอย่างมีจิตวิญญาณ และมั่นคงในหลักพุทธธรรม เพื่อให้อีสานสามารถยืนหยัดอย่างมีคุณค่าในโลกยุคใหม่ โดยไม่ละทิ้งรากเหง้าของตนเอง กระบวนการ “พุทธนวัตกรรม” ที่มุ่งสร้างซอฟต์แวร์ (Soft Power) เพื่อให้อีสานเปลี่ยนโลกจากแนวคิดที่สะท้อนการปฏิรูปและพลิกโฉมภูมิภาคอีสานให้เป็นต้นแบบของการพัฒนาอย่างมีเอกลักษณ์ โดยใช้ทุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และคุณค่าทางพระพุทธศาสนา มาสานกับนวัตกรรมร่วมสมัย เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในระดับโลกทั้งด้านจิตใจ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้พุทธนวัตกรรม คือ การประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะแนวคิดจากอริยสัจ 4 หรือมัชฌิมาปฏิปทา ร่วมกับองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างรูปแบบใหม่ของการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติของจิตใจ ชุมชน และนโยบายสาธารณะไปสู่การพัฒนา Soft Power ได้แก่กระบวนการสร้างและส่งเสริมพลังอ่อนที่เกิดจากวัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม และอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อให้สามารถโน้มน้าว สร้างแรงบันดาลใจ และเปลี่ยนแปลงความคิดหรือพฤติกรรมของผู้อื่นได้ โดยไม่ต้องใช้กำลังหรืออำนาจบังคับ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ สังคมสันติสุข ได้แก่ภาวะของสังคมที่ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบ มีเมตตา เข้าใจกัน เคารพในความแตกต่าง มีความมั่นคงทางจิตใจและความยุติธรรมทางสังคม บนพื้นฐานของปัจจัยแห่งธรรมะ ความรัก และความร่วมมือ และความเสมอภาค คือ ภาวะที่ประชาชนทุกคนได้รับสิทธิโอกาส และการปฏิบัติที่เป็นธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ เชื้อชาติ ศาสนา ถิ่นกำเนิด หรือสถานภาพทางเศรษฐกิจ และเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างเท่าเทียม ในยุค AI หรือช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านสังคมเข้าสู่ยุคของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) ที่เทคโนโลยีสามารถคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจริยธรรมในระดับลึกสำหรับกระบวนการ “พุทธนวัตกรรม” ที่มุ่งสร้างซอฟต์แวร์ (Soft Power) บนฐานคุณค่าทางพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ 4 และวัฒนธรรมอีสาน มีดังนี้

1. ทุข : ปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมอีสานในยุค AI

แม้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะอุดมสมบูรณ์ด้วยมรดกทางพุทธศิลป์ วัฒนธรรมชุมชน และรากฐานทางจิตวิญญาณอันยาวนาน ทว่าคุณค่าเหล่านี้กลับถูกบดบังด้วยความท้าทายเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชากร ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสังคมที่ยังรากลึก เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ประชากรวัยหนุ่มสาวจำนวนมากอพยพย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เขตเมืองและต่างประเทศ ส่งผลให้โครงสร้างประชากรในพื้นที่เดิมเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ ระบบการศึกษาที่มีอยู่ยังไม่สามารถตอบสนองบริบทและความเป็นอีสานได้อย่างแท้จริง ยิ่งไปกว่านั้น ความหลากหลายทางความคิดและความเชื่อได้กลายเป็นช่องว่างที่นำไปสู่ความขัดแย้งภายในชุมชน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ขาดการพิจารณาไตร่ตรองยังคงเป็นปัจจัยสองคมที่แม้จะเปิดกว้างสู่โอกาส แต่กลับลดทอนการรับฟังและความเข้าใจอันลึกซึ้งซึ่งระหว่างกัน สถานการณ์เหล่านี้สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างที่มองไม่เห็นได้ด้วยตาเปล่า แต่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สามารถสัมผัสได้จากความรู้สึกของคนในชุมชน ความล้มเหลวของคนรุ่นใหม่ในการตัดสินใจอยู่หรือไป และความเจ็บเหงาของพื้นที่สาธารณะที่เคยเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมชุมชน ความท้าทายเหล่านี้มีใช้จุดสิ้นสุด หากแต่เป็นสัญญาณที่เรียกร้องให้มีการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งและเริ่มต้นแสวงหาแนวทางแก้ไขบนพื้นฐานของความเข้าใจเชิงพุทธปัญญาอย่างแท้จริง

เมื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของสังคม การพัฒนาในยุคปัจจุบันจึงไม่ควรมองแค่เรื่องความทันสมัยหรือความสะดวกสบายเท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญกับจริยธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้ความก้าวหน้าทางวัตถุไม่แยกออกจากการพัฒนาจิตใจ แม้ว่าเราจะอยู่ในโลกที่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลา แต่หลายคนกลับรู้สึกโดดเดี่ยว ห่างเหินจากความสัมพันธ์ที่แท้จริง และเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับคุณค่าของชีวิต เพราะการแสวงหาความสุขจากสิ่งภายนอกเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ สิ่งเหล่านี้คือรูปแบบหนึ่งของ “ความทุกข์” ในส่วนของการพิจารณาถึง ‘ทุกข์’ อันเป็นสภาพปัญหาและความท้าทายที่ภาคอีสานกำลังเผชิญหน้า ในเวทีเสวนาเรื่อง “อีสานเปลี่ยนโลก : Soft Power สู่มجتمعโลกในยุค AI” ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 5 ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ดำเนินรายการเสวนาโดย รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งวิทยากรท่านแรก คือ ดร. สุทิน คลังแสง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย จังหวัดมหาสารคาม อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้เน้นย้ำถึงศักยภาพและ “ทุน” ที่สำคัญของภาคอีสานที่ยังไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ โดยท่านได้เปรียบอีสานเป็น ‘ยางล้อที่ 4 ที่อ่อนแอ’ ของรถยนต์ประเทศไทย ซึ่งจุดรั้งการพัฒนาโดยรวมของประเทศ และได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาและความเหลื่อมล้ำ ท่านชี้ให้เห็นปัญหาความเหลื่อมล้ำของอีสาน (GDP ต่ำสุด คนจนเยอะสุด สิ่งที่เกิดขึ้นทั้งในชีวิตส่วนตัวและในสังคมโดยรวม สถานการณ์แบบนี้ทำให้เราต้องย้อนกลับมามองพลังภายในที่สามารถเยียวยาและพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน นั่นคือ พลังแห่งปัญญา ความเมตตา และความกรุณา พร้อมทั้งศิลปวัฒนธรรมที่มีรากฐานจากพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่สามารถนำมาใช้เป็นพลังบวกที่ช่วยให้สังคมและเทคโนโลยีเติบโตไปพร้อมกับความสงบ ความเข้าใจ และการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณค่าในยุคใหม่ได้อย่างแท้จริง

จากการศึกษาข้อมูลในแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พ.ศ. 2561 – 2565 (ฉบับทบทวน, 2565, 28-40)) สรุปผลการพิจารณาแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2566 – 2570 ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 (สรุปผลการพิจารณาแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2566-2570 ฉบับทบทวน, 2567, 1-5) , (โอม ฉัตรนนท์, 2563, 81-104) และ (อุกฤษฏ์ เฉลิมแสน, 2563, 1-34) สามารถวิเคราะห์เป็น ปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมอีสานในยุค AI มี 8 ประการ คือ 1) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการศึกษา 2) การถูกกลืนอัตลักษณ์ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ 3) ความขัดแย้งทางความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรม 4) ความเปลี่ยนแปลงในครอบครัวและเครือญาติ 5) ช่องว่างระหว่างวัยและค่านิยม 6) การใช้เทคโนโลยีโดยปราศจากจริยธรรม 7) ภาวะวิกฤติระดับโครงสร้างและจิตวิญญาณ และ 8) สัญญาณแห่งการเปลี่ยนผ่าน ดังตารางที่ 1 และ ภาพที่ 1

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ตารางที่ 1 ปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมอีสานในยุค AI

ประเด็นปัญหา	คำอธิบาย
1) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการศึกษา	ภาคอีสานเผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ รายได้และโอกาส เนื่องจากการพึ่งพาตลาดที่ไม่สมดุล การพัฒนาเชิงพื้นที่ไม่เท่าเทียม ระบบการศึกษายังไม่ครอบคลุม ตอบโจทย์อาชีพอย่างทั่วถึง แรงงานมีผลิตภาพต่ำ ภาคการเกษตรขาดความมั่นคง รายได้ตกต่ำ ขาดตลาดรองรับ ขณะที่อุตสาหกรรมมีมูลค่าสูงกว่า ส่งผลให้คนจนยังมีสัดส่วนสูงและมีหนี้สินมากในระดับครัวเรือน
2) การถูกกลืนอัตลักษณ์ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์	อัตลักษณ์อีสานยังยึดติดภาพรวมแบบ "คนอีสาน" ที่เน้นวัฒนธรรมลาว-ไทย จึงไม่สามารถสะท้อนหรือครอบคลุมความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น ชาวผู้ไทย กะเลิง เขมร หรือชาวนน ไช่ กูย ได้อย่างแท้จริง ความพยายามสร้างภาพจำแบบเดียว ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบขาดพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายพัฒนาส่งผลต่อการธำรงอัตลักษณ์และโอกาสในสังคมร่วมสมัย
3) ความขัดแย้งทางความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรม	ภาคอีสานยังขาดการกระจายโอกาสทางสังคมและการเมืองอย่างทั่วถึง ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนชายขอบไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือเข้าถึงทรัพยากรอย่างเป็นธรรม อันเนื่องมาจากค่านิยมการเลือกตั้งจากปัจจัยเศรษฐกิจศาสตร์ทางการเมือง
4) ความเปลี่ยนแปลงในครอบครัวและเครือญาติ	ปัจจัยด้านเศรษฐกิจครัวเรือน เช่น รายได้ไม่มั่นคง หนี้สินสูง และต้นทุนชีวิตที่เพิ่มขึ้น ล้วนส่งผลต่อระดับความสุขและความมั่นคงในชีวิตของประชาชน
5) ช่องว่างระหว่างวัยและค่านิยม	ภาคอีสานเผชิญช่องว่างระหว่างวัยและความเหลื่อมล้ำทางค่านิยม ซึ่งส่งผลต่อความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันของคนต่าง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

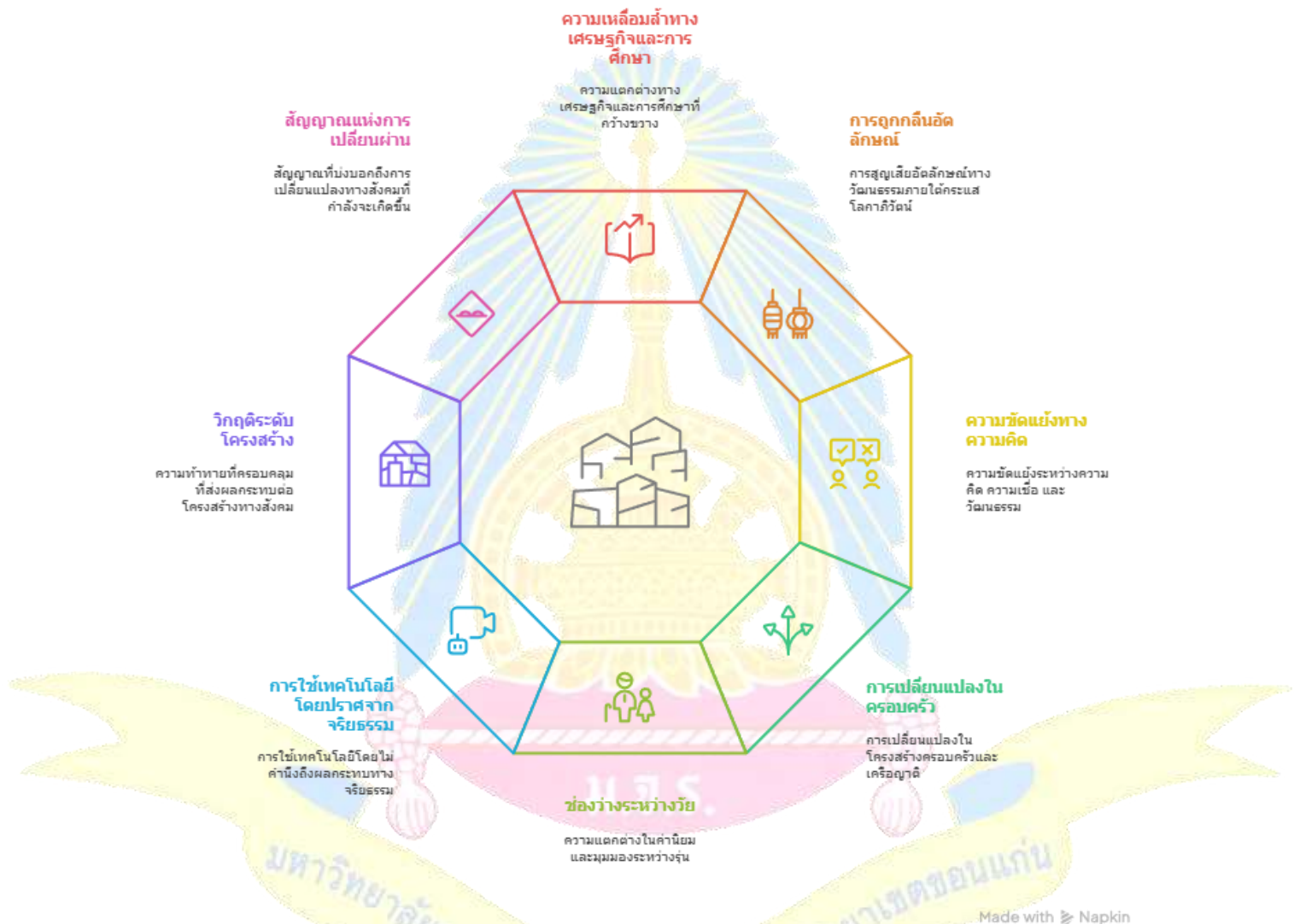
"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ประเด็นปัญหา	คำอธิบาย
	รุ่นในครอบครัวและชุมชนขณะเดียวกัน ปัญหาคืออาชญากรรมและยาเสพติดยังแพร่หลาย โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน สะท้อนถึงภาวะเสี่ยงและการขาดกลไกป้องกันทางสังคมที่เข้มแข็ง
6) การใช้เทคโนโลยีโดยปราศจากจริยธรรม	ปัญหาในภาคอีสานคือ อาชญากรรมและยาเสพติดยังคงแพร่ระบาด ส่งผลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ขาดเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง ภูมิคุ้มกันทางสังคมยังไม่เพียงพอ และการป้องกันเชิงรุกกับความร่วมมือระหว่างภาครัฐและท้องถิ่นยังไม่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน
7) ภาวะวิกฤติระดับโครงสร้างและจิตวิญญาณ	ภาคอีสานเผชิญปัญหาการพัฒนาแบบกระจุกตัวและการกำหนดอัตลักษณ์แบบลำดับชั้น ส่งผลให้ระดับความสุขโดยรวมลดลงมาก โดยเฉพาะความเข้มแข็งของชุมชนและสุขภาพสุขภาพกายใจ นอกจากนี้ ปริมาณขยะจำนวนมากในพื้นที่ยังไม่สามารถจัดการได้ตามมาตรฐาน ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน
8) สัญญาณแห่งการเปลี่ยนผ่าน	ปัญหาด้านการค้าและการลงทุนของ SMEs ในภาคอีสาน คือภาคบริการยังเชื่อมโยงกับสินค้าชุมชนและการท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ ส่งผลให้รายได้ไม่กระจายสู่ชุมชนอย่างทั่วถึง นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดมาตรฐานและความครบวงจร รวมถึงการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดยังไม่เพียงพอ ทำให้ศักยภาพการพัฒนาท่องเที่ยวและธุรกิจบริการยังไม่เต็มที่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมอีสานในยุค AI

ภาพที่ 1 ปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมอีสานในยุค AI

2. สมุทัย : สาเหตุปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมอีสานในยุค AI

เมื่อมองให้ลึกเข้าไปในภาคอีสาน จะเห็นว่าปัญหาและความทุกข์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ได้มาจากแค่โลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเท่านั้น แต่มาจากสาเหตุสำคัญคือการยึดติดกับการพัฒนาที่ขาดสติและคุณธรรม เรามักจะเห็นว่าคนเราให้ความสำคัญกับเงินทองและกำไรมากเกินไป จนมองข้ามชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของคนอื่น ความสุขกลายเป็นแค่ของซื้อของขาย ทำให้วัฒนธรรมและสิ่งดีๆ ที่เคยมีก็ลดค่าลง กลายเป็นแค่เครื่องมือหาเงิน ความคิดแบบ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

"ต้องทันสมัย" ทำให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สอนเรื่องความพอดีและทำให้คนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนถูกลืมไป สังคมที่เราเคยอยู่ร่วมกันด้วยความศรัทธา เมตตา ตอนนี้นักต้องมาเจอการแข่งขัน การเปรียบเทียบ และการใช้จ่ายไม่หยุดหย่อน เมื่อเทคโนโลยีเข้ามาในชีวิตเราเร็วมาก แต่เราไม่ได้คิดให้ลึกก่อนใช้ ทำให้เราเอาแต่ตามความสะดวกและความเร็ว จนลืมไปว่า "เราใช้เทคโนโลยีไปทำไม และมันกำลังทำให้จิตใจเราเปลี่ยนไปในทางไหน" การพัฒนา AI ที่เน้นแค่ความเก่งและเข้ามาแทนที่คน ถ้าไม่มีเรื่องคุณธรรมเป็นฐาน อาจจะสร้างปัญหาเก่าให้แย่ลง และสร้างปัญหาใหม่ๆ ที่มองไม่เห็นให้เกิดขึ้นในใจคนด้วยซ้ำ การที่เรายึดติดกับความสำเร็จที่เป็นตัวเงิน หลงเชื่อในเทคโนโลยีที่ไม่มีหัวใจ และทิ้งภูมิปัญญาเก่าๆ ที่เป็นรากฐาน ล้วนเป็น "สมุทัย" หรือต้นเหตุของความทุกข์ ที่ทำให้ชีวิตคนประะบางลงจนยากจะแก้ไขด้วยนโยบายอย่างเดียว ถ้าเราไม่หันกลับมาสู่หลักคิดที่ใช้ปัญญาและพุทธธรรม ซึ่งเคยเป็นรากฐานสำคัญของอีสาน พุดง่าย ๆ คือ ปัญหาของอีสานเกิดจากการที่เราไปยึดติดกับสิ่งที่ไม่ใช่แก่นแท้ และลืมรากฐานที่ดีงามที่เคยมีมา ถ้าเราไม่กลับมาใช้ปัญญาและคุณธรรมเป็นหลัก ปัญหาจะยิ่งรุนแรงขึ้น

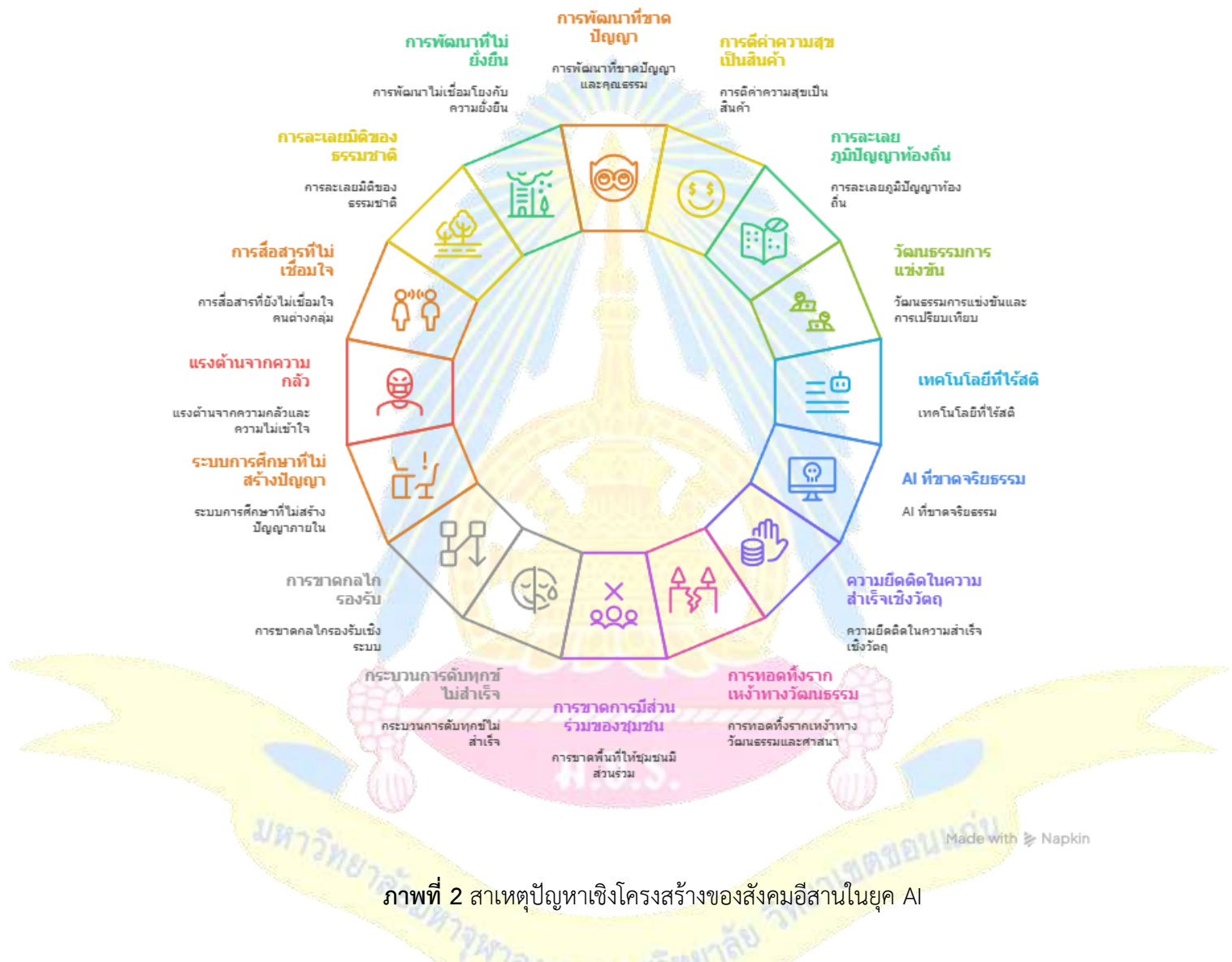
หากการดับทุกข์คือเป้าหมายของการพัฒนาอย่างแท้จริง เราอย่าปล่อยให้กระบวนการคิดและสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นเรื่องของผู้รู้หรือผู้มีอำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะทุกข์ไม่เคยจำกัดอยู่ในห้องประชุม หรือแผนงานบนกระดาษ ทุกข์ฝังรากอยู่ในวิถีชีวิตจริงของผู้คน ในแวตอาของชาวนาอีสานที่แล้งน้ำ ความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นในไทยส่งผลกระทบโดยตรงกับการเกษตรและแหล่งน้ำต่างๆ ในภาคอีสานเช่นเขื่อนแม่กวง ภูมิพลศิริกิติ แม่มอก ห้วยเสลา กระเสียว จุฬาภรณ์ อุบลรัตน์ ลำพระเพลิง ลำทะลุ ลำนางรอง ป่าสักฯ คลองสิียดและหนองปลาไหลส่งผลเสียหายต่อกิจกรรมทางการเกษตรเช่นพื้นดินขาดความชุ่มชื้น พืชขาดน้ำ พืชชะงักการเจริญเติบโต ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพต่ำ รวมถึงปริมาณลดลง ความแห้งแล้งที่เกิดมีผลต่อการเกษตรมักเกิดในฤดูฝนที่มีฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานานส่วนใหญ่เกิดจากฝนแล้งและทิ้งช่วงโดยแต่ละปีจะเกิดขึ้นได้ 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงฤดูหนาวต่อเนื่องถึงฤดูร้อนโดยเริ่มจากปลายเดือนตุลาคมเป็นต้นไป เฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพื้นที่ภาคอีสานจะมีปริมาณฝนลดลงไปเรื่อยๆจนกว่าจะเข้าสู่ฤดูฝนในช่วงกลางเดือนพฤษภาคมของปีถัดไปซึ่งความแห้งแล้งลักษณะนี้จะเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ส่วนความแห้งแล้งอีกช่วงหนึ่งมักเกิดขึ้นในช่วงกลางฤดูฝนคือประมาณปลายเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคมจะมีฝนทิ้งช่วงซึ่งอาจเกิดขึ้นเฉพาะท้องถิ่นหรือบางบริเวณแต่บางครั้งก็อาจครอบคลุมพื้นที่กว้างเกือบทั่วภาคอีสาน(ศรุตฯ สมพงษ์,จินดา แก่นสมบัติ และอภิวัฒน์ บุญเอก,2564,67.

สาเหตุปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมอีสานในยุค AI สรุปได้ดังนี้ 1) การพัฒนาที่ขาดปัญญาและคุณธรรม 2) การตีค่าความสุขเป็นสินค้า 3) การละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) วัฒนธรรมการแข่งขันและการเปรียบเทียบ 5) เทคโนโลยีที่ไร้สติ 6) AI ที่ขาดจริยธรรม 7) ความยึดติดในความสำเร็จเชิงวัตถุ 8) การทอดทิ้งรากเหง้าทางวัฒนธรรมและศาสนา 9) การขาดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วม 10) กระบวนการดับทุกข์ไม่สำเร็จ หากไม่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้มีเสียงและออกแบบอนาคตของตนเอง 11) การขาดกลไกรองรับเชิงระบบ 12) ระบบการศึกษาที่ไม่สร้างปัญญาภายใน 13) แรงต้านจากความกลัวและความไม่เข้าใจ 14) การสื่อสารที่ยังไม่เชื่อมโยงคนต่างกลุ่ม 14) การละเลยมิติของธรรมชาติและ 15) การพัฒนาไม่เชื่อมโยงกับความยั่งยืน ดังภาพที่ 2

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สาเหตุปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมอีสานในยุค AI

ภาพที่ 2 สาเหตุปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมอีสานในยุค AI

3. นิโรธ : ภาพอนาคตแห่งการดับทุกข์ของสังคมอีสานด้วยพุทธนวัตกรรม

เป้าหมายสูงสุดที่เราปรารถนาจะไปถึงถึงสันติสุขและความเสมอภาคในสังคมอีสาน กระแสการเปลี่ยนแปลงของยุคปัญญาประดิษฐ์ ไม่ได้อยู่ที่ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ไม่ได้อยู่ที่อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือความเร็วในการเข้าถึงข้อมูล หากแต่อยู่ที่การสร้าง “สังคมที่มีหัวใจ” สังคมที่มนุษย์มิได้ถูกลดทอนเหลือเพียงผู้ใช้งานเทคโนโลยี แต่กลับเป็นผู้มีจิตตื่นรู้ เข้าใจคุณค่าชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติและเสมอภาค ในยามที่โลกเปลี่ยนแปลงเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ เป้าหมายที่แท้จริงจึงไม่ใช่การเร่งตามโลกให้ทัน หากคือการหยุดทบทวนและใช้ปัญญาเป็นเข็มทิศ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนา พุทธนวัตกรรมในที่นี้จึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือใหม่ทางเทคโนโลยี แต่คือการปลูกชีวิตของหลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4 ให้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนแรงบันดาลใจ สร้างความเพียร และพาผู้คนไม่ให้หลงทางในโลกแห่งข้อมูลและภาพลวง เป้าหมายนี้ยังรวมถึงการพัฒนาผู้นำและนโยบายที่ผิดศีลธรรม ในบริบทของอีสาน งานบุญ ประเพณี หมอลำ และศิลปะการต่อสู้ เช่น มวยไทย มิได้เป็นเพียงความบันเทิงหรือการท่องเที่ยววัฒนธรรม หากเป็น “Soft Power” ที่ยิ่งใหญ่ เป็นอำนาจละมุนที่สามารถสื่อสารคุณค่าร่วมของมนุษย์ได้ดีกว่าภาษาใด ๆ ในโลก เป้าหมายของเราคือการยกระดับศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ให้เป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ ความเข้าใจ และความสมานฉันท์ในยุคที่สังคมกำลังเต็มไปด้วยความแตกต่าง และหากเรามีวิสัยทัศน์กว้างไกลพอ เป้าหมายสุดท้ายที่เราต้องการบรรลุคือการสร้าง “Buddha-AI” ปัญญาประดิษฐ์ด้วย soft power ที่มีจิตเมตตา ซึ่งไม่เพียงประมวลผลข้อมูล นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

พุทธนวัตกรรมที่แท้จริงไม่ได้เกิดขึ้นจากอำนาจส่วนกลางหรือความคิดของชนชั้นนำเพียงลำพัง หากต้องมีรากฐานที่หยั่งลึกในวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะในภูมิภาคอีสานที่เต็มไปด้วยพลังวัฒนธรรม วิถีบุญ และความร่วมแรงร่วมใจ “การดับทุกข์” หรือการแก้ปัญหา จึงไม่ควรถูกออกแบบจากเบื้องบนลงมา แต่ควรเกิดจาก “การร่วมสร้าง” โดยประชาชนเอง ผ่านเวทีเรียนรู้ เวทีสาธารณะ เวทีวัด และเวทีหมู่บ้าน ให้ชาวบ้านได้สื่อสารทุกข์ของตนเอง ถ่ายทอดภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นทุนทางจิตวิญญาณ แล้วนำมาหลอมรวมกับหลักพุทธธรรมและเครื่องมือร่วมสมัย เกิดเป็นพุทธนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความจริงของชีวิตในแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมภาวนาชุมชน การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านรักษาศีล 5 หรือการประยุกต์ศิลปะหมอลำเพื่อสื่อสารเรื่องราวรู้เท่าทัน AI การมีส่วนร่วมเช่นนี้จะทำให้ประชาชนมีใช้เพียงผู้รับนโยบาย หากคือ “ผู้ร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงด้วยหัวใจ”

พุทธนวัตกรรมที่แท้จริง จึงไม่ได้เน้นแค่การพัฒนาเทคโนโลยีหรือระบบอัจฉริยะ แต่ต้องตระหนักถึง “ความสัมพันธ์ระหว่างใจของมนุษย์กับธรรมชาติ” เพราะชีวิตที่มีความสุขอย่างยั่งยืน ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่เบียดเบียนโลกใบนี้ การพัฒนาที่สอดคล้องกับธรรมชาติ จึงเป็นหนทางแห่งสัมมาทิฐิ เช่น การส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง การออกแบบเมืองที่ใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อม หรือการคิดค้นเทคโนโลยีที่ไม่สร้างขยะหรือมลพิษ ในโลกที่ร้อนแรงทั้งภายนอกและภายใน จิตใจที่สงบเย็น และสิ่งแวดล้อมที่อ่อนโยนต่อชีวิต อาจเป็น “ทางสายกลาง” ที่มนุษย์ควรเลือกเดิน ด้วยความรู้สึกถึงความรับผิดชอบและจิตสำนึกต่อสังคมส่วนรวม แนวคิดนี้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของ "อีสานเปลี่ยนโลก : พุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft Power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI" ซึ่งไม่เพียงมุ่งหวังการพัฒนาเชิงเทคโนโลยี แต่ยังเน้นการปลูกพลังภายในของมนุษย์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีสติ สงบ และสมดุลกับธรรมชาติ เมื่อพุทธนวัตกรรมถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน พันพู่ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และเปิดพื้นที่ให้ทุกคนมีส่วนร่วม เป้าหมายของ “สังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI” ก็อาจไม่ใช่แค่ความฝัน แต่กลายเป็นความจริงที่จับต้องได้

แม้ว่าวิถีของพุทธนวัตกรรมจะเต็มไปด้วยความงดงาม แต่เส้นทางนี้ก็ไม่ได้ราบรื่นเสมอไป บางคนอาจไม่เข้าใจ บางคนกลัวเทคโนโลยี หรือบางครั้งอาจมีอุปสรรคจากกลุ่มที่ยึดติดกับผลประโยชน์และอำนาจเดิมการเปลี่ยนแปลงจึง

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ต้องใช้ทั้งความรู้ ความอดทน และความจริงใจ การจะทำให้คนในสังคมเปิดใจยอมรับ จำเป็นต้องมีการสื่อสารที่ตรงไปตรงมา สร้างพื้นที่ให้ทุกคนได้พูดคุย แลกเปลี่ยนโดยไม่ตัดสินกัน และที่สำคัญคือให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตั้งคำถามและหาคำตอบร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงไม่ควรเร่งรัดหรือยัดเยียด แต่ควรค่อย ๆ ปลุกความเข้าใจ ด้วยแบบอย่างให้เห็นผลจริง และเน้นการปรับจากภายในจิตใจของคนออกไปสู่สังคมภายนอก ด้วยใจที่อ่อนโยน แต่มันคงในหลักธรรม เพราะเป้าหมายของพุทธนวัตกรรม ไม่ใช่แค่เรื่องใหม่ ๆ หรือเทคโนโลยีล้ำสมัย แต่คือการสร้าง “สันติสุขและความเสมอภาค” ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงในสังคมของเรา

แม้โลกดิจิทัลจะมีบทบาทมากขึ้นในทุกมิติของชีวิต แต่มนุษย์ก็ยังคงพึ่งพาธรรมชาติในฐานะแหล่งพลังชีวิตอย่างเลี่ยงไม่ได้ พุทธนวัตกรรมที่แท้จริงจึงควรตระหนักถึง “ความสัมพันธ์ระหว่างใจและธรรมชาติ” การดำเนินชีวิตที่ดับทุกข์ได้ต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่เบียดเบียนโลก การพัฒนาที่กลมกลืนกับธรรมชาติจึงเป็นแนวทางแห่งสัมมาทิฐิ ซึ่งอาจแสดงออกผ่านการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง การออกแบบเมืองที่ใกล้ชิดธรรมชาติ หรือการพัฒนาเทคโนโลยีที่ไม่สร้างขยะหรือก่อมลพิษ ในโลกที่ร้อนระอุทั้งภายนอกและภายใน จิตที่สงบเย็น และสิ่งแวดล้อมที่อ่อนโยนต่อชีวิต อาจเป็น “ทางสายกลาง” ที่มนุษยชาติพึงเลือกเดินด้วยความรู้สึกรับผิดชอบและจิตแห่งโพธิ

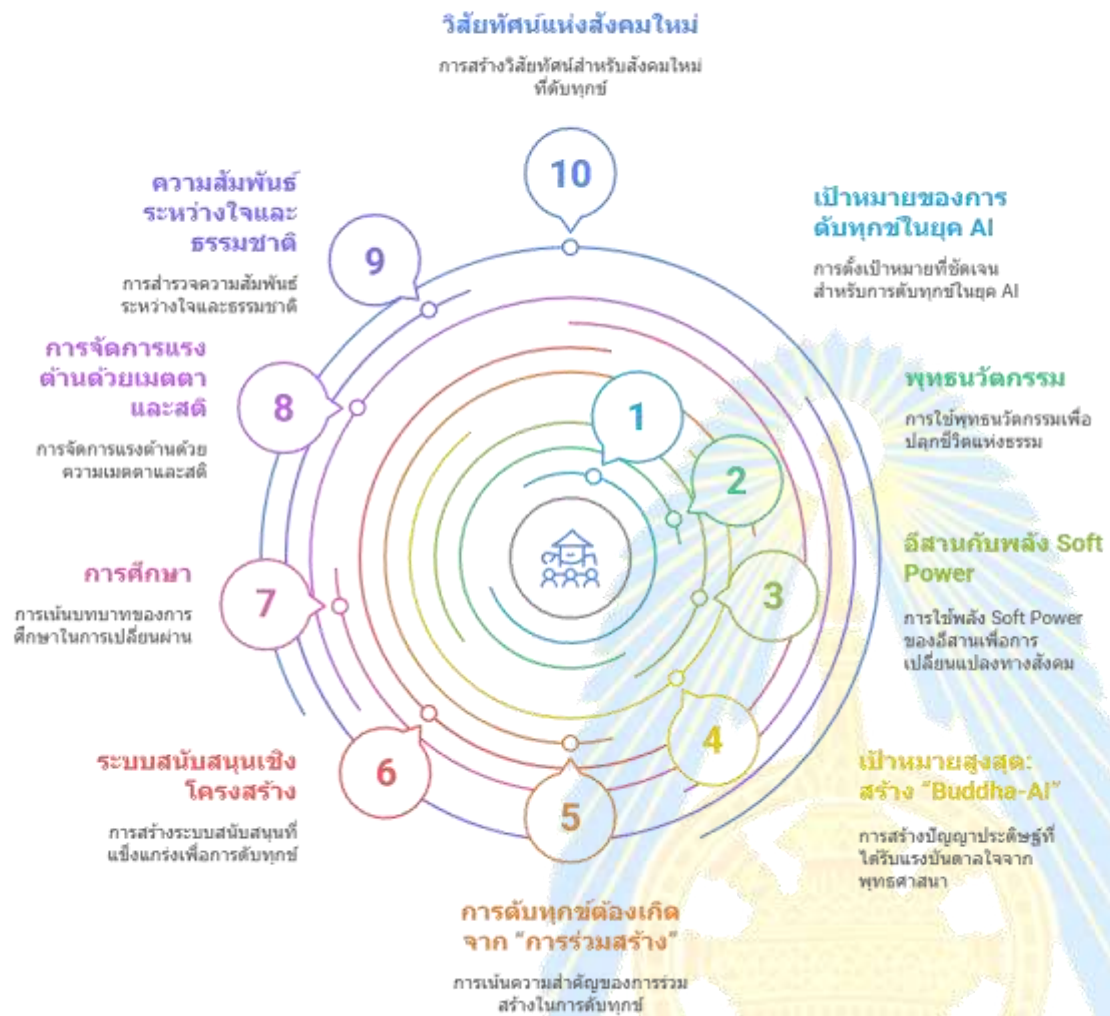
ดังนั้น สังคมที่เราฝันถึง คือสังคมที่สมดุลระหว่างความทันสมัยกับความลึกซึ้งทางจิตใจ ระหว่างปัญญาประดิษฐ์กับปัญญาในหัวใจ ระหว่างการพัฒนาและการตื่นรู้ เป็นสังคมที่สันติภาพภายในและความเสมอภาคที่แท้จริงมิได้เป็นเพียงอุดมคติ แต่กลายเป็นวิถีชีวิตที่ทุกคนเข้าถึงและร่วมสร้างร่วมรักษาไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน ภาพอนาคตแห่งการดับทุกข์ของสังคมอีสานด้วยพุทธนวัตกรรม สรุปได้ดังนี้ 1) เป้าหมายของการดับทุกข์ในยุค AI 2) พุทธนวัตกรรม = การปลุกชีวิตแห่งธรรม 3) อีสานกับพลัง Soft Power 4) เป้าหมายสูงสุด: สร้าง “Buddha-AI” 5) การดับทุกข์ต้องเกิดจาก “การร่วมสร้าง” 6) จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนเชิงโครงสร้าง 7) การศึกษา: แกนกลางของการเปลี่ยนผ่าน 8) การจัดการแรงต้านด้วยเมตตาและสติ 9) ความสัมพันธ์ระหว่างใจและธรรมชาติ และ 10) วิสัยทัศน์แห่งสังคมใหม่ ดังภาพที่ 3

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ภาพอนาคตแห่งการดับทุกข์ของสังคมอีสานด้วยพุทธนวัตกรรม

ภาพที่ 3 ภาพอนาคตแห่งการดับทุกข์ของสังคมอีสานด้วยพุทธนวัตกรรม

4. มรรค : เส้นทางแห่งการพัฒนา Soft Power สู่อีสานเปลี่ยนโลกเชิงพุทธอย่างยั่งยืน

ในโลกที่กำลังเร่งรีบและผันผวนด้วยพลังของเทคโนโลยี อีสานในฐานะแผ่นดินแห่งวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ กำลังยืนอยู่บนทางแพร่งของการเลือกว่าจะกลืนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ หรือจะยืนหยัดเป็นแสงสว่างทางปัญญาที่เปล่งประกายในยุคแห่ง AI และวิถีดิจิทัล การเดินไปสู่จุดหมายแห่ง “สังคมสันติสุขและความเสมอภาคที่แท้จริง” ย่อมต้องอาศัยเส้นทางที่มั่นคงและลึกซึ้ง ซึ่งพุทธศาสนาได้มอบไว้แล้วในรูปของ “อริยมรรคมีองค์ 8” ที่มีใช้เพียงแนวทางหลุดพ้นในเชิงจิตวิญญาณ หากแต่ยังเป็นกรอบคิดในการพัฒนา Soft Power เชิงพุทธให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สันติสุข และเป็นประโยชน์ต่อโลก กล่าวคือ "อีสานบ่ได้เกิดมาเพื่อไหลตามโลก แต่เกิดมาเพื่อเปล่งแสงแห่งปัญญาให้โลกได้รู้จักหัวใจมนุษย์ผ่านวิถีอีสาน" ซึ่งสามารถอธิบายฝ่ายอริยมรรค 8 ดังนี้

1.สัมมาทิฐิ หมายถึง การมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา ไม่ใช่แค่เห็นว่าอีสานเป็นพื้นที่ที่ยากจน หรือมีคนอพยพไปทำงานต่างถิ่นเท่านั้น แต่คือการมองเห็น “คุณค่า” และ “พลัง” ที่ซ่อนอยู่ในวัฒนธรรมอีสานอีสานมีทั้งภูมิปัญญาพื้นบ้าน การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การช่วยเหลือกันในชุมชน และวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง สิ่งเหล่านี้คือ Soft Power ที่สามารถนำมาใช้พัฒนาให้เกิดความสงบ ความเท่าเทียม และสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในยุค AI กล่าวได้ว่า "สัมมาทิฐิ คือการมองอีสานไม่ใช่แค่ดินแดนที่ขาดแคลน แต่มองเห็นว่าอีสานคือพื้นที่แห่งจิตวิญญาณที่มีชีวิต ผ่านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และศิลปะของการอยู่ร่วมกัน" เมื่อเรามองเห็นอีสานในมุมนี้ เราก็มองเห็นโอกาสว่ากลยุทธ์ “อีสานเปลี่ยนโลก” ไม่ได้หมายถึงแค่พัฒนาเศรษฐกิจหรือเทคโนโลยี แต่คือการใช้พลังจากวัฒนธรรมอีสานมาเปลี่ยนโลกให้ดีขึ้น ผ่าน Soft Power ที่เต็มไปด้วยจิตวิญญาณ สติ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งที่ตอบโจทย์การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2.สัมมาสังกัปปะ หมายถึง การตั้งใจคิดดี คิดด้วยเมตตาและความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่คิดร้าย ไม่เบียดเบียน และไม่เห็นแก่ตัว โดยเฉพาะในสังคมที่เต็มไปด้วยความเห็นต่าง ความขัดแย้ง และการแข่งขันสูงเหมือนในปัจจุบัน อีสานควรยืนหยัดด้วยเจตจำนงแห่งเมตตาและความกรุณา นำคุณค่าทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ มาช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาให้มีความหวัง สร้างสมดุลระหว่างความก้าวหน้ากับความเป็นมนุษย์ สิ่งนี้สอดคล้องกับแนวคิด “อีสานเปลี่ยนโลก” ที่ต้องการใช้พลังจากวัฒนธรรมอีสาน หรือ Soft Power มาขับเคลื่อนการพัฒนาใน 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในด้านเศรษฐกิจ อีสานสามารถสร้างระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรม ให้ความสำคัญกับแรงงานในท้องถิ่นและความพอเพียง ไม่เน้นกำไรจนลืมนึกถึงคุณภาพชีวิตคน ในด้านสังคม การส่งเสริมความเมตตาจะช่วยให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบ แม้จะคิดไม่เหมือนกัน แต่ก็รับฟังและเคารพกันได้ ในด้านสิ่งแวดล้อม ความกรุณาทำให้เรารู้จักใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวัง เห็นคุณค่าของธรรมชาติ และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมเพื่อผลประโยชน์เพียงชั่วคราว

3.สัมมาวาจา คือการสื่อสารอย่างมีธรรม ผ่านการสอนของพระวิปัสสนาจารย์ เสียงของหมอลำ คำกลอนของพระนักเทศน์ และภาษาถิ่นอีสานที่ลุ่มลึก ด้วยวาทีธรรมเหล่านี้ ความจริง ความงาม และความดีสามารถแผ่ขยายออกไป กลายเป็นพลังแห่งการเยียวยาสังคมที่บอบช้ำ "เสียงหมอลำบ่แม่นแค่เสียงเพลง แต่คือเสียงของใจที่ย่อยสลายความจริง ความงาม และความดีให้โลกรู้จักความเป็นมนุษย์" หรือ "คำอีสานที่กลั่นจากใจ บ่ได้สื่แค่ถ้อยคำ แต่เป็นวาทีธรรมที่เยียวยาความแตกแยก และปลูกชีวิตให้กลับมามีความหมาย"

4.สัมมากัมมันตะ คืองานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งศีลธรรม การพัฒนาอาชีพเชิงสร้างสรรค์ เช่น การสอนธรรมะของพระวิปัสสนาจารย์ ศิลปินหมอลำ นักมวย นักร้อง ที่ยึดโยงกับคุณธรรม จะทำให้สังคมมีความเจริญทั้งภายนอกและภายใน “เมื่อเฝ้างานด้วยใจที่มีศีล สังคมกะสิได้ผลที่งามทั้งภายนอกและภายใน” หรือ “ศิลปะ ช่างไม้ หรือแม้แต่ AI ถ้าผูกโยงกับคุณธรรม กะกลายเป็นทางสร้างโลกให้ดีขึ้นได้คือกัน” ควรนำจุดแข็งของภาคอีสาน คือชุมชนทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ เช่น ประชากรและขนาดเศรษฐกิจ มีประชากร 1 ใน 3 ของประเทศ และมี GDP รวม 2 ล้านล้านบาท หรือ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

10% ของ GDP ประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ มีอาหารอร่อย (ร้านมิชลินไกด์) วัฒนธรรม โบราณคดีที่ได้รับการรับรองจาก UNESCO เช่น เขาใหญ่, อุทยานธรณีโลกโคราช, บ้านเชียง, ภูพระบาท การท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก และมี Soft Power ที่แข็งแกร่ง เช่น ประเพณี (แห่เทียนพรรษา, บุญบั้งไฟ), หมอลำ, ฝัตาโขม รวมถึงบุคคลที่มีชื่อเสียงระดับโลกอย่างลิซ่าและบัวขาว มีโครงสร้างพื้นฐาน มีมอเตอร์เวย์ รถไฟฟ้าทางคู่ และรถไฟความเร็วสูงที่กำลังก่อสร้าง ซึ่งจะช่วยต่อยอดด้านโลจิสติกส์ แรงงาน เป็นชุมทรัพย์ด้านแรงงานที่พร้อมรองรับการลงทุน มีพลังงานทดแทนเป็นแหล่งผลิตพลังงานทดแทนและพลังงานสีเขียว ฮวงจุ้ย/ภูมิรัฐศาสตร์ ด้วยการเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ ทำให้อีสานกลายเป็นประตูสู่อินเดีย-แปซิฟิก "มูนมังอีสาน" ทรัพย์สินในดินที่ต้องต่อยอด รศ.ดร.อดิศร เนาวนนท์ อธิการบดี มรภ.นครราชสีมา กล่าวถึง "มูนมังอีสาน" (ทรัพย์สินในดินถิ่นอีสาน) ซึ่งรวมถึงเขาใหญ่ บ้านเชียง ภูพระบาท และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะ แร่โพแทช ที่พบในแอ่งโคราชและสกลนคร มีมูลค่ามหาศาลถึง 161 ล้านล้านบาท คาดว่าเป็นอันดับ 4 ของโลก ซึ่งเป็นโอกาสลดการนำเข้าปุ๋ย แต่โจทย์สำคัญคือจะนำมาใช้อย่างไรโดยไม่กระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมี Soft Power จากประเพณีและอัตลักษณ์ของคนอีสานที่สนุกสนาน ใจสู้ อดทน และไม่ล้มเลิกง่ายอย่างไ้ก็ตาม อีสานยังเผชิญความท้าทายด้านรายได้เฉลี่ยที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และหนี้ครัวเรือนที่สูงที่สุดในประเทศ โดยเฉพาะหนี้เพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค(ฐานเศรษฐกิจ,ออนไลน์,2567)

5.สัมมาอาชีวะ คือวิถีเลี้ยงชีพอย่างชอบธรรม ในบริบทอีสาน นี่คือการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกรรมเชิงจริยธรรม และการค้าที่ไม่เอาเปรียบกัน เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่วัดเพียงตัวเลข แต่ยึดโยงคุณค่าของชีวิต "อาชีพที่ดี บ่มแน่นแค่ได้เงิน แต่ต้องได้ใจ ได้ศักดิ์ศรี และได้เฮ็ดดีต่อกัน" หรือ "เศรษฐกิจอีสานบ่จำเป็นต้องโตไว แต่มันต้องโตอย่างมีคุณธรรม และบ่ทอดทิ้งหัวใจของผู้คน"

6.สัมมาวายามะ คือความเพียรอันชอบ เป็นพลังในการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างตระหนักรู้ ไม่ใช่เพียงแข่งขันกันเพื่อความเร็ว แต่เป็นความเพียรที่มีเป้าหมายชัดเจนในการยกระดับชีวิตมนุษย์ให้มีคุณภาพ "เพียรที่แท้ บ่ได้วิ่งแข่งกับคนอื่น แต่เป็นการก้าวไปข้างหน้าด้วยใจที่สู้ว่ากำลังเฮ็ดเพื่อไผ่ และเฮ็ดเพื่อหยิ่ง" หรือ "เทคโนโลยีที่ดี บ่ได้เกิดจากความไว แต่เกิดจากความเพียรที่มีสติ มีเป้าหมาย และมีหัวใจเป็นศูนย์กลาง"

7.สัมมาสติ คือการตื่นรู้ในทุกขณะ โดยเฉพาะในการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน การบริโภคข้อมูล การเล่นเกมโซเชียลมีเดีย หรือแม้แต่การพัฒนา AI หากไร้สติ ย่อมพาให้หลงทิศ หลงทาง และกลายเป็นทาสของเครื่องมือที่ตนเองสร้างขึ้น "เฮ็ดอียัง ถ้ามีสติ เทคโนโลยีกะสิเฮ็ดให้เขาเป็นนาย แต่ถ้าขาดสติ มันกะสิกลืนเขาเป็นทาสโดยบ่ฮู้โต" หรือ "ในโลกดิจิทัล คนที่มีสติคือคนที่ยังคงเป็นมนุษย์ ส่วนคนที่หลงคือคนที่ยอมให้เครื่องมือบั่นหัวใจของเจ้าของ"

8.สัมมาสมาธิ คือจิตที่ตั้งมั่นมั่นคง เป้าหมายแห่งการพัฒนา Soft Power ที่ยั่งยืนต้องมีฐานจิตที่สงบ มีสมาธิ และมีความลึกซึ้ง เพราะจากสมาธินั้นจะเกิดการตัดสินใจที่แม่นยำ การเป็นผู้นำที่ไม่หวั่นไหว และการมองโลกด้วยปัญญาที่แท้จริง "ใจที่มั่นคงคือรากฐานของการเป็นผู้นำที่แท้จริง บ่หวั่นไหวต่อพายุแห่งโลก" หรือ "สมาธิคือแสงไฟในใจ ที่ส่องทางให้การตัดสินใจมีปัญญาและความมั่นใจ"

เส้นทางแห่งมรรคนี้จึงไม่ใช่เพียงหนทางแห่งการดับทุกข์ของปัจเจก แต่คือเข็มทิศของทั้งสังคม เพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายที่เราทุกคนใฝ่ฝัน สังคมที่อุดมด้วยเมตตา เต็มไปด้วยภูมิปัญญา และดำรงอยู่บนความเสมอภาค สังคมที่แม้จะ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

มีเทคโนโลยีล้ำสมัยเพียงใด แต่ก็ไม่หลงลืมหัวใจความเป็นมนุษย์ที่เรียบง่าย ลึกซึ้ง และงดงาม โดยไม่ทิ้งรากเหง้าวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ท้าทาย ดังบทความ เรื่อง เทรนด์อีสาน 2025: รากเหง้าวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตกับการพัฒนาที่ท้าทาย" ที่ฉายภาพเทรนด์ที่สำคัญของภาคอีสานในปี 2025 โดยเน้นย้ำว่า "รากเหง้าอีสานไม่เคยตาย" แต่กลับกลายเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญในหลายมิติ ผสมผสานอัตลักษณ์ดั้งเดิมเข้ากับความทันสมัยของโลกยุคใหม่ บทความได้คาดการณ์ 4 เทรนด์เด่นที่จะเกิดขึ้นดังนี้ ประกอบด้วย (ลาวเด้อ,ออนไลน์,2568)

1. Soft Power : เสียงเพลงกลอนลำ สู่ความเป็นสากลหมอลำได้ผงาดขึ้นมาเป็น "ยุคทอง" หลังวิกฤตโควิด-19 ด้วยความม่วนซื่นที่หยั่งรากลึกในสายเลือดของชาวอีสาน ทำให้หมอลำได้รับความสนใจอย่างล้นหลาม ไม่เพียงแต่ในภาคอีสานแต่ยังขยายไปทั่วประเทศและต่างประเทศ จากข้อมูลพบว่า คนไทยกว่า 20 ล้านคนดูหมอลำ โดยเฉพาะในอีสานมีผู้ชมกว่า 10 ล้านคน และมีการแสดงหมอลำมากถึง 2,596 รอบต่อปี สร้างเม็ดเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจกว่า 6,000 ล้านบาท นอกจากความบันเทิงแล้ว หมอลำยังเป็นกลไกสำคัญในการ สร้างคน สร้างงาน และสร้างรายได้ ที่ช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจ ตัวอย่างเช่น เพลง "ยายแล่ม" ของลำไย ไหทองคำ ที่กลายเป็นไวรัลทั่วโลก คาดการณ์ว่าในปี 2025 หมอลำจะยังคงเติบโตและเป็น Soft Power ที่สำคัญในการเผยแพร่วัฒนธรรมอีสานสู่สากล

2. ตามรอยเส้นทางท่องเที่ยวอีสาน-มุเตอู การท่องเที่ยวเชิงศรัทธาและความเชื่อ หรือ "สายมู" กำลังเป็นอีกหนึ่งเทรนด์ที่มาแรงในอีสาน อีสานซึ่งไม่เคยสิ้นศรัทธาได้ยกระดับความเชื่อและประเพณีพื้นถิ่นให้เป็นจุดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นจัดกิจกรรม "ศรัทธา อีสานมู แสง" เพื่อเปิดประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงมุเตอู คาดการณ์ว่าในปี 2025 การท่องเที่ยวสายมูจะเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมูลค่าตลาดการท่องเที่ยวสายมูทั่วโลกคาดว่าจะสูงถึง 1.4 ล้านล้านบาทในปี 2576 ภาคอีสานมีสถานที่ท่องเที่ยวสายมูมากถึง 418 แห่ง (เป็นอันดับ 2 ของประเทศ) และเกือบ 20 เส้นทางสายมู โดยเฉพาะที่อุดรธานี ซึ่งมีคำชะโนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสายมูที่มีชื่อเสียง ททท. คาดการณ์ว่าการท่องเที่ยวสายมูจะสร้างเม็ดเงินหมุนเวียนในประเทศได้ถึง 15,000 ล้านบาท

3. การศึกษานอกกรอบ ทันโลกทันสมัย แม้การท่องเที่ยวจะเฟื่องฟู แต่บทความชี้ให้เห็นถึงความท้าทายด้านการศึกษา โดยเฉพาะปัญหา "เด็กหลุดออกนอกระบบการศึกษา" ซึ่งในภาคอีสานมีจำนวนกว่า 211,692 คน (คิดเป็น 20.64% ของเด็กนอกระบบทั่วประเทศ) ปัญหานี้ทำให้เกิดคำถามว่ามาจากปัจจัยแวดล้อมหรือระบบการศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และภาคีเครือข่ายได้พยายามแก้ไขปัญหานี้ โดยมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ "โรงเรียนพัฒนาตนเองสู่แกนนำขยายผล" และการนำเสนอโมเดล "1 โรงเรียน 3 ระบบ" (การศึกษาในระบบ, นอกระบบ, และตามอัธยาศัย) ที่อนุญาตให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่นและมีการเทียบโอนผลการเรียนได้ กรณีศึกษาของ "พื๊ด" ญัฐกร วงศ์ยะลา ที่เรียนจบ ม.3 ด้วยการเก็บหน่วยกิตจากการเลี้ยงวัวและทำงานในไร่ข้าวโพด ภายใต้โครงการนี้ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการศึกษาที่ยืดหยุ่น คาดการณ์ว่าเทรนด์การศึกษาในภาคอีสานปี 2025 จะมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญไปสู่การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและตอบโจทย์วิถีชีวิตมากขึ้น

4. อีสานไม่แพ้ใคร เติบโตอย่างมั่นคงด้วยมุมมองใหม่ สถานการณ์เศรษฐกิจและธุรกิจภาคอีสานกำลังเป็นที่จับตามอง แม้ว่ารายงานแนวโน้มธุรกิจจากธนาคารแห่งประเทศไทย ไตรมาสที่ 3/2567 จะระบุว่าเศรษฐกิจภาค

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

อีสานยังคงประสบปัญหาการเติบโตที่ชะลอตัวจากราคาสินค้าเกษตรที่ผันผวนและกำลังซื้อที่อ่อนแอ รวมถึงการฟื้นตัวของการท่องเที่ยวที่ยังช้า แต่การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานจากภาครัฐยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจระยะยาว มีการจัดอีเวนต์เชิงธุรกิจอย่าง The Secret Sauce Summit ขอนแก่น เพื่อสร้างเวทีแลกเปลี่ยนและค้นหาศักยภาพในพื้นที่ แนวโน้มในปี 2025 คือการ ร่วมลงทุนจากภาครัฐ การพัฒนาธุรกิจท้องถิ่น SME ที่ยั่งยืน โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งในตลาด โดยสรุปแล้ว "เทรนด์อีสาน 2025" ชี้ให้เห็นว่าภาคอีสานกำลังก้าวเข้าสู่ปีแห่งการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย โดยนำเสนอการเชื่อมโยงอย่างลงตัวระหว่างรากเหง้าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมกับความก้าวหน้าของโลกยุคใหม่ผ่าน Soft Power การท่องเที่ยว และการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันก็เผชิญหน้าและแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างด้านการศึกษาและเศรษฐกิจ เพื่อสร้างความแข็งแกร่งและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ให้มั่นคงในอนาคต

ดร. สุทิน คลังแสง (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม): ดร. สุทิน เน้นย้ำว่าอีสานมีศักยภาพและ "ทุน" ที่สำคัญแต่ยังไม่ถูกนำมาใช้เต็มที่ ท่านเปรียบอีสานเป็น "ยางล้อที่ 4 ที่อ่อนแอ" ของรถยนต์ประเทศไทย ซึ่งทำให้ประเทศพัฒนาไม่เต็มที่ ท่านชี้ให้เห็นปัญหาความเหลื่อมล้ำของอีสาน (GDP ต่ำสุด คนจนเยอะสุด) แต่ก็มองเห็นโอกาสจากภูมิศาสตร์ (พื้นที่กว้างใหญ่, ปลอดภัยจากแผ่นดินไหว) และโครงสร้างพื้นฐานใหม่ๆ ที่จะเชื่อมต่ออีสานกับตลาดโลก ท่านเสนอแนวคิด "EEC อีสาน" (โดยเฉพาะขอนแก่น-มหาสารคาม) เพื่อสร้างงาน 500,000 ตำแหน่ง และ "ปิดตำนานการอพยพแรงงานอีสานสู่ภาคกลาง" ท่านได้จำแนก "ทุนมนุษย์" ของอีสานที่สามารถเป็น Soft Power ได้ 6 ประเภทที่สำคัญมาก ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ ท่านกล่าวว่า "ในจำนวนพระสงฆ์ในประเทศไทยนี้ ท่านรู้มั๊ยว่า 80% เป็นพระสงฆ์อีสาน" โดยมีพระเกจิอาจารย์ดังๆ จำนวนมากที่เป็นคนอีสาน ท่านได้ยกตัวอย่าง คือ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต บิดาแห่งพระกรรมฐานสายป่าในประเทศไทย ผู้เป็นต้นแบบในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและมีลูกศิษย์ที่ปฏิบัติตามจำนวนมาก หลวงปู่ชา สุภัทโทพระวิปัสสนาจารย์ชื่อดังระดับโลก ผู้ก่อตั้งวัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี มีลูกศิษย์ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมากมาย หลวงปู่ขาว อนาลโย วัดถ้ำกลองเพล จังหวัดอุดรธานี ศิษย์เอกของพระอาจารย์มั่น ผู้มีเมตตาธรรมสูงและเคร่งครัดในพระธรรมวินัย หลวงปู่ดุลย์ อตุโล วัดบูรพาราม จังหวัดสุรินทร์ พระอรหันต์ผู้เป็นเลิศด้านการภาวนา หลวงปู่ฝั้น อาจาโร วัดถ้ำขาม จังหวัดสกลนคร พระป่าผู้เคร่งครัดและมีปฏิปทางดงามหลวงพ่อกุณ ปริสุทโธ วัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา พระเกจิอาจารย์ผู้เปี่ยมด้วยเมตตาและเป็นที่ศรัทธาของมหาชน "เทพเจ้าแห่งด่านขุนทด" หลวงปู่สุข วัดโพธิ์ทรายทอง จังหวัดบุรีรัมย์ ขณะที่พระเกจิอาจารย์และพระนักพัฒนาในปัจจุบันและที่ยังเป็นที่กล่าวขาน คือ หลวงปู่ศุข สุริจันโท (พระครูปลัดวชิรโสภณญาณ) วัดพระธาตุหมื่นหิน จังหวัดกาฬสินธุ์ พระเกจิอาจารย์ผู้มีญาณหยั่งรู้และเป็นที่ศรัทธาอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน พระอาจารย์ด้อม ปภัสสโร วัดท่าสะแบง จังหวัดร้อยเอ็ด พระเกจิอาจารย์ที่ขึ้นชื่อเรื่องการปลุกเสกวัตถุมงคล และพระอาจารย์สุริยันต์ โฆสปัญโญ หรือ พระวชิรญาณวิศิษฐ์ เป็นหนึ่งในพระเกจิอาจารย์และพระนักพัฒนาที่มีชื่อเสียงและได้รับความเลื่อมใสศรัทธาอย่างมากในภาคอีสานและทั่วประเทศในปัจจุบัน นี่คือ "Soft Power พุทธนวัตกรรม" ที่ทรงพลัง 2)

ศิลปิน ท่านระบุว่า "80% ของศิลปินในอุตสาหกรรมบันเทิงที่สร้างเม็ดเงินมหาศาลคือศิลปินอีสาน" รวมถึง "ลิซ่า คนบุรีรัมย์" ซึ่งเป็น Soft Power ระดับโลก 3) ดารา ดาราใหม่ๆ หลายคนมีพื้นเพเป็นคนอีสาน 4) นักกีฬา

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

นักกีฬาอีสานครองเหรียญรางวัลในกีฬาหลายประเภท เช่น สมรักษ์ คำสิงห์, บัวขาว บัญชาเมฆ 5) นักบริหาร บุคลากรสำคัญในภาครัฐหลายท่านมาจากอีสาน 6) นักการเมือง ท่านได้ยกตัวอย่างนักการเมืองผู้สร้างชื่อเสียง

เพื่อเสริมแนวคิดและกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคอีสานตามวิสัยทัศน์ 'อีสานเปลี่ยนโลก' รศ.นพ. ชาญชัย พานทองวิริยะกุล อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ขยายประเด็นโดยเน้นย้ำถึงบทบาทสำคัญของ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) พุทธนวัตกรรม และ Soft Power ในฐานะเครื่องมือที่ทรงพลัง ท่านได้อธิบายถึงศักยภาพของ AI ในการสนับสนุนพุทธศาสนา และการนำคำขวัญของอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมา เชื่อมโยงกับมิติทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเสริมประเด็นของ ดร. สุทิน โดยเน้นไปที่ บทบาทของ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) พุทธนวัตกรรม และ Soft Power ท่านอธิบายจุดแข็งและจุดอ่อนของ AI โดยชี้ว่า AI เก่งในการสังเคราะห์ข้อมูล (เช่น พระไตรปิฎก) เพราะไม่ลืมหืมและไม่มีความคิด แต่ AI ยังไม่เก่งเท่าปัญญามนุษย์ เพราะ มนุษย์สามารถ "หลอก AI ได้" และ AI ไม่สามารถมาแทนที่ "ปฏิบัติ" และ "ปฏิเวธ" ในพระพุทธศาสนาได้ทั้งหมด ท่าน ได้นำคำขวัญของอธิการบดี มจร คือ พระวิปัสสนาจารย์ดี เจดียังดั่งพระพุทธรูปขลัง, คับคั่งไปด้วยศาสนพิธี ประเพณี พุทธศาสนา มาอธิบายเชื่อมโยงกับ Soft Power และเศรษฐกิจ กล่าวคือ "วิปัสสนาจารย์ดี" สอดคล้องกับกระแสโลก เรื่อง Wellness และ Wellbeing (การทำสมาธิ, Mindfulness) ซึ่งเป็น "Industry" ที่ต่างชาติต้องการ "เจดียังดั่ง พระพุทธรูปขลัง" เกี่ยวข้องกับ "Economy เศรษฐกิจมูลค่า" และการท่องเที่ยวเชิงศรัทธา ซึ่งมีมูลค่ามหาศาล "คับคั่ง ไปด้วยศาสนพิธี ประเพณีพุทธศาสนา" คือ "Creative Economy" หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น งานแห่เทียน เข้าพรรษา, บั้งไฟพญานาค โดยสรุป วิทการทั้งสองท่านเห็นพ้องต้องกันว่าอีสานมี "ของดีเยอะมาก" ที่สามารถนำมา พัฒนาเป็น Soft Power และขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศในยุค AI ได้อย่างแน่นอน โดยเน้นย้ำถึงการบริหาร จัดการทรัพยากรบุคคลและวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เป็นระบบ และการใช้เทคโนโลยี AI เข้ามาช่วยในการเผยแพร่และสร้าง มูลค่า

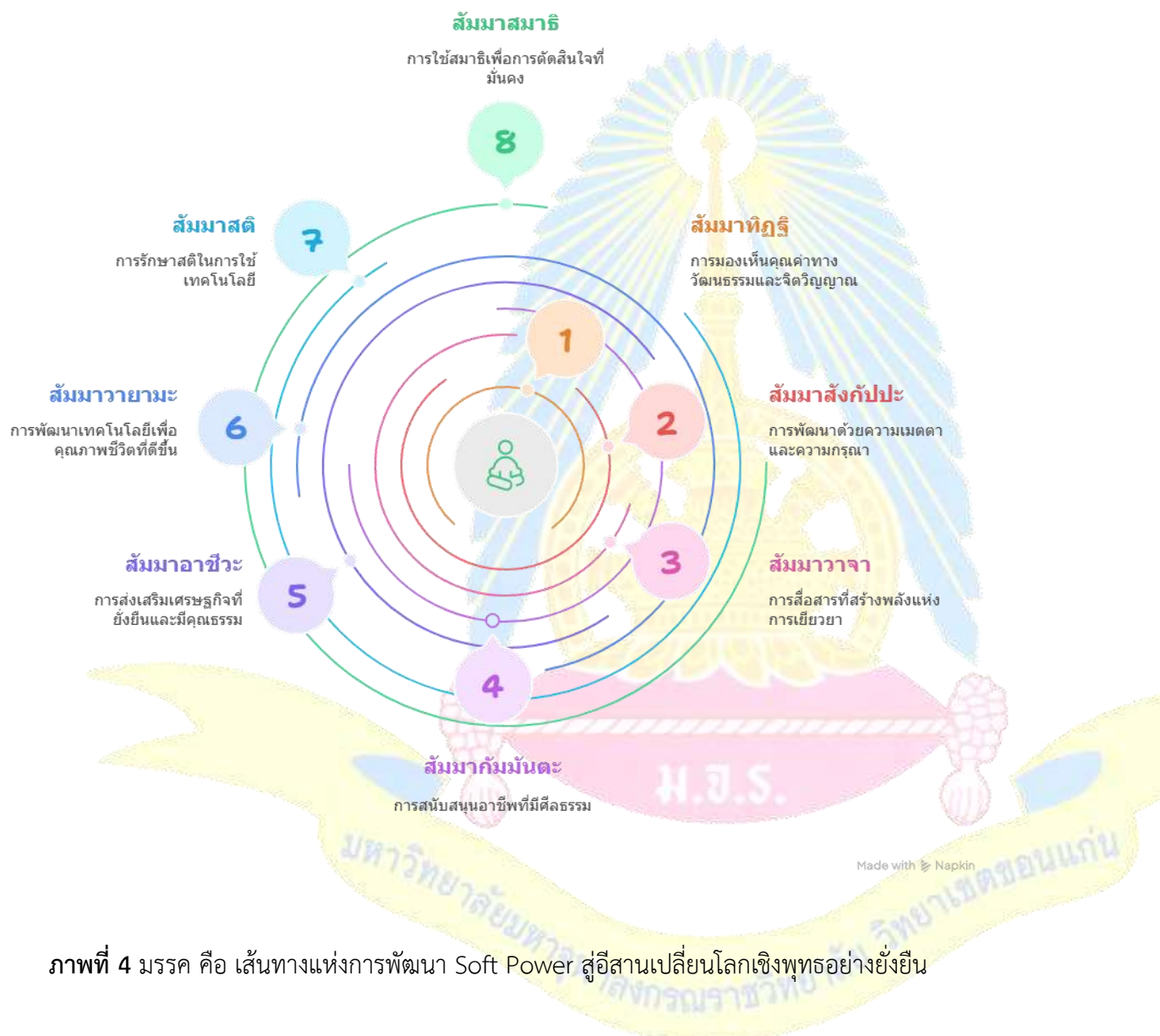
มรรค คือ เส้นทางแห่งการพัฒนา Soft Power สู่อีสานเปลี่ยนโลกเชิงพุทธอย่างยั่งยืน สามารถสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้ 1) สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) มองอีสานด้วยปัญญา ไม่ใช่แค่เห็นความจน แต่อยู่ที่การเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และจิตวิญญาณ เห็นอีสานเป็นศูนย์กลางแห่งปัญญา ไม่ใช่เพียงพื้นที่ขาดแคลน 2) สัมมาสังกัปปะ (ดำริ ชอบ) การพัฒนา Soft Power ต้องตั้งอยู่บนเจตจำนงแห่งเมตตาและความกรุณา หากขาดความเมตตา การพัฒนา อาจกลายเป็นกลไกเศรษฐกิจที่ไร้หัวใจ 3) สัมมาวาจา (วาจาชอบ) การสื่อสารต้องเป็นไปในทางธรรม สร้างพลังแห่ง การเยียวยาผ่านเสียงหมอลำ ภาษาถิ่น และวาทะธรรม ภาษาท้องถิ่นและเสียงของศิลปวัฒนธรรมมีพลังในการปลูก ความเป็นมนุษย์ 4) สัมมากัมมันตะ (การงานชอบ) สนับสนุนอาชีพที่มีศีลธรรม เช่น ศิลปินพื้นบ้าน นักพัฒนา AI ที่ยึด คุณธรรม งานที่ดีต้องมีรากฐานจากศีลธรรมและสร้างงานทั้งภายนอกและภายใน 5) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) ส่งเสริมเศรษฐกิจที่ยึดคุณธรรม เช่น เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรธรรมชาติ และการค้าแบบไม่เอาเปรียบ อาชีพ ต้องสร้างคุณค่า ศักดิ์ศรี และความยั่งยืนทางใจ ไม่ใช่แค่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ 6) สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ) ความเพียรในการพัฒนาเทคโนโลยีควรมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ไม่ใช่เพื่อการแข่งขันที่ไร้ทิศทาง เทคโนโลยีที่ดีต้องมาจากความเพียรที่มีสติ เป้าหมาย และหัวใจ 7) สัมมาสติ (สติชอบ) ต้องมีสติในการใช้เทคโนโลยี

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การบริโภคข้อมูล และพัฒนา AI สติทำให้มนุษย์ไม่ตกเป็นทาสของเทคโนโลยี และยังคงเป็น "มนุษย์" อยู่ได้ในโลกดิจิทัล และ 8) สัมมาสมาธิ (สมาธิชอบ) สมาธิเป็นรากฐานของการตัดสินใจที่มั่นคง มีปัญญา และการเป็นผู้นำที่ไม่หวั่นไหว สมาธิเป็นแสงภายในที่นำทางการพัฒนาอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน ดังภาพที่ 4

มรรค คือ เส้นทางแห่งการพัฒนา Soft Power สู่อีสานเปลี่ยนโลกเชิงพุทธอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 4 มรรค คือ เส้นทางแห่งการพัฒนา Soft Power สู่อีสานเปลี่ยนโลกเชิงพุทธอย่างยั่งยืน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

“พุทธนวัตกรรมเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนา Soft Power อย่างยั่งยืนในยุค AI” ประกอบด้วย

1. แนวคิดหลัก การพัฒนา Soft Power ของภูมิภาคอีสานในบริบทโลกยุค AI ต้องอาศัย “พุทธนวัตกรรม” เป็นเครื่องมือสำคัญ โดยมี “อริยสัจ 4” เป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในวัฒนธรรมและจิตวิญญาณท้องถิ่น

2. โครงสร้างองค์ความรู้ ประกอบด้วย 1) ทุภะ วิเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างของอีสานในยุค AI ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม การกลืนอัตลักษณ์ด้วยโลกาภิวัตน์ ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมและความเชื่อ การใช้เทคโนโลยีโดยขาดจริยธรรม วิกฤตจิตวิญญาณและความโดดเดี่ยวของชุมชน 2) สมุทัย ต้นเหตุของทุภะ การพัฒนาที่ขาดปัญญาและคุณธรรม การบริโภคนิยมแบบไร้หัวใจ การละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่นและรากเหง้าทางวัฒนธรรม ระบบการศึกษาที่เน้นแข่งขันมากกว่าการพัฒนา “หัวใจมนุษย์” 3) นิโรธ เป้าหมายแห่งการดับทุภะ การสร้าง “สังคมที่มีหัวใจ” ที่สมดุลระหว่าง AI กับความเป็นมนุษย์ ยกระดับ Soft Power เช่น หมอลำ ประเพณีบุญ ศิลปะพื้นบ้าน ให้เป็นพลังสร้างความเข้าใจระหว่างคน พัฒนา “Buddha-AI” คือ AI ที่มีเมตตา เข้าใจ และมีสติ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบพุทธนวัตกรรม ไม่ใช่จากส่วนกลางเพียงฝ่ายเดียว 4) มรรค เส้นทางปฏิบัติที่ยั่งยืน (อริยมรรคมีองค์ 8) สัมมาทิฏฐิ มองอีสานด้วยปัญญา เห็นคุณค่าทางจิตวิญญาณ สัมมาสังกัปปะ พัฒนาด้วยเมตตา ไม่เน้นแค่ประสิทธิภาพ สัมมาวาจา ใช้ภาษาและวาจาธรรมเพื่อเยี่ยวยาสังคม สัมมากรรมมังคะละ สนับสนุนอาชีพที่ยึดโยงคุณธรรม สัมมาอาชีวะ ส่งเสริมอาชีพที่มีศักดิ์ศรีและไม่เบียดเบียน สัมมาวายามะ พัฒนานวัตกรรมด้วยความเพียรที่มีเป้าหมาย สัมมาสติ ใช้เทคโนโลยีด้วยความตื่นรู้ สัมมาสมาธิ สมาธิเป็นรากฐานของผู้นำและการตัดสินใจอย่างมีปัญญา

3. ผลสังเคราะห์ ทฤษฎีใหม่ที่เสนอจากบทความ “พุทธนวัตกรรมเชิงพื้นที่เพื่อ Soft Power อย่างยั่งยืน” คือ แนวทางการพัฒนาภูมิภาคผ่าน การฟื้นฟูคุณค่าพุทธธรรมในวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้ “อริยสัจ 4” เป็น เครื่องมือ วิเคราะห์และออกแบบเชิงนโยบาย ใช้ “อริยมรรคมีองค์ 8” เป็น เชื่อมทิศพฤติกรรม สื่อ เศรษฐกิจ และ เทคโนโลยี พัฒนา AI และเทคโนโลยีดิจิทัลด้วยจิตสำนึกแห่งธรรม สร้างชุมชนแห่งปัญญา เมตตา และสมดุลภายในและภายนอก

4. จุดเน้นสำคัญขององค์ความรู้ คือ การบูรณาการธรรมะกับเทคโนโลยี โดยไม่ละทิ้งจิตวิญญาณ การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Buddhist Innovation) เน้น Soft Power ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และจิตใจ การเปลี่ยนแปลงจากภายในสู่ภายนอก ด้วยฐานคิดพุทธศาสนา

5. กลยุทธ์ “อีสานเปลี่ยนโลก” จากแนวคิดที่ ดร. สุทิน คลังแสง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพอันมหาศาลและ “ทุนมนุษย์” ของคนอีสานที่กระจายตัวอยู่ทั่วทุกภูมิภาคและต่างประเทศ เพื่อให้วิสัยทัศน์ “อีสานเปลี่ยนโลก” บรรลุผลได้รวดเร็วยิ่งขึ้น จึงสังเคราะห์กลยุทธ์แบบ Bypass ซึ่งเน้นการสร้างแรงกระเพื่อมในวงกว้าง โดยไม่ต้องเป็นไปตามขั้นตอนแบบเดิมๆ โดยอาศัย Soft Power กลยุทธ์ “อีสานเปลี่ยนโลก” แบบ Bypass ที่เน้นการใช้ Soft Power โดยอาศัยการกระจายตัวของคนอีสานทั่ว

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ประเทศและต่างประเทศ ควรมีแนวทางที่รวดเร็วและไม่เป็นไปตามขั้นตอนแบบเดิมๆ โดยเน้นการสร้างผลกระทบในวงกว้างได้อย่างฉับพลัน ดังนี้

1.การปลูกฝัง "Soft Power พุทธนวัตกรรม" ในทุกพื้นที่ ในด้านพระสงฆ์และศาสนบุคคล ควร ส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์อีสานที่จำพรรษาอยู่ทั่วประเทศและต่างประเทศ (ซึ่งมีจำนวนมากตามที่ ดร.สุทิน คลังแสงกล่าว) ให้เป็น "ทูตทางธรรม" และ "วิปัสสนาจารย์" ที่เผยแพร่หลักธรรม คำสอน และการปฏิบัติสมาธิ (Mindfulness/Wellness) ในรูปแบบที่เข้าถึงง่ายและเป็นสากล ผ่านช่องทางออนไลน์และศูนย์ปฏิบัติธรรมในเมืองใหญ่ทั่วโลก นี่คือ "Industry" ที่ต่างชาติต้องการ ตามที่ รศ.นพ.ชาญชัย พานทองวิริยะกุล อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้เสริมเชื่อมโยงในมิติ "วิปัสสนาจารย์ดี" สอดคล้องกับกระแสโลกเรื่อง Wellness และ Wellbeing (การทำสมาธิ, Mindfulness) ซึ่งเป็น "Industry" ที่ต่างชาติต้องการ ในด้านศาสนธรรมต้องสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยการพัฒนาเนื้อหาหลักธรรมและพุทธนวัตกรรมให้เป็น Digital Content (เช่น พอดแคสต์, วิดีโอสั้น, แอปพลิเคชัน) ที่สามารถเผยแพร่ไปทั่วโลกได้ทันที โดยเน้นการแปลเป็นภาษาต่างประเทศ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่และชาวต่างชาติที่สนใจการพัฒนาจิตใจ

2.ใช้ "ศิลปิน ดารา นักกีฬา นักบริหาร นักการเมือง เป็น Global Ambassadors" สร้างแพลตฟอร์มรวมพลังสร้างแพลตฟอร์มหรือเครือข่ายออนไลน์สำหรับบุคคลสำคัญเหล่านี้ (โดยเฉพาะคนอีสานที่ประสบความสำเร็จในวงการบันเทิง กีฬา การเมือง การบริหาร ที่มีฐานแฟนคลับผู้ติดตามจำนวนมาก เพื่อให้พวกเขาสามารถใช้ชื่อเสียงและอิทธิพลในการประชาสัมพันธ์ Soft Power ของอีสาน เช่น การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมอีสานในต่างประเทศ การสวมใส่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การเผยแพร่เรื่องราวดีๆ ของอีสานผ่านโซเชียลมีเดีย จาก "ลิซ่า โมเดล" ถ่ายทอดเรียนรู้จากปรากฏการณ์ "ลิซ่า" โดยการสนับสนุนและส่งเสริมศิลปินอีสานรุ่นใหม่ให้ก้าวสู่เวทีโลก สร้างสรรค์ผลงานที่ผสมผสานเอกลักษณ์อีสานเข้ากับร่วมสมัยสากล เพื่อให้เกิดกระแสความสนใจในวัฒนธรรมอีสานได้อย่างรวดเร็ว

3.แปลง "อีตลีสอง" และ "เศรษฐกิจมูเตลู" สู่ Creative Economy ระดับโลก ทำเทศกาลเสมือนจริงและ Hybrid Events จัดเทศกาลและประเพณีสำคัญ เช่น บุญผะเหวด แห่เทียนพรรษา บุญบั้งไฟ ในรูปแบบ Hybrid ที่มีทั้งการจัดจริงในพื้นที่และถ่ายทอดสดผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ระดับโลก (เช่น Metaverse TikTok Live YouTube เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้สนใจจากทั่วโลกให้ร่วมสัมผัสวัฒนธรรมได้ทันทีโดยไม่ต้องเดินทาง ในด้าน E-Commerce และการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาออนไลน์ ควรสร้างแพลตฟอร์ม E-Commerce สำหรับผลิตภัณฑ์และวัตถุมงคลจากศาสนสถานสำคัญในอีสาน พร้อมกับโปรโมต "Economy เศรษฐกิจมูเตลู" ผ่านช่องทางดิจิทัล โดยมีระบบจัดส่งทั่วโลก และนำเสนอเรื่องราวเบื้องหลังของศาสนวัตถุและประเพณีเพื่อสร้างแรงดึงดูด

4.สร้าง "EEC อีสาน" บนโลกดิจิทัล Digital Hub และ Knowledge Center พัฒนาขอนแก่น-มหาสารคาม ให้เป็น "Digital/AI Hub" ที่เน้นการสร้าง "พุทธนวัตกรรมดิจิทัล" และการวิจัยด้าน Soft Power โดยดึงดูดคนอีสานที่เก่งด้านเทคโนโลยีในต่างประเทศให้กลับมามีส่วนร่วม หรือทำงานแบบ Remote Work เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม การส่งออก "High Skill" แรงงาน แทนที่จะส่งออกแรงงานขั้นต่ำ ดร.สุทิน ชี้ให้เห็นว่าคนอีสานมี "High Skill" เช่น ครูมวย

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ไทย ผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์แผนไทย ผู้ประกอบอาหารอีสาน ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ทักษะเหล่านี้ไปสร้างงานและสร้างมูลค่าในต่างประเทศโดยตรง โดยใช้เครือข่ายคนอีสานในต่างแดนเป็นสะพาน

แนวคิดหลักของ "Bypass" คือ Decentralized Power จึงไม่ต้องรอการขับเคลื่อนจากส่วนกลาง แต่ให้คนอีสานทุกที่สามารถเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงได้ โดยใช้ Digital First ใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลักในการเข้าถึงผู้คนทั่วโลก การ Leverage Existing Strengths ใช้ทุนมนุษย์และวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในเวทีสากลอย่างรวดเร็ว กลยุทธ์เหล่านี้จะช่วยให้ "อีสานเปลี่ยนโลก" ไม่ใช่แค่ความฝัน แต่เป็นความจริงที่สามารถขับเคลื่อนได้จากพลังของคนอีสานและ Soft Power ที่มีอยู่ในทุกพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมและรวดเร็วยิ่งขึ้น

ในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) ความเจริญทางเทคโนโลยีได้พาสังคมไปสู่จุดที่ทั้งโอกาสและความเหลื่อมล้ำสามารถขยายตัวพร้อมกัน ดังนั้นเป้าหมายของการสร้างสังคมที่ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบ มีเมตตา เข้าใจกัน เคารพในความแตกต่าง และมีความมั่นคงทางจิตใจ รวมถึงได้รับความยุติธรรมทางสังคม จึงต้องอาศัยพลังทางจริยธรรมและจิตวิญญาณมาหล่อหลอม ซึ่งพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ “อริยสัจ 4” และ “อริยมรรคมีองค์ 8” เป็นแนวทางที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนานี้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน อริยสัจ 4 คือ หลักธรรมที่เริ่มต้นจากความเข้าใจใน “ทุกข์” ซึ่งในบริบทสังคมยุค AI ทุกข์อาจไม่ใช่เพียงความยากจนหรือความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ แต่รวมถึงความรู้สึกแปลกแยก ความขาดความหมาย และการไร้ที่ยืนของบางกลุ่มในโลกดิจิทัล การรู้เท่าทัน “สมุทัย” หรือสาเหตุแห่งทุกข์ในยุคนี้ จึงต้องเข้าใจความโลภ ความกลัว การแบ่งแยก หรือแม้แต่การออกแบบเทคโนโลยีที่ขาดจริยธรรม เป้าหมายของการดับทุกข์ หรือ “นิโรธ” ก็คือการมุ่งสู่สังคมที่เท่าเทียม มีความสุขภายใน และการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพในศักดิ์ศรีมนุษย์ทุกคน หนทางไปสู่เป้าหมายนั้น คือ “มรรค 8” ซึ่งเป็นแนวทางแห่งการพัฒนาอย่างสมดุล โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ปัญญา (สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ) คือการมีความเข้าใจถูกต้องต่อธรรมะ สังคม และเทคโนโลยี รู้จักใช้ปัญญาเพื่อเห็นความจริงว่าทุกชีวิตมีคุณค่าเท่ากัน และมีเจตนารมณ์มุ่งสร้างสรรค์สังคมแห่งความเข้าใจและเมตตา ศีล (สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ) คือการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ไม่ใช่คำพูดสร้างความเกลียดชัง การกระทำและอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งในยุค AI ก็รวมถึงการออกแบบนวัตกรรมที่ยึดหลักจริยธรรม ไม่สร้างอคติหรือกีดกันผู้ด้อยโอกาส สมาธิ (สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ) คือการมีสติรู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง ฝึกฝนตนให้มีจิตมั่นคง ไม่ถูกครอบงำโดยข้อมูลเทียม หรือความเร่งรีบของโลกออนไลน์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีสติและมีสมดุลทางใจ ดังนั้น การสร้างภาวะสังคมที่สงบ มีเมตตา ความยุติธรรม และความเสมอภาคในยุค AI จึงมิใช่เพียงเป้าหมายด้านสังคมหรือเทคโนโลยี แต่เป็นการเดินทางสู่การเปลี่ยนแปลงภายในของมนุษย์ตามแนวทางพุทธธรรมที่เชื่อมโยงอริยสัจ 4 กับมรรค 8 อย่างเป็นระบบ โดยมี “Soft Power เชิงพุทธ” เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนความร่วมมือ สร้างความรัก และการมีส่วนร่วมของทุกคนอย่างแท้จริง การเชื่อมโยงอริยสัจ 4 และมรรค 8 เพื่อสร้างสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI จึงประกอบด้วยประเด็นพิจารณา 5 ประการ คือ 1) ยุค AI คือทั้งโอกาสและวิกฤต 2) เป้าหมายของสังคมในยุค AI 3) อริยสัจ 4 กรอบคิดเพื่อเข้าใจและแก้ปัญหาในยุคใหม่ 4) มรรค 8: แนวทางการดำเนินชีวิตและพัฒนาสังคมอย่างสมดุล และ 5)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

Soft Power เชิงพุทธ คือ พลังแห่งการเปลี่ยนแปลงภายในเป็นกลไกในการขับเคลื่อนสังคมด้วยเมตตา ปัญญา และความร่วมมือ ดังภาพที่ 5 ภาพที่ 6 และ ภาพที่ 7

“พุทธนวัตกรรมเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนา Soft Power อย่างยั่งยืนในยุค AI”

แนวคิดหลัก

การใช้หลักการพุทธศาสนาเพื่อพัฒนา Soft Power ในยุค AI

โครงสร้างองค์ความรู้

การวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาผ่านหลักการพุทธศาสนา

ผลสังเคราะห์

การสร้างสังคมที่สมดุลด้วยปัญญาและเทคโนโลยี

จุดเน้นสำคัญขององค์ความรู้

การบูรณาการจิตวิทยากับเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

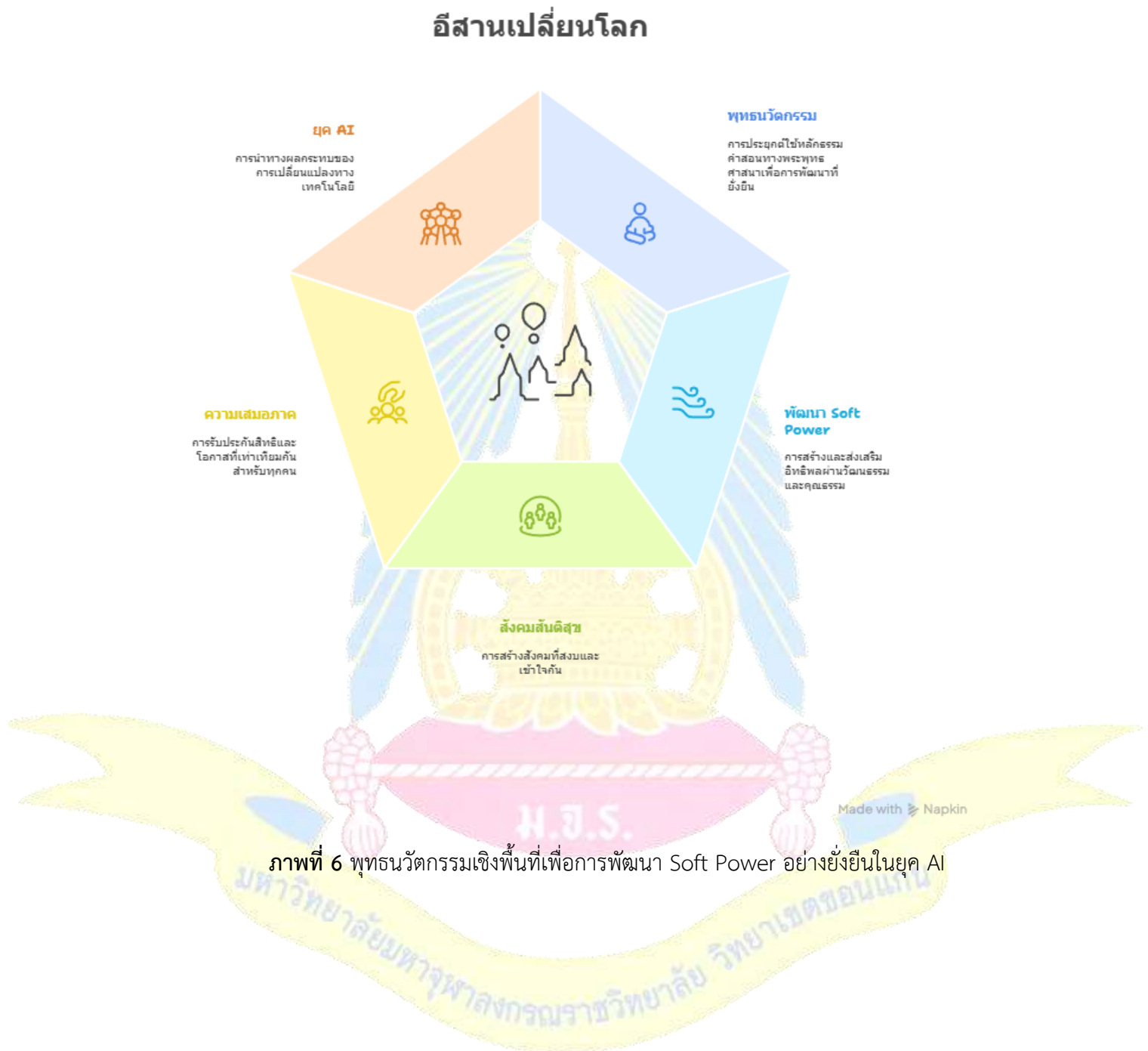
Made with Napkin

ภาพที่ 5 พุทธนวัตกรรมเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนา Soft Power อย่างยั่งยืนในยุค AI

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ภาพที่ 6 พุทธนวัตกรรมเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนา Soft Power อย่างยั่งยืนในยุค AI

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

การเชื่อมโยงอริยสัจ 4 และมรรค 8 เพื่อสร้างสังคมสันติสุข และความเสมอภาคในยุค AI

ภาพที่ 7 การเชื่อมโยงอริยสัจ 4 และมรรค 8 เพื่อสร้างสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

สรุป

“อีสานเปลี่ยนโลก” ไม่ใช่เพียงคำขวัญเชิงอุดมคติ หากแต่เป็นกรอบแนวคิดใหม่ในการออกแบบอนาคตของภูมิภาคอีสาน บนฐานของพุทธธรรม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้นวัตกรรมทางพุทธศาสนา (พุทธนวัตกรรม) เป็นสะพานเชื่อมโลกเก่ากับโลกใหม่ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และกระแสโลกาภิวัตน์ แนวคิดนี้เสนอให้ “Soft Power เชิงพุทธ” เป็นกลไกหลักในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นความเป็น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

มนุษย์ ความเมตตา และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างวัตถุกับจิตวิญญาณ องค์ความรู้ที่อาศัยกรอบแนวคิด “อริยสัจ 4” ในการวิเคราะห์ ได้แก่ การตระหนักรู้ปัญหา (ทุกข์) การค้นหาต้นเหตุของปัญหา (สมุทัย) การกำหนดเป้าหมายของการดับทุกข์ (นิโรธ) และการออกแบบแนวทางปฏิบัติ (มรรค) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าสังคมอีสานกำลังเผชิญความเหลื่อมล้ำ การกีดกันอัตลักษณ์ และวิกฤตจิตวิญญาณจากการพัฒนาแบบไร้หัวใจ และหากต้องการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่แท้จริง จำเป็นต้องฟื้นคืนคุณค่าดั้งเดิมด้วยนวัตกรรมใหม่ที่เชื่อมโยงธรรมะกับเทคโนโลยี พุทธนวัตกรรมจึงมิใช่เพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยีหรือวาทกรรมทางศาสนา แต่คือการสร้างระบบคิดใหม่ที่บูรณาการหลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 เข้ากับนโยบาย การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และการออกแบบ AI เพื่อให้เกิด “Buddha-AI” หรือเทคโนโลยีที่มีหัวใจ เข้าใจมนุษย์ และไม่หลงทางจากคุณธรรม เส้นทางแห่ง “อริยมรรคมีองค์ 8” จึงถูกนำมาประยุกต์เป็นกรอบของการพัฒนา Soft Power อย่างยั่งยืน ทั้งในระดับปัจเจก สังคม และระบบ ในที่สุด “อีสานเปลี่ยนโลก” จึงหมายถึงการที่อีสานจะยืนหยัดในเวทีโลกด้วยอัตลักษณ์ของตน เป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณ ในยุค AI สร้างสังคมแห่งความเมตตา ความเข้าใจ และความเสมอภาค ผ่านการพัฒนาที่หยั่งรากในพุทธธรรม และเติบโตด้วยปัญญาแห่งมนุษยชาติ

เอกสารอ้างอิง

- เชิดชาย บุตติ และ วิสสุต พึ่งสุนทร.(2567).ภาวะก้ำกึ่งและคลุมเครือในตำแหน่งแห่งที่ของคำว่า อีสาน ตั้งแต่ทศวรรษ 2440 ถึงปัจจุบัน.วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,ปีที่ 23(ฉบับที่ 3),หน้า 6.
- ฐานเศรษฐกิจ.(2567). เจาะจุดแข็งอีสาน พลิกวิกฤตเศรษฐกิจไทย ฝ่าวิกฤตโลก.
<https://www.thansettakij.com/business/economy/615009>.
- นินนิมมาน ยอดเมือง และ ชัยรัตน์ พลมุข.(2567).ความเป็นอีสานในเรื่องสั้นที่ตีพิมพ์ในวารสารชาคาเรื่องสั้น (พ.ศ. 2557-2565).วรรณวิทัศน์,ปีที่ 24(ฉบับที่ 1),หน้า 152.
- ลาวเต๋อ.(2568).เทรนด์อีสาน 2025 รากเหง้าวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตกับการพัฒนาที่ท้าทาย.ออนไลน์ :
<https://louderisan.com/archives/2754>.
- ศรุดา สมพอง,จินดา แก่นสมบัติ และอภิวัฒน์ บุญนอก.(2564).น้ำกับความแห้งแล้งในภาคอีสาน.วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา,ปีที่ 10 (ฉบับที่ 2),หน้า 67.
- สรุปผลการพิจารณาแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2566-2570 ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567(2567).
- อุกฤษฏ์ เฉลิมแสน.(2563). การต่อรองอัตลักษณ์อีสานของวัยรุ่นอีสานในยุคดิจิทัล. วารสารพัฒนศาสตร์, ปีที่ 3 (ฉบับที่),หน้า 1-34.
- โอม ฉัตรนนท์.(2563). อีสานในอาเซียน : ความเหลื่อมล้ำกับการพัฒนาภูมิภาค. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจ และการเมือง,ปีที่ 9(ฉบับที่ 2), หน้า 81-104.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI: บทเรียนจากอีสานและพุทธนวัตกรรม

Peaceful and Equitable Society in the AI Era:

Lessons from Isan and Buddhist Innovation

สุรพล พรหมกุล พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต

สิรินดา สายลุน พระราชนันท์วัชรบัณฑิต

Suraphon Promgun PhraRajapattanavachrabundit

Sirinda Sailun PhraratNanthawachabundit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya UniversityKhon Kaen Campus

Nakhon Nan Collage Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author Email :promgun@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาบทเรียนจากสังคมอีสานและการประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสังคมสันติสุขในยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่กำลังก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของไทยอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางโอกาสในการพัฒนา AI ได้สร้างความท้าทายใหม่ ๆ เช่น ความเสี่ยงต่อการว่างงาน ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ จริยธรรมของ AI และความปลอดภัยของข้อมูล ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการจัดการอย่างรอบด้าน บทความนี้นำเสนอว่าบทเรียนจากอีสานที่เน้นความเข้มแข็งของเครือญาติ เศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรมการแบ่งปัน และพุทธนวัตกรรม สามารถประยุกต์ใช้ในการออกแบบสังคมยุค AI ได้อย่างสร้างสรรค์ โดยเสนอให้พัฒนาชุมชนดิจิทัลที่บริหารจัดการโดยชุมชน การส่งเสริมเศรษฐกิจแบ่งปันผ่าน AI การสร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลท้องถิ่น และการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเทคโนโลยี AI ทั้งนี้ การพัฒนา AI ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรม ลดอคติในอัลกอริทึม และกระจายโอกาสให้กับทุกกลุ่มในสังคมอย่างเท่าเทียม สุดท้าย บทความนี้เสนอว่าการสร้างสังคมสันติสุขในยุค AI ต้องเป็นความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน เพื่อให้ AI กลายเป็นเครื่องมือแห่งสันติสุขและการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยไม่เป็นต้นเหตุของความเหลื่อมล้ำหรือความขัดแย้งใหม่ ๆ ในสังคมไทย

คำสำคัญ : สันติสุข, ความเสมอภาค, ยุค AI, อีสาน, พุทธนวัตกรรม

Abstract

This article explores lessons from Isaan (Northeastern Thailand) society and their application in fostering a peaceful society in the era of Artificial Intelligence (AI). AI is rapidly gaining significant influence in Thailand's economic, social, and cultural structures. Amidst opportunities for development, AI also presents new challenges such as the risk of unemployment, economic inequality, AI ethics, and data security, all of which require comprehensive management. This article proposes that lessons from Isaan, emphasizing strong kinship networks, community-based economy, a culture of sharing, and Buddhist innovation, can be creatively applied to design an AI-driven society. It suggests developing community-managed digital communities, promoting a sharing economy through AI, creating local digital platforms, and integrating local wisdom with AI technology. Furthermore, AI development should focus on strengthening ethical values, reducing algorithmic bias, and distributing opportunities equally to all societal groups. Ultimately, the article concludes that building a peaceful society in the AI era necessitates collaboration from all sectors: government, private sector, communities, and the public. This collaborative effort aims to ensure AI becomes a tool for peace and sustainable development, rather than a source of new inequality or conflict in Thai society.

Keywords : Peaceful, Equality, AI Era, Isaan, Buddhist Innovation

บทนำ

ในห้วงเวลาที่เทคโนโลยีกำลังก้าวหน้าไปอย่างก้าวกระโดด ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้กลายเป็นหนึ่งในพลังขับเคลื่อนสำคัญที่ reshaping วิถีชีวิต สังคม และเศรษฐกิจของมนุษยชาติอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน จากการเป็นแนวคิดในนวนิยายวิทยาศาสตร์ สู่การเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ระบบแนะนำภาพยนตร์ไปจนถึงรถยนต์ไร้คนขับ และการวินิจฉัยทางการแพทย์ AI กำลังเข้ามามีอิทธิพลในทุกมิติ ทว่า ท่ามกลางความตื่นตาตื่นใจในศักยภาพอันไร้ขีดจำกัดนี้ สิ่งที่เราต้องตระหนักควบคู่กันไปด้วยคือ พลวัตของ AI ที่มิได้นำมาเพียงโอกาส แต่ยังก่อให้เกิด ความท้าทาย นานัปการต่อโครงสร้างทางสังคม ความเสมอภาค และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การเติบโตอย่างก้าวกระโดดของ AI: โอกาสและความกังวลการพัฒนา AI ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้เร่งตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการก้าวหน้าของ Machine Learning และ Deep Learning ซึ่งทำให้ AI สามารถเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และประมวลผลข้อมูลจำนวนมหาศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพเหนือมนุษย์ความสามารถเหล่านี้ได้เปิดประตูสู่โอกาสใหม่ๆ ในหลากหลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคอุตสาหกรรม การปฏิวัติวงการแพทย์ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลสุขภาพเชิงลึก การยกระดับการศึกษาให้เข้าถึงและ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เป็นส่วนตัวมากขึ้น หรือแม้แต่การเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ อย่างไรก็ตาม พลวัตของการเติบโตนี้ก็มาพร้อมกับข้อถกเถียงและความกังวลที่สำคัญหลายประการ หนึ่งในประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมามากที่สุดคือผลกระทบของ AI ต่อตลาดแรงงาน การที่ AI และระบบอัตโนมัติเข้ามาทำงานที่เคยเป็นของมนุษย์ได้ดีกว่า เร็วกว่า และแม่นยำกว่า ก่อให้เกิดความกลัวว่าจะเกิดการทดแทนแรงงานจำนวนมาก นำไปสู่ปัญหาการว่างงานและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่รุนแรงขึ้น แม้จะมีการโต้แย้งว่า AI จะสร้างงานใหม่ๆ ขึ้นมาทดแทน แต่คำถามสำคัญคือ "งานใหม่" เหล่านั้นต้องการทักษะแบบใด และประชากรส่วนใหญ่จะสามารถปรับตัวและพัฒนาทักษะได้ทันทั่วทั้งหรือไม่

ประเด็นด้านจริยธรรม ก็เป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้ การตัดสินใจของ AI ซึ่งมักจะอยู่บนพื้นฐานของอัลกอริทึม และข้อมูลที่ถูกป้อนเข้าไป อาจมี อคติ (bias) แฝงอยู่โดยไม่ตั้งใจ หากข้อมูลที่ใช้ในการฝึกฝน AI มีความไม่สมบูรณ์ หรือสะท้อนอคติทางสังคมที่มีอยู่เดิม ผลลัพธ์ที่ได้จาก AI ก็อาจจะยิ่งตอกย้ำความเหลื่อมล้ำและเลือกปฏิบัติ เช่น การที่ระบบจดจำใบหน้าที่ของ AI มีความแม่นยำต่ำกว่าเมื่อใช้กับคนผิวสี หรือการที่ AI ในการตัดสินใจเรื่องสินเชื่อให้ผลลัพธ์ที่ลำเอียงต่อกลุ่มประชากรบางกลุ่ม การขาดความโปร่งใสในกระบวนการตัดสินใจของ AI หรือที่เรียกว่า "กล่องดำ" (black box) ก็เป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่ทำให้ยากต่อการตรวจสอบและรับผิดชอบเมื่อเกิดความผิดพลาดความท้าทายต่อสังคมและแนวคิดความเสมอภาค

ความท้าทายที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของยุค AI คือการอ้างไว้ซึ่ง ความเสมอภาค (equality and equity) ในสังคม AI มีศักยภาพที่จะเป็นทั้งเครื่องมือที่ช่วยลดช่องว่าง และในขณะเดียวกันก็สามารถขยายช่องว่างให้กว้างขึ้นได้ ขึ้นอยู่กับการออกแบบ การเข้าถึง และการกำกับดูแล ตัวอย่างเช่น AI สามารถช่วยให้ผู้พิการเข้าถึงข้อมูลและบริการได้ง่ายขึ้น แต่ในทางกลับกัน หากเทคโนโลยี AI มีต้นทุนสูง หรือการเข้าถึงถูกจำกัดอยู่เพียงกลุ่มคนบางกลุ่ม ก็อาจทำให้เกิด digital divide ที่รุนแรงขึ้น ส่งผลให้กลุ่มคนชายขอบยิ่งถูกทิ้งห่างจากโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจ แนวคิดเรื่อง ความเป็นธรรมทางอัลกอริทึม (algorithmic fairness) จึงเป็นหัวใจสำคัญที่นักวิชาการและผู้กำหนดนโยบายทั่วโลกกำลังให้ความสนใจอย่างจริงจัง การออกแบบ AI ที่คำนึงถึงความหลากหลายของมนุษย์ และลดโอกาสในการสร้างอคติ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวด เพื่อให้แน่ใจว่า AI จะเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมความยุติธรรมและไม่สร้างความเหลื่อมล้ำใหม่ๆ ขึ้นมาทดแทนความเหลื่อมล้ำเดิม

นอกจากนี้ AI ยังก่อให้เกิดความท้าทายต่อ ความเป็นส่วนตัว (privacy) และ ความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล (data security) การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลจำนวนมากเพื่อฝึกฝน AI ทำให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และความเสี่ยงจากการรั่วไหลของข้อมูล ซึ่งอาจส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม

มุมมองจากนักวิชาการไทย ความเข้าใจในบริบทท้องถิ่น

นักวิชาการไทยหลายท่านได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์พลวัตของ AI และความท้าทายต่อสังคมในบริบทของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะเฉพาะทั้งในด้านโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

สุรพล นิติไกรพจน์ (2566) ได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการสร้าง กรอบกฎหมายและนโยบาย ที่ชัดเจนเพื่อกำกับดูแลการพัฒนาและการใช้ AI โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่อง ความรับผิดชอบ (accountability) เมื่อ AI

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ก่อให้เกิดความเสียหาย และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ท่านมองว่าประเทศไทยจำเป็นต้องมีกฎหมายที่ทันสมัย และครอบคลุม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยี และป้องกันผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นกับสังคม

เจษฎา เด่นดวงบริพันธ์ (2565) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการ สร้างความรู้ความเข้าใจด้าน AI ให้กับ สาธารณะชน เพื่อลดความตื่นตระหนกและส่งเสริมการใช้ AI อย่างรู้เท่าทัน ท่านเน้นย้ำว่าการที่ประชาชนมีความรู้ พื้นฐานเกี่ยวกับ AI จะช่วยให้สามารถแยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องจากข่าวปลอม และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่าง เหมาะสม ไม่ใช่เพียงผู้สร้างหรือผู้พัฒนาเท่านั้นที่จะต้องเข้าใจ AI แต่ผู้ใช้งานก็จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานด้วยเช่นกัน พวงทอง ภวัครพันธุ์ (2564) ได้ชี้ให้เห็นถึงความท้าทายที่ AI มีต่อ ประชาธิปไตยและการเมือง ท่านกังวลว่าการใช้ AI ในการสร้างข่าวปลอม (fake news) หรือการปั่นกระแสทางสังคม อาจส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของประชาชน และบิดเบือนกระบวนการประชาธิปไตยได้ นอกจากนี้ การเข้าถึงเทคโนโลยี AI ที่ไม่เท่าเทียมกัน อาจนำไปสู่การ กระจุกตัวของอำนาจในกลุ่มทุนขนาดใหญ่ หรือรัฐบาลที่มีเทคโนโลยีเหนือกว่า

อารยะ ชัยเดช (2563) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ จริยธรรมของ AI ในบริบทสังคมไทย ท่านเน้นว่าการพัฒนา AI ไม่ควรเน้นเพียงแค่ประสิทธิภาพทางเทคนิค แต่ต้องคำนึงถึงคุณค่าทางจริยธรรมและวัฒนธรรมของสังคมไทยด้วย เช่น การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเทคโนโลยีกับ การรักษาสิ่งแวดล้อมและคุณค่าทางจิตวิญญาณ

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์ (2565) ได้วิเคราะห์ผลกระทบของ AI ต่อ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ในประเทศ ไทย ท่านได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานในยุค AI รวมถึง การสร้าง ระบบสวัสดิการสังคม ที่เข้มแข็ง เพื่อรองรับกลุ่มคนที่อาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทาง เทคโนโลยี ท่านเน้นว่าการลงทุนในการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

การแสวงหาสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI พลวัตของ AI ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจ หลีกเลี่ยงได้ และความท้าทายที่สังคมต้องเผชิญนั้นมีความซับซ้อนและหลากหลาย ตั้งแต่ผลกระทบต่อตลาดแรงงาน จริยธรรมของ AI ความเป็นส่วนตัว ไปจนถึงความเสี่ยงต่อความเหลื่อมล้ำและประชาธิปไตย การทำความเข้าใจอย่าง ลึกซึ้งถึงโอกาสและความท้าทายเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวด เพื่อให้เราสามารถบริหารจัดการและควบคุมการ พัฒนา AI ให้เป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติอย่างแท้จริง ท่ามกลางความซับซ้อนนี้ การ แสวงหาแนวทางในการสร้าง สังคมสันติสุขและความเสมอภาค จึงเป็นภารกิจสำคัญ ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการ ความรู้จากหลากหลายสาขา รวมถึงการเรียนรู้จากภูมิปัญญาและประสบการณ์ของสังคมต่างๆ ที่มีรากฐานทาง วัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ดังเช่นกรณีของ อีสาน ที่มีมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ พร้อมด้วย พุทธนวัตกรรม ที่อาจเป็นกุญแจสำคัญในการนำพาเราก้าวข้ามความท้าทายของยุค AI และสร้างสรรค์อนาคตที่ยั่งยืนและเป็นธรรม สำหรับทุกคน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

1. อีสาน: มิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานของสันติสุข

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย หรือ "ภาคอีสาน" ไม่เพียงเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิศาสตร์เฉพาะตัวเท่านั้น หากยังเป็นแหล่งรวมของมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี และโครงสร้างสังคมที่หล่อหลอมชีวิตของผู้คนในพื้นที่มาอย่างยาวนาน ภายใต้บริบทของความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา อีสานได้พัฒนามิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานสำคัญต่อการธำรงรักษาสันติสุขในชุมชน งานศึกษานี้จะวิเคราะห์มิติทางสังคมและวัฒนธรรมของอีสานที่เป็นรากฐานของสันติสุข ผ่านมุมมองโครงสร้างครอบครัว ระบบเครือญาติ ประเพณี ความเชื่อ และพลังของชุมชน

โครงสร้างครอบครัวและระบบเครือญาติ: พื้นฐานของความสามัคคี

สังคมอีสานมีลักษณะโครงสร้างครอบครัวแบบขยาย (extended family) ที่สมาชิกในครอบครัวหลายรุ่นอาศัยอยู่ร่วมกัน หรืออยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและมีการพึ่งพาอาศัยกันอย่างลึกซึ้ง (พัชรินทร์ สิริกุล, 2562) ระบบเครือญาติที่เข้มแข็งนี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความอบอุ่นใจและความมั่นคงทางสังคม เพราะเป็นกลไกในการจัดการปัญหาในชุมชนและเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้สังคมที่ปลอดภัย ระบบเครือญาติยังทำหน้าที่เป็นเครือข่ายทางเศรษฐกิจที่ช่วยลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำผ่านการช่วยเหลือด้านแรงงานและทรัพยากรในชุมชน เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว หรือการจัดงานบุญต่าง ๆ ที่สมาชิกในเครือญาติและเพื่อนบ้านเข้ามาช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ (มนัญญา กิ่งแก้ว, 2561) พฤติกรรมเหล่านี้สะท้อนถึงวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและเกื้อกูล

ประเพณีและวัฒนธรรม: พื้นทีสร้างสันติสุข

ประเพณีในอีสานถือเป็นกลไกสำคัญในการธำรงสันติสุข ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ประเพณีบุญเดือนสิบสอง เช่น บุญบั้งไฟ บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา และบุญข้าวจี ล้วนมีบทบาทในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ความสามัคคี และการให้อภัย (ศิริพร สุขสถาน, 2563) พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษและศาสนาพุทธผสมผสานกันอย่างกลมกลืน เช่น พิธีเซ่นผีปู่ตา พิธีบายศรีสู่ขวัญ สะท้อนความเชื่อเรื่องการอยู่ร่วมกันระหว่างคน วิญญาณ และธรรมชาติ (ไพฑูรย์ สีนลรัตน์, 2560) พิธีกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความสงบสุขทางใจ หากยังช่วยคลี่คลายความขัดแย้งในชุมชนผ่านกระบวนการขอขมา การให้อภัย และการคืนดีภายใต้กรอบวัฒนธรรมที่ทุกคนยอมรับร่วมกัน วัฒนธรรมการบวชในสังคมอีสานเป็นอีกประเด็นสำคัญ เพราะการบวชไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่ทางศาสนา แต่เป็นกระบวนการสร้างคนดีให้กับสังคม ช่วยให้ชายหนุ่มได้เรียนรู้หลักธรรมและบทบาทความเป็นผู้นำชุมชน (นพพร พรหมชาติ, 2564) วัฒนธรรมนี้จึงเป็นรากฐานของการสร้างสังคมสันติสุขที่ยั่งยืน

เศรษฐกิจชุมชนและการพึ่งตนเอง: เส้นทางสู่สันติสุข

เศรษฐกิจของอีสานเดิมที่พึ่งพาการเกษตรและทรัพยากรในท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนแรงงานและผลผลิตในชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของเศรษฐกิจพึ่งตนเองที่ช่วยลดความขัดแย้งจากการแย่งแย่งทรัพยากร (ธวัชชัย พืชผล, 2561) แม้ในปัจจุบันอีสานจะเผชิญกับกระแสทุนนิยม แต่การรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และการทำเกษตรอินทรีย์ได้กลายเป็นกลไกใหม่ในการสร้างสันติสุขทางเศรษฐกิจ รูปแบบเศรษฐกิจชุมชนในอีสาน เช่น กลุ่มทอผ้าไหม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

กลุ่มผลิตอาหารพื้นเมือง และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไม่เพียงสร้างรายได้ แต่ยังเสริมสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ลดการย้ายถิ่นฐาน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2562) สิ่งเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในการป้องกันปัญหาสังคมและส่งเสริมสันติสุขอย่างยั่งยืน

พลังของชุมชน: เครื่องมือสร้างสันติภาพจากฐานราก

พลังของชุมชนในอีสานมีลักษณะโดดเด่นที่มาจากการรวมตัวกันของประชาชนในการจัดการปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด หรือการอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน (สมศักดิ์ ชุศรี, 2561) การจัดตั้งกลุ่มแกนนำชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน หรือกลุ่มพระสงฆ์นักพัฒนา เป็นตัวอย่างของการใช้พลังชุมชนในการสร้างสันติสุขอย่างแท้จริง การใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง เช่น การใช้พิธีบายศรีสู่ขวัญในกระบวนการคืนดี เป็นกลยุทธ์ที่สังคมอีสานพัฒนาขึ้นอย่างเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น (อรอนงค์ ศิริวรรณ, 2560) แนวทางเหล่านี้ช่วยลดการพึ่งพากระบวนการทางกฎหมาย และเสริมสร้างความยั่งยืนของสันติสุขจากภายใน มิติทางสังคมและวัฒนธรรมของอีสานเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการธำรงรักษาสันติสุขอย่างยั่งยืน โครงสร้างครอบครัวและระบบเครือญาติที่เข้มแข็ง ประเพณีที่ส่งเสริมความสามัคคี เศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาตนเอง และพลังของชุมชนในการจัดการตนเอง ล้วนเป็นองค์ประกอบที่สอดประสานกันอย่างลึกซึ้ง งานศึกษานี้ยืนยันว่าความสันติสุขของอีสานไม่ได้เป็นผลจากนโยบายภายนอกเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ฝังรากอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คน

2. พุทธนวัตกรรม: กลไกสำคัญในการสร้างสันติสุขและความเสมอภาคในอีสาน

ภาคอีสานของประเทศไทยเป็นดินแดนที่ศาสนาพุทธฝังรากลึกในวิถีชีวิตผู้คนมายาวนาน อย่างไรก็ตาม ในโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมอีสานเผชิญกับปัญหาหลากหลาย ทั้งความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การอพยพแรงงาน และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม "พุทธนวัตกรรม" หรือการปรับประยุกต์หลักพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างสันติสุขและความเสมอภาคในสังคมอีสานอย่างมีนัยสำคัญ

พุทธนวัตกรรม: ความหมายและบทบาทในสังคมอีสาน

พุทธนวัตกรรม หมายถึง กระบวนการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่หลักธรรม และการประยุกต์คำสอนทางพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน โดยไม่สูญเสียแก่นสาระของคำสอนเดิม (จารุณี ชื่นชม, 2562) ในสังคมอีสาน พุทธนวัตกรรมเกิดขึ้นผ่านการเคลื่อนไหวของพระสงฆ์นักพัฒนา ชุมชนวัด และการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่ตอบโจทย์ชีวิตคนยุคใหม่

บทบาทของพระสงฆ์นักพัฒนาในอีสาน

พระสงฆ์ในอีสานได้ก้าวข้ามบทบาทดั้งเดิมจากผู้ประกอบศาสนพิธี ไปสู่การเป็นผู้นำทางสังคมและเศรษฐกิจ พระสงฆ์นักพัฒนาได้นำหลักธรรมมาปรับใช้กับการแก้ปัญหาชุมชน เช่น การจัดตั้งธนาคารข้าว สหกรณ์ชุมชน และการสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ (บุญชู อรุณศรี, 2561) โครงการเหล่านี้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและส่งเสริมความเสมอภาคในการเข้าถึงทรัพยากรของคนในชุมชน พระสงฆ์บางรูปยังเป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เช่น การจัดตั้งวัดป่าเพื่อเป็นป่าชุมชน และการจัดทำเขตอภัยทาน (สุเทพ บุญศรี, 2563) ซึ่งสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ และช่วยลดความขัดแย้งด้านการใช้ที่ดินในชุมชน

กิจกรรมพุทธนวัตกรรมเพื่อสันติสุข

กิจกรรมที่ถือเป็นพุทธนวัตกรรมในอีสานมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การจัดค่ายอบรมคุณธรรมสำหรับเยาวชนในรูปแบบสมัยใหม่ การใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแพร่ธรรมะ และการประยุกต์กิจกรรมศาสนาให้เข้ากับวิถีชีวิตคนทำงานและแรงงานข้ามถิ่น (อรทัย วัฒนาวงศ์, 2564) กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงส่งเสริมจริยธรรมส่วนบุคคล แต่ยังเสริมสร้างเครือข่ายสังคมที่เกื้อกูลและลดช่องว่างระหว่างวัย การจัดกิจกรรมสันติภาวนา (Peace Meditation) ซึ่งเป็นการรวมคนในชุมชนทั้งพุทธและต่างศาสนาเพื่อเจริญสติและภาวนาเพื่อสันติภาพ ถือเป็นพุทธนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อสังคมพหุวัฒนธรรมในอีสาน (นางนุช สุวรรณโคตร, 2565) กิจกรรมนี้ช่วยลดอคติทางศาสนาและเชื้อชาติ เสริมสร้างความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

พุทธเศรษฐศาสตร์: แนวคิดสร้างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

พุทธเศรษฐศาสตร์เป็นอีกหนึ่งพุทธนวัตกรรมที่ได้รับการนำมาใช้ในชุมชนอีสานเพื่อส่งเสริมความเสมอภาค แนวคิดนี้เน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ความเรียบง่าย และการผลิตเพื่อการยังชีพมากกว่าการแสวงหากำไรสูงสุด (พงษ์ศักดิ์ วัชรพาณิชย์, 2562) หลายชุมชนในอีสานได้จัดตั้งตลาดนัดชุมชนที่ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ เช่น ตลาดนัดสินค้าราคาถูกโดยวัด หรือโครงการแลกเปลี่ยนสินค้าฟรี พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน เช่น การรณรงค์ให้ปลูกข้าวอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมี และเน้นการบริโภคในท้องถิ่น (ปรีชา สายเชื้อ, 2561) สิ่งเหล่านี้ช่วยลดภาระหนี้สินของชาวบ้านและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว

พุทธนวัตกรรมกับการเสริมพลังทางสังคมของกลุ่มเปราะบาง

หนึ่งในบทบาทสำคัญของพุทธนวัตกรรมในอีสานคือการเสริมพลัง (empowerment) ให้กับกลุ่มที่เปราะบาง เช่น ผู้หญิง เด็ก ผู้สูงอายุ และแรงงานข้ามถิ่น ผ่านการจัดอบรมคุณธรรมเฉพาะกลุ่ม กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะจิต และการจัดพื้นที่ปลอดภัยในวัด (สมฤดี ใจเพชร, 2563) วัดบางแห่งจัดกิจกรรมสนับสนุนสตรีให้มีบทบาทในกิจกรรมสาธารณะของชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้านธรรมะที่ทำหน้าที่ช่วยดูแลกิจกรรมเยาวชนและสนับสนุนการศึกษา (ณัฐวุฒิ แสงอุทัย, 2562) สิ่งเหล่านี้ช่วยลดช่องว่างทางเพศในสังคมและเสริมสร้างความเสมอภาคในระดับชุมชน

การพัฒนาเครือข่ายพุทธนวัตกรรมในอีสาน

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา เครือข่ายวัดพัฒนาหลายแห่งในอีสานได้เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค เช่น เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาอีสาน เครือข่ายวัดอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเครือข่ายพุทธเพื่อสันติภาพ (จิตติพงศ์ ชูศรี, 2560) การทำงานเชิงเครือข่ายช่วยขยายผลพุทธนวัตกรรมออกไปในวงกว้างและเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในชุมชน เครือข่ายเหล่านี้ยังทำหน้าที่เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยสนับสนุนพระสงฆ์รุ่นใหม่ในการพัฒนาทักษะการทำงานสังคม การใช้เทคโนโลยีสื่อสาร และการจัดการโครงการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ (สุพจน์ มหาชัย, 2564)

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

จากการศึกษาบทบาทของพุทธนวัตกรรมในอีสาน พบว่าการส่งเสริมบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ควรได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างจริงจัง รัฐควรส่งเสริมการจัดงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมพุทธนวัตกรรม เช่น ค่ายอบรมเยาวชน การสร้างเครือข่ายวัดพัฒนา และโครงการเกษตรอินทรีย์ที่นำโดยวัด นอกจากนี้ควรพัฒนาหลักสูตรอบรมพระสงฆ์ให้มีเนื้อหาด้านการพัฒนาสังคม การบริหารจัดการ และการสื่อสารสมัยใหม่ เพื่อให้พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่ผู้นำทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วรารักษ์ ทองภู, 2565)

พุทธนวัตกรรมเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างสันติสุขและความเสมอภาคในสังคมอีสานอย่างแท้จริง ผ่านบทบาทของพระสงฆ์นักพัฒนา กิจกรรมศาสนาเชิงสร้างสรรค์ การส่งเสริมพุทธเศรษฐศาสตร์ และการเสริมพลังให้กับกลุ่มเปราะบาง พุทธนวัตกรรมไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางศาสนา แต่เป็นกระบวนการสังคมที่ช่วยจัดการกับความเหลื่อมล้ำ ลดความขัดแย้ง และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนอีสานในระยะยาว

3. การประยุกต์ใช้บทเรียนจากอีสานในบริบทของยุค AI

ภาคอีสานของประเทศไทยเป็นภูมิภาคที่มีบทเรียนทางสังคมและวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า โดยเฉพาะในด้านโครงสร้างชุมชน ความเข้มแข็งของระบบเครือญาติ การพึ่งพาตนเอง และวัฒนธรรมที่เน้นความเอื้ออาทรและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้สร้างทั้งโอกาสและความท้าทายใหม่ ๆ บทความนี้จะวิเคราะห์ว่าบทเรียนจากอีสานสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในยุค AI ได้อย่างไรเพื่อส่งเสริมสันติสุข ความเสมอภาค และความยั่งยืนในสังคมไทย

บทเรียนจากอีสาน: มิติชุมชนที่ทรงพลัง

หนึ่งในบทเรียนสำคัญจากอีสานคือการพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชนผ่านระบบเครือญาติและกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน (พัชรินทร์ สิริบุญกุล, 2562) การจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมในอีสานแสดงให้เห็นถึงพลังของประชาชนที่สามารถจัดการทรัพยากรและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาทายนอกมากนัก ในยุค AI ที่กระบวนการตัดสินใจและการจัดการข้อมูลถูกถ่ายโอนไปยังระบบอัตโนมัติ ความเข้มแข็งของโครงสร้างชุมชนและเครือข่ายสังคมแบบอีสานสามารถเป็นต้นแบบที่ช่วยสร้าง "สมดุลทางเทคโนโลยีและสังคม" (มนัญญา กิ่งแก้ว, 2561) โดยการใช้ AI ควรเน้นการเสริมสร้างพลังให้กับชุมชน ไม่ใช่การตัดขาดมนุษย์ออกจากกระบวนการสำคัญ

วัฒนธรรมการแบ่งปันกับเศรษฐกิจดิจิทัล

วัฒนธรรมการลงแขกเกี่ยวข้าวและการช่วยเหลือกันในงานบุญของอีสานเป็นบทเรียนที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจแบ่งปัน (Sharing Economy) ในยุค AI ที่ระบบแพลตฟอร์มดิจิทัลกำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2562) การนำหลักวัฒนธรรมการแบ่งปันและการร่วมแรงร่วมใจมาผนวกกับการใช้แพลตฟอร์ม AI จะช่วยป้องกันการผูกขาดทรัพยากรโดยกลุ่มทุนขนาดใหญ่และสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ ในบริบทของอีสาน การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลท้องถิ่นที่เชื่อมโยงเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และผู้บริโภคโดยตรง โดย

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ใช้ AI เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม จะช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งในโลกยุคใหม่ (ศิริพร สุขสถาน, 2563)

การจัดการความรู้ท้องถิ่นในยุค AI

บทเรียนจากอีสานยังเน้นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแพทย์พื้นบ้าน การทำเกษตรอินทรีย์ และการทอผ้าไหม ซึ่งเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2560) ในยุค AI ข้อมูลและองค์ความรู้เหล่านี้ควรถูกจัดเก็บและประมวลผลด้วยเทคโนโลยี AI เพื่อป้องกันการสูญหายและเพิ่มการเข้าถึงของคนรุ่นใหม่ การพัฒนา "คลังข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น" ที่ขับเคลื่อนด้วย AI สามารถช่วยจัดระบบองค์ความรู้ ทำให้สามารถสืบค้นและถ่ายทอดได้อย่างสะดวกและทันสมัย (อรอนงค์ ศิริวรรณ, 2560) สิ่งนี้จะช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมในยุค AI

พุทธนวัตกรรมในอีสานที่เน้นการพัฒนาเยาวชน การสร้างจิตสำนึกชุมชน และการใช้ธรรมะเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาสังคม ยังคงมีความสำคัญในยุค AI (บุญชู อรุณศรี, 2561) ในยุคที่ AI มีอิทธิพลต่อวิถีคิดและพฤติกรรมของคน การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการออกแบบเทคโนโลยี เช่น การสร้างแอปพลิเคชันที่ส่งเสริมจริยธรรม หรือการใช้ AI เพื่อเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับบทเรียนจากอีสานที่เน้นการพัฒนาคนควบคู่ไปกับเทคโนโลยี การใช้ AI ในการจัดกิจกรรม "สันติภาวนาออนไลน์" ที่ประยุกต์มาจากกิจกรรมชุมชนในอีสาน สามารถเชื่อมโยงผู้คนในชุมชนออนไลน์ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมสันติสุขและความเข้าใจซึ่งกันและกันในระดับสากล (นพพร พรหมชาติ, 2564)

การจัดการความเสี่ยงทางสังคมด้วยบทเรียนจากอีสาน

ในยุค AI มีความเสี่ยงด้านความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) และการถูกแทนที่ด้วยระบบอัตโนมัติ บทเรียนจากการพึ่งพาเครื่องญาติและการช่วยเหลือกันในชุมชนของอีสานสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ "ระบบสนับสนุนผู้ได้รับผลกระทบ" จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี (ธวัชชัย พิษผล, 2561) การพัฒนาเครือข่ายดิจิทัลที่เน้นความร่วมมือแบบอีสาน เช่น เครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนออนไลน์ หรือเครือข่ายผู้ใช้แรงงานที่ได้รับผลกระทบจาก AI สามารถช่วยสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ช่วยเหลือ และร่วมกันพัฒนาทักษะใหม่ ๆ (สมศักดิ์ ชูศรี, 2561)

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

รัฐบาลและภาคเอกชนควรให้ความสำคัญกับการออกแบบนโยบายดิจิทัลที่คำนึงถึงบริบทชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะในภาคอีสานที่มีทุนวัฒนธรรมและสังคมอันแข็งแกร่ง (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2562) การพัฒนาเทคโนโลยี AI ควรมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน ไม่ใช่การทดแทนบทบาทของมนุษย์อย่างสิ้นเชิง

ควรส่งเสริมการสร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลโดยชุมชน ที่ช่วยให้ชุมชนมีอำนาจในการบริหารจัดการข้อมูลและทรัพยากรของตนเอง รวมทั้งการจัดให้มีหลักสูตรฝึกอบรมทักษะดิจิทัลแบบบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อป้องกันปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยีในอนาคต บทเรียนจากอีสาน เช่น ความเข้มแข็งของชุมชน การพึ่งพา

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ตนเอง วัฒนธรรมการแบ่งปัน และพุทธนวัตกรรม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในยุค AI ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากนำไปออกแบบเทคโนโลยีและระบบสังคมที่เน้นการเสริมสร้างพลังให้กับชุมชน สร้างโครงสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรม และสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น บทเรียนเหล่านี้จะช่วยสร้างสังคมที่สมดุลระหว่างเทคโนโลยีและมนุษยธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมสันติสุขและความเสมอภาคในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ: อนาคตของสังคมสันติสุขในยุค AI

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เข้ามามีบทบาทในทุกมิติของชีวิต มนุษย์ สังคมไทย โดยเฉพาะในบริบทของภาคอีสาน กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนผ่านครั้งใหญ่ที่ส่งผลกระทบทั้งในเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นคือ สังคมสันติสุขในยุค AI จะเป็นไปในทิศทางใด และจะต้องเตรียมการอย่างไรเพื่อให้เทคโนโลยีและมนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล บทความนี้จะสรุปบทเรียนที่สำคัญ พร้อมนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อสร้างอนาคตของสังคมสันติสุขในยุค AI ที่ยั่งยืน

บทเรียนสำคัญจากสังคมอีสาน

การศึกษาบทบาทของชุมชนในภาคอีสานได้แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างสังคมที่เข้มแข็งและวัฒนธรรมการพึ่งพาอาศัยกันมีส่วนสำคัญในการดำรงสันติสุข (พัชรินทร์ สิรินกุล, 2562; มนูญญา กิ่งแก้ว, 2561) เครือญาติ ระบบเศรษฐกิจชุมชน และวัฒนธรรมการแบ่งปันช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างพื้นที่ทางสังคมที่เกื้อกูลกัน การประยุกต์ใช้พุทธนวัตกรรมในอีสาน เช่น การจัดกิจกรรมสันติภาวนา การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อดิจิทัล และการส่งเสริมพุทธเศรษฐศาสตร์ เป็นกลไกสำคัญในการสร้างสังคมจริยธรรมที่เข้มแข็ง (บุญชู อรุณศรี, 2561; นพพร พรหมชาติ, 2564) บทเรียนเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการออกแบบระบบสังคมในยุค AI ต้องไม่ตัดขาดจากรากวัฒนธรรม แต่ควรบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับคุณค่าทางสังคมที่ชุมชนยึดถือ

ข้อเสนอแนะเชิงยุทธศาสตร์เพื่อสร้างสังคมสันติสุขในยุค AI

การพัฒนา AI ที่ส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรม AI ควรถูกออกแบบให้เคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์และส่งเสริมจริยธรรมสังคม เช่น การพัฒนาอัลกอริทึมที่ลดอคติ (Bias) และส่งเสริมความเท่าเทียม (สุพจน์ มหาชัย, 2564) รวมถึงการพัฒนาแอปพลิเคชันที่ช่วยเสริมสร้างสติ สมาธิ และคุณธรรมในชีวิตประจำวัน (อรทัย วัฒนาวงศ์, 2564)

การสร้างชุมชนดิจิทัลที่เข้มแข็ง

บทเรียนจากอีสานชี้ให้เห็นว่าชุมชนเข้มแข็งเป็นรากฐานของสันติสุข (ปาริชาติ วัลย์เสถียร, 2562) ในยุค AI ควรส่งเสริมการจัดตั้ง "ชุมชนดิจิทัลท้องถิ่น" ที่เน้นการบริหารจัดการโดยชุมชนเอง ให้สามารถสร้าง แบ่งปัน และควบคุมข้อมูลเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ลดการพึ่งพาแพลตฟอร์มขนาดใหญ่ที่เน้นผลกำไร (ธวัชชัย พิษผล, 2561)

การเสริมสร้างทักษะดิจิทัลและจริยธรรมในระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาในยุค AI ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะดิจิทัลควบคู่กับการปลูกฝังจริยธรรม โดยเน้นการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ (ศิริพร สุขสถาน, 2563) ตัวอย่างเช่น การใช้ AI เพื่อเก็บ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

รักษาและถ่ายทอดองค์ความรู้วัฒนธรรมชุมชน และการสร้างแพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2560)

การใช้ AI เพื่อสร้างเศรษฐกิจแบ่งปันที่เป็นธรรม

ควรส่งเสริมการใช้ AI เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจแบ่งปันในระดับชุมชน เช่น ระบบโลจิสติกส์ชุมชน ระบบแลกเปลี่ยนสินค้า และตลาดออนไลน์ท้องถิ่นที่บริหารจัดการโดยชุมชน (สมศักดิ์ ชุศรี, 2561) แนวทางนี้จะช่วยลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำและกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

การออกแบบนโยบาย AI โดยมีส่วนร่วมของชุมชน

การออกแบบนโยบายดิจิทัลในอนาคตต้องเปิดพื้นที่ให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางเทคโนโลยีและตรวจสอบการใช้ AI ในสังคม (พงษ์ศักดิ์ วัชรพาณิชย์, 2562) กระบวนการนี้จะช่วยสร้างการยอมรับและเพิ่มประสิทธิภาพของนโยบายในระดับปฏิบัติการ

อนาคตของสังคมสันติสุขในยุค AI: การเดินทางที่ต้องร่วมกัน

สังคมสันติสุขในยุค AI จะไม่สามารถบรรลุได้หากเน้นเพียงการพัฒนาเทคโนโลยีโดยขาดการคำนึงถึงโครงสร้างสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรมที่เหมาะสม (วราภรณ์ ทองภู, 2565) สังคมไทยควรมุ่งพัฒนา AI ที่เสริมสร้างคุณค่าชุมชน เช่น การสร้างเครือข่ายเศรษฐกิจดิจิทัลที่เป็นธรรม การส่งเสริมการจัดการตนเองในระดับท้องถิ่น และการบูรณาการภูมิปัญญาอีสานเข้าสู่โลกดิจิทัลอย่างสมดุล ความท้าทายสำคัญคือการจัดการกับความเหลื่อมล้ำที่อาจเพิ่มขึ้นจากการเข้าถึง AI ที่ไม่เท่าเทียม โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบาง เช่น เกษตรกร ผู้สูงอายุ และแรงงานไร้ทักษะ (สมฤดี ใจเพชร, 2563) จึงต้องมีการจัดโครงสร้างสังคมที่เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและผลประโยชน์จาก AI ได้อย่างเสมอภาค สังคมไทยในอนาคตต้องสร้างสมดุลระหว่าง "ความทันสมัยทางเทคโนโลยี" และ "คุณค่าความเป็นมนุษย์" โดยเฉพาะการส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของ AI (จิตติพงศ์ ชุศรี, 2560)

อนาคตของสังคมสันติสุขในยุค AI ไม่ได้อยู่ที่การปฏิเสธเทคโนโลยี แต่ขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้และการออกแบบเทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม สังคมไทยควรนำบทเรียนจากชุมชนอีสานมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา AI ที่เสริมสร้างชุมชน ส่งเสริมเศรษฐกิจแบ่งปัน และอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น บทสรุปนี้ชี้ให้เห็นว่าการสร้างสังคมสันติสุขในยุค AI ต้องเป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาชน เพื่อให้ AI กลายเป็นเครื่องมือแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ต้นเหตุของความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำ

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI: บทเรียนจากอีสานและพุทธนวัตกรรมสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. บทเรียนจากชุมชนอีสานเป็นรากฐานของสังคมสันติสุขยุคใหม่

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

สังคมอีสานแสดงให้เห็นถึงพลังของโครงสร้างชุมชน ระบบเครือข่าย และวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำและสร้างสันติสุขในชุมชนได้อย่างแท้จริง แนวทางเหล่านี้เป็นต้นแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบระบบสังคมดิจิทัลในยุค AI ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว

2. พุทธนวัตกรรมเป็นเครื่องมือสร้างจริยธรรมในยุค AI

การศึกษาชี้ให้เห็นว่าพุทธนวัตกรรมในอีสาน เช่น กิจกรรมสันติภาวนา พุทธเศรษฐศาสตร์ และการเสริมพลังกลุ่มเปราะบาง มีศักยภาพในการส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรมที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุค AI การนำพุทธนวัตกรรมเข้าสู่เทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชันธรรมะ การจัดค่ายคุณธรรมออนไลน์ และการส่งเสริมสติสมาธิผ่าน AI จะเป็นแนวทางที่ช่วยสร้างสังคมที่สมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับจิตวิญญาณ

3. เศรษฐกิจแบ่งปันและการพัฒนาแพลตฟอร์มชุมชนเป็นหัวใจของความเสมอภาค

ในยุคที่แพลตฟอร์มดิจิทัลถูกครอบครองโดยทุนขนาดใหญ่ บทเรียนจากอีสานเสนอให้สร้างแพลตฟอร์มดิจิทัลท้องถิ่นที่ส่งเสริมเศรษฐกิจแบ่งปันและให้ชุมชนบริหารจัดการเอง การใช้ AI ในการจัดการข้อมูล การขนส่ง และการแลกเปลี่ยนสินค้าในชุมชนจะช่วยกระจายผลประโยชน์ ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้แข็งแรงยั่งยืน

4. นโยบาย AI ต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

การออกแบบนโยบายดิจิทัลในอนาคตควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ทั้งในระดับการตัดสินใจ และการตรวจสอบการใช้เทคโนโลยี AI นโยบายควรส่งเสริมการพัฒนาทักษะดิจิทัลที่บูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ AI เป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งลดความเสี่ยงจาก digital divide ที่อาจขยายความเหลื่อมล้ำในสังคม

องค์ความรู้เหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเทคโนโลยี AI ที่ส่งเสริมสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในสังคมไทยได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ปรากฏดังภาพต่อไปนี้

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ภาพที่ 1 : สังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI: บทเรียนจากอีสานและพุทธนวัตกรรม

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เอกสารอ้างอิง

- จารุณี ชื่นชม. (2562). พุทธนวัตกรรม: แนวคิดและการประยุกต์ในบริบทสังคมไทย. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 7(1), 1-15.
- จิตติพงศ์ ชูศรี. (2560). เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสาน: บทเรียนและข้อเสนอ. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- เจษฎา เด่นดวงบริพันธ์. (2565). AI กับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวัน. วารสารวิทยาการก้าวหน้า, 10(2), 45-60.
- ณัฐวุฒิ แสงอุทัย. (2562). บทบาทสตรีในกิจกรรมวัด: กรณีศึกษาวัดชุมชนในภาคอีสาน. วารสารสังคมวัฒนธรรม, 9(2), 55-70.
- เดือนเด่น นิคมบริรักษ์. (2565). AI, แรงงาน, และความเหลื่อมล้ำ: ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทย. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).
- ธวัชชัย พิษผล. (2561). เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคอีสาน. วารสารเศรษฐศาสตร์ชุมชน, 9(1), 55-70.
- นงนุช สุวรรณโคตร. (2565). กิจกรรมสันติภาพนา: พุทธนวัตกรรมเพื่อสังคมพหุวัฒนธรรมในอีสาน. วารสารศาสนาและสันติภาพ, 12(1), 25-40.
- นพพร พรหมชาติ. (2564). วัฒนธรรมการบวชในสังคมอีสาน: บทบาทและความหมายต่อการสร้างคนดีในชุมชน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญชู อรุณศรี. (2561). พระสงฆ์นักพัฒนากับการสร้างสันติสุขในชุมชนอีสาน. วารสารพัฒนาชุมชน, 8(2), 10-30.
- ปรีชา สายเชื้อ. (2561). พระสงฆ์กับการส่งเสริมเกษตรกรรมแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาวัดในภาคอีสาน. วารสารเศรษฐศาสตร์ท้องถิ่น, 6(1), 45-60.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2562). เศรษฐกิจชุมชนกับการสร้างสันติสุขในภาคอีสาน. วารสารเศรษฐศาสตร์และสังคม, 8(2), 45-59.
- พงษ์ศักดิ์ วัชรพาณิชย์. (2562). พุทธเศรษฐศาสตร์: เครื่องมือสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พวงทอง ภาวครพันธ์. (2564, 20 ตุลาคม). AI กับประชาธิปไตยในยุคดิจิทัล. [การนำเสนอในการเสวนา]. จัดโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย, กรุงเทพฯ.
- พัชรินทร์ สิริกุล. (2562). ครอบครัวและเครือญาติในสังคมอีสาน: การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2560). ความเชื่อผีบรรพบุรุษกับการสร้างสันติสุขในชุมชนอีสาน. วารสารศาสนาและวัฒนธรรม, 4(1), 10-25.
- มนัญญา กิ่งแก้ว. (2561). การพึ่งพาเครือญาติในวิถีชีวิตของชาวอีสาน: กรณีศึกษาชุมชนท้องถิ่นจังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิถีชนบท, 6(1), 22-37.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

วราภรณ์ ทองภู. (2565). นโยบายการพัฒนabatบาทพระสงฆ์กับการสร้างสังคมสันติสุข. กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม.

ศิริพร สุขสถาน. (2563). บทบาทของประเพณีบุญสิบสองในการสร้างความสามัคคีในชุมชนอีสาน. วารสารสังคมและวัฒนธรรม, 11(1), 15-30.

สมฤดี ใจเพชร. (2563). พุทธนวัตกรรมกับการเสริมพลังสังคม: กรณีศึกษาชุมชนวัดในภาคอีสาน. วารสารการพัฒนาสังคม, 11(1), 65-80.

สมศักดิ์ ชูศรี. (2561). พลังชุมชนกับการจัดการปัญหาสังคมในภาคอีสาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สถาบันวิจัยชุมชน.

สุพจน์ มหาชัย. (2564). การจัดการเครือข่ายพุทธนวัตกรรมในภาคอีสาน: บทบาทและทิศทาง. วารสารพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนา, 5(2), 35-50.

สุรพล นิติไกรพจน์. (2566, 15 มีนาคม). กฎหมาย AI กับอนาคตสังคมไทย. [การบรรยายในสัมมนาสาธารณะ]. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ .

อรทัย วัฒนาวงศ์. (2564). การประยุกต์พุทธนวัตกรรมในยุคดิจิทัล: กรณีศึกษาวัดในภาคอีสาน. วารสารนวัตกรรมสังคม, 4(1), 50-65.

อรอนงค์ ศิริวรรณ. (2560). วัฒนธรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสังคมอีสาน: กรณีศึกษาพิธีบายศรีสู่ขวัญ. วารสารนิติศาสตร์ท้องถิ่น, 5(2), 40-55.

อารยะ ชัยเดช. (2563). จริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ในบริบทพุทธปรัชญา. (รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์). มหาวิทยาลัยมหิดล, สถาบันวิจัยพุทธปรัชญาประยุกต์.

Soft power กับการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน

Soft Power and Sustainable Urban Development

พระมหาวันต์ วสันตเวที (หงอกชัย)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

PhraMahaWasan Wasantawetee (Ngokchai)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

Corresponding Author, E-mail: Day.wasan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง Soft Power กับการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน ในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน ในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเน้นย้ำว่า Soft Power ซึ่งอธิบายโดย Joseph Nye Jr. ว่าเป็นความสามารถในการดึงดูดและชักจูงผู้อื่นผ่านวัฒนธรรม ค่านิยม และนโยบาย สามารถนำมาใช้สร้างอัตลักษณ์และความน่าดึงดูดใจให้กับเมือง เพื่อดึงดูดการลงทุน การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ และบุคลากรที่มีความสามารถ อันจะนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การสร้างความภาคภูมิใจในชุมชน และการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม บทความได้นำเสนอ องค์ความรู้ แนวคิด และทฤษฎี ที่ช่วยสนับสนุนการนำ Soft Power มาใช้ให้เกิดผลจริง ได้แก่ ทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม (Pierre Bourdieu) แนวคิดการสร้างแบรนด์เมือง (Mihalis Kavaratzis) แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ (Charles Landry) และหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสรุปว่าการบูรณาการ Soft Power เข้ากับการวางแผนพัฒนาเมืองอย่างรอบด้าน จะช่วยให้เมืองสามารถสร้างเสน่ห์ อิทธิพล และความสามารถในการแข่งขันในระดับสากลได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: Soft Power, การพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน, ทุนทางวัฒนธรรม, การสร้างแบรนด์เมือง, เมืองสร้างสรรค์

Abstract

This academic article explores Soft Power as a crucial mechanism in driving sustainable urban development across economic, social, and environmental dimensions. It emphasizes that Soft Power, as defined by Joseph Nye Jr., is the ability to attract and influence others through culture, values, and policies, and can be strategically applied to build a city's identity and appeal. By doing so, cities can attract investment, high-quality tourism, and skilled professionals, leading to sustainable economic growth, enhanced community pride, and the promotion of cultural diversity.

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

The article introduces relevant knowledge, concepts, and theories that support the effective application of Soft Power, including: Cultural Capital Theory (Pierre Bourdieu), City Branding Concepts (Mihalis Kavaratzis), Creative City Concept (Charles Landry), Intercultural Communication Theory, and Principles of Sustainable Development. In conclusion, the integration of Soft Power into comprehensive urban planning enables cities to cultivate charm, influence, and global competitiveness in a truly sustainable manner.

Keywords: Soft Power, Sustainable Urban Development, Cultural Capital, City Branding, Creative City

บทนำ

ในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ที่การเชื่อมโยงระหว่างเมืองต่าง ๆ ทั่วโลกขยายตัวอย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน เมืองมิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงศูนย์กลางทางเศรษฐกิจหรือโครงสร้างพื้นฐานอีกต่อไป หากแต่ได้กลายเป็นเวทีสำคัญในการแข่งขันด้านความคิดสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และบทบาทในเวทีระหว่างประเทศ การพัฒนาเมืองในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมองให้ลึกและกว้างกว่าประเด็นด้านกายภาพและเศรษฐกิจ แต่ครอบคลุมไปถึงศักยภาพในการสร้างเสน่ห์ ความน่าดึงดูดใจ และอิทธิพลเชิงบวก ที่สามารถนำพาเมืองไปสู่ความก้าวหน้าอย่างยั่งยืนทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก

ภายใต้บริบทนี้ แนวคิด “Soft Power” ซึ่งเสนอโดย Joseph Nye Jr. (2004) ได้กลายเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการอธิบายถึงวิธีที่เมืองหรือรัฐสามารถสร้างอิทธิพลโดยไม่อาศัยอำนาจบังคับหรือแรงจูงใจทางวัตถุ หากแต่ใช้ความน่าสนใจของ วัฒนธรรม ค่านิยม และนโยบาย ที่ส่งเสริมการยอมรับโดยสมัครใจ เพื่อโน้มน้าวและชักจูงผู้อื่นให้ร่วมมืออย่างเต็มใจ เมืองที่สามารถบ่มเพาะ Soft Power ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะมีข้อได้เปรียบในการสร้างความร่วมมือระดับโลก ดึงดูดนักลงทุน นักท่องเที่ยว และบุคลากรที่มีศักยภาพ ตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจในหมู่ประชาชนของตนเอง

บทความวิชาการฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่าง Soft Power กับการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน โดยเน้นการวิเคราะห์ศักยภาพของ Soft Power ในการขับเคลื่อนเมืองให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลและยาวนาน เมืองที่มี Soft Power เข้มแข็งสามารถสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีภาพลักษณ์ในเชิงบวก และเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล เพื่อสนับสนุนการ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

วิเคราะห์นี้ บทความจะนำเสนอ องค์ความรู้ แนวคิด และทฤษฎี ที่มีบทบาทเป็นฐานในการออกแบบและขับเคลื่อน การพัฒนาเมืองด้วย Soft Power อย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. ทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital Theory)

Bourdieu (1986) เสนอว่า ทุนทางวัฒนธรรมคือชุดของความรู้ ทักษะ รสนิยม และการศึกษา ที่บุคคลหรือ กลุ่มหนึ่งได้รับจากสภาพแวดล้อมและกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสามารถแปลงเป็นอำนาจหรือสถานะทางสังคมได้อย่างมี ประสิทธิภาพ เขาแบ่งทุนทางวัฒนธรรมออกเป็นสามรูปแบบ ได้แก่ Embodied Capital ซึ่งฝังอยู่ในตัวบุคคล เช่น ความสามารถทางภาษา ศิลปะ หรือวรรณกรรม, Objectified Capital ซึ่งปรากฏในรูปของวัตถุทางวัฒนธรรม เช่น หนังสือ งานศิลป์ หรือโบราณวัตถุ และ Institutionalized Capital ซึ่งอยู่ในรูปของใบปริญญา ประกาศนียบัตร หรือ การรับรองจากสถาบันทางวิชาการ (Bourdieu, 1986; 1977) เมื่อพิจารณาในบริบทของเมือง ทุนทางวัฒนธรรม สามารถมองได้ว่าเป็นทรัพยากรที่ส่งเสริม Soft Power ตามแนวคิดของ Joseph Nye Jr. (2004) ซึ่งหมายถึง ความสามารถของรัฐหรือองค์กรในการจูงใจและดึงดูดผู้อื่น โดยไม่ต้องใช้อำนาจบังคับหรือแรงจูงใจเชิงวัตถุ เมืองที่มี ทุนทางวัฒนธรรมเข้มแข็ง เช่น มีมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า เทศกาลประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ ศิลปินที่มี ชื่อเสียง หรือสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพ ล้วนสามารถใช้สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการสร้างเสน่ห์และอิทธิพลในเวที ระหว่างประเทศ

ยกตัวอย่างเช่น เมืองปารีส ใช้ทุนทางวัฒนธรรมในรูปของพิพิธภัณฑ์ลูฟวร์ สถาปัตยกรรมแบบโกธิก และ ชื่อเสียงของวงการศิลปะและแฟชั่น เป็นพลังในการดึงดูดผู้คนจากทั่วโลก เมืองเหล่านี้ไม่ได้สร้างเพียงรายได้จากการ ท่องเที่ยว แต่ยังสร้าง “ภาพลักษณ์” ที่เป็นต้นแบบแห่งความงาม ความคิดสร้างสรรค์ และอัตลักษณ์วัฒนธรรม ซึ่ง สะท้อน Soft Power อย่างเด่นชัด

นอกจากนี้ ทุนทางวัฒนธรรมยังมีบทบาทสำคัญต่อการ พัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในมิติของการ อนุรักษ์วัฒนธรรม การส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น และการเสริมสร้างความภาคภูมิใจในชุมชน เมืองที่ลงทุนใน พิพิธภัณฑ์ พื้นที่ทางวัฒนธรรม หอศิลป์ หรือกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น ไม่เพียงแต่สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ หากยัง ช่วยให้ชุมชนเกิดความผูกพันกับพื้นที่ และสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นรากฐานของการ พัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม และในที่สุด ทุนทางวัฒนธรรมมิใช่เพียงสิ่งที่มีอยู่แต่เดิม หากแต่สามารถ สืบสาน พัฒนา และถ่ายทอด ได้ผ่านนโยบายสาธารณะและการวางแผนเมืองอย่างรอบด้าน การส่งเสริมการศึกษา การ สร้างพื้นที่สร้างสรรค์ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ล้วนเป็นแนวทางในการเพิ่มพูนทุนทางวัฒนธรรมของเมือง และทำให้ทุนนี้กลายเป็นกลไกขับเคลื่อน Soft Power ที่แข็งแกร่งและยั่งยืน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรมของ Bourdieu ช่วยให้เราเข้าใจว่าความมั่งคั่งของเมืองมิได้วัดได้จากเม็ดเงินหรือสิ่งก่อสร้างเพียงอย่างเดียว แต่ยังอยู่ที่ “ความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม” ที่เมืองนั้นสามารถสร้าง รักษา และใช้เป็นพลังในการผลักดันเมืองไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

2. แนวคิดการสร้างแบรนด์เมือง (City Branding)

เครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่ทรงพลัง ซึ่งพัฒนาขึ้นจากแนวคิดการสร้างแบรนด์สินค้า (Product Branding) และการตลาดสถานที่ (Place Marketing) โดยผู้บุกเบิกที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการวางรากฐานและพัฒนาทฤษฎีนี้คือ Mihalis Kavaratzis และ Stefan Olins

ตามแนวคิดของ Kavaratzis (2004) การสร้างแบรนด์เมืองไม่ใช่เพียงการออกแบบโลโก้หรือสโลแกนสวยงาม แต่คือ กระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่ยาวนานและมีหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วยการกำหนดอัตลักษณ์ของเมือง (identity), การควบคุมภาพลักษณ์ที่ถูกรับรู้จากภายนอก (image), การถ่ายทอดคุณค่า (values) และการเล่าเรื่องราวที่น่าจดจำ (narrative) องค์ประกอบเหล่านี้ร่วมกันสร้าง “แบรนด์” ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว นักลงทุน บุคลากรที่มีความสามารถ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับนานาชาติ

“City branding is more than just marketing; it is about strategically managing a city's identity, values, and image to appeal to key audiences.”

— Kavaratzis (2004, p. 58)

ในบริบทของ Soft Power ซึ่ง Joseph Nye (2004) ให้นิยามว่าเป็น “พลังในการดึงดูดและชักจูงโดยไม่ใช้การบังคับ” แบรนด์เมืองที่ประสบความสำเร็จจะทำหน้าที่เป็นแหล่ง Soft Power อันทรงพลัง เมืองที่มีภาพลักษณ์ด้านความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม ความยั่งยืน หรือคุณภาพชีวิตที่ดี ย่อมสามารถจูงใจให้คนอยากมาเยือน ฟานักลงทุน หรือแม้กระทั่งย้ายถิ่นฐานโดยไม่ต้องใช้มาตรการจูงใจทางวัตถุ

ตัวอย่างเช่น เมืองโคเปนเฮเกน (Copenhagen) ได้วางตำแหน่งแบรนด์ตนเองในฐานะ “เมืองสีเขียว” (Green City) ที่ให้ความสำคัญกับการใช้จักรยาน พลังงานสะอาด และคุณภาพชีวิต ส่งผลให้เมืองสามารถดึงดูดบริษัทเทคโนโลยีสะอาด นักลงทุนด้าน ESG (Environmental, Social, Governance) และประชากรที่สนใจในวิถีแบบยั่งยืนได้อย่างต่อเนื่อง อีกตัวอย่างคือ เมืองบาร์เซโลนา (Barcelona) ที่ใช้อัตลักษณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรม โดยเฉพาะผลงานของ Gaudi ในการสร้างแบรนด์ให้เมืองเป็นศูนย์กลางของสุนทรีย์ ความคิดสร้างสรรค์ และการออกแบบ นอกจากจะสร้าง Soft Power แล้ว การสร้างแบรนด์เมืองยังเกี่ยวข้องโดยตรงกับแนวทางการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน หากเมืองสามารถสื่อสารคุณค่าที่เน้นความยั่งยืน เช่น การเป็น “เมืองน่าอยู่” “เมืองแห่งการเรียนรู้” หรือ “เมืองปลอดคาร์บอน” ก็จะสามารถดึงดูดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีเป้าหมายเดียวกันมาร่วมพัฒนาเมืองในทิศทางที่ยั่งยืน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

ได้อย่างเป็นรูปธรรม แบรินด์ที่ดีจึงไม่ได้สะท้อนแค่ภาพลักษณ์ภายนอก แต่ยังสะท้อนนโยบาย วิสัยทัศน์ และการวางแผนพัฒนาในระยะยาวของเมืองและที่สำคัญ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการกำหนดแบรินด์ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจ (local pride) และความผูกพัน (place attachment) ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญในการสร้างเมืองที่ยั่งยืนในระยะยาว หากประชาชนรู้สึกว่าการแบรินด์ของเมืองสะท้อนคุณค่าของตนเอง พวกเขาจะมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนและร่วมมือในการขับเคลื่อนเมืองไปข้างหน้าอย่างแข็งขัน

กล่าวโดยสรุป แนวคิดการสร้างแบรินด์เมืองตามกรอบของ Kavaratzis ไม่เพียงแต่มีประโยชน์ต่อการวางตำแหน่งเมืองในตลาดโลก หากแต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง Soft Power ที่ยั่งยืน และเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาเมืองในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้งและสมดุล

3. แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ (Creative City)

ในยุคหลังอุตสาหกรรมที่เมืองต้องปรับตัวจากการพึ่งพาการผลิตและโครงสร้างพื้นฐานแบบดั้งเดิม ไปสู่การพัฒนาบนฐานของความรู้ วัฒนธรรม และนวัตกรรม แนวคิด “เมืองสร้างสรรค์” (Creative City) จึงกลายเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในหมู่ผู้กำหนดนโยบายและนักวางแผนเมืองที่มองหากลยุทธ์ใหม่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอย่างมีคุณภาพ

ผู้บุกเบิกแนวคิดนี้คือ ชาร์ลส์ แลนดรี (Charles Landry) นักวางแผนเมืองชาวอังกฤษ ซึ่งเสนอว่าเมืองควรเป็นเวทีสำหรับการทดลองแนวคิดใหม่ เปิดรับความหลากหลาย และส่งเสริมให้ประชาชนใช้ศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์ของตนในการสร้างอนาคตของเมือง โดยเขานิยามเมืองสร้างสรรค์ว่าเป็น “เมืองที่สามารถคิดในสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อน และเปลี่ยนความคิดเหล่านั้นให้กลายเป็นความจริง” (Landry, 2000) ภายใต้แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ เมืองไม่ใช่เพียงแค่โครงสร้างทางกายภาพ แต่เป็นพื้นที่แห่งการแสดงออก การมีส่วนร่วม และการทดลองสิ่งใหม่ ๆ เมืองที่ประสบความสำเร็จในกรอบแนวคิดนี้มักมีลักษณะร่วมบางประการ ได้แก่ การเปิดกว้างและความหลากหลาย (Openness and Diversity), การมีส่วนร่วมของพลเมือง (Civic Participation), การส่งเสริมนวัตกรรม (Innovation), คุณภาพชีวิตที่ดี (Quality of Life), การเชื่อมโยง (Connectivity), ทั้งในเชิงกายภาพ (ระบบขนส่ง เทคโนโลยีสารสนเทศ) และเชิงแนวคิด (ความร่วมมือระหว่างอุตสาหกรรมต่าง ๆ) ในแง่ของ Soft Power เมืองสร้างสรรค์สามารถกลายเป็น “แหล่งอิทธิพลที่จับต้องไม่ได้” ที่ทรงพลังอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อเมืองสามารถผลิตและส่งออกวัฒนธรรมในรูปแบบของ ภาพยนตร์ ดนตรี แฟชั่น อาหาร เทศกาลศิลปะ หรือแม้กระทั่ง “ไลฟ์สไตล์” ที่ได้รับการยอมรับในระดับโลก ตัวอย่างเช่น เมืองโซล (Seoul) ที่ใช้ดนตรี K-pop และวัฒนธรรมร่วมสมัยเป็นตัวขับเคลื่อน Soft Power หรือ เมืองอัมสเตอร์ดัม (Amsterdam) ที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและสถาปัตยกรรมดึงดูดนักท่องเที่ยวและนักลงทุนจากทั่วโลก

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Sofe power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

นอกจากนี้ แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ยังมีความสอดคล้องอย่างลึกซึ้งกับ การพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน โดยเฉพาะใน ด้านเศรษฐกิจและสังคม เมืองที่ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะมีแนวโน้มพึ่งพาอุตสาหกรรมหนักน้อยลง ลด ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการเติบโตของอุตสาหกรรมที่ใช้ทรัพยากรทางปัญญา เช่น ซอฟต์แวร์ เกมดิจิทัล การออกแบบ และการสื่อสาร นอกจากนี้ยังส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในมิติของประชาธิปไตย การจัดการเมืองแบบมีส่วนร่วม และการรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม การสร้างเมืองให้มีความคิดสร้างสรรค์จึงไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน แต่ยังเป็น การลงทุนเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว เพราะเมืองที่สามารถ “ผลิตความคิด” และ “สร้างสรรค์คุณค่าใหม่” ได้อย่างต่อเนื่อง คือเมืองที่สามารถปรับตัว และอยู่รอดในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ของ Charles Landry เปิดมุมมองใหม่ในการมองบทบาทของ วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของพลเมือง ในฐานะทรัพยากรสำคัญของเมืองสมัยใหม่ เมืองใดที่สามารถสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ จะสามารถสร้าง Soft Power อันทรงพลัง และก้าวสู่การพัฒนา อย่างยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

4. หลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาเมืองในยุคปัจจุบันไม่อาจหลีกเลี่ยงความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจที่ซับซ้อน หลักการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงกลายเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญในการขับเคลื่อนเมืองไปสู่อนาคตที่มั่นคงและสมดุล แนวคิด นี้ได้รับการถ่ายทอดอย่างชัดเจนและเป็นทางการจากรายงานสำคัญของ คณะกรรมาธิการโลกด้านสิ่งแวดล้อมและการ พัฒนาแห่งสหประชาชาติ (WCED) หรือที่รู้จักในนาม คณะกรรมาธิการบรุนด์แลนด์ (Brundtland Commission) ในปี ค.ศ. 1987 โดยนิยามว่า

“การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่กระทบต่อ ความสามารถของคนรุ่นอนาคตในการตอบสนองความต้องการของตนเอง” (WCED, 1987)

การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงไม่ได้หมายถึงเพียงการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นการสร้างสมดุลระหว่าง 3 เสาหลักที่แยกจากกันไม่ได้ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

มิติเศรษฐกิจ (Economic Sustainability) เน้นการสร้างโอกาสและความมั่งคั่งอย่างยุติธรรม โดยไม่ ทำลายสิ่งแวดล้อมและสังคม ตัวอย่างเช่น การสนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียน พลังงานสะอาด และงานที่มีคุณภาพ

มิติสังคม (Social Sustainability) เน้นความเท่าเทียม ยุติธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนทุกกลุ่ม การลดความเหลื่อมล้ำ การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และการสร้างชุมชนที่มีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งเป็นตัวอย่างที่สำคัญ

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

มิติสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) มุ่งปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม เช่น การลดก๊าซเรือนกระจก การจัดการขยะ และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้ระบบนิเวศสามารถรองรับความต้องการทั้งของปัจจุบันและอนาคต

เมื่อมองในบริบทของเมือง การบูรณาการหลักการเหล่านี้อย่างครบถ้วนเป็นกุญแจสู่การพัฒนาเมืองที่มีคุณภาพและยั่งยืน เมืองที่ให้ความสำคัญกับการรักษาสิ่งแวดล้อม สร้างสังคมที่เท่าเทียม และพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ทำลายทรัพยากร จะสามารถสร้าง Soft Power ที่ทรงพลังได้ เนื่องจากเมืองเหล่านี้สามารถสะท้อนภาพลักษณ์ของความรับผิดชอบ ความน่าเชื่อถือ และความเป็นผู้นำด้านความยั่งยืน และ Soft Power ในที่นี้เป็นพลังที่เกิดจากการสร้างความเชื่อมั่นและแรงดึงดูดในเชิงบวก ไม่ใช่การใช้แรงบังคับ เมืองที่มีนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็ง มีโครงการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน หรือสนับสนุนธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถดึงดูดนักลงทุน นักท่องเที่ยว และผู้มีความสามารถที่เห็นคุณค่าด้านนี้ นอกจากนี้ การสื่อสารผ่าน Soft Power ยังช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ตระหนักและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน เช่น การรณรงค์ให้ใช้ระบบขนส่งสาธารณะ การแยกขยะ หรือการสนับสนุนสินค้าเกษตรอินทรีย์ในท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยผลักดันเมืองไปสู่ความสำเร็จในระยะยาว

ดังนั้น การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงไม่เพียงแต่เป็นกรอบแนวคิดด้านนโยบาย แต่ยังเป็น กลยุทธ์ Soft Power ที่มีประสิทธิภาพ ในการสร้างภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของเมืองสมัยใหม่

5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงองค์รวม Soft power กับการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน

ทฤษฎี/แนวคิด	บทบาทต่อ Soft Power & เมืองยั่งยืน
Soft Power	จุดเริ่มต้น ปูสภาพลักษณ์ วัฒนธรรม
Cultural Capital	สร้างอัตลักษณ์-ทุนวัฒนธรรม
City Branding	สร้างแบรนด์สื่อ Soft Power
Stakeholder Theory	กระบวนการมีส่วนร่วม, ยอมรับจากทุกฝ่าย
Creative City	เพิ่มพลัง innovative
Intercultural Communication	ส่งเสริมความหลากหลาย, เข้าใจร่วม
Sustainability Theories	สมดุลทุกมิติ, ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

การบูรณาการแนวคิดเหล่านี้อย่างมีระบบในเชิงนโยบาย และการปฏิบัติจริงในเมือง จะทำให้ Soft Power ของเมืองมีแรงขับเคลื่อนและยั่งยืน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม บทความได้ผสมผสานแนวคิด Soft Power กับองค์ความรู้จากศาสตร์หลากหลาย เช่น ทุนทางวัฒนธรรม, การสร้างแบรนด์เมือง, ความคิดสร้างสรรค์ และทฤษฎีการพัฒนาเมือง เชิงบูรณาการ ทั้งมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

เมื่อนำแนวคิดเหล่านี้มาผสมกันในการวางแผนและดำเนินนโยบายเมือง เมืองนั้นจะมีศักยภาพในการสร้างเสน่ห์ (charm), อิทธิพล (influence) และ ความสามารถในการแข่งขันระดับสากล อย่างยั่งยืน ช่วยเสริมภาพลักษณ์เสริมเศรษฐกิจ เพิ่มความภาคภูมิใจในชุมชน ปลุกพลังจากฐานประชาชน และสร้างความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ

6. บทสรุป

การนำ Soft Power มาใช้ในบริบทของเมือง สามารถสร้างอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและภาพลักษณ์ในเชิงบวก ซึ่งช่วยดึงดูดนักลงทุน นักท่องเที่ยว และบุคลากรที่มีศักยภาพ อันเป็นแรงผลักดันให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างสมดุล ควบคู่ไปกับการส่งเสริมความภาคภูมิใจในชุมชนและการรักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม องค์ความรู้สำคัญที่สนับสนุนแนวคิดนี้ เช่น ทฤษฎีทุนทางวัฒนธรรมของ Pierre Bourdieu ที่ชี้ให้เห็นว่าเมืองที่มีมรดกทางวัฒนธรรม ศิลปะ และการศึกษาเป็นทุน จะสามารถใช้สิ่งเหล่านี้สร้างพลังดึงดูดและส่งเสริม Soft Power ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ แนวคิดการสร้างแบรนด์เมือง (City Branding) ที่เน้นการบริหารจัดการภาพลักษณ์และค่านิยมของเมืองอย่างมีวิสัยทัศน์ ก็ช่วยให้เมืองสามารถสื่อสารตัวตนและดึงดูดกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น โคเปนเฮเกนที่วางตัวเองเป็นเมืองสีเขียว สะท้อนความยั่งยืนและคุณภาพชีวิตที่ดี แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ที่ Charles Landry เสนอ ช่วยเสริมให้เมืองเป็นพื้นที่ที่เปิดรับนวัตกรรม ความคิดใหม่ และความหลากหลาย ซึ่งไม่เพียงแต่เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของประชาชน

สุดท้าย การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนต้องผสมผสานทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างเมืองที่น่าอยู่ มีความสมดุล และเติบโตได้ในระยะยาว การนำ Soft Power มาใช้ร่วมกับการวางแผนพัฒนาเมืองอย่างรอบด้านจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เมืองสร้างเสน่ห์ มีอิทธิพลเชิงบวก และมีความสามารถในการแข่งขันในระดับโลกอย่างยั่งยืน

7. องค์ความรู้ใหม่

บทความ “Soft Power กับการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน” ทำให้เราตระหนักว่า Soft Power ไม่ใช่เพียงเครื่องมือของรัฐหรือประเทศในเวทีระหว่างประเทศอีกต่อไป แต่สามารถเป็น “พลังเงียบ” ที่ทรงอิทธิพลในการขับเคลื่อนเมืองไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เมืองที่สามารถสร้างแรงดึงดูดผ่านวัฒนธรรม ค่านิยม และนโยบายที่น่าชื่นชม จะสามารถโน้มน้าวผู้คน นักท่องเที่ยว นักลงทุน และแรงงานฝีมือได้โดยไม่ต้องใช้

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

แรงจูงใจทางวัตถุ (ธนวันต์ สีนธวาลัย, 2560) ทำให้บทความวิชาการชิ้นนี้ค้นพบองค์ความรู้ที่สำคัญจากบทความนี้คือ แนวคิดเรื่อง “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital) ของ Bourdieu ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมมิได้เป็นเพียงสิ่งสวยงามหรือของตกแต่งเมือง หากแต่เป็น “ทุน” ที่มีมูลค่า สามารถส่งต่อ ถ่ายทอด และแปรเปลี่ยนเป็นพลังทางสังคมและเศรษฐกิจได้ เมืองที่มีทุนทางวัฒนธรรมเข้มแข็ง เช่น มรดกทางวัฒนธรรม พื้นที่สร้างสรรค์ สถาบันการศึกษา คุณภาพ หรือศิลปินท้องถิ่น จะสามารถใช้สิ่งเหล่านี้เป็นหัวใจของ Soft Power ในการพัฒนาเมืองอย่างมีอัตลักษณ์

นอกจากนี้ แนวคิดเรื่อง การสร้างแบรนด์เมือง (City Branding) ได้เปิดมุมมองใหม่ให้แก่การจัดการภาพลักษณ์เมือง โดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการออกแบบโลโก้หรือคำขวัญ แต่เป็นกระบวนการวางยุทธศาสตร์ระยะยาวที่ต้องสร้างตัวตน ถ่ายทอดคุณค่า และเล่าเรื่องของเมืองอย่างมีพลัง เมืองที่ประสบความสำเร็จด้านนี้ เช่น โคเปนเฮเกน หรือบาร์เซโลนา ต่างใช้อัตลักษณ์ด้านความยั่งยืนและวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนแบรนด์ให้กลายเป็น Soft Power ที่จับใจโลก และบทความยังได้แนะนำแนวคิด เมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ซึ่งเปลี่ยนภาพเมืองจากสิ่งปลูกสร้าง ให้กลายเป็น “เวที” แห่งการแสดงออก ความหลากหลาย และการทดลอง เมืองที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์จะสามารถดึงดูดพลังทางเศรษฐกิจใหม่ (วรศักดิ์ สุขอนันต์, 2563) เช่น อุตสาหกรรมดิจิทัล การออกแบบ สื่อ ศิลปะ รวมถึงยังเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

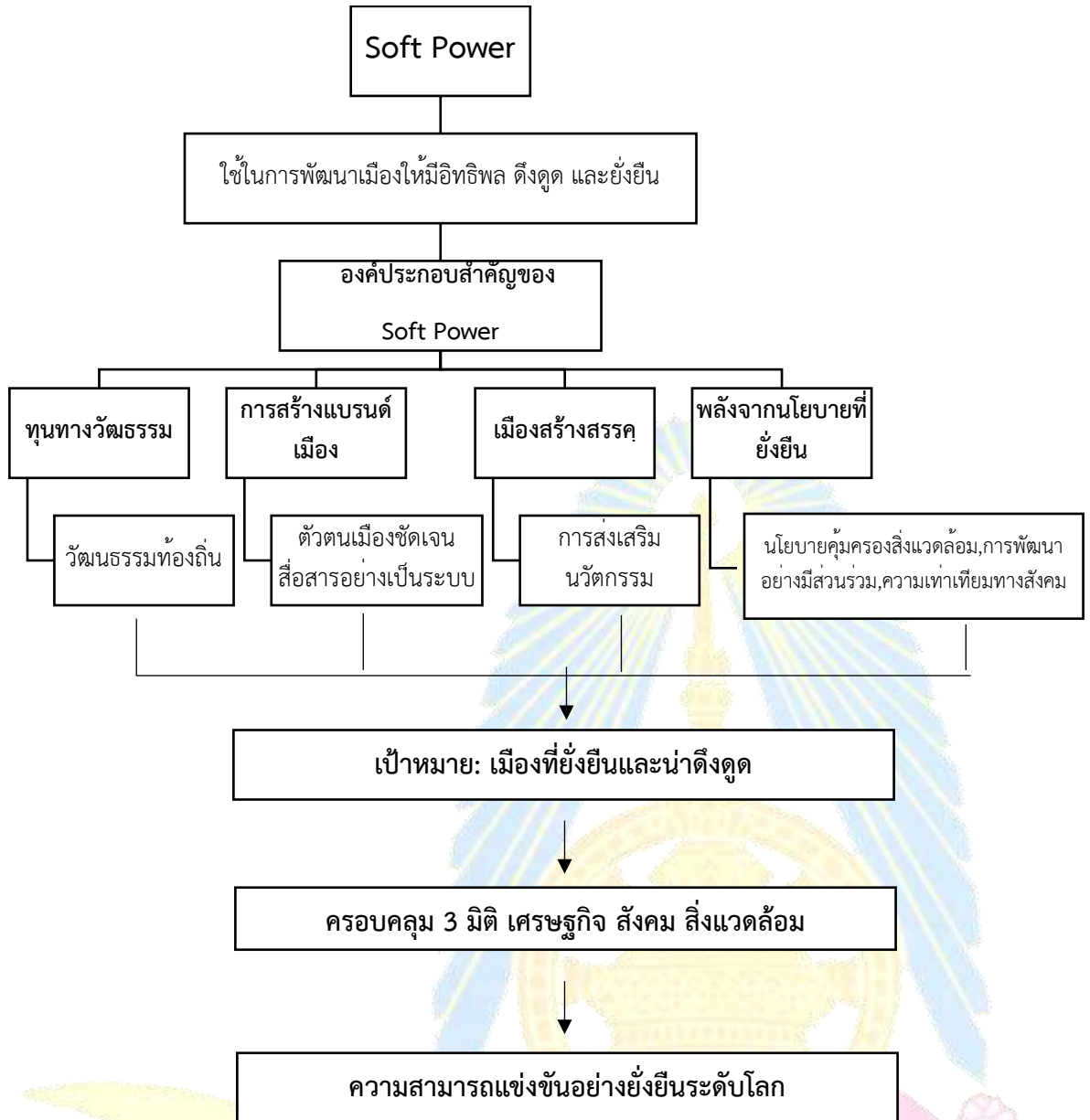
ที่สำคัญที่สุด บทความได้ผสาน Soft Power เข้ากับหลักการ การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) อย่างลึกซึ้ง โดยเน้นว่า Soft Power สามารถเป็นพลังหนุนในกระบวนการพัฒนาเมืองที่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจที่มั่นคง สังคมที่เท่าเทียม และสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย เมืองที่มีภาพลักษณ์ด้านความรับผิดชอบต่อโลก เช่น มินนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็ง หรือส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและแรงดึงดูดจากภายนอกได้อย่างยั่งยืน เมื่อเชื่อมโยงแนวคิดทั้งหมดนี้เข้าด้วยกัน ทั้งทุนทางวัฒนธรรม การสร้างแบรนด์เมือง เมืองสร้างสรรค์ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน บทความนี้ทำให้เราเห็นภาพใหญ่ของ “การบูรณาการองค์ความรู้ข้ามศาสตร์” ในการพัฒนาเมือง Soft Power จึงไม่ใช่เพียงพลังเชิงนามธรรม แต่เป็นกลไกที่สามารถวางแผน ออกแบบ และขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เมืองสามารถสร้างเสน่ห์ อิทธิพล และความสามารถในการแข่งขันในระดับสากลได้อย่างแท้จริง

ในท้ายที่สุด องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญจากบทความนี้คือการเปลี่ยนมุมมองจาก “การพัฒนาเมืองด้วยอำนาจ” ไปสู่ “การพัฒนาเมืองด้วยความน่าดึงดูด” ด้วย Soft Power เมืองใดที่สามารถสร้างคุณค่าให้ตนเองผ่านวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และนโยบายสาธารณะที่มีความหมาย เมืองนั้นจะไม่เพียงแต่ยั่งยืน แต่ยังเป็นแรงบันดาลใจให้กับเมืองอื่น ๆ ทั่วโลกอย่างแน่นอน

อีสานเปลี่ยนโลกพุทธนวัตกรรมพัฒนา Soft power เพื่อสังคมสันติสุขและความเสมอภาคในยุค AI

"Isan Changing The World: Buddhist Innovations for Developing Soft Power Toward a Peaceful and Equitable Society in the AI Era"

แผนภาพองค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ธนวันต์ สีนธวาลัย. (2560). Soft Power: มิติใหม่ของการต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรศักดิ์ สุขอนันต์. (2563). การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเมือง. (อ้างอิงสมมติ)
- Bourdieu, P. (1977). Outline of a Theory of Practice. Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital." In J. Richardson (Ed.), Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education (pp. 241–258). Greenwood Press.
- Kavaratzis, M. (2004). From city marketing to city branding: Towards a theoretical framework for developing urban brands. Place Branding, 1(1), 58–73.
- Kavaratzis, M., & Hatch, M. J. (2013). The dynamics of place brands: An intersection of place branding, place identity, and place image. Journal of Place Management and Development, 6(1), 1–13.
- Landry, C. (2000). The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators. Earthscan.
- Landry, C. (2008). The Intercultural City: Planning for Diversity Advantage. Earthscan.
- Nye, J. S. (2004). Soft Power: The Means to Success in World Politics. Public Affairs.
- Olins, S. (2003). On Brand. Thames & Hudson.
- United Nations. (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development.
- World Commission on Environment and Development (WCED). (1987). Our Common Future. Oxford University Press.